ZEYNEL ABİDİN CÜMBÜŞ - RASPUTİN UĞUR - WILLIAM BURROUGHS - ÖZKAN UĞUR

170 000 TL
kdv dahil

ROLL

yol ver dağlar
ismail özden

58 saat
pearl jam

pj harvey

khaled

transglobal underground

rachid taha

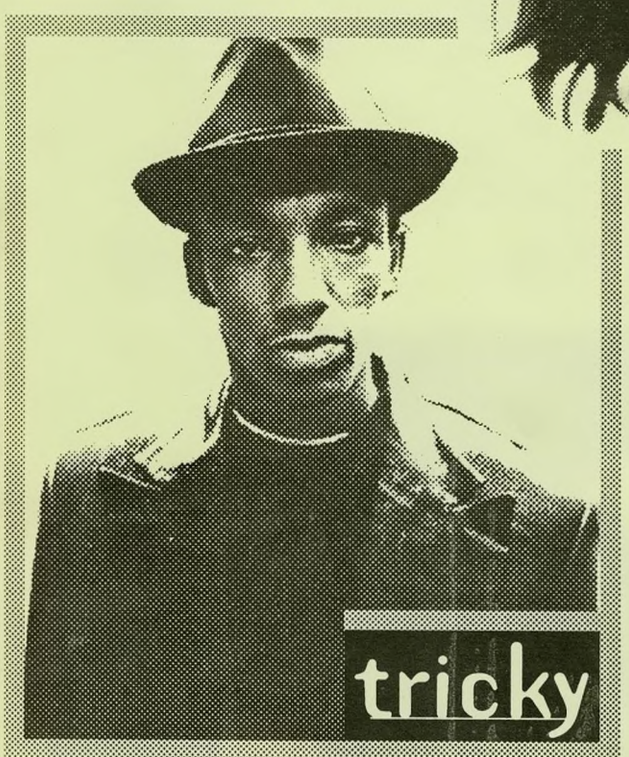

tricky

the cure

sayı 2
aralık
96

hip & hop: NTM

hedef 12 microphone mafia

Vian

Mahkum

Bir asker sürünüyordu yolda
Bileklerinden bağlı
Bir asker sürünüyordu yolda
Eskimiş pabuçları
Koca şehir boyunca
Yaşlı dullar sırada
Haline bakıp bakıp
Başlarlar ağlamaya

Yürü garip asker yürü
Seni mahkum ettiler
Yollar boyunca yürü

Tıktılar bir kaleye
İki bileğin bağlı
Tıktılar bir kaleye
Ayakların prangalı
Geldiler adamlar
Bilendi bıçaklar
Süzülmeye başladı
Çıplak derinden kanlar

Konuş, garip asker, konuş
Madem ki mahkumsun
Konuşman lazım

İçerde çözülürsem
Çekip gidebileceğim
İçerde çözülürsem
Salıverileceğim
Ama susmak istersem
Asla göremeyeceğim
Karım ve anamı
Ne de çocuklarımı

Ağla, garip asker, ağla
Bir mahkum gibi
Ağlaman lazım

Yoldaşlarını satınca
Bıraktılar gitsin
Yoldaşlarını satınca
Bıraktılar gitsin
Yüklenerek utancını
Yaralı bedenine
Aşıp geçti yolları
Eskimiş pabuçları

Yürü garip asker yürü
Madem ki hürsün
Yollar boyunca yürü

Evine döndüğünde
Zaman akıp geçmişti
Evine döndüğünde
Bir not eline geçti
Özür dilerim adamım
Bir hayalle, bir düşle
Her zaman yatılmıyor
Aşk kapıyı çalıyor

Geber, garip asker, geber
Biz gömeriz seni
Ölmek buna değer

Korsanlar

Çavuş olanı da var
Boya tüccarı olanı da
Kimi kürdan satar
Kimi envai çeşit araba
Kimi deliğe tıkılılır
Enayi gibi her an
Ama ben büyüyünce
Korsan olacağım, korsan

Korsanların gemileri var
Bir de sivri kılıçları, n'apsınlar kravatı
Korsanların elleri var kıllı kıllı
Ve omuzlarının üstünde bir kurukafa
Korsanların tahta bacakları var
Parıldayan safir taşı parmaklarında
Korsanların kızarmış burunları var
Kulaklarında sallanan altın halkalar
Açılırlar denize arkalarında rüzgar,
Hücum diye avaz avaz bağırırlar
Öldürürler tayfaları, fırlatırlar suya
Ve yanaşırlar kadınlarına kıçlarını mıncıklamaya
Korsanların koca fitilli tüfekleri var
Pudra fıçıları ve perukaları
Korsanların tek gözü bantlı
Anaları her daim yaslı

Büyüdüm, adam oldum
Pigalle'de yaşıyorum
Küçük bir kahveyi çekip çeviriyorum
Erkek erkeğe bir yer
Gacoları çalışır, paraları onlar yer
Zamane korsanları bunlar

Korsanlar vergi vermez
Dövmeler kollarında
Korsanlar güngününe yaşar
Lüks içinde, keyif keka
Korsanların kara fularları var
Kova dolusu para saçarlar
Korsanlar dalaş sevmez
Bir barın kuytusunda görürler hesaplarını
Paris'e inerler pavyona meyhaneye
Fıstıkları kaldırırlar, maksat yeni sermaye
Aynasızları da biraz görürler, ses etmesinler diye

Toplarlar manitaları, sonra kıçılarına bir tekme
Korsanların alayı Korsikalı
Korkmazlar hiçbir şeyden çalışmak haricinde
Korsanlar her şeyi cukkalayınca
Mebus olmak için girerler siyasete

Çünkü çağ verimlilik çağı
Uzmanlara ihtiyaç var kilit mevkilerde

Firari

Size Sayın Başkanım
Döktürdüğüm bu mektup
Belki de okursunuz
Birazcık vakit bulup

Askerlik kağıtlarım
Demin geçti elime
Çarşambaymış son günüm
Gitmek için cepheye

Ama Sayın Başkanım
Bunu yapmak istemem
Zavallı insanları
Vurmak için doğmadım ben

İstemem sizi üzmek
Söylemek zorundayım
Benim kararım karar
Kaçağım, firardayım

Doğduğumdan bu yana
Evvela babam öldü
Dönmedi kardeşlerim
Çocuklarım ağladı

Annem şimdi mezarda
Vız gelir solucanlar
Tırıs gider bombalar
Onca acıdan sonra

Hapse düştüğüm zaman
Uçar gider herşeyim
Çalınır karım, çalınır ruhum
Ve bütün bir geçmişim

Geçit vermek yok artık
Boşa geçmiş yıllara
Yarın sabah erkenden
Düşeceğim yollara

İşim hayat dilenmek
Fransa yollarında
Köylerden şehirlere
Söylemek insanlara

Söz dinlemeyin artık
Söyleneni yapmayın
Reddedin gitmeyi de
Savaşa katılmayın

Kanını vermek şartsa
İlk sizden başlayalım
Ağzınız iyi laf yapar
Buyrun Sayın Başkanım

Eğer peşimdeyseniz
Haber verin polise
Silahsız olacağım
Vursunlar isterlerse

Boris

Türkçesi: Bengi Derya

AH SESLERİ OF OLUNCA,
ŞAŞIRINCA BUNALINCA...

Mecburen, mecburiyetten...

Adettendir, her yayın ilk sayısında bir "çıkarken" yazısı yayınlar. "Neden çıkıyoruz?" sorusu sorulur ve her yayın kendi meşrebine göre münasip cevaplar verir.
İlk sayımızda, Roll'un "nasıl zuhur ettiğini" anlatmıştık ama, standart soruyu, "neden çıkıyoruz"u ıskalamıştık.
Adeti bozmayalım, biraz gecikmiş olsa da, bir "çıkarken" yazısı da biz "kaleme alalım"...
Evet, neden çıkıyoruz?
İşin aslına bakılırsa, neden çıktığımızı tam olarak biz de bilmiyoruz. Çıkıyoruz işte. Demek çıkmamız gerekiyordu ki, çıkıyoruz. Aksi takdirde çık(a)mazdık herhalde...
Öyle değil mi? Mantıken öyle...
Akacak kan damarda durmaz derler, bizimkisi de o hesap. Çıkacak dergi, çıkmadan duramıyor. Roll da çıkmadan duramadı, çıktı.
"Adeta" diyalektik bir mecburiyet olarak...
Bu son cümlede, her ne kadar tırnak içinde "adeta" ve "diyalektik" gibi tumturaklı bir laf olsa da, "anahtar" kelime "mecburiyet"...
Ama, aman bir yanlış anlama olmasın, araya "diyalektik" girdi diye, bu mecburiyetin "determinist bir zorunluluk" ve/veya bir "teleoloji" olduğu sanılmasın...
Sözünü ettiğimiz mecburiyet, o eski şarkıdaki gibi, Sabahattin Ali dizilerindeki "ben sana vurgunum"un muadili olan bir mecburiyet: "Ben sana mecburum..."
Bu mecburiyete, ilahi-ulvi-kutsal anlamlar yüklemek abes olur. O türden "misyoner" bir mecburiyet mevzubahis değil. Bahis mevzuu basit, somut-aşki bir mecburiyet: "Ben sana mecburum"daki mecburiyet.
Roll da mecburen, bu mecburiyetten çıkıyor. Uzun lafın kısası, Roll'a mecburuz.
Kalp kalbe karşı olduğuna göre, siz de mecbursunuz.
Demek ki, hepimiz mecburuz.
O halde...
Mecburen Roll, mecburiyetten Roll.
Uysa da Roll, uymasa da Roll.
Mecburen, mecburiyetten...
Ah sesleri of olunca, şaşırınca, bunalınca,
Roll, Roll, Roll...
Diyalektik bir mecburiyet olarak...

ROLL
Abdurrahim Soğan, Ayhan Kurt, Cem Dizdar, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Duygu, Eda Kaman, Emre Çağatay, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Hakan Karataş, Halil Turhanlı, İlker Aksoy, Lale Müldür, Levent Pekel, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Salih Nazım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Sid, Siren İdemen, Ulaş Özdemir, Yasemin, Yücel Göktürk **BASKI:** Yeni Asya Matbaacılık A. Ş. **DAĞITIM:** Bir-Yay **ADRES:** Sıraselviler Caddesi 64/3 Taksim İstanbul **SAYI 2 - ARALIK '96 İMTİYAZ HAKKI:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **SORUMLU YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ:** E. Derya Bengi

4 PEARL JAM
5 AJANS
9 GÖRÜNTÜ
10 NTM, MİÇROPHONE MAFİA, HEDEF 12
14 RACHİD TAHA
17 KHALED
18 TRANSGLOBAL UNDERGROUND
20 CÜMBÜŞ
22 İSMAİL ÖZDEN
24 ORHAN ABİ / MÜSLÜM BABA
26 ZEN
28 RICK WRIGHT
29 AH O ŞARKILAR
30 ÖZKAN UĞUR
32 ENDÜSTRİYEL MÜZİK
36 SPARKLEHORSE, JON SPENCER, MAZZY STAR
38 TRİCKY
39 PJ HARVEY
42 SEKS İSYANLARI
46 BILLIE HOLİDAY
48 WILLIAM S. BURROUGHS
50 KILAVUZ
52 ALBÜMLER
56 LİSTE
57 RASPUTİN UĞUR
60 MUSTAFA SANDAL
61 FOTOKOPİ
62 ANSİKLOPEDİ

Pearl Jam'le 2 saat 58 saat

Memlekette iki elin parmaklarını geçmeyecek sayıda rock konserine şahit olunca, karşılaştırma yapmak hem daha kolay hem de daha zor oluyor. Stadyum konseri mevsiminin ardından bu karşılaştırma işi daha kolaydı: Guns'n'Roses mı, Metallica mı? Pearl Jam konseri her şeyden önce böyle bir karşılaştırma sorununu somutlaştırmak için önemliydi. Umduğumu buldum denebilir.

Şimdiye kadar izlediğim konserlerin ardından, kendi adıma, bir rock konserinden beklediğim şeyin müzik ve ter olduğuna net bir şekilde karar kılmıştım. Ödediğimiz paranın hakkını almak lazım. Bu basit bir alışveriş beklentisinin ötesinde, etik bir tavır beklentisi. Kısacası para ödeyip, gecemi ayırıp bir konsere gidiyorsam, karşıma çıkan adamların bunun farkında olmasını ve beni 'sikmemesini' isterim. Pearl Jam hem müzik dinletti, hem de terledi.

Eddie Vedder lise yıllarında gelecek vaadeden bir tiyatro oyuncusuymuş. Sahnede Vedder'ı izlerken bunu farketmek de mümkün. Şov ağırlıklı rock müziğinin sahne performansına zıt bir performans izledik. Mesela Mick Jagger gibi sahnenin bir ucundan öbür ucuna deliler gibi koşmak, atlayıp zıplamak yok. Küçük el hareketleri, uzaktan zor seçilse de hissedilen mimikler, kısacası Vedder'ın kendi vücudu etrafında dönüp duran bir hareketler yumağı. Vedder dansederken de sanki kendi vücudu etrafında dansettiğini hissediyorsunuz. Bu açıdan Jim Morrison'ı andırmıyor değil. Vedder da şaman-rock performansı geleneğinden geliyor. Tüm bunların ötesinde, Eddie Vedder'ın niye, tüm söylentilere rağmen Pearl Jam'in üyesi olarak kalmakta ısrar ettiği de anlaşılabiliyor. Pearl Jam'i bu lunduğu konuma getiren de bu zaten: Guns'n'Roses ya da Metallica gibi görevlerini ifa eden elemanların birarayа gelmesinden oluşmuyorlar. Pearl Jam bir Grup! Gitar soloları sırasında diğer dört üyenin (Vedder da dahil) birbirine dönerek ritmi götürmelerini izlemek, yapılabilecek her tür şovdan daha etkileyiciydi bence.

Dedikoduya bakılırsa Eddie Vedder, tüm turnelerini sürekli olarak U2'nun performansıyla karşılaştırırmış. Daha önce U2'nun gitar teknisyenliğini yapan ve şimdi Pearl Jam'le birlikte olan Mr. Dallas'a sürekli olarak onlara erişip erişemediklerini soruyormuş. Ne yapalım herkesin bir kusuru vardır, yanlış şeyleri örnek alabiliyor insanlar. U2'yu aşağılamak için söylemiyorum bunu, sadece bu kadar farklı konser tarzlarını karşılaştırmak biraz anlamsız gibi. U2'nun özellikle son yıllarındaki prıltılı, high-tech sahne şovu ile Pearl Jam'in çığ performansı arasında bir tercih yapmak gerekiyorsa, Pearl Jam'i yeğlerim. Müzik ve ter yeter de artar bile. ***O.G.***

Ayın 18'inden 20'sine kadar, tam saatiyle söylemek gerekirse, pazarı pazartesiye bağlayan gece saat 03'ten çarşamba öğlen 13'e kadar 58 saat müddetince, Eddie Vedder ve arkadaşları İstanbul'daydı. Görevlendirdiğimiz özel dedektifler mümkün olduğu kadar çaktırmadan kendilerini izlediler, sağı solu kurcalayıp bilgi, belge topladılar, sonunda, eksik olmasınlar, ayrıntılı bir rapor hazırladılar. Olayların gelişimi şöyle:

Pazartesi, 03:00 Grup elemanları, pazar akşamki Budapeşte konseri biter bitmez apar topar özel uçaklarına atlayıp İstanbul'a geliyorlar. Önceden kesin direktifleri var: "Sakın kimse bizi karşılamaya gelmesin". Organizasyon şirketinden az sayıda kişi yine de o saatte hava meydanındalar. İlk izlenim hayal kırıklığı: Eddie Vedder amma ufak tefekmiş... Hasır şapkasını gözlerini örtene kadar kafasından aşağı geçiriyor, etrafa sevimli sevimli bakıyor. İlk sorusu şu: "Boğaz'da denize girebilir miyim?"

04:00 Otele yerleşme tantanası. Four Seasons Hotel. Yani, eski Sultanahmet Cezaevi. Jeff Ament'in İstanbul'a bu üçüncü gelişi olduğu için rehber mehber istemiyorlar, her şeyimizi hallederiz, her yeri biz kendimiz buluruz diyorlar. Teknik ekip ve diğer grup Fastbacks, Conrad'da...

Pazartesi sabah Geç kalkıyorlar. Enteresan bir şey yok. Neredeyse bütün günü Kapalıçarşı'da geçiriyorlar. Sonra yürüye yürüye otele dönüyorlar. Söylemeye gerek bile yok, otelde başka isimlerle kalıyorlar.

Akşamüstü Jeff tutturuyor, illa Pera Palas civarında önceki gelişlerinde gözüne kestirdiği dükkanlara gidecek. Tünel'deki müzik dükkanlarına yani. Gidiyor, bir sürü Türk CD'siyle otele dönüyor. Hepsini birer birer dinliyorlar, "İstanbul Kanatlarımın Altında"nın müziklerini çok seviyorlar...

Gece Jeff, yanında gruptan biri daha (Eddie değil) ve bir de Türk arkadaşı, Fatih'te tekkeye gidiyorlar. Sabahı orda ediyorlar. Cerrahi Musiki Cemiyeti'nde... Eddie filan Sultanahmet meydanında biraz turalıyorlar, fazla oyalanmadan dönüyorlar.

Salı, 12:00 Moonlight teknesiyle boğaz turu. Öğlen yemeği de teknede alınıyor. Meğer grup iki-üç senedir hiç toplu grup fotoğrafı çektirmiyormuş, bu kuralı o gün Boğaz'da bozuyorlar.

13:00 Otele dönüş. Ama Jeff yine firarda. Bu sefer Eddie'yi de ayartmış. İstikamet, Pera Palas. Eddie oralarda bir dükkanda kaç zamandır aradığı türden tuğla gibi bir Salvador Dali kitabı buluyor. Havalara uçuyor.

19:30 Artık konser mekanına gidilebilir. Kuliste odaları hazır. Önceden bildirmişler, bir şark odası istiyorlar. Organizasyondakiler malzemeleri grubun dekoratörüne teslim ediyorlar, kendi bildiği gibi yapsın. Mumlar, halılar, duvarlarda resimler filan...

22:00 Sahnedeler. İyiler. Eddie normalde pek içki içmezmiş ama o gece sahnede bir şişe kırmızı şarabı götürüyor. Villa Doluca.

24:00 Konser herkes için tatminkar. Problem, sahneye atlayan seyircinin kaptığı şapka. Jeff şapkayı geri istiyor. Şapkayı kapan çocuk bulunuyor, "bir şartla geri veririm" diyor çocuk, "Eddie'yle fotoğraf çektirirsem..." Menajer "asla" diyor. Olay saatler sonra Eddie'ye intikal ettiğinde cevap şu: "N'olurdu ki, çektirirdim tabii..." Neyse, grup elemanları bir saat filan dinlendikten sonra otele dönüyorlar. Eddie biraz daha oyalanıyor. Gitar teknisyeni Dallas Schoo'nun o gün doğumgünü. Four Seasons'a değil, Dallas'la beraber Conrad'a dönüyor. Kalabalık masa, doğumgünü kutlaması ve sıkı muhabbet. Eddie Camel Lights içiyor. Etrafındakilere paketi gösterip kırk yıllık "piramitin gölgesinde mi, ağacın gölgesinde mi..." geyiğini yapıyor. Kimse bilemiyor, bir tek Türkler biliyor... Dallas bu alemde tecrübeli bir kişi. Eddie'den önce Prince'in ve U2'nun gitar teknisyenliklerini yapmış. Eddie de tam bir Bono hastası. Epey zaman Bono'yla tanışmak için Dallas'ın başının etini yemiş. En sonunda Bono'nun evine gidilmiş ve muhabbet sekiz saat sürmüş. Eddie, Bono'nun şu mükemmel-prodüksiyon hesaplarını pek içine sindiremese de, en sevdiği adam her zaman Bono.

Çarşamba, 11:00 Gitme vakti. Havaalanında işler uzuyor. Pek kafaya takmıyorlar. Eddie hasır şapkayla geldiği İstanbul'dan bir Beşiktaş beresiyle dönüyor. Konserde sahneye fırlatılmış, Eddie de atmış cebe.

13:00 Uçuş. Yalnızca çok gitmek, görmek istedikleri yerlere geliyorlarmış, İstanbul da demek böyle bir yer. Sonra Barcelona ve San Sebastian. Son durak da Lizbon'muş. Eddie Lizbon'da, burda gösterip de yapmadığını yapmış, seyircinin üstüne atlamış...

4→

OJANS

Radikal'deki Hakkı Devrim'in müdavimi olduk, verdiği poza hayran kaldık.

Reşat Enis'in şahane romanı *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın*'ın yeniden basılmasının yolu yordamı ve dahi ihtimali yok mudur?

Rahmetli flüt üstadı İsmet Sıral, gurbette neye, Asit Orhan da tambura sardırmış; Ornette Coleman'la uzun jam session'lar yapmışlar. Kayıtlarının peşindeyiz.

Roll "Mars Music Days"! Pek yakında...

Eski "Waterboy" **Mike Scott** ikinci solo albümünü tamamladı: *Tree of Stars*. Albümdeki yardımcı pilotlar eski Icicle Works elemanı Ian McNabb ve Primal Scream'deki zenci kız Denise Johnson.

Tindersticks, konserlerini müziklerinin monoton atmosferinden kurtarmak için çeşitli DJ'lerin yardımını alacak. Pulp'tan Jarvis Cocker da (daha evvel de bir videolarını yönetmişti) onlara koltuk çıkıyor. Tindersticks'in yeni albümü bir film için yazılmış şarkılardan oluşuyor. *Nenette Et Boni* isimli (albümün adı da aynı) filmin senaristi ve yönetmeni **Claire Denis** hiç boş biri değil. Daha önce *Berlin Üzerindeki Gökyüzü*'nde Wim Wenders'e, *Down by Law*'da Jim Jarmuch'a asistanlık yapmış. Film, ocakta Avrupa şehirlerinde gösterime girecek. İlgilenen varsa söyleyelim, Atilla Dorsay filmi bir festivalde seyredip beğenmiş.

Wim Wenders'in yeni filminin adı *The End Of Violence*. Başrollerinde Andie McDowell, Bill Pullman ve Jeff Bridge'in yer aldığı bir "thriller". Wenders bu filmden yakasını kurtardığında *One Millions Dollars Hotel* isimli filmin çekimlerine başlayacak.

Blur'ün yeni albümünün henüz adı sanı belli değil ama çıkış tarihi belli: 10 Şubat 1997. Albümün mix'leriyle Sonic Youth'dan Thurston Moore'un yanısıra Beck'in ve Beastie Boys'un destekçisi Mario Caldatto ve Lou Barlow meşgul olacaklar. Albümdeki ilk single, 20 Ocak'ta çıkacak: "Beetle Bum". Öte yandan solist **Damon Albarn**, orca işinin adrasında oyunculuğa da el attı, bir filmde gangster rolünde oynadı.

11 Şubat'ta da **Pavement** yeni albümünü yayınlıyor. California'lı çocukların albümünün adı *Brighten the Corner*.

Haber eski, duyan duymuştur ama bir kez daha hatırlatmakta fayda var. **Nick Cave** MTV ödülleri adayları arasında yer almayı reddetti. "En iyi erkek sanatçı" kategorisinde aday gösterilen Avustralyalı rocker, "red dilekçesi" niyetine şunları söyledi: *"Kimseyle yarışa girmem. İlham perimle aram soğuk ama bana düşen, onun hassas tabiatına kasteden düşmanları bertaraf etmek. Sanatım bir at değil ve benim de hipodromlarda koşturmaya niyetim yok."*

Smashing Pumkins aralık başlarında bir box-set yayınlayacak. Albümde provalarda kaydedilmiş şarkılar, **Billy Corgan**'ın demo kayıtlarının yanısıra bazı cover'lar da var. Örneğin, Blondie'den "Dreaming", The Cure'dan "A Night Like This". Bu arada Billy'nin babası oğlunun "The Lost Song" isimli yeni şarkısında gitar çalıyor.

Amerikan punk'çıları hareket halinde. Halk arasında **Jello Biafra** denen **Eric Boucher, Offspring**'in yeni albümünün açılışında punk'la ilgili bir metin okuyacak.

Robert Smith: "O palyaço benim"

The Cure epeydir turnede. Robert Smith'in deyişiyle "bu son". Bildiğimiz kadarıyla şu sıralar grubu memleketimize getirmek için yoğun çabalar sarfediliyor. Madem gelme ihtimalleri var, o mesut güne kendimizi şimdiden hazırlamakta fayda var. Birkaç ay önce yayınlanan son albümlerinin etrafında dönen bir küçük sorgu-sual...

Albümünüzün adı neden *Wild Mood Swings*?

80'lerin başında bu isimde bir solo albüm projem vardı. Yalnızlık ve kederler yığınına ironik olarak yaklaşmaktı niyetim. Sonra bu isim peşimi bırakmadı. Bence son albümdeki patlamalı tonları iyi özetleyen bir isim. Ayrıca beni bunalımdan ya da aşırı rahatlıktan zayıf düşmüş biri olarak kafasında canlandıranlara da iyi bir cevap veriyor.

"Bare" isimli şarkınızda "Değiştim, artık yaşlandım" diye itiraf ediyorsunuz...

Arkadaşlarım kayboldu. Kalan ilişkilerim de sönmeye, yok olmaya yüz tuttu. Ama mutluluk öğreniliyor. Daha beş-altı yıl evvel bu konuda tamamen yeteneksizdim. Şunu söyleme cesaretini ilk defa buluyorum ki, şimdi mutluyum. Tarihsel olarak The Cure, *Yabancı*'dan, hayata varoluşçu bir bakıştan türedi. O dönemde koyu mistik düşlere dalarak, ya da romantizme müracaat ederek ölüm korkumun üstesinden geliyordum. Sonradan anladım ki ölüm dediğimiz şeyde romantik bir taraf yok, hiçbir şey yok. Esaslı bir takım metafizik aylaklıklar yaptıktan sonra hayattaki ve gruptaki yerimi buldum. Ama uzun süre Cure'daki Robert Smith'in ardına saklandım: Dünya hakkında hiçbir şey bilmeyen ve bakışlarını diğer insanlardan kaçıran bir Robert Smith.

CD'nin kapağında La Rochefoucauld'dan bir alıntı yapıyorsunuz: "Yaşlandıkça hem daha aptal hem de daha bilge oluyoruz". *Wild Wood Swings*'in yazımı esnasında onun eserlerinin ne gibi bir etkisi oldu?

Biraz tesadüf. Bir Fransız hayranımın verdiği kitaptan gerçekten de çeşitli bölümler okudum. Albüme edebiyatın katkısı az oldu aslında. Ama "Treasure" hariç. "Treasure"da, 19. yüzyılın İngiliz kadın şairlerinden, gerçek bir vizyoner olan Christina Rossetti'nin dizelerinden esinlendim.

"Strange Attraction" otobiyografik bir şarkı mı?

Evet. Şarkı sözleri benim astronomi tutkumu yansıtıyor. Dahası, metaforik olarak, zararlı bir takım günah dürtülerine gönderme yapıyor. Ve kendiliğinden uzlaştığımız yalanlara... Sadakat üstüne yapılan bir tartışmadan doğan "This Is A Lie" ise bir tür yalan teorisini, sinsiliği ve beni her zaman büyüleyen açık yürekliliği resmediyor...

Neden hâlâ Cure macerasına devam ediyorsunuz?

Çünkü hâlâ biraz zevk alıyorum. Gitgide daha az ama yine de hâlâ... Bu turne benim son turnem olacak. 37 yaşındayım, başka şeylere geçiş yapacak zamanım var. Müziğin yakınında olmayı sürdüreceğim. Özellikle sinema işine burnumu sokacağım. Ama şimdilik plan yapmıyorum. Geleceği düşünerek, kendi kendimi kaygılara salarak, içkilerde boğularak çok seneler geçirdim.

Cobain intihar ettiğinde neler düşündünüz?

Hiç ummadığım kadar allak bullak oldum. Çünkü aynı depresyonları, aynı baskıları ben de yaşadım. Tanışmıyorduk ama, onun gittiği yere doğru bir adım atmamış olmayı isterdim.

Albüm kapağındaki palyaço ne anlam ifade ediyor?

O benim. Kendim. O fotoğrafı da ben çektim. Tuhaf bir Amerikan hikayesinden geliyor fikir. Gerçek bir olay. Anarşistler palyaço kılığına girip şehirlere saldırıyorlar. Polisler, silahlı soyguncu muamelesi yaparak üzerlerine ateş açıyor. Ertesi gün gazetelerde ölü palyaçoların resimleri yayınlanıyor. Bence palyaço, çok traji-komik bir simge: Çocukluğun matemi. Ben de bir palyaço gibi suratımı, hislerimi, düşüncelerimi boyuyorum.

→5

OJANS

O bizi anlar demiştik / Böyleymiş kara yazımız... (Ahmet Kaya)

Mükremin'deki devrimci işçiyi gördünüz mü? Aman ihmal etmeyin. Kendisine 'enternasyonal' selamlarımızı yolluyoruz.

André Malraux yeniden keşfediliyor. "Umut", "İnsanlık Durumu", "Kanton'da İsyan", "Altenburg'un Ceviz Ağaçları" memleketimizde bulunabiliyor. Okumak cümlemize farz...

Mephisto'da Tricky imza günleri... Yakında...

Divine Comedy'nin tuhaf İrlandalısı **Neil Hannon**'ın yeni mini albümünde iki cover var: American Music Club'tan "Johnny Mathis'feet" ve Scott Walker'dan "Make It Easy On Yourself."

Kim üzülür, kim sevinir bilemeyiz ama, **Guns'N'Roses** galiba ufaktan tarihe karışıyor. **Slash**, resmi olarak grubu terketmiş. Üstelik bir soundtrack'in hazırlıkları içerisinde. Üzerinde çalıştığı film, Quentin Tarantino'nun *Curcled*'ı.

Manchester'lı **Stone Roses** da faaliyetlerini durdurdu. Şarkıcıları Ian Brown artık böyle bir grubun olmadığını, olamayacağını açıkladı ve hafif tertip müzik endüstrisine çattı. Brown'ın solo albüm projesi filan da yokmuş. Basçı Mani ise bundan böyle memleketlisi Primal Scream'in saflarında yer alacak.

Supergrass'ın ikinci albümlerine bulduğu isim harika: "İkinci albüm sendromu". Albümden şubat ayında çıkacak ilk single'ın adı, "Richard The Third".

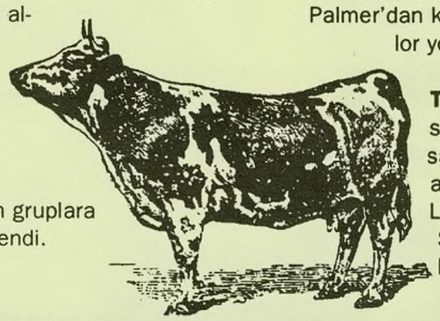

Yeniden toparlanan gruplara bir yenisi daha eklendi. **Echo & The Bunnymen** elemanları 80'lerin karanlığından sıyrılıp melodik şarkılarla nikah tazeleyecekler. Solist **Ian McCulloch**, depolarında önceden kaydedilmiş 20'ye yakın şarkı olduğunu ve bunları değerlendirmek istediklerini açıkladı. Davulcu Pete De Freitas bu projede yer almıyor. Çünkü on yıl önce bir motosiklet kazasında ölmüştü.

Beck'in *Odelay* albümünden çıkan yeni single'ı "Devil's Haircut"ın remixlerini **Noel Gallagher** yaptı.

Yoko Ono, Lennon'ın gözlüklerinin bronz heykelini War Child vakfına hibe etti.

Geçtiğimiz ay Roll sayfalarında maceralarını anlatan **Liam Gallagher**, yine olay çıkardı. Bir gazeteci, sevgilisi Patsy Kensit'e başka bir kadınla çekilmiş fotoğraflarını gösterince, gazeteciye saldırdı.

Duran Duran'ın yıllar önceki tek albümlük alt grubu **Power Station**, yeniden toplandı. Andy Taylor, Tony Thompson ve Robert Palmer'dan kurulu ekipte basçı John Taylor yok.

Tutara adında bir caz dörtlüsü kuruldu. Elemanlar enteresan: REM'den Peter Buck, Pearl Jam'den Mike McReady, Luna'dan Justin Harwood ve Screaming Trees'den Barret Martin.

Fransızların vurduğu yerden ses getiren post-punk grubu **Noir Désir**, sağdan soldan duyuyoruz, yavaş yavaş Türkiye'de de rağbet görmeye başladı. *666.667 Club* ismindeki albümlerinin kapağına parçalı bulutlu bir gökyüzünde parıldayan güneş fotoğrafı yerleştirmişler. İç kapakta ise yukarıdaki türden enteresan "göz kamaşmaları" var. Politik olarak da az buçuk yüksek sesli albümde bir bakıma liderleri **Bertrand Cantat**'ın "30 yaş" buhranları müziğe dökülmüş... Müzik, olması gerektiği gibi. Sert.

Yeni bir punk ortaklığı: **Clash**'den Ankaralı Joe Strummer ve **Damned**'dan Rat Scabies, **The Electric Doghouse** adında bir grup kurup kayıtlara başladılar...

ERKİN KORAY FANI AMERİKALI MÜZİK YAZARI JAY DOBİS:

"Bağlamanın hastasıyım"

Onunla 1994 yazında İmagine Rock Center'da tanıştım. Masanın üzerine dizdiği on kadar kasedi satmanın mutluluğunu taşıyan Agâh Karaburçak tanıştırdı bizi. İki günlük duraksız müzik sohbetinde Anuar Brahem'den Howlin' Wolf'a, Captain Beefheart'tan Velvet Underground'a bir dolu şey konuştuk; sonra o Amerika'ya döndü.

O zamanlar Boston'luydu, şimdi Cihangirli. İstanbul'a ilk defa Ortadoğu cenahlarından grupları yazdığı Rythm Music Magazine dergisi için gelmiş. Amacı Moğollar'ı bulup konuşmak. Moğollar o sıralar yeniden dirildiklerini ilan etmiş; gündemdeler. Onları ararken (eski) Kurtalan Ekspresli Barış Manço'yu, Kardaşlar zamanındaki Cem Karaca'yı, Edip Akbayram'ın eskilerini ve Mavi Işıklar'ı keşfetmiş. Fakat başka bir keşfi var ki, o gün bu gündür hayatının önemli bir kısmını işgal ediyor: Erkin Koray. Nesi varsa, CD kaset demeden satın alıyor; Amerika'ya döner dönmez herkese Erkin'i anlatıyor. Fakat öğreniyor ki, Baba'yı kısıtlı da olsa önemli bir çevre tanıyor. Korsan bir derlemesi elden ele dolaşıyor. Jello Biafra (Dead Kennedys), Jonathan Richman (Modern Lovers), Thurston Moore (Sonic Youth) gibi güvenilir adamları Baba'ya hayran ediyor.

O şimdi buralarda. Başka hayırlı gelişmelere vesile oldu onun sıkça buralara uğraması: Zen'i Amerika'ya tanıttı. Thurston Moore'un plak şirketine albümlerini ulaştıran, basımından dağıtımına her türlü işle ilgilenen "yurtdışı menejerleri" oldu grubun. Türk grupları ve sanatçılarının yer alacağı "psikedelik" bir toplama albüm projesi üzerinde çalışıyor şimdilerde; Rythm Music Magazine, İngiliz mecmuası Ptolemaic Terrascope ve inşallah Roll'a yazacak bundan sonraki yazılarını. Biz şimdilik küçük bir "ısınma turu" yaptık, Dobis'le söyleştik.

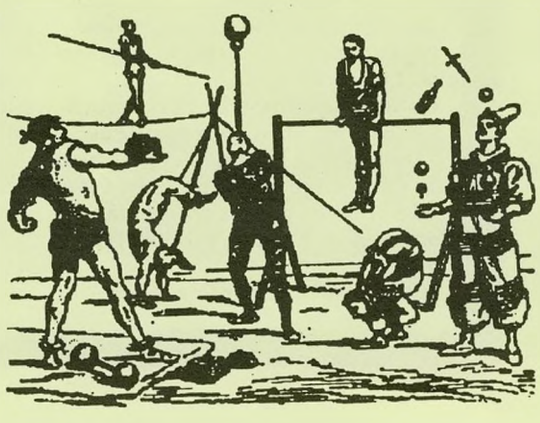

Erkin Koray neden bu kadar önemli senin için?

Bir kere inanılmaz bir müziği, çok kuvvetli bir sentez gücü var. Ben bağlamanın hastasıyım. Bu hastalığın kökleri David Lindley'in 60'ların sonunda İzmitli Bir Ermeni arkadaşı ile kurduğu Kaleidoscope grubuna kadar gidiyor. Asıl ilgi alanım psikedelik müzikler. Her çeşidi ile ilgileniyorum. Tabii Ortadoğu dediğinizde hangi müzik türünden bahsederseniz bahsedin, hele konu rock ise işin içine halk müzikleri de karışıyor. Bağlama ağırlıklı olmak kaydıyla Türk Halk Müziği'nden çok hazzedi-

6→

Uzakdoğu Film Festivali'ne takılmakta büyük menfaatler var. "Yedi Samuray"dan "Dersu Uzala"ya Akira Kurosawa, Peter Weir, John Woo, "Godzilla", "Elveda Cariyem"... Ayrıca, Kırgızistan'dan Tökülmüş Oteyev'in filmleri... Çin'den, Hindistan'dan, Tayland'dan ziyadesiyle enteresan yapımlar... Atatürk Kitaplığı ve Tarık Zafer Tunaya'da...

Ben canımın istediği vakit / Dışımı bir muz gibi soyup / Öyle çırılçıplak gezebiliyorum. / Sen ne yapıyorsun? (İlhan Berk)

Bir "Kaybedenler Klübü Tribi" olan **Altıkırkbeş Yayın**, bir rock kitabı yayınladı. Kaybedenler Klübü her ne kadar "karanlık" bir ad gibi gözükse de, yeri geldiğinde neşelenmesini bilen bir kulüp. Kitabımızın adı **"Rock İsimler Kitabı"**. Yazarımızın adı **Adam Dolgins**. Hangi grup ismini nereden nasıl aldı diye rock tarihi içinde turlarken, son derece ilginç ve "neşeli" bir yolculuğa çıkıyorsunuz. Söz gelimi **The Police**'in adı, davulcu Stewart Copeland'in CIA kimlikli babasına bir gönderme; **The Smiths**, kastettiği anlam bilinmediği için öyle; **Throbbing Gristle**, ereksiyonun yerel argodaki karşılığı; **Nine Inch Nails**, İsa'nın çarmıha gerildiği kazıklardan geliyor; **Marillion**, J.R.R. Tolkien'in kitabı "Silmarillion"dan alınmış... Grup isimleri sade suya tirit verilmemiş, elemanların ağzından hikayeleri de nakledilmiş. Ayrıca her grubun kuruluş tarihi, ne yaptıkları, kimin kurduğu yazılara eklenmiş. Eğlenceli bir referans kitabı...

Radical Noise: "Bu sisteme dahilseniz..."

"Sevdasız Hayat" isminde bir kaset... Kapağında, alaturka tuvalete çömelmiş bir adam fotoğrafı... Albüm, Türkiye'nin ilk yasal hardcore albümü. Radical Noise ve Ask It Why "arkalı önlü" çalmışlar. Radical Noise elemanlarını bulduk, hardcore'un memleketteki hal-i pür melâline dair küçük bir konuşma yaptık...

Müziğinizi ve kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Politik bir kimlikle mi anılmak istiyorsunuz?

Emre: Bizce politika iğrenç bir şey. Bizim politik olmaktan kastımız, sosyal bilince sahip olmak, hiçbir şeye duyarsız kalmamak. Çevre de bunun içine giriyor, insanların duyarsızlığı da, sistemin sonuçları da. Vardığımız nokta şu: Hayat tıkanmış durumda. Daha iyiye ya da daha kötüye gitmesi söz konusu değil. Bu sisteme dahilseniz, sağcı veya solcu olmanız önemli değil. Bu sistemin içindeyseniz, pisliksiniz.

Hardcore grupları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hardcore, her şeyden önce bir yaşama biçimi. Bunu eğlence olarak gören insanlar, mainstream akımlardan etkilenip hardcore'a yeni kalıplar veriyorlar, mesela heavy metal veya hip-hop'la birleştiriyorlar. Bunun sonucunda hardcore, MTV'nin ya da New York'lu maçoların yarattığı bir müzik akımı olarak görülüyor.

Offspring ya da Greenday gibi gruplardan mı bahsediyorsunuz?

Onlar benim inancıma göre 90'ların neo-punkları. 70'lerde Sex Pistols gibi gruplar, müziklerinden çok, yaptıkları işlerle dikkatleri çekerlerdi. Bunlar da onların MTV tarafından patlatılmış yansımaları gibi. Onların ilk hallerini seviyoruz ve dinliyoruz.

Müzik ticarileştikçe hardcore'dan uzaklaşıyor mu?

Hardcore'un insanlara asıl söylediği şu: Düşün, kafanı çalıştır. Etrafına duyarsız kalma. Önemli olan düşündüğünü söylemek. Bunu molotofla, taşla değil, bizim gibi kasetle de yapabilirsin. Ülke şartları malum ama İngilizce de söyleyebilirsin.

Sizin İngilizceyi kullanmanız bu "ülke şartları"ndan dolayı mı?

Aslında sadece ondan değil. Satışlarımıza bakarsak, 200 tane Türkiye'de satmışsak, 800 tane dışarıda satmışız. Klasik geyik ama evrensel dil İngilizce. Herkesle anlaşabilirsin onunla. Nefret ettiğim bir kuruma konserlerde Türkçe bağırmak benim için daha zevkli ama bu o kadar kolay değil.

Türk gruplarını nasıl buluyorsunuz?

Türkiye'de hardcore'u üç-beş kişi yapıyor ancak. Bu gruplar çok iyi olsa bile talep yok, en büyük sorun bu. Birbirimize çalmak bizi çok ileriye götürmüyor. O yüzden Türk hardcore'u diye bir şey yok ortada. Diğer illerde faaliyeti olan gruplar olduğunu duyuyoruz ama kayıt ve konserleri olmadığı için bağımız yok onlarla.

Hardcore dışında neler dinliyorsunuz?

Müzikal takıntılarımız yok, birçok şey dinliyoruz ama ait olduğumuz yer hardcore. Grubun adı üstünde: Radikal ve gürültülü. Zamanında Iggy Pop veya David Bowie çok daha radikaldi belki ama, Türkiye şartları da belli. Herkes Mersin'e giderken, biz tersine gidiyoruz. Pop-rock albümü veya barlarda cover da yapabilirdik.

Söyleşi: **Sid**

yorum. Boston'daki evimde mutfakta dev bir Aşık Veysel posterim vardı. Erkin'in beni büyülemesinin sebebi gitarı çalış biçimi. Bağlama gibi çalıyor. Komalarıyla. Ayrıca elektro sazı çok seviyorum, ki onu da çok güzel, tadında kullanıyor Erkin. Sonra iki altkültür müziği, farklı coğrafyalarda doğmuş, birbiriyle hiç ilişkisi olmamış rock ve arabeski bu kadar iyi birleştirebilmek için dahi olmak lazım. Müziğinde bütün bunların yanısıra Klasik Türk müziği, Hint müziği, Rolling Stones, Led Zeppelin ve Deep Purple aynı ağırlıkta yer alabiliyor. Mesela "Land Of A 1000 Dances" parçasının en iyi yorumu ona ait: "Sana Bir Şeyler Olmuş". Giyimiyle, uzun saçıyla Batı altkültürüne ait, ama tavır, hissiyat ve müzik olarak ne çalarsa çalsın sonuna kadar buralı. Bence ve pek çok arkadaşımın fikrine göre, o dünyanın en iyi psikedelik rock gitaristi.

Amerika'da yayınlanacak bir albüm projesinden bahsetmiştin. Gelişmeler ne aşamada?

Uzun zamandır böyle bir proje üzerinde çalışıyorduk ve sonunda Erkin ile irtibat kurabildik. Şimdilik cevabı olumlu. Satışa gelince, Amerika'da bu tip müzikler, daha çok fan-club'ların güdümünde hareketlenen dar bir pazar. Tahminimce iki-üç bin satar. Benim yazacağım dergilerden Rythm Music Magazine 15 bin, Terrascope 2 bin tiraja sahip. Hesap edin artık.

Türkiye'de o zamanın diğer grupları hakkında ne düşünüyorsun?

Genelde iyiler. Kurtalan Ekspres, Kardaşlar, Ersen ve Dadaşlar'ın 70'lerin ortalarına kadar yaptıklarını beğeniyorum. Üç Hürel değişik, fakat müzikleri çok zayıf. Mavi Işıklar bence Türkiye'nin Beatles'ıymış. Moğollar çok orijinal ve kuşkusuz şimdiki hallerinden çok daha iyilermiş. Eski ruhu kaybetmişler. Fakat hiçbiri Erkin kadar sofistike ve yetkin değil. Daha sınırlı bir çerçevede hareket etmişler. Onun müziğinde absürdizm, gerçeküstücülük, ilkellik ve virtüozite beraber. Bunalımlar'ı Erkin kadar önemsiyorum. Beni çok heyecanlandırıyorlar.

Erkin'in son albümü hakkında ne düşünüyorsun?

Beğendim. Her zamanki gibi. "Gün Ola Harman Ola" ve "Akrebin Gözleri" favori parçalarım. Fakat diğer gitaristi hiç beğenmedim. Ayrıca canlı davul ve bas kullanılması hoşuma gitti.

Beğendiğin yeni topluluklar var mı bu toplama albüm projesi için?

Zen, kafamdaki müziğe en uygun grup Türkiye'deki. Bunun dışında çok grup yok zaten etrafta. İstanbul Blues Kumpanyası'nın Orta Anadolu–blues sentezi çok hoşuma gitti. 2/5 BZ Serhat'ın bir plağını basmayı planlıyoruz Amerika'da, elektro saz, wah-wah pedallar falan olacak. Saksafoncu Bülent Tangay bazı demolar verdi bana. Too Much ve Siddartha, genç ve tecrübesiz olmalarına rağmen ümit veriyorlar. Fakat çok progresif bir yönde ilerliyorlar; biraz daha psikedelik bir şeyler yapmaları lazım. Bir de Krizalit diye bir bas-davul ikilisinden bahsettiler, onları merak ediyorum. Türk gruplar bence bağlamaya daha çok yer vermeliler müziklerinde. Önlerinde Erkin Koray ve Moğollar gibi iki müthiş örnek var.

Söyleşi: **Sarp Keskiner**

→7

CANS

Hardal ha geldi ha geliyor!
Az kaldı. Bir miktar daha sabır.

Kardeş olun ey insanlar bunu ister Tanrımız

Haydi fanlar öldük mü? "Dünyayı Kurtaran Adam" kesinkes vizyona girmeli, ileri!

Herhangi bir hastalık sebebile cinsel arzusu azaltılmak istenen şahıslara bol bol marul yedirilir. Aşırı cinsel istek gösteren erkek ve kadınlara çok fayda verir. Erkeklerin aşırı derecede rüyada aldatılmasını önler.

Tupac Shakur'un öldürülmesine şahit olan ve katili teşhis edebileceğini söyleyen Yafeu Fula da 10 Kasım günü öldürüldü. 19 yaşındaki Fula, Tupac'ın grubu Outlaws Immortel'in üyesiydi. Polis, Fula'nın öldürülmesinin her nedense Tupac cinayetiyle alakalı olmadığını düşünüyormuş.
Bu arada Tupac'ın **Makavali** adıyla doldurduğu *The Don Killuminati - The Seven Days Theory* albümü piyasaya çıkışının ilk haftasında 664bin adet sattı. Bu rakam, son **Beatles** antolojisi ve son **Nirvana** ve **Pearl Jam** albümlerinin ilk hafta satışlarının üç katı.

John Cale'in *Dancing On Insect*, **Phil Collins**'in *Dance Into The Light* adındaki albümleri yayınlandı.

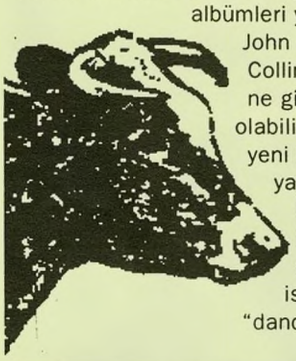

John Cale ile Phil Collins arasında ne gibi bir alaka olabilir? İkisi de yeni birer albüm yayınladılar. Bu bir. İkincisi, ikisinin de albümünün isminde "dance" geçiyor...

Ama asıl alaka şu: Phil Collins bundan 20 yıl evvel John Cale'in *Helen Of Troy* albümünde çalanlar arasındaydı. Ünlü rock eleştirmeni **Nick Kent** Libération'daki yazısında her ikisinin yeni albümlerini aynı başlık altında değerlendirmiş ve 'neydi, ne oldu' gibilerinden Collins'le dalgasını geçmiş.

Talking Heads eskileri –Tom Tom Club eskileri de denebilir– **The Heads** adıyla bir albüm yayınladılar. Artık kadroda David Byrne yok ama gruba Michael Hutchence, Shaun Ryder, Debbie Harry, Maria McKee gibi isimler el vermişler.

Coen Biraderler ocak ayında *The Big Lebowski* adında yeni bir film çekmeye başlayacaklar. Bir gangster hikayesi. Başrollerde John Goodman, Jeff Bridges ve yine ve tabii Steve Buscemi olacak.

EARTHRISE II

Gündelik yaşamın hayhuyu içinde oradan oraya koşuşturup dururken, küçük değişiklikleri (her gün önünden geçtiğimiz mahalledeki ağacın kesildiğini mesela) farkediyoruz belki ama, bütünün başına neler geldiğinden pek haberdar değiliz. Uzun farları bir türlü yakamıyoruz. Uzunları yakmanın ve daha fazla beklemeden bir şeyler yapmanın zamanı çoktan gelmiş olmalı ki, alemin en baba rock'çuları bir albümle kendimize ve dünyaya çekidüzen vermemiz gerektiğini söylüyorlar. Dünyanın çeşitli yerlerindeki ormanların korunması amacıyla çalışan Earth Love Fund (Dünya Sevgi Fonu) için hazırlanan albümde kimler yok ki... REM, U2, Peter Gabriel, The Cranberries, Queen, Dire Straits, Genesis, Stereo MC's, Elton John, Eurythmics... Bir şarkıyla katılan Aylin Livaneli, bu isimlerin yanında biraz eğreti duruyor ama olsun, canınızı sıkmayın. Edinmek hem sizin, hem çevrenizin menfaatine.

Courtney Love: "İyi yapılmış bir punk-rock gibi..."

Courtney Love, Milos Forman'ın yeni filmi "The People vs. Larry Flynt"da başrolde oynuyor. Hustler dergisinin sahibi Larry Flint'in striptizci ve junkie olan karısını canlandırıyor. Bir süredir akapunktur, meditasyon ve budizm kaynaklı dini şarkılarla uyuşturucu tedavisi gören Courtney Love, çoğu yoruma göre bu filmde biraz da kendini oynuyor... "Lanetli kadın"la kısa bir bağlantı: Konumuz sinema ve tabii biraz da müzik...

Oyunculuğunla ilgili iyi tepkiler aldın mı?
Courtney Love: Rock'çu arkadaşlarımın çoğu oyunculuğu küçümsedi ya da görmezden geldiler. Punk-rock kanunlarında yeri var: Oyunculuğu küçümsemek, samimilikten uzak bir şey gibi görmek. Oysa ki gerçek tam tersi. Milos ile Woody'nin (filmde Larry Flint'i canlandıran Woody Harrelson) beni korkularımdan kurtardıklarını söyleyebilirim. Tıpkı iyi yapılmış bir punk-rock gibi.
Bir eroin öyküsünden bahsediyorsun.
Ben striptizi, ölümü ve uyuşturucu kullanmayı yalnızca yaşamış bir kişiliği sembolize eden şeyler olarak ele alıyorum.
Woody Herrelson'ın seni korkuttuğu oldu mu hiç?
Hayır. Erkekler üzerine oldukça bilgi sahibiyim. Grupların çoğu erkeklerden oluşuyor. Sonunda onlarla yarışmayı bırakıyorsun...
Filmde çıplak göründüğün sahnelerde zorlandın mı?
Öldüğümde çıplak görünmem gereken bölüme bir dolu eleştiri getirdim. Yaklaşık 15 kilo vermeliydim bu sahne için. Hem de iki haftada.
Nasıl becerdin?
Bir spor hocası, karbonhidratsız yiyecekler. İşe yaradı.
Courtney Love ile çalışmak insanları sinirlendirdi mi?
İlk bir saatten sonra hayır. Çoğu kez yaratıcı bir zaman diliminde yaptığın şeyler, sanki günlük yaşamının bir parçasıymış gibi başına kakılır. "Bunu sahnede yapabiliyor, ama mutfakta neye benzer acaba, bahse girerim ki bir pasta bile pişiremez". Böyle konuşmak sinir bozucu derecede kolay. Ben tıpkı Slyvia Plath gibi bir çeşit gölgeler ülkesine ait topraklara gitmeyi seçiyorum. Ve bu sayede geri döndüğümde etrafta olup bitenlerin kesin kavrayışına sahip oluyorum.
Yeni bir albüm üzerinde çalışıyorsun. Bir önceki gibi saldırgan mı olacak?
Saldırgan değil. Ama yumuşatılmış da değil. Teknik anlamda göz kamaştırıcı olduğu da söylenemez. Böyle bir şey yapmaktansa ölmeyi tercih ederim.
Ilımlaştırılmak dünyadaki en kötü şey midir sence?
Hemen hemen.
Başka filmlerde de oynamayı düşünüyor musun?
Bilmiyorum. Tekliflere açık olacağım. Daha önce gerçek anlamda kimse, özellikle de rock dünyasından hiç kimse müzisyenliği ve oyunculuğu bütünleştiremedi.
Kalbin hâlâ müzik dünyasına ait öyle değil mi?
Evet. Nedenini söyleyeyim mi? Tanıdığım istisnasız her oyuncu müzisyen olmak istediğini söyler, ama tanıdığım her müzisyen, müzisyen olmaktan son derece memnundur. Müzik eğlencelidir, hareketlidir, insanlarla iletişim kurar. İşimi seviyorum.

fotosentez

Ben bağlamanın hastasıyım. Erkin'in beni büyülemesinin sebebi de gitarı bağlama gibi çalması. Ayrıca elektro sazı da çok seviyorum, ki onu da çok güzel, tadında kullanıyor. Türk grupları bence bağlamaya daha çok yer vermeliler. Önlerinde Erkin ve Moğollar gibi iki müthiş örnek var. Ortadoğu dediğinizde, hangi müzik türünden bahsederseniz bahsedin, hele konu rock ise işin içine halk müzikleri giriyor.

'80'lerin ortasına doğru, Orhan abimiz dağıtmış, kendini iyice sağ akıntılara bırakmıştı. O'ki, şehirdeki bütün lüks arabaları çizilerle çizen bizlerin kıskanmadığı tek Mercedes'in sahibiydi...

Baba Zula'da ve Zen'in CD'sinde de farkediliyor ki, saza bulaşmışsınız. Zen'in ilk zamanlarında bu kadar "oryantal" bir havası yoktu. Bu geçiş farketmeden oldu herhalde?..

Evet, farketmeden oldu. Şimdi bu yöne doğru kaymaktayız. Babam, annem aşık müziğini çok seviyorlardı. Ben onların 45'liklerini devamlı olarak dinliyordum. Ayrıca âşıkların kendileri de geliyordu eve. Biraz daha büyünce Fikret Kızılok, Barış Manço falan dinlemeye başladım. Ortaokula girdiğimde, Doors... Üniversiteye geldiğim zaman, yavaş yavaş bir tepki oluşmaya başladı. Nedir bu bombardımandan çektiğimiz diye... Türk müziği bence dünyanın en büyük müziklerinden biri. Amerikalıların bir tane blues'ları var, ondan türevler çıkıyor. Caz çıkıyor, rock çıkıyor... Türkiye'de ise tavırlar köyden köye değişiyor. Dini müzik var, halk müziği var, Bizans müziği var, müthiş bir şey.

Daha da sürecek yani...

Devam edecek. Bunun daha doğru olduğunu düşünüyoruz.

Sahnede cebinden birinci sigarasını çıkarıp 'ben de bunu içiyorum ey halkım' diye yakardı, acaip tezahürat. Kuliste Marlboro'su, viskisi hazır beklerdi.

Müziğime "vecd hâli"yle, yani "rai duygusu"yla giriyorum. Şeyhlerin aşkla ulaştığı, eski Arap şiirinin söz ettiği vecd hâli. Aşk sarhoşluğu işte. Cezayir'de bizi, müziğimizi yozlukla, alkolizm, esrarkeşlik savunusuyla suçluyorlar. Bütün Kuzey Afrika'da tavvufla bağıntılı olarak mistik bir keyif, aşk kültürü yüzyıllardır var. Şarap da, kif alemleri de kültürümüzde var. Keyifle yaşamak, aşkla sarhoş olmak, bu yüzyılların mirası ve rai da bu yaşama sevincini yüceltiyor. *Kimilerinin nitelendirmesiyle "şeytanın sesi"*! Sadece ayrı tarzlarda söylüyoruz şarkımızı. Rock, protestosuyla, acısıyla, aşkıyla, reggae cangılıyla, otuyla, keyfiyle hayattan söz etmiyor mu ? Rai aşk sarhoşluğundan, rap de gündelik hayatın vecdinden bahseder, hepsi hayata yol alır.

Durup düşündüğümüzde, gerçekten ilgimizi çeken üç beş yazar vardır. Bu yazarlar, her türlü yeni çıkan yazar, sürükleyici hikaye, zekice kurgu, hınzırca buluş, best-seller, ağır edebiyat, üzerinde en çok konuşulan roman vb. ortadan kaybolup gittiğinde hâlâ oldukları yerden hep konuşageldikleri biçimde konuşmayı sürdürürler. Çoğu zaman, zaten 'zaviyelerinin tuhaflığı' dolayısıyla en başta yerlerine konulamamışlardır.

Şanslıysalar, o zaviyenin tuhaflığı tuhaf kalmayı sürdürür; onlar da taze ve şaşırtıcı kalırlar. Kimilerinin de enlem ve boylamı zaman içinde saptanır, genel akışın diline entegre edilirler. Reklamlar, şarkılar, antolojiler, göstergebilim seminerleri, hayatı anlatan anahtar cümleler içinde zararsızlaşırlar, duvar yazısı, dönem ruhu olurlar, tabiri bağışlayınız, 'bukowskileşir'ler.

Burroughs, kesinlikle birincilerden.

Orhan abi pırıl pırıl parlayan bağlamasıyla belirince siyah beyaz ekranda, mest oldu kent. Ertesi gün bağlama çalan birkaç arkadaş Orhan abinin bağlamasındaki manyetiklerin Fender mi, Gibson mu, Fraomus mu olduğunu tartışmaya başladı o gazla, bir yorduk. Bağlamada herkes bir sıçrama yapmaya kromatik çalma sevdası sardı hepimizi. Bağlamadaki kromatik arayışlarımız bizi üyice arabeske çekti.

Cinai şebeke yanlış anlaşıldı Türkiye'de. Ülkücü damgası yediler. Öyle değiller. Türklüğe çok vurgu yapmış olabilirler ama Almanya'daki gençlerin öyle bir şeye ihtiyaçları vardı. Bir bunlım var orada, çok arkadaşım var Türk olduğunu söylemekten utanan.... Rap'in temelinde ezilmişlikler var zaten.

Son zamanlarda Alevi gençler bağlamaya merak sardılar. Kartal-Maltepe arasında en az 15 bağlama kursu var. Hepsinde 200-300 öğrenci var. Hepsi halk müziğiyle uğraşıyor. Bağlamayla gitarı biraraya getirin, birbirine yakışan o kadar çok renk var ki...

Grupta Şiwan Perver'in hayranı olanlar var. Bülent Ersoy da, Selda da seviliyor. Ben Ibrahim Tatlıses'e bayılıyorum, onun daha Arap müziği ağırlığında bir kasedi var bende.

Türkiye'de insanların her şeyi Avrupa'dan aldıklarını görüyorum. Kendi kültürlerini bir kenara atmışlar, çok güzel olan Türk müziğini bir kenara itmişler... Küçükken ben de Arap olan her şeyi reddederdim. Ortadoğulu olan her şeyden nefret ederdim. Sonra büyükannemin gözleriyle bakmaya başladım... Ben Avrupa'yla Ordadoğu'nun bir karışımıyım.

Türkiye'de bir zeytin dalı muhabbeti var. Biz buna karşı çıktık. İnsanları öldürenlere doğrudan doğruya "yavşak" dedik şarkılarımızda. Rap'i anlamak için yaşamak lazım. Zengin adam rap yapamaz, yapsa da kızları anlatır, Mercedes'imle Ferrari'ye çarptım der...

Artık sansüre ihtiyaç yok, çünkü medyalarda herkes oto-sansür uyguluyor!

Kasabanın genç kızlarının mankenlik yaptıkları, elbiseleri de muhtemelen kendilerinin diktikleri bir defileyi izledik. Müthiş bir olay. In cin geçmez bir Anadolu kasabasında 'ne defilesi?' diyoruz. Meğerse çok ilerici bir yermiş. Kasabanın gençleri Selda'ya bir şeyler hediye ediyorlar, baktım nedir diye, Kurtuluş dergisinin bütün sayıları...

Erkin Baba'nın attığı doğru bir adımdı. 'Fesupanallah', 'Şaşkin'...

İnsanlık halinin seks, uyuşturucular, şiddet, depresyon, intihar ve psikolojik acılar aracılığıyla yaşadığı çöküşü anlamak ve anlatmak, Trent Reznor'un müzik yapmasının temel nedeni. "Happiness In Slavery" parçasının klibi gösterildiği hemen her ülkede yasaklandı. Klipte bir makinenin kölesi olan bir adamın vücudunun ve ruhunun telef oluşu anlatılıyordu: "Ben gördüm / Sen de görebilirsin / Köleliğin içinde mutluluk". albümündeki "Hurt" adlı parçada Reznor "The Downward Spiral" "Bugün bilerek canımı yaktım / Biricik gerçek olan acı lemediğini görmek için / Duyularımın hala işleyip işüzerine yoğunlaştıyorum" diyordu.

Hoparlör

Fransa'da iki rap'çi polise hakaretten hüküm giydi. Üç ay içerde yatacaklar. NTM'den Kool Shen anlatıyor: "Hakim dediklerimizden hiçbir şey anlamadı. Ben ona banliyölerdeki durumu anlatmaya çalışıyorum. O habire sorup duruyor, önce kim başlattı? Polisler mi, gençler mi?"

Cezayir Savaşı yıllarında Fransa, bugünkü gibi, yine bir şarkıyla çalkalanıyordu. Dil cambazı Boris Vian, kalemini sakınmamış, savaşa gitmek istemeyen bir asker kaçağının birinci tekil şahıs şarkısını yazmıştı. Şarkıda "Cumhurbaşkanı"na hitaben yazılmış bir mektuptan satırlar yer alıyordu. Özetle; nazik davetinizi aldım, beni askere çağırıyorsunuz, sizi üzmek istemem ama, ben insanları öldürmek için gelmedim bu dünyaya...

Fransa birbirine girdi. Vian'ı susturmak için seferber oldu kimileri. Şarkı derhal radyoda yasaklandı. Antimilitarist bile denemeyecek "sivil yanlısı" bir şarkı etrafında bin yaygara koparıldı. Sömürge halklarının tepesine ordu gönderip Özgürlük-Eşitlik-Kardeşlik ihracatı yapmaya kalkışan Fransa, içlerinden çıkmış birinin "ölçülü" dille yazdığı bu red mektubunu kolay kolay hazmedemedi.

O zamandan bu zamana geçen yaklaşık 50 yılın ardından bugün Fransa yine bir şarkıyla uğraşıyor. "Hazım" sorunundan ziyade bir "hukuk" sorunu yaşanıyor bu sefer. Tehlike daha büyük: Rap tehlikesi. Solukbenizli Vian'ın firarını kaldıramayanların torunlarını bugün artık sansür kesmiyor. İki melez rap'çiyi resmen içeri tıkmaya çalışıyorlar. Çünkü NTM grubunun rapper'ları Kool Shen ve Joey Starr'ın dillerinde tehdit cümleleri var. Kuşaklar boyu enselerinde hissettikleri şiddeti şarkıya döküyorlar. Gerekti mi, ana avrat dümdüz gidiyorlar.

1995'in 14 Temmuz'unda, yani Fransız İhtilalinin bilmem kaçıncı yıldönümünde bir konser... Özgürlük Konseri... Düzenleyen, anti-ırkçı örgüt SOS Racisme... Gruplar hem saatlerce müzik yapacaklar, hem de Le Pen'in Milliyetçi Cephe'sinin son seçimlerde kazandığı başarıları tefe koyacaklar. Katılanlar arasında (eski kültür bakanı Jack Lang, filozof Bernard-Henry Lévi, rapper MC Solaar, aktör-popçu Patrick Bruel'in yanısıra) Fransa'nın gangsta-rap tarzına en yakın

NTM

Milliyetçiliğin nelere malolduğunu gördük

Mahkeme kararının bu kadar ağır olması sizi şaşırttı mı?

Kool Shen: Tabii ki bu kadarını beklemiyorduk.

Kararın üstünden geçen süre içinde, olayın ağırlığını atlattınız mı?

İnsan kendisini bunu atlatmış gibi hissetmiyor, bir sürü şeye maruz kalıyoruz. İlk anda, NTM için seferber olunması bize çok da gerekli gibi görünmüyordu, biz hep kendi başımızın çaresine baktık, ağlak tipler değiliz. Ama bugün madem ki mesele artık ifade özgürlüğünü savunma noktasına geldi, insanların hareketlenmesinin bir sakıncası yok. Şimdi, mizahçıların, bizimle aynı zor şartlarda yaşamayan rahatı yerinde insanların, yasaklamaya uğramadan fikirlerini söyleyebildiklerini görmek lazım. En alttakilere, kenar mahallelerde yaşayan gençlere hitap ettiğin zaman mesele çıkıyor.

Fikir özgürlüğü sizce mesela "Milliyetçi Cephe" için de geçerli mi?

İlkesel olarak yasaklamadan yana değilim, çünkü iktidar istediğini kafasına göre yasaklayabilir. Milliyetçi Cephe'nin de herkes gibi kendisini ifade edebilmesi gerekir. Gerisi insanlara kalmış, herkesin kendi beyni var...

Joey Starr: Le Pen yaygara koparmak için ortamdan yararlanıyor. Bu bir söylem değil, sadece insanları bölmeye, farklılıkları keskinleştirmeye yarıyor. Eskiden sömürgeleştirmişlerdi, şimdi ise "bütün bu kara kafaların burada olması ne kadar iyi" diye düşünülüyor. Yolları yaptırıyorlar, inşaatları yaptırıyorlar, Fransızların yapmaya tenezzül etmediği bütün pis, ağır işleri yaptırıyorlar... Ama kabul edilmesi gereken farklılıklar ortaya çıktığı anda da hır çıkıyor. Milliyetçiliğin nelere mal olduğunu daha önce gördük. Geçmişten ders çıkarmak gerek.

Kenar mahallelerden bir çocuk eğer bir polis öldürürse, tepkiniz ne olur?

K.S.: Uykularımı kaçırmaz. Kafa tutan bir

gruplarından biri olan NTM de var. Radyoda, televizyonda, sahnede istenmeyen bir grup NTM. Problem isimlerinden başlıyor: Nique Ta Mere (Ananı..!) Rap'lerinde de ağzı bozuk bir grup NTM. Le Pen'in "domuzlar partisi"nin ve polis şiddetinin canına okuyorlar şarkılarında. Özellikle 93'te yaptıkları "Police"le başları hep dertte. Radyolarda asla yayınlanmayan şarkıda "Bunun devleti savunduğu nasıl iddia edilebilir / had safhada kafayı bulmuş, zom olmuş / çoğu zaman da zihinsel özürlü / şu polis makinası / üstüne işediğimin adaletinin uşakları" diyorlar. İşte o konserde de, binlerce "şahit"in önünde bu rap'in serbest bir icrasını yapıyorlar. İşaret parmaklarını salondaki polislere doğru tutup, "düzerim ben böyle adaleti" diye başlıyorlar rap'e. Polislerin faşoluğundan giriyorlar, "bu mavili herif"lerin özgürlüğümüz için ne büyük bir tehlike olduğundan çıkıyorlar... Aylar sonra ifade vermeye çağrılıyorlar. Geçtiğimiz ay içinde de karar çıkıyor. Polise hakaretten üç ay hapis ve altı ay konser vermekten men! Cezanın verildiği mahkeme Toulon kentinde. Toulon, Le Pen'cilerin son seçimlerde belediye başkanlığı kazandığı üç yerden biri.

Fransız sol basını polise hakaretten verilen bu cezayı "gençliğe hakaret" olarak değerlendiriyor. İfade özgürlüklerinin nereye kadar gidebileceği ya da bir limitinin var olup olmadığı tartışılıyor kamuoyunda. Mahallelerde polise yönelik şiddetin, rap gruplarının şarkılarından beslendiği yönündeki hurafelerle vakit kaybetmek yerine, oralarda gerçekten nelerin döndüğünü bilmek, öğrenmek gerekiyor.

Deliğe girmeye hazırlanan iki rapper, asla gençliğin liderleri falan

Önümüzdeki yıllarda her şey yerinden oynayacak

Korku veren, korkutan gençliğin kendisi

Cephe nasyonal / Başkaldırı enternasyonal

olmadıklarını söylüyorlar. Kendi deyimleriyle onlar, sadece olan biteni haykıran iki "hoparlör". Banliyölerde yaşanan şiddetin hızına o öfke yüklü rap'lerinde bile yetişemiyorlar. Kool Shen, "kenar mahalle gençlerine polis hakkındaki fikirlerini sorarsan hiç de bizimki kadar kafiyeli cevap alamazsın" diyor. Kafiyeden kasıt şu: "Le Front est national / le fronde est international // Cephe nasyonal / Başkaldırı enternasyonal" (Le Pen'in partisi Front National-Ulusal Cephe kastediliyor) ya da "Donne-moi les balles / Pour la police municipale // Uçlan mermileri / Hedef toplum polisleri..."

İfade vermeye gittiği günü anlatırken, "Bizi dinleyen hakim dediklerimizden hiçbir şey anlamadı" diyor Kool Shen, "Ben ona banliyölerdeki durumu anlatmaya çalışıyorum. O habire sorup duruyor, önce kim başlattı? Polisler mi, gençler mi?"

Banliyölerdeki durum dönüp dolaşıp "intikam" kavramına düğümleniyor. Yoksulluğun ve işsizliğin kemirdiği banliyö sakinleri bir yandan, polis güçleri diğer yandan; her iki taraf da türlü belayla, dayakla, ölümle burun buruna yaşıyor. Mathieu Kassovitz'in "La Haine-Nefret" filminde, bir kısa gün içinde üç arkadaşın başı en az yedisekiz kere belaya giriyordu. "Polis sizi öldürmek için değil, korumak için var" diyen adama "Bizi onlardan kim koruyacak" diye cevap veriyordu filmdeki Yahudi genç.

Her şey çoktan kör bir "nefret"e dönüşmüş durumda. Kızgın kenar mahalleliler rock'la pop'la filan değil, ancak rap'le nefes alıp verebiliyor. Yalıtılmış bir dünyanın insanları sesleri yetmediği anda "hoparlörler"e ihtiyaç duyuyor. Hoparlörlerden öfkenin sesi yayılıyor.

göçmen velet, artık adam olmuştur. Ne istiyorsun yani? Tiksineyim mi, kızayım mı? Ellerini kollarını sallaya sallaya yoksul göçmen çocuklarına ateş etmelerine, ya da sırf yolun kenarında sarhoş halde bekleştikleri için, ya da kimliklerini üstlerinde taşımadıkları için karakola çekilip tekme tokat dövülmelerine dayanamıyorum. Eğer 48 saat boyunca eziyet görür ya da sadece aşağılanırsan, kimseye merhamet duymak istemezsin herhalde. Bu çok açık ve seçik bir şey. Şimdi bize üç ay hapis cezası veriyorlar ama, konuşabileceğimiz, derdimizi anlatabileceğimiz medyalar var. Ama bir sürü insanın böyle bir imkanı yok, onlara polis hakkındaki fikirlerini sorarsan hiç de NTM'inki kadar kafiyeli bir cevapla karşılaşamazsınız. Polisle gençler arasında futbol maçı düzenlemeyi tavsiye ediyorlar. İyi de ne için? Gençler gettolaşma sürecindeler, devletin temsilcileriyle konuşmak falan istemiyorlar; istikbal diye bir şey yok. Kendi aralarında da dövüşüyorlar, birbirlerine ateş ediyorlar, tam bir sefalet, boka batınca herkes g.tü kurtarma derdine düşüyor; hiçbir değer kalmadı artık, bu düşünülmeden yapılan eylemler, hareketler çözümsüzlüğün, umutsuzluğun sonucu... Bir silah bulmak için, altı-yedi yıl önce karmaşık ilişkiler ağına girmek gerekirdi, şimdiyse 15 yaşında veletler anında silah bulabiliyor. Hakikat orada, NTM bir şey uydurmuyor.

Siz kendinize bir sözcü misyonu yüklüyor musunuz?

Hayır. Kenar mahallelerde NTM'in kendilerini temsil etmediğini hisseden bir yığın genç var. Hem sonra böyle bir şey seçilmişlerin rolüdür; lider olmak için insanın önereceği bir şeyin olması lazım...

Kenar mahallelerin hep olumsuz yanlarını göstermekle eleştiriliyorsunuz...

Kenar mahallelerde yolunda giden bir sürü şey de var ama, hep çomak sokuluyor. İyi şeyler yazmayı biz de istiyoruz ama, küçük küçük çocukların hapisanelerde ya da uyuşturucu bağımlılığından öldüğünü görünce insanın içinden öyle parlak şeyler yazmak gelmiyor.

Bir tabanca gösterip "tetiğe basıyorum..." dediğinizde intiharı çağrıştırdığınızı söylüyorsunuz, ama ortada bayağı bir ikili anlamlılık var...

Parçayı dinlediğinizde böyle bir şey olmadığını görürsünüz. Her yerde silah var. Televizyonda, filmlerde, dergilerin kapağında elinde mitralyözle Pasqua'nın fotoğrafları yayınlanıyor... Ben sadece ne düşünüyorsam onu yazıyorum: "Dostum Joey Jo'nun hayalleri böyle, polise sıkmak için kurşun ver bana..." Bu bir hayal, bir mahrumiyet, bir yoksunluk... Bütün gençler bunu hissediyor.

Mahkumiyetinizden sonra rap aleminin sizinle sağlam bir dayanışma içine girdiğini hissettiniz mi?

J.S.: Evet, hatta biraz şaşırdık bile; IAM, Ministere Amer vd. gösteri bile yaptılar.. Bir gedik açtık, biz daha 'cool' bir kuşaktanız, biraz daha olgunluk, yazdıklarımıza göre biraz daha mesafe var. Yeni kuşakların yazdıkları sözlere bakıyorum, çok daha taşkın, hakikat de bu zaten. Eğer daha şimdiden bizim kafalarımız bile korkutuyorsa, bizden sonrakilere dikkat! Dosdoğru gidiyorlar... Bunun nereye varacağını kim bilebilir?

K.S. Biz memnunuz, radyolar istedikleri kadar temiz aile çocuğu rapçilerden başkalarını çalmasınlar, yeni yazmaya başlayanlar onlara benzemek istemiyor. Rap gelişim gösteriyor, dönüşüyor, NTM'in, IAM'in işe yaramaz yanlarını silip iyi yanlarını alıyorlar, onlar daha isyankar üstelik. Yaptıkları daha kaliteli üretiliyor, daha iyi gerçekleştiriliyor. Önümüzdeki yıllarda her şey yerinden oynayacak.

Rock sanki daha az hareketlendiriyor gibi artık...

J.S.: Onlar da bizimle aynı şeylere maruz kalan, bizim gibi gençler işte. Zaman zaman onların söylemiyle bizimki çakışıyor. Korku veren, korkutan gençliğin kendisi.

K.S.: Rockerlar rapçilerden daha eklektik, bu kesin. Biz daha sekteriz, kendi müziğimizden başkasını dinlemeyiz. Ama rock'çular da rapçilerin söyleyecek lafları olduğunu yavaş yavaş anlıyorlar artık. Kickback'den, Oneyed'den Lofora'dan önce, Beruriers Noir'dan başka kim vardı ki?

J.S.: Şimdi hatırlıyorum da Beruriers Noir Milliyetçi Cephe hakkında bir parça yapmıştı, "Şişko domuz Le Pen" gibi bir şeydi, hepsi bu kadar... Sonra bizi görmeye geldiler, metroda film çekimi yapmak istiyorlardı. Belki aynı nefreti taşıyoruz ama, ifade ediş biçimimiz çok farklı.

Fransız olmaktan gurur duyuyor musunuz?

K.S.: Ne demek ki bu? Futbolcu olmaktan, sanatçı olmaktan, bu tarz bir şeyden gurur duyabilirsin, insan kendi yaptığı, kurduğu bir şeyden gurur duyar. Fransa'da doğmuşsun, eee, bunun için ne yaptın? Ben bu gezegende yaşıyorum.

J.S.: Bana "sen bu suratınla Fransız mısın yani" dedikleri oldu. Benim cevabım şu, "ben bir şey istemedim beyler". Bazıları için Fransız olmak, askerliğini yapmak demek. Ben askere gidinceye kadar, iki hektarlık bir alanda hiç bu kadar çok geri zekalıyı birarada görmemiştim. İnsan kendi kendine "Fransa bu mu" diyor, bu çok üzücü...

Mahkum olmanız sizin için aynı zamanda çok iyi de reklam oldu herhalde, satışlarınız nasıl gidiyor?

K.S.: Son iki günde bir buçuk yılda sattığımız kadar sattığımızı söyleyip duruyorlar, saçmalık bu.

Şimdi geriye dönüp baktığınızda, mahkum olmanıza neden olan şeyleri yine tekrarlar mıydınız?

Kesinlikle.

J.S.: Henüz bitmedi. İntikamdan söz etmiyorum, ama asalaklarla, milliyetçilerle, aynasızlarla aramızdaki hikaye devam ediyor. Televizyondaki tartışmadan sonra, aynasız yanıma gelip elimi sıkmak istedi. Ona "çek elini" dedim. Bizim tarafımızda çok daha fazla ölü var ve hafızamız da hiç o kadar zayıf değil.

ses ve öfke

Vitamin, Cartel ve şimdi...

Türkiye 80'lerin sonunda, 90'ların başında rap'le tanıştı. Amerika'dan esen rüzgar, global köyün periferisinde de kendisini hissettirecekti elbette. Derhal ithal edildi, yerli versiyonları üretilmeye başlandı. Masrafsızdı, zahmetsizdi ve tabii ki kârlıydı. Popüler şarkıların "komik" sözler yazılıp tornistan edilmiş hallerine, sade suya tirit sözlerin altına döşenen ucube müziklere rap dendi. Bu arada, Vitamin diye bir grup türedi, rap'in Türkiye temsilciliğini üstlendi.

Hülasa, öfkenin, hiddetin, isyanın sesi, "beyaz Türkler"in eğlencesi oldu.

Çok geçmeden, Almanya'dan okkalı bir yanıt geldi. Hırçın yüz ifadeleri, çete usûlü bir örnek kıyafetleri, ucuz komiklikleri değil doğrudan hayatı anlatan sözleri ve Vitamincilere hiç mi hiç benzemeyen "sert" müzikleriyle Cartel, Türkiye'nin gündemini bir anda işgal etti.

60'lı yıllarda Anadolu'nun köylerinden çıkıp sanayi toplumlarına ucuz emek gücü olarak giden "gurbetçi"lerin çocuklarıydı. Babaları gibi onlar da aşağılanmışlar, horlanmışlar, ezilmişler, dışlanmışlardı. Ama onlar, babaları gibi, mütevekkil değillerdi, "nasılsa günü gelecek, kendi toprağımıza döneceğiz" gibi bir avuntuları da yoktu. Oradaydılar, artık oralıydılar ve "kara kafa"ydılar.

Ve "artık yeter" diyorlardı.

Ne var ki, "Türklüğe yaptıkları vurgu" kulak tırmalıyor, şüphe uyandırıyordu. Gerçi, "Türk ve Kürt kardeştir" diyorlardı ama, bu kardeşlik söyleminin faşizan "milli birlik ve bütünlük" söylemiyle örtüşüp örtüşmediği rahatsız edici bir soru olarak kalıyordu.

Microphone Mafia'dan Önder'in dediği gibi, o şarkılar "gurbetçiler" için yapılmıştı, orada şartlar onu gerektiriyordu: "Türk olduğunu söylemeye utanan birçok arkadaşım var".

Tarihin garip cilvesi mi demeli, Cartel, kendilerini sahiplenmeye kalkan ülkücülerden uzak dururken, eski Vitaminciler hızla faşistleştiler. Özellikle de Ercan Saatçi, "biz burdayız, gitmeyiz"le MHP'nin "ya sev ya terket"ine nazire yaparak "beyaz Türk" rap'inin cibilliyetini göstermiş oldu.

Bu arada, üç yeni rap grubu çıkageldi. Eski Vitamincilerin izini hakkıyla takip eden Almanya'dan Bir Başka Melodi, yine Almanya'dan, ama "Cartel'in yanlışlarından ders aldık" diyen Microphone Mafia ve Bursa-Gemlik'ten Hedef 12...

Microphone Mafia'dan Kutlu Yurtseven (grup adı Little Asia) ve Hedef 12'den Mahmut Akın, rap'e dair düşüncelerini Roll'a anlattı...

MICROPHONE MAFIA

Rap'in temelinde ezilmişlikler var

Önce biraz Almanya'yı, oradaki yaşayışınızı anlatır mısınız?

Kutlu: Rossi, Önder ve ben ilkokulda beraberdik. Almanya'da valiliklerin gençleri sokaktan toplamak için yaptığı gençlik evleri vardır. Oraya gidiyorduk, top oynuyorduk. Diskolar çoğalıyordu, Amerika'dan da rap müziği gelmişti. Hep dinliyoruz, bir de kendimiz uğraşalım dedik. Dennis de Amerika'dan geldi, böylece grubu oluşturduk. İlk seneler biz grubuz diye ortalıklarda geziniyorduk ama bir şey yapmıyorduk. Üç sene sonra bir adam geldi, "bir compilation CD çıkarıyoruz, çalar mısınız" dedi, tabii dedik. Bir şarkı yaptık, beğenildi. Öyle öyle bugüne geldik.

Türkiye'ye gelme fikri nasıl doğdu?

Müziğimize zaten Türk ve İtalyan müzikleri kattığımız için, kendi vatanlarımıza da ulaşsak diye düşünüyorduk, hep içimizdeydi bu.

Müziğinize gelelim, bir şarkınızda "insanlar yanarken sen susuyorsun" diyorsunuz...

Bu şarkı eksik anlaşıldı aslında. Yalnız Almanya'da yananlar için değil, tüm dünyada yananlar için bu şarkı. Yalnız Almanya'da ve Türkiye'de yok acı çeken insanlar. Şimdi Afrika'da insanlar ölüyor, öldürülüyor ama hiç kimse karışmıyor.

Almanya'da yabancıların uğradığı haksızlıklar ve baskılar sizi nasıl etkiledi?

Tam bunların içinden geliyoruz biz. Annelerimiz babalarımız yıllarca hor görüldüler. Yabancı dediğin zaman çok soğuk bakıyorlar insana. Halbuki o pazar yerinde yedi milletten insan dolaşıyor. İnsanlık problemi ortadaki.

Rock'la ilişkiniz nasıl, funky gitarlar son derece hakim albümünüzde?

Her şeyi dinliyoruz biz, dolayısıyla her şeyin müziğimize girmesi mümkün. Salt rapçi değiliz. Sadece rock değil, İspanyol folklöründen eski rap şarkılarına kadar bir sürü şey var bu albümde.

World music'le aranız nasıl?

İyi bir gidiş world music, kendimizi de katıyoruz aslında ona. Tek bir yönde gitmek o kadar iyi değil. Varyasyonlar gereklidir, insanların açılması lazım. Bir ölçüde grup içinde bunu gerçekleştirdik. Dennis, Barış Manço'yu çok seviyor mesela.

Almanya'dan ilk gelen Cartel oldu. Cartel'le aranız nasıl?

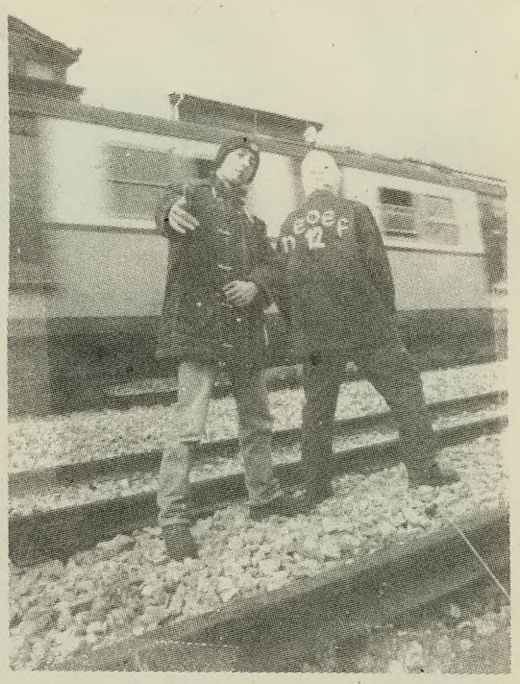

HEDEF 12

Zengin adam rap yapamaz

Hedef 12 nasıl doğdu?

Türkiye'den çıkan ilk rap grubu Hedef 12. Türkiye'deki çeşitli imkansızlıklar rap gruplarının çıkışını engelliyor. 1985 yılında Run DMC'nin *Raising Hell*'ini dinledikten sonra bu işe gönül verdik. İlk beş yılımız bu müziği tanımak, incelemekle geçti. Sonra müzik yapmaya başladık, ilk çalışmalarımız İngilizceydi. İngilizcemiz yetersizdi, zaten sonra Türkiye'de yabancı dilde müzik yapmanın da saçma olduğunu düşündük.

Run DMC'den sonra hangi gruplara takıldınız?

Public Enemy, Ice Cube, Ice T gibi isimleri dinledik, daha çok gangsta-rap ve hardcore çizgisi. Türkiye'de bu müziği takip etmek çok zor, hele İstanbul'da oturmadın mı, neredeyse imkansız. Mecburen dışarıdan getirtiyoruz, dışarıya çıkan eşe dosta rica ediyoruz... Biz en çok gangsta-rap'tan etkilendik, ama onu Türkiye'de yapmak o kadar kolay değil, malûm "gelenek, görenek"lerimiz var çünkü. Şu anda yaptığımız müziği hardcore / hip-hop çizgi-

Cinai Şebeke bizim arkadaşlarımız. Bence çok yanlış anlaşıldılar Türkiye'de. Ülkücü damgası yediler, değiştilerse bilemeyiz ama, tanıdığımız kadarıyla öyle değiller. Uzlaşma ve beraberlik yanlısı bir tutumları vardı. Aralarında Alman ve Kübalı var zaten. Belki biraz kendileri de hata yaptı. Türklüğe çok vurgu yapmış olabilirler ama o albüm ilk önce Türkiye için yapılmadı. Almanya'daki gençlerin öyle bir şeye ihtiyaçları vardı. Birçok Türk genci ne olduğunun farkında değil artık. Bir bunalım var orada. Çok arakadaşım var Türk olduğunu söylemekten utanan. Bu onların da suçu değil, kimse onlarla ilgilenmiyor, başıboşlar. Türkiye'de öyle bir problem yok.

Almanya'da Türklerin hip-hop'ta hakimiyeti nasıl?

Çok fazla. Grupların yüzde 80'inde Türkler ve yabancılar var. Sırf Almanlardan kurulu üç-dört tane grup var, bir de kendi aralarında, underground takılanlar var. Ama hip-hop sadece müzikten ibaret değil, graffiti, dans ve şarkı gibi ayakları var. Bunları yapanlar da çok büyük oranda Türk.

Siz niye Türklük vurgusunu yapmadınız?

Cartel'den ders alıp da yapmadık denebilir ama bizim albüm Cartel'inkinden önce bitmişti aslında. Bizim pek öyle bir problemimiz olmadı, ne olduğumuzu, nereye ait olduğumuzu başından beri biliyorduk. Hepimiz Türküz tabii, hepimiz vatanımıza bağlıyız ama aşırısı kötü. Bu gururu başka insanlara karşı kullanırsan, yanlış olur. Almanya'daki olaylardan sonra haklı olarak bir tepki doğdu tabii, ülkücüler daha çok çıktı ortaya, ülkücülere rağbet arttı. Almanya'daki yangın olaylarından sonra bir iki kişi çıkıp "çok üzüldük" dedi, iki hafta sonra her şey unutuldu, kimse bir şey yapmadı. Rap'in de temelinde bu tür ezilmişlikler var zaten. Ama eğlence faktörünü de hiçbir zaman unutmuyoruz. İnsanların önüne çıkıp bu doğru, bu yanlış demek istemiyoruz. Düşüncelerimizi insanlara eğlendirerek vermek istiyoruz. Biz de sahnede ezilmiş görünürsek, insanların içi daralır ve vazgeçerler.

Bir şarkınızda "karşı gel bu sisteme" diyorsunuz. Politik bir şey mi bu?

Sistemden kastımız bir zihniyet. O şarkıda anlatılan şu: Bir Alman, bir Türk beraber yaşamak istiyorlar ama çevrenin baskısı buna izin vermiyor. Bu çok yaygın, Almanlar Türkleri istemediği gibi, Türkler de Almanları istemiyor. Bizce aşk bütün hudutları geçer.

Adınız "Microphone Mafia". Amerikan hip-hop'çuları arasında da bir mafyalaşma eğilimi var. Bir bağlantı kurulabilir mi?

Almanya'da bu yok, şiddet yok, en fazla dedikodular var hip-hop'çular arasında... Bizi sorarsanız, bir defa İtalyan Rossi'nin etkisi var. Mafya nasıl silah kullanıyorsa, biz de mikrofonumuzu kullanıyoruz. Hemen hemen aynı şeye geliyor aslında, bir yönlendirme söz konusu ama biz silah kullanmıyoruz.

sinde düşünebiliriz.

Rap'e bakışınız nasıl?

Rap'in özelliği ezilmiş insanların müziği olması. Dolayısıyla kültür seviyesi oldukça düşük. Sokak dili kulanılıyor, insanlar dertlerini argoyla, küfürle anlatıyor, yapmacık değil bütün bunlar. Türkiye'de bir "zeytin dalı muhabbeti" var. Biz buna karşı çıktık, insanları öldürenlere doğrudan doğruya "yavşaklar" dedik şarkımızda. Beyaz güvercinlerle savaş anlatılmaz. Dinleyene müziği yaşatıyoruz biz. Neden küfretmediğimizi soracak olursan, insanların tepkisini almak, onlardan uzak düşmek istemiyoruz. Almanya'dan gelenler araya yabancı dili sokuşturup küfür edebiliyor ama bizim insanımız çok uzak daha böyle işlere. Bir yanlış anlama daha var, her hızlı konuşana rapçi diyorlar. Halbuki rap'in de 10-15 tarzı var.

Fransa'da bir NTM olayı yaşandı. Polise küfrettiler diye tutuklandılar. Sonra basın ayağa kalktı, "onları tutuklamak gençliğe hakarettir" diye. Bizde bu radikallik ve dayanışmaniye olmasın?

Zaman ve mekan değişir. Bizde bu çok yanlış anlaşılır. Amerika'da zencileri her Allah'ın günü dövüyorlar. Polisler, sırf zenci oldukları için, onları içeri alıyor. Barların kapılarına "köpekler ve zenciler giremez" yazılıyor. Amerikalıların ya da Fransızların bunları anlatması, polisle kapışması çok doğal. Almanya'dan gelen rapçiler oradaki Türklerin sorunlarını anlatıyorlar. Bir albüm olur, iki olur ama piyasadaki her rap albümü böyle artık. İnsanlar artık bunu istemiyor. Bizde başka sorunlar var, bizim kendi sorunlarımızı anlatmamız lazım. Enflasyon, çevre kirliliği, zamanın değeri, savaş, uyuşturucu, parasızlık... İthal ederek hiçbir şey olmaz, hiçbir yere gelinmez.

Gemlik'teki mütevazı yaşantınız müziğinizi ne yönde etkiledi?

Biz sokaktan geliyoruz. Rap'i anlamak için yaşamak lazım. Zengin adam rap yapamaz. Yaparsa da kızları anlatır, "Mercedes'imle giderken Ferrari'ye çarptım" der. Vanilla Ice'ın yaptığı bu. Biz sokaklarda yaşananları anlatıyoruz. Normal bir yaşantı bizimki, kahvede oturuyoruz, insanlarla konuşuyoruz. Bizi dinleyenler elektriği hissediyorlar, "bu çocuklar bizden" diyorlar.

Rap'in doğasında var yani bu...

Türkiye'de yanlış bir müzisyen imajı var, müzisyenler zengindir, ulaşılmaz, uzak insanlardır gibi. Halbuki rapçiler böyle insanlar değil, doğal insanlar. Cartel'de de bu açıdan bir terslik var. Almanya'da aşağılanıyoruz, ikinci, üçüncü sınıf insan muamelesi görüyoruz diyorlar. Ama burada, çektikleri kliplerde sarışın kızlar, patlatılan şampanyalar... Samimiyetsiz bir şey bu. İnsanlar bunu gördükleri zaman ikinci albümü almazlar. Ice Cube'ü herkes gibi bir barda içerken görebilirsiniz, söyleşilerini tren yollarında filan yapar. Michael Jackson gibi suratını beyazlatsa hemen temizlerler zaten.

Ama Amerikalı gangsta-rap'çiler de o kadar kötü yaşamıyor, hatta mafyalaşıyorlar...

O daha çok ticarileşmiş gangsta-rap, hepsinde göremezsiniz onu. Dr. Dre'nin şirketi öyle daha çok. Para girince, mafya da giriyor işin içine tabii. Dr. Dre bozuldu, Miami'de villalar, lüks arabalar filan... Zaten Amerika'da o kadar tutulmuyor, daha çok Avrupa'daki diskolarda dinleniyor. Örnek bir rapçi değil yani. Ama Ice Cube hâlâ aynı. Gangsta-rap'i gangsterler yapar, hepsi serseridir gibi bir görüş var. Bazı rapçiler bunu yıktı. Run DMC mesela, okula gidip, kalan vakitlerinde rap yaparlarmış. Böylece uyuşturucu ticaretinden de uzak kalmayı başarmışlar.

Uyuşturucuya bakışınız nasıl?

Ben Berlin'de yaşadım. Arkadaşlarımın %80'i uyuşturucuya alıştı. Çevremizde, televizyonda görüyoruz, bizim gençlik de buna iyice bulaştı. Kırmızı alarm yanıyor. Uyuşturucu kullananı azarlıyoruz. Şimdi şarkıyı anlatmak çok zor, ama sebeplerini vererek, belgesel gibi inceleyerek işliyoruz bunu şarkılarımızda. Yoruma açık bırakıyoruz.

Albümü nasıl hazırladınız, zorluklar yaşadınız mı?

Yurtdışında insanlar harçlıklarından biriktirip stüdyo kiralıyorlar. Oradaki stüdyoların Türkiye'deki profesyonel stüdyolardan aşağı kalır yanı yok. Dolayısıyla yaptıkları işler de çok gelişmiş, demoları bile. Halbuki bizim stüdyolarda birkaç deck, işten anlamaz bir tonmaister, bateri, gitar... Başka bir şey yok. Bir radyo stüdyosunda albümü hazırladık. Ama yine de büyük imkansızlıklar var, ona rağmen albüm bence çok iyi oldu. Bir defa çevreniz yaptığınız müziği bilmiyor, yorum yapamıyorlar, otomatikman yalnızsınız. Her şeyi biz yaptık, mesela sadece benim yaptığım işler, vokal, şarkı sözü yazarlığı, dj'lik, miksaj, tonmaisterlik, aranjörlük, kapak tasarımı... Maddi ve manevi baskılar vardı ama hepsi müziğe iyi yansıdı. Belki de, çok daha rahat bir ortamda çalışsaydık, hiç derdimiz, tasamız olmasaydı, bu kadar iyisini yapamazdık.

Rachid Taha

Rachid Taha, geleneksel Arap müziğiyle geleceğin ritmleri ve seslerini birbirine itinayla lehimleyen bir müzisyen. Önce grubu Oturma İzni'yle beraber takılıyordu. O dönemde bir "Fransa methiyesi"ni, Charles Trenet'nin "Douce France"ını yorumlayarak kafaları karıştırmaya başladı. Sonra ırkçılık karşıtı şarkılarına solo albümlerinde devam etti. Gong'un gitaristi Steve Hillage'ı, progresive rock'tan teknoya uzanan macerasında yarıyolda yakaladı ve ikisi birlikte birçok şarkıda önemli ses denemeleri yaptılar. Taha'nın geçen yıl yayınladığı Olé Olé albümü de bu deneylerden biri... Rai'ın Fransa'da patladığı yıllardan bu yana müziğiyle olduğu kadar ettiği laflarla da gündemi işgal ediyor Rachid Taha. Son on yılın gazetelerinden, mecmualarından derlenmiş bir kolaj ve kendi cümleleriyle Rachid Taha...

Sarı saçlı kara kafa

Niçin savaştığımız ülkeye gidiyoruz?

1958 doğumluyum. 10 yaşına kadar Cezayir'de, Oran'a 10 kilometre uzaklıktaki Sig şehrinde yaşadım. Rahibelerin olduğu okulu hatırlıyorum. Özel bir okulda okudum.

Babam bir hastanede hastabakıcı olarak çalışıyordu. Annem ev kadınıydı.

1966 yılında, babamın işiyle ilgili bazı sorunları oldu ve yurtdışına gitmeye karar verdi. Ben onun yanına daha sonra, 1968'de, 10 yaşındayken gittim.

Babam Fransa'ya karşıydı ama, savaşmamıştı. Ailede bir direnenler, bir de diğerlerinin karnını doyuranlar vardı. Babamın rolü bu ikincisiydi.

Fransa'da okula gitmek hiç hoşuma gitmedi. Fransa bana çok uzak geliyordu, başka bir dilin konuşulduğu bir memleketti. Üstelik, niçin babamın savaştığımız bir ülkeye gitmek istediğini bir türlü anlayamıyordum.

Fransa'ya geldiğimde ilk yadırgadığım şey soğuk oldu. Şubat ayıydı. 19 yaşına kadar Vosges'da bir köyde yaşadım. Fransa'da yaşadığım tek kültürel şok, bir şarküteriye girdiğimde oldu: domuz etinin kokusu.

Devlet okuluyla ilgili anılarım pek iyi değil. Derslerimiz biraz kötülese, bizi hemen özel sınıflara yolluyorlardı. Göçmenlerin çocukları için cumhuriyetçi okul tam bir kabustu. Öğretmenlerin gözünde biz, büyüyünce babalarımız gibi emekçi, proleterler olacak, onların yerini alacaktık. Rehber öğretmeni görmeye gittiğimizde, "Avukatmış, doktormuş, öyle şeyleri aklından çıkar. Sen de baban gibi işçi olacaksın" derdi. Beni kurtaran, rahibelerin öğretmenlik yaptığı özel okul oldu.

Serserilik filan yapmıyordum, zaten imkansızdı, 1000 nüfuslu bir yerde nasıl serserilik yapılır ki? Bir paket çukulata araklasan, ertesi gün herkesin diline düşersin.

Arkadaşlarımla aramdaki en büyük fark özellikle giyim kuşam konusundaydı. Ben James Brown'ın tarzını taklit ediyordum, ciddi görünüşlü takım elbiseler filan giyiyordum. Diğerleriyse köylü gibi giyiniyordu.

Açık partilere ve fahişelere takılıyorduk. Partide tanıştığın bir kızla çıkarsan, kısa bir süre sonra kendini evli ve aile babası bulma şansın çok yüksekti. Doğum kontrolünden kimsenin haberi yoktu. O dönemdeki arkadaşlarımın hepsinin 20 yaşından büyük çocukları var şimdi!

Bir gün grev sırasında...

Kapı kapı dolaşıp kitap satıyordum. Şirketin adı "Inter France"dı ama, çalışanlar arasında sadece Vietnamlılar, Yahudiler ve Araplar vardı.

1977'de, babam işsiz kaldığı için Vosges'dan Lyon'a taşındık. Orada büyük şehrin hareketliliğini bulacağımı umuyordum; ama hayal kırıklığına uğradım. Yine ufak tefek işler ve işsizlik arasında gidip geliyordum.

18 yaşındayken bir şeyler yazıyordum ama, müzik yapmıyordum. Müziğe başladığımda 21 yaşındaydım. Aslında müziğe başlamam politikleşmemle beraber oldu. Bir fabrikada çalışıyordum. Orada müzikle uğraşan tipler vardı. Bir gün grev sırasında mahsur kalmıştık, onların provalarına katıldım... Sonra da benim yazdıklarımı müziğe döktük. Anlatmak istediğim şeyler vardı, ırkçılık, göç, bütün bunların çok kötüye gittiğini fark ediyordum. Lyon'da, sokağa çıktığımız zaman, nereye gitsek, tipimize bakıp geri çevriyorlardı.

Ben aslında yazı yazmak, gazetecilik yapmak, tartışma ortamları düzenlemek istiyordum. Müzikle ilgilenmeğe ilk başladığım zamanlarda, davul çalmaya heves ediyordum, sonra tesadüf eseri şarkı söylemeye başladım.

Grubun adını bulmamız üç, dört ayımızı aldı: **"Carte de séjour"** (Oturma İzni).

"Carte de séjour" adı, hiç de öyle bir niyetimiz yokken, provokatif bir ad oldu. Benim açımdan, daha çok tarihsel bir isim. Ayrıca, herkesi kontrpiyede bırakıyordu, çünkü o devirde bütün grupların adları İngiliz kökenliydi.

Şarkılarımızda içeri alınmadığımız gece kulüplerinden, ev sorunundan filan söz ediyorduk. **Zübeyde**, ailesi dışarı çıkmasına izin vermediği için sonunda intihar eden Arap bir göçmen ailenin kızı. Acıklı bir hikaye... Bir baterist, Mohamed ve onun kardeşiyle beraber Rieux'de ilk konserimizi verdik. Hiç fena gitmedi, biz de devam ettik.

Lyon'da "Local" adında bir salonumuz vardı. Burada çeşitli geceler, konserler düzenliyordum... 300 kişilik bir salondu. Fransa'da rai'ın parlaması o zamanlara rastlar, flamenco, yiddiş parçaları falan çalıyorduk. Futbol maçı akşamları, moda defileleri düzenliyorduk... Kesinlikle hiçbir yerden yardım kabul etmiyorduk. Arapları içeri almayan gece kulüplerine tepki olarak bu yeri açmıştık. Daha sonra burası Lyon'un 'in' mekanlarından biri oldu. "Local" hâlâ duruyor. Bir sürü kız gelirdi. Karım Veronique'le de orada tanıştım... 1985'de bir çocuğumuz oldu.

Elimizde demomuz, Paris'teki plakevlerine gidiyorduk. Ama hiçbir sonuç elde edemedik. Bizi "Folklor departmanına gidin!" diye başlarından savıyorlardı. Sonra müstakbel menajerimize rastladık. O kendi kendimize albümü çıkarmamıza yardım etti. Virgin de dağıtımı yapmayı kabul etti.

Albüm yapmak, bunun satılması, benim için bir düş değildi,

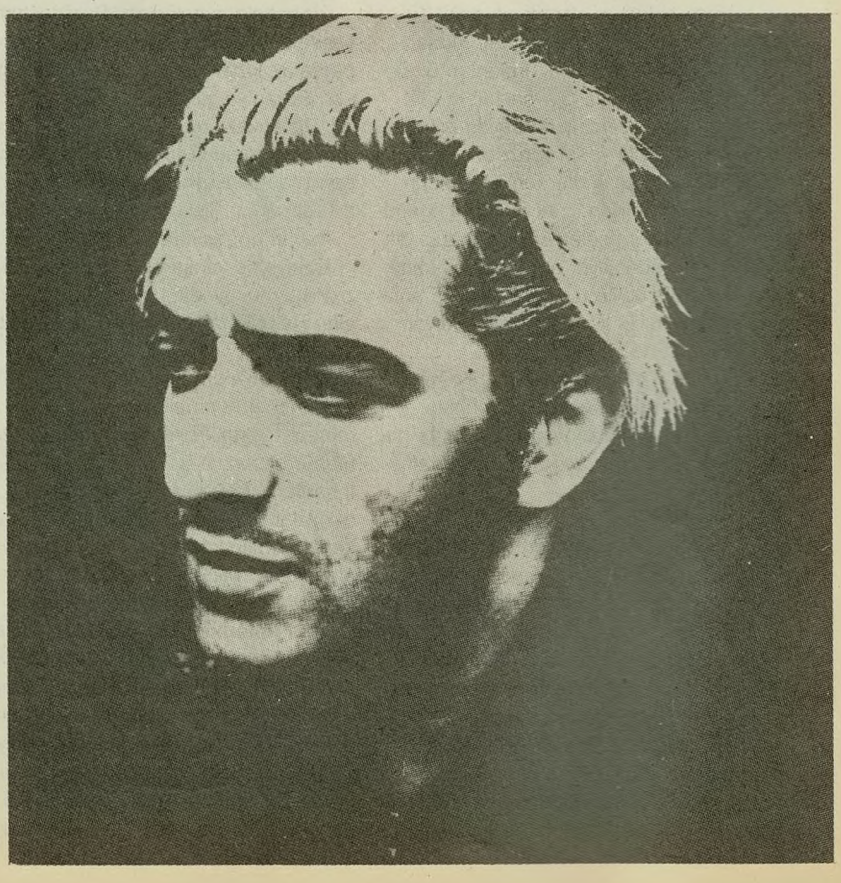

çok normaldi. Demokratik bir ülkede yaşıyorsan ve bir şeyler söylemek istiyorsan, önce kapı kapı dolaşıyorsun, biraz burnun sürtülüyor ama, sonra beceriyorsun işte. Müzik benim için öyle sihirli bir şey değil. Çocukken bunların hayalini kurmazdım. Benim için sadece bir ifade aracı.

Benim ilk müziğim Hint müziğidir. Küçükken, tatillerde Cezayir'e gittiğimde, sinemaya giderdim. Ve o sıralarda orada sinemalarda "Spagetti western"ler ve Hint filmlerinden başka film olmazdı. Çok daha sonraları Paris'te bile o eski Hint filmlerini çok özlediğim oluyor... Hint mahallesine gidiyorum onları seyretmek için.

Müzik çok önemli ama, her şey demek de değil. Bazı şeyleri söylemek için buradayız. Şarkılarımızda bazı insanları anlatmak, küçük hikayelerden söz etmek istiyoruz...

Rock'un gücü, başlangıçta ailelere, topluma vs. karşı çıkmak içindi... Bugün rock'un bu rolü bitmedi ama artık isyan yok, çünkü insanlar daha iyi yaşadıklarını sanıyorlar galiba; bana kalırsa, gittikçe daha kötüye gidiyoruz.

Anti-ırkçılara gıcık oluyorum

Müzik festivalinde SOS Racisme için çalmadık, çünkü 200 bin kişinin karşısında playback söylemeyi çok aptalca buluyorum. Ayrıca, ne olup bittiğini bilmek, olayları kontrol edebilmek isteriz, hele işin içine biz de girmişsek... Üstelik, sevimli, kibar Arap delikanlılar olmaya hiç niyetimiz yok.

Bizim sadece "Arap gençler"in meseleleriyle uğraşmak gibi bir derdimiz yok. Bu "anti-ırkçılar"a gıcık oluyorum. Irkçı olmadıklarını göstermek için şimdi ırkçıların kullandığı ne kadar klişe varsa, aşağı yukarı hepsini kullanıyorlar. Bir bak bakalım çoğu ne işler yapıyor! Medyalarda çalışıyorlar, ırkçılık karşıtı olduklarını söyleyip duruyorlar, ama durumu değiştirmek için aslında hiçbir şey yapmıyorlar. Çok normal, çünkü bu olay onlara bir statü sağlıyor, kendi çevrelerinde saygıdeğer oluyorlar, aman ne güzel...

İşçi sınıfının ikiye bölünmesi...

SOS Racisme'e karşı hep biraz mesafeli durduk. Koca koca sanatçıları ve Concorde meydanını o kadar kolay ayarlamaları çok da normal değildi. Bunların manipüle edildiğini, hepsinin arkasında politik bir hareket olduğunu anladık. Biz sahneden çekildik. Yaşadığımız diğer şehirlerde de daha önce çok kazıklanmıştık, bir sürü vaat verip de hiçbirini tutmayan belediye başkanları aklımızı başımıza getirmişti. Şimdi de müstakbel bakanlar bize bir dolu şey vaat ediyordu, iktidara gelir gelmez bunların hepsinin unutulacağını çok iyi biliyorduk. Sonra 1984 yılında Talbot-Poissy olayı oldu. Bu olay bir dönüm noktasıydı, kilit olaydı; tam bir parçalanma. Arap işçiler grevdeyken, Fransızlar onlara civatalar, somunlar fırlatarak bağırıyorlardı: "Defolun!" İşçi sınıfı ikiye bölünmüştü. Bu çok dramatik...

Kendimize tam olarak bir misyon yüklemiyoruz. 1983'de Lyonlu Arap göçmenlerin yürüyüşüne katıldık. Bu çok önemli bir olaydı. Çok ciddi meselelere karşı kendiliğinden gelişmiş bir olaydı. O sıralar çok fazla ırkçı cinayet işleniyordu. Yürüyüş Paris'e vardığında, La Villette'de binlerce kişinin karşısında konser verdik. İlk defa göçmenler için o kadar çok insan biraraya gelmişti.

Sid Vicious'un My Way'i söylemesi

Bizi nereye koyacaklarını, nasıl tanımlayacaklarını bilemiyorlar. Bize "siz satılmışsınız!" dediler. Biz kimseye satılmadık tamam mı! Biz hiçbir zaman hiç bir yerden destek istemeyen belki de tek grubuz; bunu sol iktidardayken bile yapmadık.

En başından beri insanların kafasını karıştırdık. İlk albümümüzü yaptığımız zaman, insanlar o anti-Fransız şarkılardan, kelepçelerden, hapishanelerden söz eden şarkılardan bekliyorlardı. Ama biz kendi kendimize küfreden, kendimizi eleştiren, kendi durumumuza isyan eden şarkılar yazdık. Kadınlardan, gece kulüplerine girebilmek için olmadık kılıklara giren genç Araplardan söz ediyorduk...

Çok sonraları Barclay ile anlaştık. Ve 1985-1986'da "Douce France"ı yaptık. "Douce France"dan önce daha çok eleştirmenler tarafından tanınıyor, beğeniliyorduk. Ama radyolar ve televizyonlar Arapça parçalarımızı çalmak istemiyorlardı. Bu parçalar şimdi parlayan "world music" denen türün ilk ürünleriydi denebilir. "Douce France"la beraber medyatik bir tantana oldu, çünkü bu politik bir tavırdı; tıpkı Sid Vicious'un "My Way"i söylemesi gibi. İlk başta eğlenmek için söylemiştik sadece, kaydetmeyi bile düşünmüyorduk. Fransızca olduğu için plak şirketi onu piyasaya sürmek istedi.

McDonalds ve ötesi...

Bir gün ben Paris'e gittim, arkadaşarım Lyon'da kaldı ve "Carte de séjour" öylece kendi kendine ölmüş oldu. Ama "Carte de séjour"un bittiğini hiç resmen açıklamadık. Belki günün birinde bir elveda konseri veririz!

"Carte de séjour"un diğer üyeleri Lyon'da kaldılar. Ayrılmamız dürüstçe oldu. Farklılıklar ortaya çıkmıştı. Başladığımızda 20'li yaşlardaydık, ayrıldığımızda 30'lu yaşlarda. Olaylara bakışımız, kendimizi ifade edişimiz farklılaşmıştı... Bir grubun on yıldan uzun süre birarada kalması bana artık sadece "business"mış gibi geliyor.

Kendi şarkılarımı yapmak istiyordum. Ama ayrıldıktan sonra da "Carte de séjour"daki meselelerle karşı karşıya kaldım: Programcılar benim parçalarımı yayınlamak istemiyorlardı. Televizyonlarda Arapları, Arapçayı istemiyorlar. İşin korkunç yanı, bu artık resmen böyle oldu. Benim şarkılarımın sözlerini duymak istemiyorlar: bu onları korkutuyor. Fransa'da bana hep şöyle söyleniyor: "Şarkılarını çok beğeniyorum ama, programda yayınlayamam."

Kısa bir süre önce Lyon'a gittim, pek değişmemiş. Eski ahbapları gördüm; ama Lyon hakikaten, bir ghetto şehri, insanlar birbirleriyle içiçe geçmiyor, karışmıyorlar. Bütün ırkları, bütün kültürleribirarada gördüğüm tek yer, söylemesi üzücü ama, McDonalds'dı.

Ne hakla?..

Melody Maker ve NME çok fazla iddialı; kendilerini İncil sanıyorlar. Bir gün çok tuhaf bir şey duydum, bir İngiliz gazeteci REM'den söz ederken, "Şu anda dünyanın en büyük grubu" diyordu. Hangi hakla? Bizim dünyamızın en büyük grubu desinler, ama dünyanın en büyük grubu diyemezler! Hindistan'da, Afrika'da, Çin'de.. oralardaki insanların da en büyük grupları var. Artık sansüre ihtiyaç yok, çünkü medyalarda herkes oto-sansür uyguluyor! İngiltere'de daha fazla dinlenme imkanı buluyorum. Orada insanlar faşist yükselişin hakikaten bilincinde.

Tesadüfler sonucu kendimi Londra'nın karmaşası, canlılığı içinde buldum. Londra'nın yeraltı hayatı çok canlı, hareketli, bütün bu Massive Attack, Tricky... Hep aynı şeyleri söyleyip duran, tatsız ruhsuz popla alakası olmayan gruplar var... Ama bütün bunlar bir yana, ben kendimi Latin hissediyorum ve yaşamak için Paris'i tercih ediyorum.

Steve Hillage bir müzik dehası. Teknoloji, geleneksel müzik ve rock'u harmanlamayı çok iyi biliyor. 1983'den beri, "Carte de séjour" zamanından beri benim yaptıklarım onun ilgisini çekiyordu; dil ve tek düzenli, tekdüze şarkı arasındaki bağ falan... Steve benim hamim, benim babam gibi... Her şeyi tartışıyoruz. O aynı zamanda bir orkestra şefi, stüdyoda gerçekleştirilen müziği sahnede büyütüp çoğaltmayı biliyor.

Teknoda anarşist bir ruh var...

Tekno beni çok çekiyor; tutucu rock'n roll'cular ne derse desin, bütün teknolarda değil ama, bazılarında anarşist bir ruh var. Bugün esas rock zihniyeti artık teknoda.. The ORB'yi ya da SYSTEM 7'ı gördüm mesela, rock'da artık kalmayan bir özgürlük var onlarda. Rock bir yerde dondu kaldı, hep aynı ritmlerin sample'ını yapıp duruyor, bunu makinalarla yapmıyor da insanlarla yapıyor. Ben ifade özgürlüğünü seviyorum, dört bir yandan gelen sesleri...

İlk albümümüzü yaptığımız zaman, insanlar kelepçelerden, hapishanelerden söz eden şarkılardan bekliyorlardı. Ama biz kendi kendimize küfreden, kendimizi eleştiren, kendi durumumuza isyan eden şarkılar yazdık. Kadınlardan, gece kulüplerine girebilmek için olmadık kılıklara giren genç Araplardan söz ediyorduk...

Rock'n roll'cular ne derse desin, bütün teknolarda değil ama, bazılarında anarşist bir ruh var. Bugün esas rock zihniyeti artık teknoda..

Ben bir tarz seçmedim. Yaptığıma tekno denmez. Albümdeki parçalardan hangisinin en tekno olduğunu soruyorum, "Non! Non! Non!" diyorlar. Ama bana kalırsa, bu en geleneksel parça. Bu bir düğün şarkısı ritmi, Steve'le onun üstüne ekleme yaptık. Bana "trans"dan söz ediyorlar. Halbuki ben bir teyzemi hatırlıyorum, biz küçük çocukken, düğünlerde o dans etmeye daha başlar başlamaz, herkes transa geçeceğini bilirdi, ritmi durdurmamak gerekir, tam tersine arttırmak hızlandırmak lazım... Hiçbir şeyi sıfırdan icat etmiyoruz...

Bence, tekno hareketi diye bir şey yok. Tekno sadece başka bir müzik yapma tarzı. Aynı müzik ama, dönüşmüş bir halde. Teknocular arasında çok fazla eski rockçular, punkçılar var: Johnny Rotten, Joe Strummer ve daha bir sürü. Çok normal: tekno bir tür anarşist senfoni. Fazlasıyla punk bir noktadan hareket ediyor, herkes yapabilir, deneyebilir...

Ben çok uzun süre bir hizmetçi odasında yaşadım: bu, her şeyin üstüne eklenen artı bir baskıydı ve dans pistlerinde patlıyordu. Bu özgürlüğü de engellemek zor artık: gövdenin üst kısmı çıplak, kendini kaptırmak... Ben her zaman diskoteklerde terlemeyi, jimnastik salonlarında terlemeye tercih ederim.

Şansonlar ve Beatles

Öfkemi gelişigüzel, düşünmeden dışarı vurmamaya çalışıyorum. İnsan bir arkadaşına da öfkelenebilir, sonra da pişmanlık duyar, değil mi? Ağzımdan çıkanı tartıp biçmek istiyorum, kendimden, söylediğimden emin olmak istiyorum. Mesela, "Non! Non! Non!"da önce çok sıradan gündelik laflarla başlıyorum "N'aber, nasılsın? Bugün onu gördün mü..." gibi, sonra yavaş yavaş başka konulara kayıyorum, işsizlik, evsizlik gibi meselelere geliyorum. Fransız şansonlarına karşı belki biraz ironik bir tavır... Yıllarca kafamızı şişirdiler: "Aman ne kadar güzel şarkı sözleri" diye diye, belki de müziğin kötülüğünü telafi etmek, unutturmak içindir. Tamam bu sözlerin güzel oldukları doğru ama, onların yeri başka. Léo Ferré, Charles Aznavour gibi şarkıcılardan hoşlanıyorum ama, Fransız şansonu kendini tekrarlayıp duruyor. Aslında pop müzik gibi, pop da habire Beatles pompalayıp duruyor, hiçbir yenilik yok....

Pasolini, Genet, Anderson, Kusturica...

Sanatçı olarak kendime en çok Pasolini'yi, Genet'yi ve Fassbinder'i yakın buluyorum...

Her zaman sevdiğim bir kişi varsa, o da Laurie Anderson, onu hep çok sevdim... Onun yaptığı müzik zamanın ötesinde, hep çok ileride, çok ilginç.

Emir Kusturica'yı da kendime yakın hissediyorum. Aşağı yukarı benzer bir İslam-Yahudi-Hıristiyan karışımı kültürden geliyoruz. Onunla buluştuğumuz nokta böyle bir şey, mesela o da annesinin yanında sigara içmeye cesaret edemiyor, tıpkı benim gibi, gelenekler işte... Ve sonra o çok eklektik yanını, kullandığı müziği, Hint müziğiyle kaynaşan Çingene müziğini çok iyi hissediyorum... Yolculuk teması, bir sürü metaforlar ve üstelik artık Paris'te yaşıyor.

"Kökler"e başvurmak

Bir albüm üzerinde çalışmaya başlamadan önce Steve'le (Hillage) uzun uzun konuşuyoruz; ona jungle'dan çok hoşlandığımı söylüyordum. Sırf eğlenmek için bir parça yaptık, bu parçaya Meksika trompetleri ve ud sound'unda gitar da koymak istiyordum; bu sound'da bir plağım vardı, Bir Arap sanatçı çalıyordu, ama plağı bulamamıştım, dolayısıyla da bir türlü derdimi anlatamıyordum. Sonra bir gün "Pulp Fiction"a gittim ve daha film başlar başlamaz ilk duyduğum parça, benim kulağımdaki sesti. Hemen içinde Dick Dale'in bu parçasının da olduğu filmin orijinal müzik diskini aldık. Çok şaşırmıştım, demek ki çok iyi bir doğu müziği koleksiyonuna sahıp, Doğu'ya yolculuk yapmış herhalde falan diye düşünüyordum... Sonra Melody Maker'da kendisiyle yapılmış bir söyleşiye rastladık, meğerse Lübnanlıymış!

Ben köklerime dönmüyorum, köklerime başvuruyorum. İnsanın köklerine başvurması, onlarla ilgilenmesi, hoşlanması demek: fundemantalist değil, hoşgörülü bir yaklaşım bu. Eğer kök[illegible]e dönersen, geri gelemezsin.

Benim saçımı sarıya boyatmam Ari ırk diktatörlüğüne karşı bir isyandır.

Müzik benim için sihirli birşey değil, sadece ifade aracı.

Aslında müziğe başlamam politikleşmemle beraber oldu. Bir fabrikada çalışıyordum. Orada müzikle uğraşan tipler vardı. Bir gün grev sırasında mahsur kalmıştık, onların provalarına katıldım... Sonra da benim yazdıklarımı müziğe döktük.

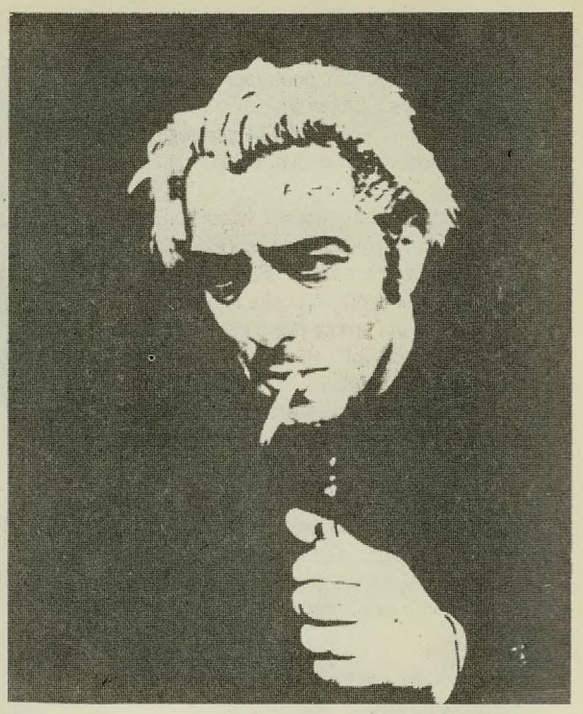

Boyalı isyan

Saçlarımı sarıya boyamam, her gün gözümüze sokulan benim tam zıttım, mavi gözlü, sarı saçlı ideal insan tipine illallah demenin bir yoluydu. İsa'nın bile sarışın olduğu iddia ediliyor, öyle resmediliyor. Halbuki Filistin'den geldiğine göre, esmer olması lazım, öyle değil mi?!

Michael Jackson'un derisinin rengini açması hakkında da hep saçma sapan şeyler duyuyorum. Halbuki, bu da onun siyah olduğunun altını çizmesinin bir biçimi. Sonuna kadar gidiyor. Saçlarımı sarıya boyamam karşısında, eski tüfek solcular "döndüğümü" düşündüler; modaya uydun dediler. Göçmenler işin görüntü yanına takılıp tepki gösterdiler. Bunu şıklık olsun diye yaptığımı sandılar. Diğerleriyse çok iyi anladı: "tipi bozukluk" suçuna karşı verebileceğim en şiddetli cevap buydu. Saçlarımı sarıya boyattıktan sonra bir fotoğraf çektirdim, bu umutsuz bir fotoğraftı, umutsuzluğun, uyarı haykırışının fotoğrafıydı. Beyazlara benzemeye çalışan bir 'kara kafa', bu çok üzüntü verici bir şey.

Benim saçımı sarıya boyatmam Ari ırk diktatörlüğüne karşı bir isyandır.

Asıl mesele...

Genellikle beni Doğunun çarıklarıyla, güney Amerika'nın, Meksika'nın sandaletleri arasında bir yere yerleştiriyorlar! Aslında Çin kökenli "babuş"lar (bir tür çarıkla sandalet arası terlikler) Araplar tarafından Endülüs'e götürülmüşler, sonra da 15. yüzyılda Amerika'ya giden ilk İspanyol kafileleriyle Meksika'ya ulaşmışlar. Orada zaman içinde ve kullanım amacına göre değişiklikler geçirmişler, at binmeğe elverişli hale gelmişler ve Meksikalıların "santiag"larına (Meksika işi bir tür boğazlı sandalet) dönüşmüşler. Biliyor musunuz "Olé Olé", "Allah, Allah"ın deforme edilmiş halinden başka birşey değil.

Melodiler de Asya'dan, Hindistan'dan yola çıktılar ve tıpkı Cezayirli Berberiler gibi seyahat ettiler, Cebelitarık'da bir mola vererek, bir dünya turu yaptılar. Niye Cebelitarık? Çünkü orası hala İngiliz; ve Londra'da jungle, hardcore ve tekno dinleniyor. Ben de buraya gelmek için bir noktadan hareket ettim ve bir daire çizdim. Mesala Bo Diddley tarzı bir parça olan "Kelma" gibi... Bo Diddley gnava'lardan (Gine'den gelen Fas'daki Arap köle topluluğu) çok etkilenmişti. Onların bendirle çaldıkları ritmleri alarak, gitarla çaldı, ben onun yolunun tersini izledim, onun gitarla çaldığını bendirle çaldım.

Kendi cemaatimden uzaklaşıp uzaklaşmadığım soruluyor. Benim cemaatim insan. Mesele ezenlerle ezilenler arasında.

Derinin rengi bu hakiki verinin içinde bwir parazit, bir cızırtı sadece. Ben esas olarak değişmedim. Ben oradan geliyorum, James Brown'dan geliyorum, kimse bunu değiştiremez.

Cezayir'den, Oran şehrinin varoşlarından gelen 14 yaşında, Elvis Presley ve Johnny Hallyday hastası Hacı İbrahim Halid adlı bir çocuğun çıkardığı "Okul yolunda" isimli 45'lik rai'ın manifestolarından biri oluverdi 74 yılında. Sonra 80'lerde Fransa aktarmalı olarak yavaş yavaş dünyanın diğer taraflarına yayıldı bu çocuğun sesi: Khaled bir pop star olmuştu. Üçüncü dünyanın nadir pop starlarından... Aşkı, mutluluğu, keyif alemlerini, yolculukları ve göçü anlattığı şarkıları, ülkesindeki politik çalkantılar sonucu kendiliğinden muhalif bir kimliğe büründü... "Neşenin militanı" Khaled, artık hakkında ölüm fermanları çıkarılan biriydi. Ülkesine dönemiyordu. "Oran Oran, kayboldun / Iyi insanlar seni terketti / Sürgünde acı içindeler / Sürgün öylesine hain ki..." diyen Ahmed Wahdi'nin dizelerini besteledi son albümünde. Khaled geçtiğimiz ay İstanbul'daydı. Konser öncesi söyleşimizde müziğini ve müziğindeki "R faktörü"nü anlattı...

Khaled

Raï'ın R'si

Khaled'le, henüz "Cheb" (küçük) sıfatını taşırken tanışmıştık, 1990'da, Paris'te. Hatta, Körfez Savaşı patlak vermeseydi, ilk Türkiye konserini düzenleyecektik. Kısmet altı yıl sonra Pozitif'eymiş. Her zamanki gibi, yüzlerinin akıyla çıktılar bu işten... Neyse, stüdyolarda, banliyö restoranlarında birlikte az sürtmediğimizden, konser sonrası Khaled'le karşılaşmamız oldukça sıcak oldu. Bu arada hayli büyümüştü, artık raï müziğinin "reis"i olarak adlandırılıyor, plak satışları Michael Jackson'ınkilerle karşılaştırılıyordu; Cheb Hasni ve Cheb Aziz'i (Boudjema Bechri) öldürenler, "şeytanın sesi" dedikleri raï müziğinin reisi için çok fetva çıkardılar, ama o buna, geleceğinden umutlu olduğunu her zaman söylediği Cezayir için yaptığı "cesaret ilahileri"yle cevap verdi. Gerçekten de, endüstriyel rock grubu Einstürzende Neubaten ile ilginç çalışmalar yapan Cheb Mami'den, rock'dan geçerek raï ve teknoyu füzyona sokan "Metropol Bedevisi" Rachid Taha'ya, raï'ın bu kadar popülerleşmesinde baş rolü ona vermek abartılı sayılmaz. Prodüktör Don Was'ın deyişiyle, "ana dilinin radyolar için uygunsuz addedildiği, 'etnik olarak duyarlı bir Avrupa'ya sürgün edilmiş Khaled, tümüyle Arapça bir single'ı top ten'e sokarak ırkçılara cevap vermiş, bununla da yetinmeyerek, raï müziğini Amerika'da caz, funk ve cığlık çığlığa gitarların oluşturduğu bir tüle sarmış, karşımıza çıkmıştır". Bize de kendisi gelmeden müziği, korsan kayıtları ve pop-arabesk taklitleri çoktan gelmişti. Neşeli, aşkı, özgürlüğü, keyfi savunan, Khaled'in deyişiyle kaynağı "şeyhlerin müziği tarab'a" dek götürülebilecek, melezliğiyle övünen göçebe bir müzikti yaptığı ve melez ilişkiler kurdukça da, yayıldıkça yayılıyordu. Büyümüştü, ünlenmişti, ama burnu Kaf Dağı'na ermemişti, dostça kucaklaştık. Sohbetimizi, "kişisel muhabbeti" elden geldiğince eleyerek aktarıyoruz: (Biz konuşurken Transglobal Underground sahneye çıkmıştı ve Natacha Atlas'ın şenlikli sesi kuliste çın çın ötüyordu.)

Khaled: Bu kadını dinlerken, düşüyorum zevkten. Çok iyi söylüyor. *(Bu arada Khaled'in yine Cezayir kökenli güzel karısı Aïcha geliyor yanımıza; tanıştırma faslından sonra, zaman zaman onun da katıldığı sohbete devam ediyoruz)* Ben çok şanslı bir adamım, müziğe hayran bir karım var, bana çok destek oluyor. Türk müziğine (klasik ve arabesk Türk müziği) de bayılıyor, sayesinde müziğinizi iyi tanıdım ve çok zevk alıyorum. Saatlerce dinliyor çünkü! Bak şimdi *(eliyle bizleri susturup sahneye, Natacha Atlas'a doğru bir işaret yapıyor)*, bu çığlık var ya bu çığlık, yürekten geliyor. Bu yüzden de biz onu yüreğimizde duyuyoruz, tâ derinlerden geliyor. Neşe de, keyif de, aşk da oradan geliyor. Raï müziğinin geldiği yer de orası...

Bir yerde okudum, iyi bir raï tarifi vermişsin: *"Köfte, bol demirli mercimek, üstüne bir dolu harissa (Kuzey Afrikalıların acı biber sosu)"...*

Tabii ya *(gürültülü kahkahalarından birini atıyor)*... Bir de yemek. Mide boşken bayram olur mu? Raï bayram demek, keyif demek, aşk demek, acısız aşk olur mu, kızışmadan bayram yapılır mı? Raï ile en iyi Akdeniz yemeği gider. *(Karısını göstererek)* Çok iyi acılı köfte yapar. Şanslı kadın, tam bir Arap gibi davrandım, onu hem Kur'an'la, hem de kanunla bağladım *(Eski bir Arap deyişiymiş)*. Ne kadar tören varsa yaptım evlenirken, iki nişan töreni, iki evlilik töreni, hepsi için ayrı yüzük... Doğrusu şenlik fırsatını kaçırmam. *(Burada aşk, evlilik, kadınlar ve erkeklerin şansı ve şanssızlığı üzerine kahkahalarla kesilen uzun bir söyleve girişiyor... Karısına sevgiyle bakarak)* Maça Kızı'm benim...

Raï bayram demek, keyif demek, aşk demek, acısız aşk olur mu, kızışmadan bayram yapılır mı?

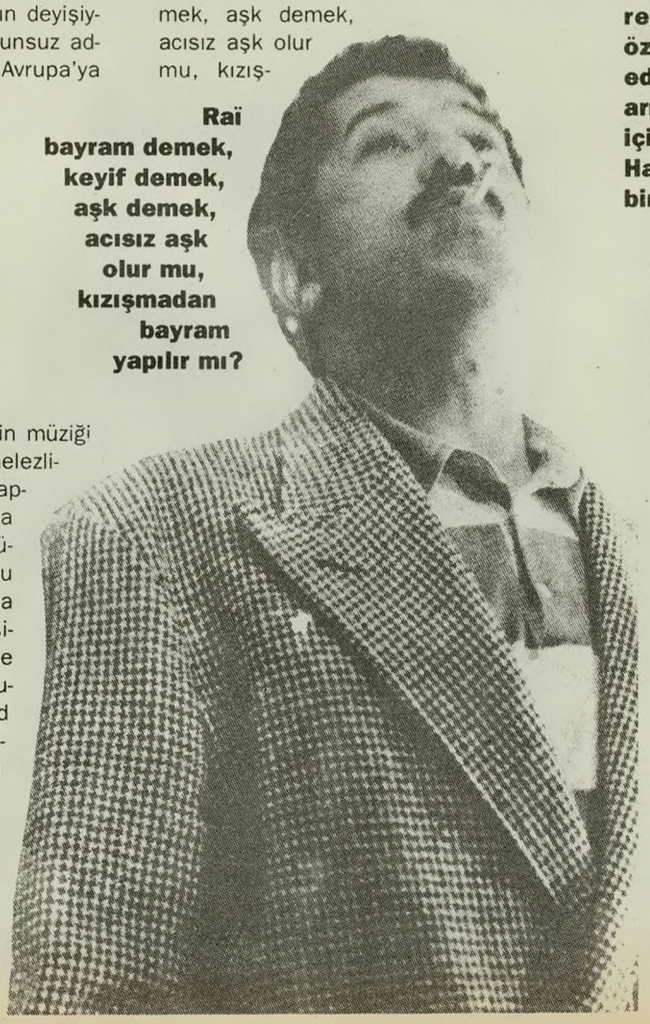

Philippe Eidel ile çalışıyorsun. Bu ay Libération'da yayınlanan bir söyleşinde şöyle diyorsun: *"Rai'ın modernliği, Oran kökenli geleneksel müzikle Mısır kültürünün esinlediği bu harika kemanların simyevî ilişkisinden gelir. 'Wahrane'ın prodüktörü Philippe Eidel bu kemanlara tümüyle hâkim."*

Bu "R" ile başlayan müziklerin hepsi, rock da, rap de, reggae de, raï da özgürlükten söz ediyor, onu arıyor, hayatın içinde yol alıyor. Hayat da keyifli bir şeydir.

Elbette. Tanıdığım Batılılar içinde hem akustik bilgisiyle, hem de Mısır müziğine, özellikle yaylılarına hakimiyetiyle çok şaşırtıcı biridir. Bazen ona "Batılı" demekte zorlanıyorum. Mısır müziğine bayılırım. Ümmü Gülsüm'ün, Abed Halim'in her zaman fanı oldum.

"N'ssi N'ssi" adlı CD'nin kapağında Eidel'in bir cümlesi var: *"Doğu ya da Magrep kökenli Arap müziği, bu olağanüstü zengin müzik, ister klasik ister popüler tarzda olsun, benim için çok esinleyici. Batı müziğiyle sürekli temasta olmasına rağmen kültürel farklılığını koruyabilen bir müzik. Khaled bu iki dünyanın karşılaşmasının simgesi, ama bu 'dünya müziği' yaklaşımı beni pek çekmiyor".*

Ben de hiç sevmiyorum bu "World Music" terimini. Batı kokuyor.

Terimin kendisinde batılı bir etnomerkezcilik yatırımı hissediliyor. "World Music" dendiğinde, hep bir kültürel sentezden söz ediliyor, ama "sentetizör", nedense metaforik olarak hep Batılı. Totaliter eğilimli bir "birlik"e indirgeyici bir yaklaşım. Terimin Fransızcasındaki çoğul eki, "Dünya müzikleri" de çok farklı değil; bu kez de Batılı bir "müzik müzesi", antropolojik bir "tuhaflıklar derlemesi" tarzında bir şeyler hissediliyor.

Öyle tabii. Batılılar, derlemeye, toplama-

→17

ya düşkündür. Ben bu terimi sevmiyorum, çünkü müzik hiç kimseye ait değildir, o zaten "Dünya"ya aittir. "Dünya Müziği" diye ayrı bir tür yoktur. Rap de, raï da, rock'n'roll da "dünya müziği"dir.

Senin deyişinle, *"blues, rock, pop, reggae, rap ve tümünün Akdenizli bir melezleşme ilişkisi, yani rai".* **Yani bir tür füzyon. Melezlik, sağlıklı ve doğal bir ilişkinin ürünü...**

Elbette. Hep birlikte yaşıyoruz, tabii ki ilişkiye gireceğiz. Yalnız ben pek "suni döllenme"den yana değilim. Doğalı varken, hem de daha zevkli. Doğrusu şu Macintosh numaraları beni pek sarmıyor, senin dediğin gibi "Batılı bir sentetizör" şart değil. Getirdiği şeyler de var tabii, ama olmazsa olmaz değil. Ben de bilgisayarla çalışıyorum, ama kaydetmek, kaybetmemek için. Müziğimi yaparken değil. Müziğime "vecd hâli"yle, yani "raï duygusu"yla giriyorum. Şeyhlerin aşkla ulaştığı, eski Arap şiirinin söz ettiği vecd hâli. Aşk sarhoşluğu işte. Cezayir'de bizi, müziğimizi yozlukla, alkolizm, esrarkeşlik savunusuyla suçluyorlar. Bütün Kuzey Afrika'da tasavvufla bağıntılı olarak mistik bir keyif, aşk kültürü yüzyıllardır var. Şarap da, kif alemleri de kültürümüzde var. Keyifle yaşamak, aşkla sarhoş olmak, bu yüzyılların mirası ve raï da bu yaşama sevincini yüceltiyor.

Bu "raï duygusu"nda bir "göçebelik hâli" var değil mi? "Oran–Marsilya" şarkınla ilgili olarak sen de şöyle söylüyorsun: *"Limanlar beni hep esinlemiştir. Kaçakçılıkla ilgili şeyler gelir aklıma, Oran'a doğru bir deniz yolculuğuna çıktığımı kurarım (zaten artık uçak kalkmıyor Oran'a!). Marsilya da, o Akdeniz iklimi, insanlarının aını sıcakkanlı gevezelikleriyle Doğu ve Batı'nın bir karışımı, başka kıtalara açılan bir karışım."*

Limanlar benim için, müziğim için çok önemli. O trafik, yolculuk duygusu...

Jamaika'da Wailers ve Rita Marley'le (Bob Marley'in eski karısı) bir ragga-raï kaydı, sonra da İtalyan göçmeni rap'çi melezler "IAM" ile giriyorsun stüdyoya (Oran-Marseille). Rap ile raï arasında sıkı bir ilişki var galiba. Sizi hemen hemen aynı sosyal tabakadan insanlar dinliyor, aynı sosyal ihtiyaca cevap veriyorsunuz...

Bak sana bir şey söyleyeceğim: Belki de "R" harfiyle başlamalarından geliyor bu. Kırklı, ellili yıllarda "R" ile başlayan başka bir şey, "rock'n'roll" vardı. Sence rock, rap, reggae ve raï arasında ne ilişki var ? Mesela ragga, dostum. Hepsi büyük R ile... Biraz daha açıklayayım: Bu "R" ile başlayan müziklerin hepsi "özgürlük"ten söz ediyor. Şimdi, raï hoşgörülü bir müzik. Çünkü hayattan bahsediyor, bir özgürlük vurgusuyla. Hepsi, rock da, rap de, reggae de, raï da bir özgürlük vurgusuyla, özgürlükten söz ediyor, onu arıyorlar, hayatın içinde yol alıyorlar. Hayat da keyifli bir şeydir. Ben de eğlenirim, içerim, aşık olurum, yaşarım yani. İşte rock, rap, raï, reggae... Hah-ha !

Kimilerinin nitelendirmesiyle "şeytanın sesi"!

(Uzun bir kahkaha) Sadece ayrı tarzlarda söylüyoruz şarkımızı. Rock, protestosuyla, acısıyla, aşkıyla, reggae cangılıyla, otuyla, keyfiyle hayattan söz etmiyor mu ? Raï aşk sarhoşluğundan, rap de gündelik hayatın vecdinden bahseder, hepsi hayata yol alır.

Yeryüzünün her karış toprağından aldıkları melodileri ve ritmleri bir tekno cangılında eriten Transglobal Underground, son yıllarda müzikteki en önemli füzyon gruplarından biri. Küçük kulüplerden WOMAD festivallerine kadar her mekana taşıdıkları "sınırsız ve kuralsız" müziklerini sonunda İstanbul'dan da geçirdiler. Khaled'den hemen sohrâ sahne aldılar. Grubun dansöz-şantözü Natacha Atlas, konser öncesinde kendi hayatı, Ortadoğu kökeni, solo albümü ve tabii Transglobal Underground hakkında Roll'a detaylı bilgiler verdi.

Transglobal Underground

İbo'ya bayılıyorum

Birlikte olduğunuz grubun adı Transglobal Underground, iki albümünüzün adı "Dream of 100 Nations, International Times..." Biraz bu kavramlardan bahsedebilir misiniz? Underground ya da underground olmak, globalleşme, enternasyonalizm?..

Natacha Atlas: Underground... çünkü başladığımızda yaptığımız müzik çok yeniydi... Bir anlamda biraz underground'du yani. Bazı insanların çok sevdiği ama bir sürü insanın da bilmediği bir şeydi...

Marjinal gibi...

Evet...

Peki ya bütün bu global, globalizm, enternesyonalizm...

Aslında bütün bunlar başkalarının bize verdiği isimler. Müzik sanayiinde insanlar bir takım kategoriler oluşturmak ve herkesi bunların içine yerleştirmek istiyor... Satmanın bir yolu da bu. Bize de sırf bu nedenle, global, etno-tekno filan gibi bir sürü isim taktılar... Ben bu sınıflamalara çok gıcık oluyorum.

Şimdi buradaki konseriniz de "World-music" çerçevesinde...

İki grup var, biri Natacha Atlas, diğeri Transglobal... Natacha Atlas'ın müziği Transglobal'inkilere göre çok daha oryantal. Onlar çok daha fazla şeyin karışımı, Transglobal'de ne sınır var ne de kural...

Bu "çok şey"i tanımlar mısınız? Bir tür melezleme mi?..

Evet. Her şeyin ne olursa olsun herşeyin melezlenmesi. Eğlenmek için... O kadar da ciddi değil. Oysa Natacha daha ciddi, çünkü bunlar benim köklerim, benim Ortadoğulu köklerim. Bu iki şey birbirinden çok farklı. Mart ayında ikinci solo albümüm piyasaya çıkacak. O iyice oryantal. Bu sonuncudan çok daha fazla... Biraz daha geleneksel de aynı zamanda...

Niçin daha oryantal, daha geleneksel olmayı tercih ettiniz?..

Çünkü çok hoşuma gidiyor. Çünkü bunlar benim köklerim.

Siz kendinizi Ortadoğulu gibi mi hissediyorsunuz?

Evet. Ben Ortadoğu ile Avrupa'nın bir karışımıyım. Bunlar, bu ikisi benim köklerim. Natacha Atlas+Ortadoğu; Transglobal+deneycilik... Onlar sonuna kadar farklı şeyler yapmaya çalışıyorlar... Aramızda büyük bir fark var. İnsanların büyük çoğu

Söyleşi: **Özgür Uçkan**

Natacha Atlas ile Transglobal'i bir tutuyor, ayrı şeyler olduğumuzu pek bilmiyorlar. Transglobal'den üç kişi benimle birlikte, Atlas solo albümünde çalıyor. Transglobal'dekilerin çok farklı kökenleri var. İngiliz, Hintli, Jamaikalı... Araptan çok farklı... Belçika'nın, Fransa'nın, Hollanda'nın Arap alemiyle, kültürüyle İngilizlerden çok daha fazla bağlantısı var...

Transglobal'le birlikte çalışmanın sizin müziğinizi zenginleştirdiğini mi düşünüyorsunuz?

Evet. Benim daha fazla kendi içime kapandığım zamanlar oluyor. Fikirlerimin, yaptıklarımın çok daha gelenekselleştiği anlar... Sonra yeniden açılıyorum. Bu biraz da etrafımda olup bitenlerden kaynaklanıyor. Müslüman bir Hintliyle tanıştım. Benim yaptığım müziğe hayranlık duyuyor. Hindistan'da çok kadın şarkıcı var, ama benim yaptığım çok farklı. O müslüman, benim şarkılarımla alakası var. Onunla beraber benim yaptıklarımın bir remiksini yapıyoruz. Aslında ben teknodan hiç hoşlanmıyorum ama onun tarzı benim hakikaten çok hoşuma gidiyor. Bunu yapabilirim işte diyorum. Bu yeni bir yol olabilir benim için. Transglobal'de benim hoşuma giden her şeye açık olmaları, oysa ben hep o kadar açık değilim. Bazan beni fazla Doğuya kaydığım, geleneklere doğru fazla gittiğim, tutuculaştığım oluyor, o zaman onlar beni çekiyorlar. Beni daha yaratıcı olmaya yönlendiriyorlar. Bu devirde, bu ortamda çok fazla gelenekçi olmak da o kadar iyi değil. İlerlemek lazım. Biraz daha deneyselliğe açık olmak lazım.

Rock'da yine oryantalist bir dalga var gibi. Siz bunu neye bağlıyorsunuz, nasıl açıklıyorsunuz?

İngiltere'de özellikle bu çok görülüyor. Bazı Hint parçalarının cover versiyonları yapılıyor. Sonra Kula Shaker var... Müzikte oryantalizmin daha fazla olmasının bir nedeni de, Hintli, Pakistanlı falan insanların Avrupa'da daha çok müzik yapması olabilir. Yeni jenerasyonlarda, toplumda da bir melezleşme var. Bu da sokaktan, kulüplerden müziğe yansıyor.

Bir Fransız gazetesinin sizinle yaptığı söyleşide Kula Shaker için alaycı bir ifade kullanmışsınız, onların Doğu müziğini dekoratif bir şekilde kullandığından söz etmişsiniz...

Bunu şimdi de söylerim. Ne yaptığını bilmeyen gruplar var. Her şeyi klişeler olarak görüyorlar. Yeni bir moda, yeni bir dalganın başlangıcı, farklı bir şey yapmak istiyorlar, yaptıklarıyla, aldıklarıyla hiç alakaları yok. Zaman zaman da insanları inciltebilecek, rahatsız edebilecek şeyler yapabiliyorlar. Eğer bu tür şeylerden yararlanmak istiyorsan, o zaman nereden geldiğini, ne anlam taşıdığını biraz da bilmen lazım. Biraz aldığın, esinlendiğin şeye saygı göstermek gerek, yoksa cahilce uçuyorsun, sürükleniyorsun. Ben bundan hiç hoşlanmıyorum. Benim Transglobal'de birlikte çalıştığım müzisyenlerde en sevdiğim yan, yaptıkları şeyi incelemiş olmaları. Mısır'la ilgili olsun, Arap olsun, araştırma yapmışlar. Arap gamlarını, Arap müziğini, teorisini incelemişler... Akademik bir araştırmadan, beş altı yıllık bir araştırmadan söz etmiyorum ama, hiç değilse biraz merak edip incelemek gerek. Arap müziği ile Avrupa müziğinin iyi bir karışımını yapabilmek için bu şart. Bazan çok güzel oryantal havalı şeylere rastlıyorum. Onlar da iyi düşünülmüş, iyi araştırılmış şeyler oluyor. Ama bazen de olur olmaz şeylerin, olur olmaz şekilde kullanıldığı, çok saygısızca harcanmış şeylere rastlıyorum. Transglobal'de deneysel çalışmalar yaptığımız zaman bile, tam olarak gelişigüzel şeyler yapmıyoruz, neyin nasıl olması gerektiği hakkında çok düşünüyoruz. Çok yeni, çok tuhaf bir şey yapmak için bile kafa patlatıyoruz. Bu yaptıklarımızda çok büyük bir emek var.

İngiltere'de ya da daha geniş olarak Avrupa'da sizi kim dinliyor, tipik bir dinleyiciniz var mı?

Natacha Atlas'ı dinleyenler yarı Arap, Kuzey Afrika, Ortadoğu kökenli, aileleri orada yaşamış insanlar, genç insanlar... Radyoda uzun süredir bizim müziğimiz çalınıyor, tanıyor ve seviyorlar. Transglobal'i İngiltere'de herkes dinliyor, çok karışık bir dinleyici kitlesi var, belli bir grup değil. Pop müzikten bıkan, farklı bir şey dinlemek isteyen herkes, tesadüfen Transglobal'i keşfedenler...

Entellektüel, elit gruplar arasında da dinleniyor musunuz?

Natacha Atlas için bu daha geçerli.

Müziğinizle özellikle, gençlere, Avrupa'da yaşayan göçmen gençlere anlatmak istediğiniz, vermek istediğiniz bir mesaj var mı?

Evet. Son defa Fransa'ya gittiğimde, iki Iraklı gençle karşılaştım. Bütün hayatları Fransa'da geçmişti. Çok fazla problem yaşadıklarını anlattılar bana. Kulüplere alınmamaktan şikayet ediyorlardı. Çünkü kimlik kartlarında Arap oldukları yazıyor, yoksa yüzlerine baktığında hemen Iraklı olduklarını anlamazsın... Irak'da da oldukça açık tenli ve saçlı insanlar var. Güney Fransalı da, İspanyol da sanabilirsin onları... Oysa kimlik kartlarında birinin adı Vahab, diğerinin adını unuttum. Onlara kendilerini daha iyi hissetmelerinde yardımcı olduğumu söylediler bana. Kendi kimlikleri, kendi kültürleriyle birlikte kendilerini daha iyi hissediyorlardı, kendileriyle gurur duyuyorlardı benim sayemde. Yoksa çok ciddi bir kimlik krizi yaşanıyor. Bunu ben de çok iyi biliyorum.

Siz de Avrupa'da benzer sıkıntılar yaşadınız mı hiç?

Evet, yaşadım tabii. Çok problemim oldu. Ne olduğumu, nereden geldiğimi çok iyi bilmiyordum. Biraz da zamana bağlı. Bazen tamam çok iyi, bazan iyi olmuyorum. Biraz da hayatımdaki diğer şeylerin nasıl gittiğine bağlı. Eğer benim, Transglobal'in bir mesajımız varsa, o da, "sahip olduğun her şeyle gurur duy".

Türkiye'de insanların her şeyi Avrupa'dan aldıklarını görüyorum. Kendi kültürlerini bir kenara atmışlar, çok güzel olan Türk müziğini bir kenara itmişler... Evet, bazı şeyler, pratik şeyler dışarıdan alınabilir, ama esas olarak Türk olan, Arap olan korunmalı.. Onların üstüne bir şeyler eklenmeli, atılmamalı. Dün gece bizi bir kulübe davet ettiler burada, Berlin'de de olabilirdi, başka herhangi bir yerde de. Ben daha fazla kalamayacağım dedim. Bu tür şeyler bana göre değil. George Michael'lar, bilmem ne... Türkiye'ye ait hiçbir şey yok. Ne bir melezleme, ne bir karışım... Her ikisinin de en iyi yanları alınabilir halbuki. Bizim mesajımız bu.

Türk müziğini daha önceden biliyor muydunuz?

Evet. Ben İbrahim Tatlıses'in hayranıyım. Grupta Şiwan Perver'in hayranı olanlar var. Bugün de bir kasedini aldık. Bülent Ersoy da, Selda da seviliyor. Ben İbrahim Tatlıses'e bayılıyorum; onun daha Arap müziği ağırlığında bir kaseti var bende.

Bu gece, bu konsere sizi dinlemeye gelecek olanların büyük çoğunluğunun İbrahim Tatlıses'i, Türk müziğini sevmiyor olacağını tahmin ediyor musunuz?...

Hakikaten mi? Aslında anlıyorum. Kendi kültürlerini reddediyorlar. Küçükken ben de Arap olan, Yahudi olan her şeyi reddederdim. Ortadoğulu her şeyden nefret ederdim.

Sonra, nasıl, ne zaman "köklerinize" döndünüz?

Daha başka bir gözle bakmaya başladığımda. Büyükannemin gözleriyle bakmaya başladım gibi. Ortadoğulu bir yahudiydi, Halide'ydi adı. Sanki onun ruhu benim içime girdi gibi bir şey oldu.

Siz hangi toplulukları, şarkıcıları dinliyorsunuz?

Abdul Halim Hafez. O Mısırlı bir şarkıcı, artık hayatta değil, bir taraftan müslüman, bir taraftan Yahudiydi. Müziği çok fazla Mısırlıydı. Ortadoğulular, kendi kültürlerini tamamen dışlamadılar, atmadılar. Benim yaşımdakiler, hatta daha gençler her zaman Abdul Halim Hafez'ı dinlerler mesela. Her zaman Ümmü Gülsüm... Rachid Taha, Khaled... Khaled'le aynı akşam sahneye çıkacağımızı dün gece öğrendik. Delilik bu.

Khaled'i beğeniyor musunuz?

Evet, evet, çok. Onunla birlikte konser verecek olmak bizim için çok büyük bir sürpriz oldu. Aslında, normal olarak bizim Khaled'den önce sahneye çıkmamız lazım. Şimdi burada daha ünlü olan o. O bizden önce çıkınca, insanlar bizi zor izlerler. Belki de bu gece erkenden Türkiye'den ayrılacağı için bizden önce sahneye çıkıyordur.

Transglobal'in ikinci albümünde "Taal Zaman" diye bir şarkı var. Hikayesini anlatır mısınız?

Bu bir aşk şarkısı. Biri Tunus'da diğeri Londra'da yaşadığı için birbirinden ayrı düşen iki aşığın hikayesi. Bu nedenle son bulan bir aşkın şarkısı.

Geleneksel bir şarkı mı?

Yok, orijinal bir şarkı.

Siz mi yazdınız?

Evet. Ben ve o arkadaşım, beraber yazdık. Bu hikayeyi beraber yaşamıştık, bir şiir yazarak, o ilişkinin ölümsüzleşmesini istedik. Ölmesin diye.

Söyleşi: ***Siren İdemen***

Zeynel Abidin ile Cümbüş Bir gönül enternasyonali

Cümbüş bin yıllık bir enstrüman gibi. Sanki hep varmış gibi. Onun olmadığı zaman hiç olmamış gibi. Öyle gibi, ama öyle değil. Cümbüş, çok genç bir enstrüman. Türkiye Cumhuriyeti'yle yaşıt. Dahası, mucidi "bizden" biri: Zeynel Abidin. Daha dahası var: Cümbüşün isim babası Atatürk!..

İlkokuldaki mandolin kurslarında toptan alınan mandolinlerin içinde "Zeynel Abidin Cümbüş 1931 İstanbul" yazardı. Daha sonra ortaokulda kurduğumuz ilk sivil grubumuzdaki gitarlarda da bu ibare vardı. O zamanlar cümbüşün bir saz olduğunu biliyordum. Ancak bir ismin bir müzik aletinde ne işi vardı? Çaldığımız alet cümbüş de değildi üstelik. Yamahalara, Fenderlere imrenen yenıyetmeler olarak, üstünde Zeynel Abidin Cümbüş yazan bu garip gitarlardan utanıyorduk açıkçası. Şimdi bu gıtarları elime alınca, 1955 model Amerikan rüyası bir Cadillac'ın şoför mahallindeymişim gibi hissediyorum kendimi. Nice müziğe hevesli vatan evladı da bizim gibi Cümbüş marka gitarlarla, mandolinlerle, udlarla katıldı seslerin renkli dünyasına. Zeynel Abidin Cümbüş metodlarıyla temrin edildi ilk gamlar. Uzun mızmızlamalar sonucu bir bayram arifesinde veya doğumgününde babalar götürüldü Unkapanı'ndaki müzik mağazasına ve sevgiliyle ilk buluşma gibi alındı ilk müzik aleti, çalma metodu. Bir takım tel ve üç beş mızrap ufaklığa müesseseden hediye...

Cümbüş Mucidi
Bay ZEYNELÂBİDİN
CÜMBÜŞ

Zeynel Abidin Bey, 1885 doğumlu, Selanik muhaciri subay, orduda silah ve cephane imalatıyla uğraşıyor. Ama aklı daha ziyade musikide, ud ve keman çalıyor. Bazı sazların tamirini yapıyor. Araştırıcı ve denemeci bir kişiliğe sahip. Ud ile keman arasında, bas sesli ve çifte telli "kibar keman" adını verdiği bir saz da geliştiriyor. Fakat bu tutulmuyor ve unutuluyor. Aynı dönemde icad ettiği cümbüş ise bugün dünyanın pek çok yerinde, en azından etnik müzikle ilgilenenler tarafından biliniyor. Türkiye'nin hemen her köşesinde, ister akşamcıların ağır muhabbetlerinde, ister Urfa'nın oturak alemlerinde, kâh Bademli'nin semahlarında kemanla, kâh Elazığ türkülerinde kanunla beraber çalınıyor. Ancak cümbüşün asıl virtüözleri Romanlar. Uddan çok daha ucuz olması, ses alanının genişliği, ses renginin zenginliği ve taşınmasının kolaylığı, cümbüşün esmer vatandaşlar tarafından tercih edilmesinin nedenleri. Cümbüş, 1923'ün sonlarında Zeynel Abidin Bey'in kardeşi Cemal Bey tarafından Gazi'nin o meşhur sofrasında çalınıyor. Mustafa Kemal Paşa, Cemal ve Zeynel Abidin beyleri kutluyor. Bu enstrümanı, genç Cumhuriyet'in musiki aleminde gerçekleştirdiği ilk yenilik olarak yorumluyor; çok neşeli bir sedası olduğu için saza "cümbüş" adını veriyor. 1934 yılında "Soyadı Kanunu" ile Cümbüş bu ailenin soyadı oluyor. Zeynel Abidin Bey, 1931 yılında cümbüşün patentini alıyor ve bu muhteşem sazın özelliklerini anlatan bir broşür bastırıyor. Genç Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki kendine güven ve yeni bir şeyler yapma heyecanı bu broşürde açıkça görülüyor. "Musiki aleminde büyük bir yenilik ve inkîlap" olarak sunulan cümbüşün, alamet-i farikasında dünyanın tepesine kurulmuş çıplak bir oğlan cümbüş çalıyor. Arkadan doğan güneşin okları arasından "cünbüş" doğuyor. (Yanlış yazılmış, cümbüş olacaktı). Yerküreyi, adeta ekvator çizgisi gibi, bir Türk'ün adı çevreliyor: "Mucidi Zeynel Abidin". Bunun hemen altında ise Doğu ve Batıyı birleştiren İstanbul şehrimiz ve onun güzide mekanı Beyazıt'ın adları yazılı. Nasıl ki İstanbul hem Hıristiyan Bizans'tır, hem Müslüman Türk'tür, yani hem Batının Romalısı, hem Doğunun Osmanlısı; bizim cümbüş de işte öyle bir

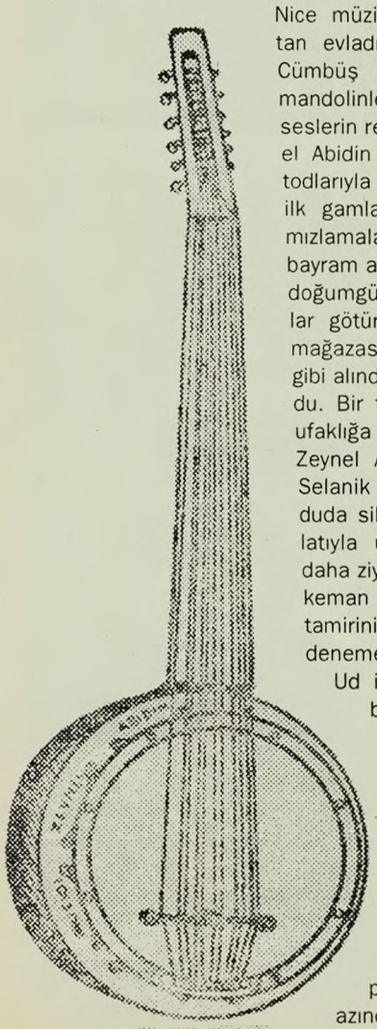

CÜMBÜŞ UT

şey... Bir tek ses kutusu sabit. Ucuna "İspanyol Kitare" sapı tak, serenad çal, mandolin sapı tak, napolitene takıl, banço sapı tak, vahşi Batılı bir country'ci ol... Bu maddi ve bireyci dünyadan sıkılırsan, yüzünü Doğunun gizemli alemine çevir. Ud, yaylı tambur, saz iste sana ince saz... Hicazkârdan suzidile, nihaventten kürdîye ister milli-manevi değerlere sahip çık ister hayal ile hakikatin girift olduğu Doğu gizemine dal.

İşte size erken modernitenin bahşettiği muazzam imkanlar. 21. yüzyılın arifesinde ar-ge üniteli, bilgisayarlı, internetli post-modern dünyamızda bu Türk mucidi Zeynel Abidin Bey ile boy ölçüşebilir miyiz? Bu öyle bir icattır ki, Tahran'daki Ali Ekber İle Erivan'daki Agop'un parmaklarını aynı tellerde dolaştırır, Beyrutlu Halil ile Atinalı Nikos'un ellerini aynı mızrapta birleştirir, Kumkapılı Niyazı ile Amerikalı Ry Cooder'a aynı ses kutusunu kucaklatır. Yani sizin şu internetlerinizin görsel ve sanal gerçekliğinden daha gerçektir. Hayata dair bir şeyleri paylaştırır; aynı ses rengi, aynı tuşe, yani bir gönül enternasyonali... Bu sazın böyle birbiriyle alakasız birçok enstrumana çevrilebilir halde yapılmasının altında üçüncü dünyalı bir kompleksin varlığından da bahsedilebilir. Öyle bir alet yapalım ki eksiği olmasın, bununla her şey çalınabilsin, cümle alem bizi konussun gibi bir ruh hali.

1930'larda bugüne nazaran daha çok çeşit varmış cümbüşte. Cümbüşün bançosu, mandolası, havayan kitaresi artık yapılmıyor. Günümüzde ud, yaylı tambur, saz, gitar, ve mandolin/cümbüşler üretiliyor. 1920'lerin ortasından 80'lere kadar ahşap rezonatörlü udların yerini cümbüş almış. TRT'deki radyo sanatçısı da, Anadolu'daki musikısınaz vatandaş da cümbüş çalmış. 80'lerin ortasında genç udi şantörlerin çıkmasıyla ud tekrar popüler olmuş. Ancak cümbüş, taşrada ve Roman camiasında hâlâ ilk sırada.

Cumbuş, hem markanın hem de bu firmanın yaptığı metal ses kutulu enstrümanların ortak adı; yani jenerik bir isim. Özelde ise ud olarak kullanılanlarına cümbüş deniyor. Uda nazaran daha metalik ve puslu bir sesi var. Sapı uddan daha uzun, bu da ses alanını genişletiyor. Ud 11, cümbüş ise 12 telli. Udda tek olan en pes tel cümbüşte çift. Ud ile cumbuşun düzenleri de farklı. Cümbüş, udun eski (farabi) düzen denilen şekliyle akord ediliyor: Re-Mi-La-Re-Sol-Do (eski düzende en alt tel La, cümbüşte ise Do, böylece daha yüksek perdelere çıkılabiliyor). Ud ise La-Si-Mi-La-Re-Sol seslerine çekiliyor. Bu farklılıklara rağmen iki sazın da kullanım alanı pek değişmiyor. Ancak ud klasik eserlere, cümbüş ise oyun havalarına ve türkülere daha iyi gidiyor. Hiç reklam yapılmamasına rağmen bu saz dışarıda da biliniyor ve rağbet görüyor. Müşteri kitlesini üç grup müzisyen oluşturuyor: İlki ud coğrafyasında yaşayan veya buralardan Batıya göçenler. Yani Araplar, Farisiler, Rumlar, Ermeniler, Türkler, Berberiler vs. vs... İkincisi Ali Farka Toure, Radio-Taifa, Salamat gibi etnik müzikle uğraşanlar. Üçüncü grup ise cümbüşün gitar ve mandolin modelini blues ve folk'da kullanan Taj Mahal, Ry Cooder gibi Amerikalılardan oluşuyor. Burada cümbüş rezonatörüyle üç telli bir bas gitar yapan Yat-Kha'nın basçısı Akym Zapadnik'i anmak gerekiyor.

Cümbüş firmasından başka bu sazı üreten yok. Ancak Yunanistan'da cümbüş kasasına lavta sapı takıyorlar ve buna "tambura" diyorlar. Tambura, "amanades" ("aman"dan geliyor ve uzun hava anlamına geliyor) müziğinin en önemli çalgısı.

Bilgi edinmek için kendisiyle sohbet ettiğim dördüncü kuşak Cümbüş, Fethi Cümbüş bu icada olan ilgisizlikten (ticari değil entellektüel) yakınıyor: "Cümbüş, uddan daha basit, düşük kaliteli bir Roman oyuncağı olarak görülüyor. Ben cümbüşün, çoğunlukla Romanlar tarafından çalınmasından gayet memnunum; hem teknikleri çok iyi, hem de yürekten çalıyorlar" diyor. Türkiye'nin 20. yy.'da kültür dünyasına armağan ettiği en yaygın ve en orijinal yeniliklerden biri belki de cümbüş. Düş kurma özgürlüğünün ve üretme heyecanının son derece kıt olduğu bir ülkede yaşadığımızı düşündüğümüzde, Zeynel Abidin Bey ve yaptıkları daha bir anlam kazanıyor. Ben, kendi adıma cümbüşü seviyorum ve mucidi Zeynel Abidin Bey'i saygıyla anıyorum.

Salih Nazım Peker

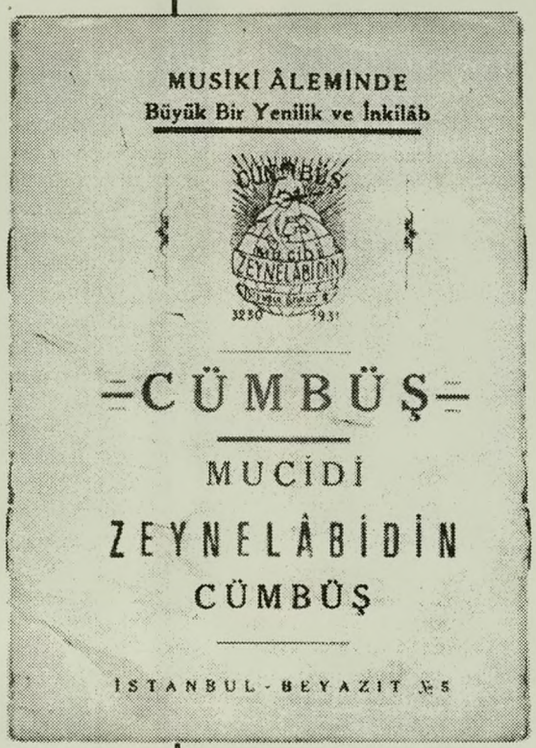

"Kullanma usul ve esasları" üzerine...

1- CÜMBÜŞ, natürel sesli ve her türlü ârızadan uzak ve hiçbir milletin sazına benzemeyen, Türk musiki üstadı **ZEYNEL ÂBİDİN**'in icad ettiği yeni bir sazdır.

2- CÜMBÜŞ'ün göreceği işler çoktur. Şarklıların eski çaldıkları sazlardan ud, tambur, bozuk saz, yaylı tambur ve İran tarı gibi sazların işlerini yapar.

4- CÜMBÜŞ'ü icattan sonra **BÜYÜK MÜNCİMİZ** Reisicumhur **ATATÜRK**'e, 24 Kânunusani 930'da Marmara köşkünde takdimle teveccüh ve takdirler kazandım. Atatürk'ün iradelerile bu icad ettiğim **CÜMBÜŞ** tetkik edilmek üzere senfonik orkestra şefliğine havale edilmiş ve sonorite ve pozisyon itibarile eski kullanılan mızraplı sazlara faikiyeti aşağıda okuyacağınız raporla da tesbit edilmiştir.

RİYASETİCUMHUR MUSİKİ HEY'ETİ ŞEFLİĞİ

Memleketimizde senelerce devam eden sa'yü gayretile maruf musiki san'atkarlârımızdan Zeynelâbidin Beyin bu def'a âlemi medeniyette vücude getirmiş olduğu yeni ve (Cümbüş musiki aleti) namındaki aletin üzerinde sapları değiştirilmek suretile Garp musikisi aleti olan kitare, mandolin ve banco hakikî sadalarına faik olarak vazife ifa ettiği bittetkik anlaşılmıştır. Şark musikisine ait ut, tambur ve coşkun gibi aletlerin keza saplar değiştirilmek suretile bir gövde üzerinde umum sazların kendilerine mahsus sadalarını bu fennî alet daha musait surette inkıtasız ahenktar olarak işittirmektedir. Şayanı takdir ve tebrik olan bu san'atkâr TÜRK üstadımızın yapmış olduğu kemanları da Avrupa kemanlarına müsavi derecede olup usanmaz mesaisiyle istikbalde daha fevkalâdelerini vücude getirmek kudretinde olduğu bu kemanında ince muayenelerden geçirilmek suretile anlaşıldığını mübeyyin rapordur.

27/1/1930 R.M.H. Şef ZEKİ

5- 1934 senesinde Tahran'a yaptığım seyahatimde dost İran hükümdarına takdim ettiğim **CÜMBÜŞ** için maddeten ve ma'nen müşarünileyhin takdirlerine mazhar oldum. Bu münasebetle Tahran'da da **CÜMBÜŞ** acenteliğini tesis ve icadımı da tescil ettirdim.

6- Ayrıca Bağdad'a vaki seyahatimde halkın ellerinde bulunan utları memleketin fazla sıcaklarından müteessir olduğundan **CÜMBÜŞ**'ün o iklime fevkalâde muvafık ve yarar bir alet olduğunu tanıttım. Satışlarda da rağbet kazandım. Orada da bir acentelik tesis ettim.

7- Suriye, Şam, Beyrut, Halep ve Mısır'a yaptığım üçüncü ve dördüncü seyahatlerimde o memleketlerde de bir acentelik tesis ettim. Oralarda da **CÜMBÜŞ**'ün mükemmeliyeti kabul edildi.

10- Postalarımız, şömendöfer ve deniz iskelelerine 1 metro uzunluğunda ve 40 santim genişliğinde paket alırlar. Bu merkezlere **CÜMBÜŞ** sökülmeden gönderilir. Şömendöfer ve iskele olmayan posta merkezleri ise 60 santim uzunluk ve 40 santim genişlikten ziyadesini almamaları hasebile cümbüşün portatif olması dolayısile sökülerek bu gibi yerlere de postalarımız vasıtasile gönderilmesi mümkün olmaktır.

12- Saygıdeğer müşterilerimin bütün siparişlerini memnuniyetle kabul ederim. Ancak istedikleri çalgının ve parçalarının her hangi birinin fiat listesindeki tutarının bir kısmının siparişle beraber gönderilmesini dilerim.

Uzun senelerden beri sazlar üzerinde yaptığım icatlarımdan aldığım madalyalar:

1338 Senesi İzmir ilk kongresi, gümüş madalya
1927 Prag sergisinde bronz madalya
1927 9 Eylül İzmir sergisi, altın madalya
1930 İstanbul yerli mallar sergisi, altın madalya
1933 Bursa yerli mallar sergisi, altın madalya

(1931, *Cümbüş-Mucidi Zeynelâbidin Cümbüş* isimli kitapçıktan)

→21

Nasıl olur da bir hicaz parça...

Her söz yakışmıyordu. Parça 'istemiyorum' diyordu. Müzik budur: Söz, müziği sevmezse o türkünün de bir anlamı olmaz...

Halk müziği her yerde var. Bir diskotekte de var, gazinoda da var. Bağlamayla gitarı bir araya getirin, birbirine yakışan o kadar çok renk var ki...

Haberiniz var mı, "Yol Ver Dağlar" diye bir vaka var. İbrahim Tatlıses'ten Müslüm Gürses'e, Bülent Ersoy'dan Muazzez Ersoy'a nice ünlü (ve de ünsüz) tam 35 "ses"in iki yıldır okuduğu "Yol Ver Dağlar"... İlham kaynağı, Adnan Şenses'in başrol oynadığı "Boş Çerçeve" adlı bir film ve o filmden bir şarkı: "Senede Bir Gün"... Beste, kimsenin adını anmadığı İsmail Özden'in... İsmail Özden, Erzincanlı bir "ozan"; Güler Duman'dan Arif Sağ'a, birçok ismin vazgeçemediği bir besteci ve bir bağlama ustası... Özden'i, Maltepe'de işlettiği "Çeltik Restaurant"da bulduk, "halk müziği" denilen deryaya daldık...

Yol ver dağlar

"Yol Ver Dağlar"ı yazdığınız zaman onun bu şekilde patlayacağını, tutacağını tahmin etmiş miydiniz?

İsmail Özden: Yapalı aşağı yukarı iki sene oldu. Herkes beğeniyordu. Tutacağını da hesaplamıştım aslında.

Besteyi hangi ortamda, hangi şartlarda yaptığınızı hatırlıyor musunuz?

Tuhaf hikaye. Müziğini televizyonda Türk filmi izlerken yaptım. Adnan Şenses'in "Boş Çerçeve" diye bir filmini izlemiştim. "Senede Bir Gün" parçası vardı filmde. O filmden, şarkıdan hüzünlendim. Bu parçayı mırıldanırken "Yol Ver Dağlar"ın melodisi çıktı ortaya. Çoklarına anlattığım zaman, 'nasıl olur bir hicaz parça halk müziğine dönüşür' dediler... Neyse, melodiyi kaydettim. Altı ay hiç aklıma gelmedi. Bir gün bir arkadaşın dükkanında bağlama çalarken birden o melodi mızraba takıldı. Arkadaş çok beğendi. Çaldık, parça ortaya çıktı. Bu sefer söz düşündük. Şunu yapalım, bunu yapalım derken bir-iki ayımı aldı parçanın sözlerini bulmak. Her söz yakışmıyordu. Hem çok farklı sözler yazdım, hem de kitaplardan baktım. Parça 'istemiyorum' diyordu. Evlendireceğim seni diyorum, yok diyor. Bırak diyor, sevmiyorum diyor. Müzik budur: Söz, müziği sevmezse o türkünün de bir anlamı olmaz... Aşık Yener'in kitabını karıştırırken dağların çağrışımı geldi. Aslında onun sözleri çok farklıdır, "Kayseri'nin uzun yolu / Varıp gitsem yare doğru..." Ben bunun sözlerini değiştirdim. Kayseri'nin yolu, Kayseri'ye malolur. En uzun yol ömür yoludur diye, "Ömrünün uzun yolu" diye bazı yerlerini değiştirdim. Arif hocadan parça çıkınca, başladı bize tebrikler yağmaya. Kral TV'de ödül aldı o parça.

Bir tek üzüldüğüm nokta, orada en iyi bestecinin, en iyi şarkıcının ismi geçti, maalesef bizim ne adımız ne sanımız geçti. Maalesef Türkiye'de hiçbir zaman üreticilerin bir yeri yoktur bence. Hep ezilen kesimdir üretici. Sen yaparsın her şeyi, o götürür malı yer.

Arif Sağ ne buna ne diyor?

Arif'le bizim ilişkimiz dostluğa dayanıyor. Birbirimizi çok severiz. Ona saygıda hiç kusur etmedim. Bana maddi-manevi aşağı yukarı hiçbir desteği olmamıştır. Ama onunla ilişkimiz farklı. Şimdi gitsem desem "Arif hoca şu kadar paraya ihtiyacım var", belki kırmaz beni, ihtiyacımı karşılar. Ama demedim bugüne kadar. Fakat bundan sonra boynunu sıkacağım biraz. Arif hoca bugüne kadar birçok eserimi popüler yapmıştır. Mesela "Seher Yıldızı" şimdi gündeme girdi.

"Yol Ver Dağlar"ı kaç kişi okudu?

35 kişi yaklaşık.

Bunlardan kaçı sizden izin istedi, sizi aradı?

Çoğu aramıştır. Birkaçı izin almadan okudu. Sanatçısına göre pazarlık yapmak zorunda kalıyorsunuz. 5-10 bin satan adamdan gidip de 200-300 milyon isteyemiyorsun. İstesen de veremez. Ama İbrahim Tatlıses'den 200 milyon, Müslüm Gürses'den 160 milyon aldım.

İlk kim okudu türkülerinizi?

İlk eserlerimi Belkıs Akkale okudu. 1983'de yaptığım kasetimden bazı türküleri Güler Duman da okudu. Ben kimseye eser vermeden ilk eserlerimi Belkıs'a vermiştim. Ama 80'lerde ANAP'ın peşine takılması herkesten, benden de hayli tepki aldı. Daha sonra Hoca ile tekrar çalışmaya başladı. Bundan önceki kasetinde ve Hoca ile yaptıkları yeni kasetlerinde benden iki eser okudular.

Arif Sağ ne zamandan beri okuyor türkülerinizi?

Beş altı kasette benim türküleri okudu. İlk tanıştığımızda türkülerimi dinleyip beğenmişti Arif hoca. Daha doğrusu "Davud ağzı" söylememi sevmişti. Türkülerim Davud Sulari'yi andırıyordu. Davud Sulari'nin kendine has hoş bir tarzı vardı, gırtlak nameleri çok tatlı olan bir insandı. Hem memleketlim olduğu için, hem de çok güzel eserleri olduğu için ondan etkilendim.

Davud Sulari'yi ne zaman tanıdınız?

1968'de Erzincan'da, 18 yaşımdayken Davud babayla konser verdik. Sulari kızı ve oğluyla gelmişti. Kızı 2 Temmuz 93'te Sivas'ta öldü biliyorsunuz. İşte o zaman tanıştık Davud Sulari'yle. Daha sonra birkaç sefer görüştük, en son ölmeden üç ay önce Davud Sulari'nin geldiğini, beni çağırdığını söylediler. Yemek yiyordu. Gittim, elini öptüm. Bana "sarım" derdi. "Sarım, ne yapıyorsun oğul" dedi. "Ne yapayım baba, çalışıyoruz" dedim. Oradakiler "baba yemek yiyor, sen çal" dediler. Kendi yaptığım yeni parçalardan bir şeyler çalmaya çalıştım. Tabii biraz da onun taklidini yapıyordum. "Oğlum, taklit yapma. Dünyaya iki tane eser bırak, gerisi boş" dedi. Üç ay sonra Davud Sulari'nin öldüğü haberi geldi...

Başka kimlerden etkilendiniz, hangi ozanlarla çaldınız?

Aşık Daimi ve Ali Ekber Çiçek'ten etkilendim. Onlarla aynı köydendik. 1969'da İstanbul'a geldim. 1973'ten sonra onlarla diyaloğa girdim. Çünkü buradaydı hepsi, çok konsere gittik beraber.

Müzikle uğraşmaya ne zaman karar verdiniz?

Yedi-sekiz yaşlarından beri bağlama çalarım. Aileden gelen bir şey. Bir kere radyo imtihanlarına girdim, İstanbul radyosunu yöresel sanatçı olarak kazandım. Yanılmıyorsam 153 kişiden üç kişi kazanmıştı: Ahmet Baydar, Nizamettin Ariç ve ben. Demirel hükümeti dönemiydi. Ecevit hükümeti yıkılmıştı. Nizamettin Ariç'in ve benim okuduğumuz türküler denetimden geçmez oldu. O zamanlar Nizamettin Ariç'in de vatandaşlıkla ilgili bir sorunu vardı, yurtdışına gitti. Denetimden geçmeyince bir daha ilgilenmedim, gitmedim radyoya.

Neden geçmedi denetimden, ne tarz türkülerdi?

Denetimden zaten geçen Erzincan türkülerini okuttular bize, ama yayınlamadılar. Nedenlerini bilemiyorum.

Türkülere değil, size karşı bir şey miydi?

Mutlaka bize karşı yapıldı, çünkü türküler zaten denetimden geçmişti. Bizi ediler.

Radyoda denetlenmiş Erzincan türkülerini okuyordum dediniz. Radyoda yayınlanan halleriyle orijinalleri birbirinden çok mu farklı?

Birçok şeyler değiştirildi tabii. Radyoda biliyorsunuz "Ali, Muhammed" isimleri pek geçmezdi o günlerde. Şimdi biraz geçiyor belki.

1983
Ya Dost
1993
Muhabbet 6 (Biz de varız)
Y. Yıldız, ve S. Sarak ile
1993
Kırkların Cemi
1996
Dostun Dergahı

Yine de, radyoda benim okuduğum türküler repertuara nasıl girdiyse öyle çalındılar. Biz de orijinalini okumamıştık.

Bu tip bir denetimi nasıl karşılıyorsunuz? Türkülerin orijinal halinden kopartılıp "radyolaştırılması", daha suni olarak söylenmesi...

Oradakileri yönetenlere, denetleme kuruluna sormak lazım. Yeni eserleri radyoya kazandırmak için hiçbir çaba sarfedilmiyor. Eski türküler, hem de değiştirilmiş halleriyle orada öylece kalmış. Radyoda hâlâ beste türkü yok. Oysa halk türküsü dediğimiz şey de sonuçta bestedir. Onlar da derleme adı altında yayınlanıyor.

Kendi bestelerinize ne zaman yöneldiniz?

1983'ten beri beste yapıyorum.

Kendinizi "aşık" olarak değerlendiriyor musunuz?

Hayır, aşıklık başka bir şey.

Nasıl bir şey?

Aşık kendi yapıp çizdiğini söyler. Otururken, sohbet anında çalar okur. Mesela sizin adınızı alır, "Ulaş dedin, işittim" der, bir şeyler çalar hemen. Aşıklık bir yerden bir başka yere taşımaktır türküleri. Köyleri, şehirleri gezer, türkülerini okur aşık. Bende bestecilik ön planda.

Son albümünüzde sözleri de size ait olan parçalar var...

Birkaç tane yazdığım söz var, ama genelde söz yazmıyorum. Kasetlere aldanmayın, yanlışlıklar oluyor. Ben de kızıyorum.

Derleme yapıyor musunuz?

Derleme ücra köşedeki aşığın ayağına gidip, türküleri çaldırıp, notasını yazıp, düzenleyip piyasaya çıkarmaktır. Ama birisi senin ayağına gelmiş, "abi, benim türkümü oku" demiş. Bu derleme değildir. Sen zahmet etmeden kendine mal edersen bu derleme değildir. Ben hiç derleme yapmadım.

Çok kimsenin adını duymadığı ozanlardan şiirler seçiyorsunuz. Miskini, Aşık Yener, Pir Mehmed, Kul Pervane, Zevraki örneğin. Nereden buluyorsunuz bu şiirleri?

Kitaplardan buluyorum çoğunu. Zevraki bir sözünü bir arkadaşa yazmıştı. İlla bana bunu bir türkü yapsınlar demiş. Uzun hava istiyormuş. Gümüşhane'nin Kelkit kazasından kendisi... Miskini ise, Kars'ın Kağızman kazasından 28 yaşında bir genç. Alevi değil. Ama şiirlerine baktığınız zaman bütün Alevi felsefesini işleyen bir insan. Sanıyorum Alevi felsefesini ve şairlerini çok okumuş... Miskini ile telefonla görüştük. Bazı şiirlerini gönderdi. Hatta sesini kaydetmiş. Abisiyle tanıştık. Onun "Dostun Dergahı" türküsünü Arif Sağ ve Belkıs Akkale yeni kasetlerinde okudular. Ben de telefon ettim, bu çocuğa üç beş kuruş verin diye. Eğer o insan birkaç kuruş alırsa, onun yazma azmi daha da fazlalaşır. Bu onu daha da kamçılar.

Peki kendi albümünüzden para kazanabiliyor musunuz?

Kendi kasetimden bir şey kazanmıyorum. Kasetinden para kazandığını söyleyen varsa yalan söylüyordur. Hiçbir firma popüler olmayan sanatçısına para vermez. Bugün İbrahim Tatlıses 3-5 milyar alır belki. Ama bizim gibiler kazanmaz. Çoğumuz kasedin masraflarını kendimiz üstleniyoruz.

İlk dönemlerinizden beri Alevi deyişleri mi okuyorsunuz?

Bir dönem cahil gençlik zamanımızdı, arabesk de okuduk, "Sev Dedi Gözlerin" gibi kara vicdanlı şarkılar da okuduk. Bozuk düzenden bağlamaya 1983'te döndüm. O zaman deyişler söylemeye başladım. Ama 78'den 86'ya kadar düğün salonlarında da gruplarla türküler okudum, arasıra halk konserlerine de çıkardık.

Cem törenlerine katılıyor musunuz?

Pek katılmıyorum. İşyerim olduğu için pek zamanım olmuyor. Çok zaman aylarca elime saz bile almıyorum. Karacaahmet'e gidiyorum ama çalmıyorum, dinliyorum, sohbet ediyorum. Şahkulu'na gidiyorum. Cemlerini izliyorum. Oradaki insanlar başka bir şey çalıyor, biz başka bir şey çalıyoruz. Bizim cem yapacak, yönetecek kapasitemiz yok. Onlar duasını da biliyor. Biz ezberini bilmiyoruz. 24 kıtaya varan duvaz-ı imamlar var. Bizim onları ezberleyecek zamanımız yok. O insanların işi o. Biz kendi parçalarımızı bile kağıttan bakarak okuyoruz. O "12 hizmet"i bir araya getirmek çalışmaya bağlı...

Gençlik yıllarınızda cemlere katıldınız mı?

Erzincan'dayken 15 günde bir, en azından ayda bir cemlere katılırdık. Zaten o dedelerin çaldığı deyişlerden bize intikal etti. 35 yıldır bu müziğin içindeyim. Bugüne kadar bir şeyler aldıysam, cemlerden, muhabbetlerden aldım.

Erzincan'da şu sıralar yetişen, diyelim 18-20 yaşında gençler sizin gençlik yıllarınızda yaşadığınız zenginliği bulabiliyor mu, yoksa oralar da değişti mi?

O eski şeyleri bulamaz. Benim 20'li yaşlarda oğullarım var. Hiçbirisi bağlama çalmaz. Beni bile dinlemez. Farklı şeyler dinliyorlar, pop dinliyorlar, İbrahim'i dinliyorlar. Halk müziğinden de belki Musa'yı dinlerler, Hoca'yı da dinlerler ama ağırlıkla pop dinliyorlar. Bir tek küçük oğlum bütün eserlerimde bana yardımcı oluyor. Bizim yıllarımız çok farklıydı. O eski insanları çok arıyorum. Keşke o insanlar ölmeseydi. Yaşasalardı çok şeyler alırdım onlardan. Gerçi gençlerde bir şeyler görüyorum. Son zamanlarda Alevi gençler bağlamaya merak sardılar. Kartal-Maltepe arasında en az 15 bağlama kursu var. Hepsinde 200-300 öğrenci var. Hepsi halk müziğiyle uğraşıyor.

Bundan 10 yıl önce böyle bir şey yoktu...

Yoktu. Arif Hoca'nın bağlama ve halk müziği konusunda çok böyük katkısı var. İki üç yıl öncesine kadar halk müziği bitme noktasına gelmişti. Medya ve insanlar popa yönelmişti.

Beyoğlu'nda pek çok bar açıldı Alevi gençlerinin gittiği... Halk müziği yorumlanan bar-cafe tipi yerler. İnsanlar semaha duruyor. Mutlaka bağlama çalan biri var. Deyişler bu sektörün parçası haline geldi. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Oranın ortamına bağlı. Bu, halk müziği sadece buralarda yapılıyor demek değil. Halk müziği her yerde vardır. Bir diskotekte de vardır, gazinoda da vardır. Ama oralarda semah dönmeleri bence yanlış. Çünkü semah bir ibadettir. Bu tür yerlerde yapılmaz.

Konserlere çıkıyor musunuz? Nerelerde konser veriyorsunuz?

İstanbul'da veriyorum. Yurtdışına da gidiyorum.

Yurtdışında da bu müziğe ilgide bir artış var değil mi? Binlerce bağlama gönderiliyormuş her yıl...

Doğrudur. Almanya'daki insanın buna gücü yetiyor. Bugün bir bağlama 1300-1500 marka yapılıyor. Ama Türkiye'de çoğu insan bunu alamıyor. Almanya'daki insanlar halk müziğine daha çok ağırlık veriyor. Ama bu Türkiye'de çok azınlıkta. Sanat açısından baktığın zaman halk müziğine fazla ilgi yok. Bir halk müziği konseri olduğu zaman 300 bin lira bilet parası verip giden yok. Ama bir pop müziği sanatçısı bir yere gittiği zaman yer yerinden oynuyor. 1 milyon-2 milyon para verip gidebiliyorlar. O gidenler aslında halk müziğini de seven insanlar. Kartal'da bir pop müzikçi stadyumda konser versin, 30 bin kişi dolar. Orayı dolduracak insanlar kim? Hepsi Doğudan gelen, garip, fakir, halk müziğini seven insanlar... Demek ki ona daha fazla sempatisi var. Gençlik coşkusu var. Gençlerin o tür şeylere, zıplamak, hoplamak... ilgisi var.

Halk müziğinde gençlik coşkusuna tekabül etmeyen şeyler mi var?

Halk müziğinde ezgiler biraz daha farklıdır, daha eziktir. İnsanlara daha başka duygu verir. İnsan şurada bir halk müziği parçası dinlediği zaman efkar basar. Köyden gelen, Doğudan gelen insanlar çok ezilerek gelmiş. Yani bir "Yol Ver Dağlar" türküsünü dinlediğin zaman aklın hep köylerde kalıyor. O dağlarda, ovalarda yaptığın şeyler aklına geliyor. O halini, fakirliğini, şehre gelip ezildiğin günleri hatırlıyorsun.

Sizin yaşamınızda da böyle bir dönem oldu mu? Kendinizi daha ezik hissettiğiniz, şehre geldiğinizde tutunmaya çalıştığınız zaman oldu mu?

Çok şükür maddi yönden pek fazla sıkıntım yok. Aslında pek fazla bir şeyim de yok. Bir evim dahi yok. Ben sadece müziği düşünmüşüm. İnsanlara başka şeyler vermişim. İnsanlarla muhabbet etmek, sohbet etmek, farklı ortamlarda yaşamak... Bunları istemişim.

60'lardan bu yana halk müziğini rock'la kaynaştıran Moğollar, Edip Akbayram, Cem Karaca gibi sanatçıların yaptığı çalışmalara nasıl bakıyorsunuz?

Batı müziğiyle Doğu müziği birbirine yakışabiliyorsa, bence ne mahsuru, ne de kötü bir yanı vardır. Bağlamayla gitarı bir araya getirin, birbirine yakışan o kadar çok renk var ki...

"Yol Ver Dağlar" bir pop ya da rock müzisyeni tarafından istense verir misiniz?

Tabii ki. Mesela Sezen Aksu'yla öyle bir diyaloğumuz oldu, benim bir eserim üzerinde çok durdu. Altyapısı filan da yapıldı. "Biz Muhammed, Ali'yi sevenlerdeniz" diye bir deyişti. Sözleri biraz ağır olduğu için, insanlardan belki bir tepki görür diye, sözlerini değiştirmeye kalktılar. Değiştiremediler. O havayı başka bir sözden alamadılar. Ondan vazgeçildi. O zaman Arif hoca, Sezen Aksu'ya "Ne ağlarsın benim zülfü siyahım"ı okuttu. Sezen'i Alevisi de dinler, Çerkezi de, Sünnisi de, Şafisi de dinler. "Ali, Muhammed" geçtiği zaman Alevi müziği diyorlar. Aslında bunu tüm müslümanlar kullanır. Belki Sezen Aksu onu okusaydı insanlar farklı bir yorum yapacaktı, 'bakın Alevi müziği okumuş, ayrımcılık var' diyeceklerdi. Böyle şeyler deniyor maalesef...

Hiçbir firma popüler olmayan sanatçısına para vermez. Bugün İbrahim Tatlıses 3-5 milyar alır belki. Ama bizim gibiler kazanmaz. Çoğumuz kasedin masraflarını kendimiz üstleniyoruz.

Son zamanlarda Alevi gençler bağlamaya merak sardılar. Kartal-Maltepe arasında en az 15 bağlama kursu var. Hepsinde 200-300 öğrenci var. Hepsi halk müziğiyle uğraşıyor.

Söyleşi: **Ulaş Özdemir**

ORHAN GENCEBAY - MÜSLÜM GÜRSES

"Abi" yer değiştirdi, "baba" yerli yerinde

Ona 'abi' diyerek, aileye dahil ederdik. Bizdendi ama 'büyük', 'akıllı', 'saygı duyulan'dı o. Ben ya da kardeşim gibi değildi. Düpedüz abiydi, yol gösteren, kollayan, kayıran, sığınılan, başvurulan, yardım istenendi. Ondan başkasının böyle bir sıfatı yoktu. Onun dışında kimse aileye dahil olamıyordu.... Çok sonraları birisi onun bu sıfatının üzerinde bir sıfat aldı hepimizden. 'Abi'nin yerine 'baba' oldu. Dışarıdan ve üveydi ama hakkıyla oturdu masadaki 'baba' sandalyesine.

Kasap Zeki amcanın oğlu olması hasebiyle belki de, biz Orhan abimizi pek severdik. Nadiren de olsa bir yere gitmek için taksiye bindiğimizde –ya Murat 124, ama çoğunlukla Anadol, kenarları damalı olanlardan– 45'lik çalan otopikaplarından yükselirdi de abimizin sesi, hemşehrisi olmaktan pek kıvanırdık. Bir küçük şehirken Samsun, üçü yazlık dokuz tane sineması vardı. Şimdi üç sineması kaldı, biri kente, ikisi 'abazaspor'a hizmet eden. Bu sinemalarda Gencebay'ın filmleri oynadığında herkes pür dikkat "Samsun" adının geçmesini beklerdi. Filmlerin bir yerine sıkıştırdı o şifre. "Samsunluyum" ya da "Ben Samsunlu Orhan" dediği zaman alkıştan yer yerinden oynardı, filme de birkaç dakika ara verilirdi.

70'li yılların sonlarına doğru memlekette tansiyon oldukça yükseldi. Biz kentin tam ortasındaki en büyük mahalle olan "Çiftlik"te oturuyorduk. Halen de ordayız. Türkeş'in de katıldığı büyük bir yürüyüşte MHP'liler bizim caddeye giremedi, büyük nümayişler oldu, çok dayak yenildi, ama giremediler. Çiftlik caddesi bir gün sonra gazetelere manşet oldu. Şimdi 'Bağdat Caddesi' olmak için çırpınıyor ama nafile, o tren bir kere kaçmış.

Ortalık iyice ısındığında, sinemalar da faşistlerin bölgesinde kalmıştı. Tunç Okan'ın "Otobüs"üne lisede toplu bilet satarak polis kordonunda gittiğimiz zamanlardı sanırım, Zafer Sineması'na Orhan abimizin "Ben Topraktan Bir Canım" adlı filmi gelmişti. Sinema bizimle faşistlerin tam sınırında. Artık Orhan abimizin yerini Ali Asker'in, İhsani, Emekçi, Livaneli, Ruhi Su'nun aldığı zamanlar. "Yusuf Yusuf" atarak girdik sinemaya, biz aşk filmi bekliyoruz. Film bir bomba. O zamanlar yoksul mahalleleri yani gecekondu, şimdilerde varoş denilen yerlerde geçiyor. Abimiz marangoz, emekçinin hasosu. Sırtta parka, postal, atkı. Tam teçhizat karşımızda. Filmin finalinde, burjuvazinin greyderlerinin karşısında yere çöküp direnişi örgütleyerek göğsümüzü kabarttı ki ne türlü..! Bizim peder de esasen marangoz olduğundan durum benim için ayrıca anlamlı bir hale geldi. Ben o zamanlar peder ilkokul öğretmeni diye, emekçi çocuklarının arasında küçük burjuva muamelesinden hayli içerliyorum. Neyse pederin ilk mesleğini de yeniden keşfetmemize vesile oldu Orhan abimiz.

Sonra bir yılbaşı gecesi bizi televizyona bağladı. İlk kez çıkıyordu televizyona. Nefesi tutmuş bekliyoruz. Playback bize uymazdı ama yine de abimizdi. Bir de televizyonda arabesk okuyordu. TRT'nin yasağı ufak ufak deliniyordu, az şey değildi. Pırıl pırıl parlayan bağlamasıyla belirince siyah beyaz ekranda, mest oldu kent. Ertesi gün bağlama çalan birkaç arkadaş Orhan abinin bağlamasındaki manyetiklerin Fender mi, Gibson mu, Fraomus mu olduğunu tartışıyorduk. Bağlamada herkes bir sıçrama yapmaya başladı o gazla, bir kromatik çalma sevdası sardı hepimizi. En iyimiz ve ustamız rahmetli Ahmet'ti. Hepimize bağlamayı, babası Özcan Avanoğlu öğretmişti. Ama o başkaydı. Abartmıyorum, yaşasaydı ve isteseydi, şimdi Çetin Akdeniz, İsmail Derker, Güray Hafiftaş kadar iyi olurdu. Yaşamadı.

Müslüm Gürses, başı hafif yana eğik ve ezgin duruşuyla, sadece şarkı söyleyerek yerli yerinde duruyor. Yani eski yerinde, aramızda. Orhan Gencebay ise artık öte tarafta. Arabeskten arınmış olarak 'güç' ve soyluluğun dünyasında.

Bağlamadaki kromatik arayışlarımız bizi iyice arabeske çekti. Ferdi yeni yükseliyordu ama abimizin koltuğunu sarsacak kadar güçlü değildi. Onda olmayan, abimizin karizmasıydı. Müziği de epey arkasında duruyordu. Ama çok satıyordu, doğrusu tutuluyordu. O zaman biz kaset satın almaz, gidip bir bant kayıt stüdyosunda doldurturduk. Yani herkes dinleniyordu ama kasetler satılmıyordu. Bir plaktan bütün şehir yararlanıyordu. Kıyak işti anlayacağınız. Ucuzdu, istediğiniz şarkıyı, istediğiniz kalitede kasete kayıt ettiriyordunuz. Benim favorim 90'lık kasetlerdi. Çok şarkı alıyor, ters çevirmek zahmetini bir parça azaltıyordu.

Müziğe battığımız o yaşlarda ufaktan pavyonlara takılmaya başladık. Yanlış anlaşılmasın, o manada değil. Derdimiz müzik dinlemekti. Samsun'un sıkı müzisyenleri bağlamada o zamanlar Orhan Gencebay'ın ustası Ömer Sinop'un oğlu Enver, Deve Erol, Çingene Erdoğan'dı. Sonra bizim kuşaktan Şeniz diye bir oğlan çıktı, ve Şeref. Şeref şimdilerde İbrahim Tatlıses'in arkasında kaval çalıyor konserlerde. Yaylılar, kanunlar ve ritmlerin tamamına yakını Romanlardan oluşuyordu. Bizde pavyona bongocu arkadaşı-

24→

mız Uğur'la takılıyoruz. Arada bir hollo, darbuka falan çalıyoruz ki ne keyif. Konsumasyona çıkan hatunlara kaçamak kesikler atarken, oradan şöyle yerlerde süründüren bir aşk çıkarttırmak umudunu da taşıyoruz için için. Ama en harbisinden tabii ki.

İlk defa bu zamanlarda dinledim Müslüm Gürses'i. 80'lerin başı gibi. Darbeciler her yanı dağıtmış. Duman olmuşuz. Ne umut ne ümit, hiçbir şey kalmamış. Verdik kendimizi müziğe. Pavyon teşkilatıyla takılmaya başlayınca anladım ki ben Müslüm'e geç kalmışım. Hakkını yemeyelim, 'baba' o zamanlar da fena can yakıyordu, şimdi de. Gel zaman git zaman, biz girdik Müslüm hattına. Yok o beste şunun, yok burda bağlamayı şu, çelloyu bu çalıyor. Sonra Samsun'a bir konsere geldiğinden tanıştık "baba"yla. Kafası epey dumanlıydı. Biz salona kulisten girmiştik. Bizim Uğur, Müslüm'e çalıyordu o zamanlar. Müslüm'ü de Muhterem Nur'u da ilk o zaman gördüm canlı olarak. Konser dinlemek bir başka oluyor. 'Baba' orada bir "Tanrı İstemezse" patlattı ki, bizi yıktı geçti. Artık Müslümcü olduk. Ama Orhan abimiz baştacımız. Aramızda tartışıyoruz Orhan mı, Müslüm mü diye. Bazıları Orhan'ın kaset çıkartmadan Müslüm'ü çağırtıp dinlettiğini anlatıyor. Doğrusu ya, hiç Orhan lehine konuşanı duymadım o zamanlar. Kasetler çıkmaya başladıkça Müslüm daha ağır basmaya başladı. Çok önemliydi, tarzını hiç değiştirmeden takılıyordu. Kendi durumunda inat ediyordu Müslüm. Harbi arabeskçiydi. Altyapıda kuvvetli ritmlerin yol gösterdiği yaylılar topyekün saldırıyor, kaval yağız bir ciritçi gibi öne fırlıyor, vuruyor ve efendice yerine oturuyordu. Bağlama genellikle başta kısa ama üsluplu bir yol gösteriyordu.

80'lerin ortalarına doğru Orhan abimiz kendisini iyice dağıtmıştı. 'Yeni Dünya Düzeni' durumunu erken kavramış, kendini iyice 'sağ akıntılara' bırakmıştı. "Oğlum her gün 'Eye Of The Tiger' dinliyor. Ben de bunun gibi bir şeyler yapacağım" diye zırvaladı bir gün. Kendince 'deneysel' takılıyordu. Ama bu aslında çöküşün habercisiydi. Muhtemelen özel okula giden, lüks bir semtte oturan oğlunun durumunu anlayamadı abimiz. Karar verdim, "Bizi terk etti" dedim etrafımdakilere. Arada eskiyi hatırlatır birkaç iyi şey çıkmadı değil, "Ya Evde Yoksan" gibi, ama ben yanılmamıştım. Karşı tarafa geçti Kasap Zeki amcanın oğlu. O ki şehirdeki bütün lüks arabaları çivilerle çizen bizlerin kıskanmadığı tek Mercedes sahibiydi, bize en son "Geçin bu sınıfları, geçin kardeşim geçin, gelin birlik olalım" diyordu. Anlayacağınız abimiz yavşamıştı, kendini "milli birlik bütünlük" edebiyatına kaptırmış, Ertürk Yöndem'e dönmüştü. Artık onu TRT paklardı, ama o TRT'ye bir elham boyu uzaklıkta ve fazladan bir de 'G' noktası olan 'TGRT'yi tercih etti. Duyduk, iyi para kapmış, helali hoş olsun. Yerini değiştirince biz de onu değiştirdik, kasetleri eskisi gibi satmaz oldu. Çünkü böylesi kör gözüm kör parmağına mesajları ancak faşistler dinleyebilirdi. Onlar da kendi şarkıcıları varken niye 'abimize' takılsınlardı. Kısaca abimizin hiç şansı kalmadı.

Baba ise yerli yerine oturdu. 80'lerin başlarında kasetlerinde "Türk Müziği" (!) parçaları okurdu, 90'ların ortasında onlara "türküleri" ekledi. Hafızamızı tazeledi, Neşet Ertaş'ı bize yeniden hatırlattı. Bizim dağlarda kar oldu. Arabeskin en 'ağırını' o yaptı. Her şarkıyı, türküyü kendi meşrebine göre okudu, üfledi. Orhan abimizin nedeni bilinmez konser inadına karşı, Müslüm Yenikapı'daki çay bahçelerinde bile söyledi. Konserlerinde hep dinleyenlerinin yanında oldu. Kendisini doğrayanlara "Lütfen kendinizi kesmeyin arkadaşlar", Müslümcüleri döven polise "Vatandaşa vurmayın kardeşim, bırakın vatandaşın yakasını" dedi. Genellikle sahneye kafası hep iyi çıktı, ama hiç alkollü içki kullanmadığını inatla söyledi. Biz 'baba'ya inanıyoruz. O alkole takılmaz.

Bugünlerde Emrah'la, Mahsun'la, İbo'yla arabeskin yıldızı yeniden parlıyor. Diğer müzik türleri kadar değerli ve her müzik kadar müzik olan arabeskin hamalı Urfa/Halfeti'li, az konuşan hatta hiç konuşmayan Müslüm Gürses, başı hafif yana eğik ve ezgin duruşuyla, sadece şarkı söyleyerek yerli yerinde duruyor. Yani eski yerinde, aramızda. Samsun'dan bizim mahallenin çocuğu Orhan ise artık öte tarafta. Arabeskten arınmış olarak 'güç' ve soyluluğun dünyasında.

Çürüyen ülke, yükselen isyan... Ve arabesk yeniden kapının aralığından dişlerini gösteriyor. Gülmüyor, yine eskisi gibi ağlıyor...

Cem Dizdar

RADIO BLUE

Bir söyleme kapanma

Radio Blue ile olmayan aşkın gölgesini dinliyordu. Julio Iglesias özellikle olmayan, varolmayan şeyleri söyleyen bir boşluk tüccarı konumundaydı. Fin de siecle yıkıntıları arasında Godot'yu bekler gibi, Radio Blue dinliyorduk. Özellikle Radio Blue'dan başka bir şey dinlemeyen birini tanımıştım. Hayatında hiç aşk yoktu. Radio Blue, yalnız yaşayanların radyosu. Zaten cıngılı da "Your Own Radio Blue"... Her şeye alışmıştık. Hiçbir şeye şaşırmıyorduk. Susurluk, intiharlar, satışa çıkarılanlar. Çılgın bir pazarın ortasındaydık. Geceleri de Radio Blue ile düşlerimizi pazara çıkarıyorduk. Radio Blue'nun düşlerle bağlantısı en çok şuradaydı: Yaşadığımız yerle hiçbir bağlantısı yoktu. Uzak bir yerden, tropiklerden yayın yapıyordu sanki. DJ'in, Radio Blue çalışanlarının varlığı hiç hissedilmiyordu. O gizli el, bütün Radio Blue dinleyenlerini siyah bir kordonla bağlıyordu. Felaket... Viva la Liberta!

Bütün büyük estetler gibi olanaksıza aşık olmuştuk. O halde, hızlı bir çıkarsamayla Radio Blue kadın dinleyicilerinin İdeal Erkek'e, erkeklerinse İdeal Kadın'a yani olmayan bir şeye aşık olduklarını söylemek mümkündü. Bunca olayın, bir çağ sonu yıkıntılarının arasında biz hâlâ romantik miydik? Olanaksız imge... Trajik konum... Oysa artık aşk, Adorno'nun işaret ettiği gibi, iş koşullarıyla yan yana yürüyordu. Yani kızlar, adamların ya asistanı olmak ya da bir müzik yapımcısıyla tanıştırılmak istiyorlardı. Zaten biraz daha zorlamayla diyebiliriz ki, Radio Blue dinleyenleri hiç de, ideal yahut değil, bir başkasını aramıyorlar. Kendi kafalarında dolanan birer narsistten başka bir şey değil onlar. Radio Blue söylemi de tıpkı tüketim ürünleri gibi plastik, erotik olmayan bir cinselliği içermekte. Buna en güzel örnek kedim. Kedim demek ne derece doğru olur bilmiyorum, çünkü sokak kedisi. Ben kedilerimin ve hayatımın yarısını Gent'te bırakıp geldikten sonra, başka kedim olsun istemiyordum. Bu (Adı bile yok ve öyle kalsın istiyorum. Ayrıca, siyam yerine bir sokak kedim oluşundan gurur duyuyorum) geldi, benim pencereme yerleşti. İlk önce bakıyordum, sonra krik-krak vermeye başladım. Şimdi ise onu bir odaya kapadım. Hiç bulaşmıyorum, o da bana bulaşmıyor. Ayrı hayatlar... Ama ona Radio Blue çaldığım günden beri artık sokağa, hayata, maceraya çıkmak istemiyor... Cinslerin savaşı... "Ne yapmalı?" Açıkça bilmiyorum. Ne yapar avcısıyla karşı karşıya vahşi bir hayvan? Bir erkek ne yapar bir imge kovalayıcısıyla? En son yaptıkları şey, gidip uzlaşmaktır. Genelde şu iki şeyden birini yaparlar: Kaçış ya da Şiddet. İkisi de kadının ötekiliğini vurguluyor. İçinde neredeyse soluk bile alamadığımız bu millenium sonu yıkıntıları arasında Radio Blue'ya kapanmak beni başka bir metne, Marguerite Duras'nın Hiroshima Mon Amour'una götürüyor:

– Sen hiçbir şey işitmedin Radio Blue'da. Hiçbir şey-

– Her şeyi işittim. Her şeyi.

– Ben hiçbir şey kurgulamadım.

– Sen her şeyi kurguladın.

– Hiçbir şeyi.

– Dinle beni.

Senin gibi, unutuşu tanıyorum.

– Hayır, sen unutuşu tanımıyorsun.

– Senin gibi, bir belleğim var. Unutuşu tanıyorum.

– Hayır, senin belleğin yok...

Lale Müldür

→25

Zen

Filmi görenler dinledi, görmeyenler duydu, okudu: "Altın portakallı" Tabutta Rövaşata'nın müziği Baba Zula'nın... Geçenlerde film müziklerini içeren albüm de yayınlandı... Peki, neyin nesi bu Baba Zula? Baba Zula, Zen'in "baba" bir "zula"sı... Zen kimdir, nedir bilmiyorsanız, dert etmeyin. "Dünyanın En İyi, En Az Tanınmış 10 Rock Grubu"ndan biri. Kuru-sıkı sallamıyoruz, ABD menşeili Spin dergisinden naklediyoruz. "Amerikalılar Zen'i nereden biliyor?" derseniz... "Derya" albümleri orada yayınlandı, önümüzdeki günlerde de "Suda Balık" plak olarak çıkacak... Murat Ertel'le Zen'i ve Baba Zula'yı konuştuk...

"Gerçek müzik" diye bir şey var...

Baba Zula'dan bahsedeceğiz ama şöyle başlayalım: Zen daha kaç grup doğuracak?

Murat Ertel: Bir sürü grup doğuracak bence. Şöyle bir şey var: Zen elemanları bir sürü değişik grupta çalıyorlar şu anda zaten. Zen'de çalmış insanların müzikle uğraşıyor olması ve aktif olarak Türk müziğini etkiliyor olması beni çok sevindiriyor. Kendimden bahsedersem; Zen'le çalışırken birçok grupla çalıştım. Mesela Nal Kafalar diye bir grup vardı. Repertuar Köpekleri vardı. Şimdi Baba Zula çıktı mesela. Böyle bir takım projeler olacak. 2/5 BZ'nin adamlarıyla beraber çalışmalar yaptık. Orada davul çalan Fahir şu anda Zen'in elemanı.

Baba Zula projesi nasıl başladı?

Baba Zula film projesiyle beraber çıktı. Biz bunu yapmak istiyorduk. Diğer insanlar pek sıcak bakmıyorlardı, vakit yoktu falan. Halbuki biz bunu mutlaka yapmak zorunda olduğumuzu söyledik. Proje bize geldiği zaman, bizden başka müzikler vardı. Bab-ı Esrar CD'sinden alınma parçalar, Mehter Takımı'ndan müzikler vardı. Bunun dışında, bizden filme özgün müzik yapmamızı istediler. "Diğer yanda bu arkadaşlar da olacak" dediler, biz de kabul ettik. Bu proje için de Zen içinden böyle bir grup oluşturduk.

Film Rumelihisarı'nda geçiyordu ve orası bizim de tanıdığımız, yaşadığımız bir yerdi. Ayrıca başrol oyuncuları hariç, tüm oyuncular oranın insanlarıydı. Tanıdığımız insanlardı. Bu yüzden filmin havasını verebildiğimizi sanıyorum. Müzikleri, filmi seyrederek yaptık. Büyük oranda doğaçlamaydı. Ama üst üste kayıt yöntemini de kullandık. Daha çok cazda kullanılan bir yöntem izledik. Belli akor düzenlerinin üzerine doğaçlama yaptık. Zen'de bunu yapmıyoruz. Tutunacak hiçbir şey yok. Tamamen emprovize çalıyoruz Zen'de. Filmi aldığımızda, ilk parçayı ve jeneriği ourttuğumuzda "Tamam" dedik, "filmin havası bu". Bizim için birtakım ruh halleri ve hava arayışı vardı. Deneme-yanılma yöntemiyle gittik.

Peki, Baba Zula devam edecek mi? Yoksa tek projelik bir grup mu? Baba Zula'da senin dışında Emre Önel (darbuka, bendir, atak ve vurmalı aletler) ve Levent Akman (tamba, kaşık, tumba ve vurmalı aletler) var. Sen de gitar, saz, bas, asklı davul, loop ve teyplerle ilgilenmişsin...

Devam edecek sanıyorum, çünkü bayağı hoşumuza gitti. Bunu Zen'in önüne geçmeyecek bir şekilde, uzun bir zamana yayarak devam ettirmeyi düşünüyoruz. Albümde sample'larını kullandığımız oyuncular da memnun. Onlarla beraber konserler vermeyi düşünüyoruz.

Parçalarda kullandığınız loop ve sample teknikleri Türk müziği için alışıldık ve yaygın teknikler değil...

Evet, ama rock müziğinde bunun geçmişi '70'lere kadar gidiyor. Ama dünyada bunun patlaması herhalde David Byrne ve Brian Eno'nun beraber yaptıkları sample'lar, oradan dans müziklerine falan sıçradı. Türkiye'de de benim bildiğim kadarıyla yaygın olarak en çok kullanan 2/5 BZ oldu. Cartel var sonra...

Baba Zula' da ve Zen'in CD'sinde de fark ediliyor ki, saza bulaşmışsınız. Zen'in ilk zamanlarında bu kadar "oryantal" bir havası yoktu. Bu geçiş farketmeden oldu herhalde?..

Evet, farketmeden oldu; o günlere baktığımda da böyle bir istek vardı ama müzikal olarak su yüzüne çıkamıyordu. Şimdi bu yöne doğru kaymaktayız. Ben kendi hayatıma baktığım zaman, ilkokulda ve daha öncesinde, doğduğum evde büyük bir şans vardı. Babam, annem aşık müziğini çok seviyorlardı. Ben onların 45'liklerini devamlı olarak dinliyordum. Ayrıca âşıkların kendileri de geliyordu eve. Bir de, babam Ruhi Su'nun plak kapaklarını tasarlıyordu atölyesinde. Ruhi Su yaşarken yapılan tüm albümlerin kapakları babamın atölyesinden çıkmıştır. Ruhi Su çok ciddi bir insandı. Yaptığı işe çok ciddi eğilirdi. Bu yüzden, her plak çıkmadan önce, kapağının yapılabilmesi için gelip evde bütün albümü çalardı. Biz buna alışıktık. Biraz daha büyünce Fikret Kızılok, Barış Manço falan dinlemeye başladım. Ortaokula girdiğimde, High School'da okumamın da etkisi var tabii, Doors falan dinlemeye başladım. Üniversiteye geldiğim zaman, Batı müziğinin yanında Türk müziği de devam ediyordu tabii ama yavaş yavaş bir tepki oluşmaya başladı. Nedir bu bombardımandan çektiğimiz, diye. Türk sanatına, Türk edebiyatına iyice eğilmeye başladım Bu coğrafyada yaşamamın, bu coğrafyada dünyaya gelmemin bir anlamı olduğunu düşünerek Türk müziğinin teorisine de girmeye başladım. Türk müziği bence dünyanın en büyük müziklerinden biri. Amerikalıların bir tane blues'ları var, ondan türevler çıkıyor. Caz çıkıyor, rock çıkıyor, falan... Türkiye'de ise tavırlar köyden köye değişiyor. Dini müzik var, halk müziği var, Bizans müziği var, müthiş bir şey. Tabii bu müziğe yaklaşırken, bizim müziğimiz geleneksel olmuyor. Kuralları yıkıcı bir yaklaşım bizimki ama Türk müziğine doğru bir yöneliş var.

'Gerçek' müzik diye bir şey var benim kafamda. Bu da teyp icat olmadan önce, diyelim şamanların yaptığı müzik, müziğin o anki konumu. Yağmur duası müziği ya da hastalık iyileştirme müziği. Gerçek olan müzik bence bu. Bunu aramaya çalışıyorum.

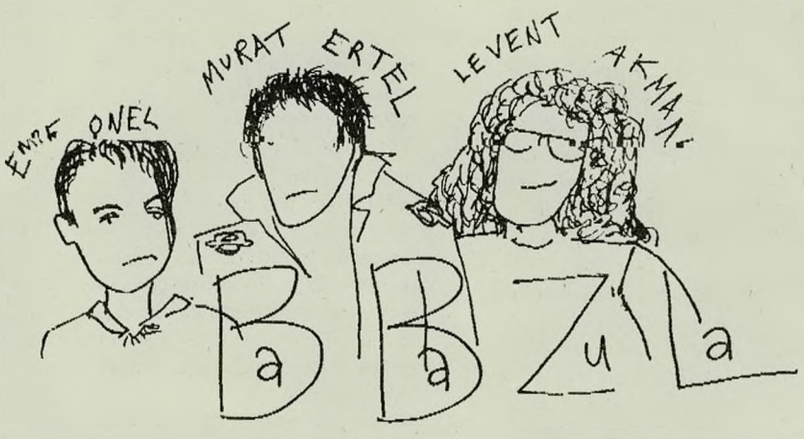

Zen'den çıkan "baba" bir "zula"

Daha da sürecek yani...

Devam edecek. Bunun daha doğru olduğunu düşünüyoruz. Her Zen albümünün ve çalıştığımız diğer grupların farklı olmasını istiyorum. *Suda Balık* çok farklı bir albüm, *Derya* farklı bir yerde, bu albüm *(Baba Zula)* başka bir yerde.

Zen bana çok konser grubu gibi geliyordu. Hiçbir zaman albüm yapacağınızı düşünmemiştim.

Zen iki yasal albüm çıkardı ama beş tane de korsan albümü var. Onları da yasal çıkartmayı düşünmüyoruz. Onlar kendi kendine dönecek. Antalya'da birisi "AKM konseriniz var bende", diyor. "Allah Allah, AKM'de konser verdik mi biz?" diyoruz.

Zen ismi daha siz bir üniversite grubuyken bile duyulmuştu. Küçük çaplı bir şöhretiniz vardı. Konserlerde ko-

mik bir şey olurdu. Başlangıcı tıklım olurdu, sona doğru tek tük insan kalırdı.

Evet, özellikle bir konser vadı ki 3.5 saat çaldık. Sonra 'ara veriyoruz,' dedik. İnsanlar 'eyvah iki saat çalacaklar herhalde' deyip gittiler. Hintliler de böyle aslında. İnsanların belli bir zaman dilimi içinde çalma ve dinleme limiti var. Biz bazen 'hadi boşaltalım abi' diyerek belli bir stilde çalmaya başlıyoruz. İsteyerek de boşalttığımız oluyor. Bizim en hoşumuza gitmeyen şey, müzikten hoşlanmadıkları halde orada oturan insanlar. Bence gitmeliler. Onların varlığı olumsuz bir elektrik yayıyor. Onun için beğenmeyenlerin gitmesi güzel bir şey bence.

Konser ortamından albüm ortamına geçiş zorladı mı sizi?

Aslında hiç zorlamadı. Albümde yaptığımız şey yine canlı çalmak, ama sonra oturup miks ediyoruz. Tabii birçok şey kayboluyor...

Tipik Zen şarkısı, başlayan ve kolay kolay bitmeyen bir şarkıydı. Galiba yine albümlerle birlikte hem daha şarkı formatına yakın, hem de daha kısa müzikler üretmeye başlamışsınız.

Kısa da çalabilmeliyiz gibi bir şey oluştu. Mesela bu Baba Zula kasetinde 4 dakika civarı dört şarkı var, diğer 10 şarkı 30 saniyeden 1 dakikaya kadar uzanan şarkılar. Bu da hoşuma gidiyor aslında. Genç gruplar, özellikle hardcore grupları arasında kısa şarkı çok revaçta. Bence bu da iyi bir şey.

Zen'in konser şarkılarını düşününce, albümde bu şarkıların bir şekilde sona ermesi gerekiyor. Şarkılara nokta koymayı nasıl başardınız?

Eee, tabii biraz zorladı. Ama sonuçta herhangi bir albümü aldığınızda o canlı çalınan halinden daha eksik bir şey ulaşıyor insanlara. Bu her müzikte böyle. Konserde çaldığınız ruh hali albümde olmaz. Müziğin ben müthiş bir şey olduğunu düşünüyorum. Müzik de aynı tütün gibi harcanıyor. Tütün eskiden, şamanların bir takım yerlere varmak için kullandığı bir maddeyken, bunu böyle paketleyip, kağıda sarıp, günde üç paket içilen bir şey haline getirmişler ve o sihrini, büyüsünü kaybetmiş durumda. Müzikte de aynı şey var. Müzik bu kaset formunda, CD formunda, hatta plak formunda bile esas büyüsünü kaybediyor.

Plak formu senin için ne ifade ediyor?

Plak formu şu anda olan en güzel form bence. Taş plağı da çok beğeniyorum, 33'lüğü de. Müziğin törensel havasına en yakın olan şey bence. Plağı almak, çıkarmak, koymak, iğneyi koymak, dönmesi, bitmesi müziğin ruhuna çok daha uygun.

Plak formuna yöneliş mesela Pearl Jam'de de var. Albümlerini önce plak formunda piyasaya sürmek gibi alternatif tavırlar var Batı'da da...

Bu arada güzel bir haber, bizim albümümüz de plak olarak yayınlanacak. Suda Balık albümü Amerika'da plak olarak çıkacak.

Amerika demişken, Amerika maceranızdan bahset bari.

Amerika macerasının nedeni Joy Dobis. Türk müziğine merak saran, Amerikan müziğinin en iyisini takip eden bir adam. Buraya gelmeye başlıyor. Bizi dinliyor, beğeniyor ve bir arkadaşına bizim kasetimizi yolluyor. Meğerse bu adam Sonic Youth'tan Thurston Moore ile çalışan bir adam. Moore da 'ben bu adamlarla çalışmak istiyorum' diyor ve Amerika macerası başlıyor. Yazışmalar falan derken *Derya* albümü Amerika'da CD olarak yayınlandı.

Peki tepkiler nasıl?

Galiba iyi. Geçenlerde Spin dergisindeki "Dünyanın En İyi, En Az Tanınmış On Rock Grubu" diye bir yazıda Zen'in adı da anılıyordu.

Amerika'da turneye çıkmayı düşünüyor musunuz?

Düşünürüz. Seyahat etmek istiyoruz. Seyahat ederken bizi tanımayan insanlara çalmak da zevkli olur. Zen dinleyicisi değişen bir dinleyici. Öyle adamlar var ki 'ilk konserdeki gibi' çalmamızı istiyorlar. Ya da başka bir dönemdeki gibi çalmamızı isteyenler var. Biz yeniliklere açık bir dinleyici istiyoruz. Bizimle beraber değişebilecek izleyici istiyoruz. Ve konserlerde de, belli bir rock ve müzik birikimi olmayan insanları da etkileyebildiğimiz zaman kendimizi başarılı buluyoruz. Taksim'de halka açık bir konser verdiğimizde simitçiyi dansederken görünce çok mutlu olurum, 'tamam' derim o zaman.

Zen'in de Baba Zula'nın da müziğini tarif etmek pek mümkün değil galiba...

Şamanların hayata bakışına yaklaşmaya çalışıyoruz. Bu da müziğimizin diğer yönünü oluşturuyor. Müziği bir tür tören gibi görüyorum. Bilinen, bilinmeyen ve bilinemeyen dünyalar arasında bir yolculuk ya da yolculuk çabası olarak görüyorum müziği.

Münir Nurettin Selçuk, annemin bir arkadaşının evine gelirmiş, o piyano çalarken evin kedisi dinler ve kuyruğunu tempoya uygun bir şekilde sallarmış. Bence bu çok önemli bir gösterge. Ben de evde annemin kedilerine birçok şey çalıyorum. Mesela bir kedi var, Doors'u hiç sevmiyor ama klasik ve akustik müziği seviyor.

Ben, şu şiirde şunu anlatmak istedim diyen bir şairi okumak isteyeceğimi zannetmiyorum. Müzik için de aynı şey geçerli. Müzik kendi kendini anlatır. Belki teknolojik, teknik bazı şeylerden bahsedilebilir, o kadar... Ama müzisyenler de bazen iyi şeyler söylüyor. Mesela Dylan'ın '70'lerde "rock'n'roll'un roll'u düştü" lafını çok severim ben. İyi müzisyenler de genellikle kendilerinden önceki müzisyenleri anlatır. B.B King'e "aman abi, siz çok iyi çalıyorsunuz," dediğinizde adam "ya benim bir kuzenim var, gidin onu bir dinleyin. Bukka White var, Robert Johnson var, onları dinleyin" falan diyor...

Bu daha çok kendini bir geleneğin içinde tanımlama meselesi. Sana kendini bir gelenek içinde tanımla desek, neleri, kimleri sayarsın?

İsim saymayayım da... 'Gerçek' müzik diye bir şey var benim kafamda. Bu da teyp icat olmadan önce, diyelim şamanların yaptığı müzik, müziğin o anki konumu. Yağmur duası müziği ya da hastalık iyileştirme müziği. Gerçek olan müzik bence bu. Bunu aramaya çalışıyorum. Ya da Orfeus'u örnek gösterebilirim. Öyle bir müzik olsun ki onu dinleyen hayvanlar da etkilensin. Münir Nurettin Selçuk, annemin bir arkadaşının evine gelirmiş, o piyano çalarken evin kedisi dinler ve kuyruğunu tempoya uygun bir şekilde sallarmış. Bence bu çok önemli bir gösterge. Ben de evde annemin kedilerine birçok şey çalıyorum. Mesela bir kedi var, Doors'u hiç sevmiyor ama klasik ve akustik müziği seviyor. Başka bir kedi var, alt davulun içindeki yastığın üzerinde uyuyor. Erkin Koray anlatmıştı, onun da böyle bir kedisi varmış, davul çalarken zıplar, sıçrar ama alt davulun içinden bir yere kıpırdamazmış...

Peki buradan 'gerçeklik' açısından baktığında endüstriyel müzik ya da performans müziği ne ifade ediyor sana. Kimi zaman ses ve tavır olarak kesişiyorsunuz sanki.

Endüstriyel müzik yapanlara saygı duyuyorum gerçekten. Throbbing Gristle, Psychic TV gibi isimler gerçekten müzikal olarak çok büyük deneylere girişmiş insanlar. Mesela, insan kulağının duyamayağı iddia edilen belli bir bas frekansını özel konserlerde kullanan ve sonra da bazı insanların kustuğunu, bazılarının orgazm olduğunu falan söyleyen gruplar. Bence çok güzel. Ama bu tür müzik yapan insanlar endüstri devrimini gerçekten yaşamışlar Avrupa'da ve Amerika'da bunun getirdiği çöküşü ve korkunç karanlığı da yaşamışlar. Assos'ta *Tape Delay* adında endüstriyel müzik dünyasını anlatan kitabı okuyordum ve dedim ki, 'hayat bu kadar da kötü değil, deniz var, hava güzel'. Endüstri devrimi tam olarak Türkiyelilerle örtüşen bir şey değil. Ama yaptıkları hoşuma gidiyor. Performans olayı da öyle. Mesela Laurie Anderson'ın ortaya bir buz kalıbı koyup, eriyene kadar keman çalması... Bütün bunlar benim aradığım gerçek müzikle örtüşen şeyler.

Peki müziğinizde sizi farklı, Türkiyeli kılan neler var?

Bir kere Türkçe. Çünkü Türkçe konuşuyor, Türkçe rüya görüyorum. Aksak ritmlerimiz var, 4/4'lüğü yorumlayışımızda bir fark var. Gerili notalarda bir fark var ki bu, sesin dalgalanmalar gösterdiği Doğu'ya has bir özellik. Türk müziğine has bir takım tavırlar, usûller, diğer müzik sistemlerinde olmayan sesler, makamlar var. Teknik olarak bakarsan bunlar var. Şamanların hayata bakışına yaklaşmaya çalışıyoruz. Bu da müziğimizin diğer yönünü oluşturuyor. Müziği bir tür tören gibi görüyorum. Bilinen, bilinmeyen ve bilinemeyen dünyalar arasında bir yolculuk ya da yolculuk çabası olarak görüyorum müziği.

Sen buraya gelen müzisyenleri de takip ediyorsun ve konser sonrası bir şekilde onlarla tanışıyorsun...

Evet, etkilendiğim insanlarla tanışmayı seviyorum. Ve hakikaten, sevdiğim insanlar tanıştığım zaman hayal kırıklığı yaratmıyor. Bu sadece müzik için değil, bir sürü şey için geçerli. Bu bir garson da olabilir, şoför de olabilir. Ben Edip Cansever'le, Turgut Uyar'la tanışma şansına sahiptim. Ve onlar hakikaten o şiirleri yazan insanlardı. Mesela Ben Harper ve orkestrasıyla çok güzel bir bağ kurduk. Arkadaş olduk. Ama John Zorn Allahın cezası bir herifmiş. Ukala bir Amerikalı. Onun grubunda gitar çalan Marc Ribot'yla çok iyi anlaştık. En sevdiğim gitarcılardan biridir Ribot. Bu işin mutfağını çok seviyorum ben. Yalnız konserleri değil, provaları, sound-check'leri de takip etmek istiyorum. Baba Zula albümünün her şeyini biz yaptık. Filme aldık, senkronizasyonunu, kaydını, miksini biz yaptık, kapağını bile biz yaptık. Böyle bir bütünlük olunca iş hayatın içine giriyor.

Söyleşi: **Ogan Güner**

→27

Rick Wright

Bir dahaki Pink Floyd 2001 de

Pink Floyd'un sacayaklarından klavyeci Rick Wright anlatıyor: Yeni solo albümü, Pink Floyd, Oasis ve "en sevdikleri"....

Üçüncü solo albümünüz *Broken China* nasıl ortaya çıktı?

Fikir, *Division Bell*'in kayıtları sırasında belirdi. Kendime ait bir albüm için şarkılar yazıp fikirler oluşturuyordum zaten. Ama bu albümün bir şarkılar toplamından ibaret olmasını da istemiyordum. Yakın arkadaşlarımdan biri klinik bir depresyona girdiğinde albümün fikri kafamda netleşti. Depresyon kâbusunu, çocukluktan gelen korkularla yüzleşmeyi ve nihayetinde bunlardan kurtuluşu ve coşkuyu ifade etmek istiyordum. *Division Bell* turnesi sırasında yazmayı planlıyordum şarkıları ama olmadı. Turne biter bitmez stüdyomun bulunduğu Fransa'daki evime gittim ve proje üstünde çalışmaya başladım.

Müzikal olarak bu albüm diğer solo albümlerinizden daha rahat bir tarza sahip. *Division Bell*'deki besteciliğinizin başarısı etkili oldu mu bu rahatlıkta?

Division Bell'deki bestelerim bütünün ufak bir bölümünü oluşturuyor. Albümün daha başka yönlere gidebileceğini düşünüyordum. Daha tematik olabilirdi. Ben de bu düşüncemi solo albümümde gerçekleştirmeye karar verdim. Diğer bir faktör de, *Division Bell* turnesi sırasında gittikçe daha iyi çaldığımı fark etmemdi. Turne biter bitmez, henüz bu ateş sönmeden işe girişmek istedim.

İlk defa albümdeki vokallerin tümünü üstlendiniz. "Wearing The Inside Out"taki vokaliniz mi teşvik etti sizi?

"Wearing The Inside Out"ta sesimi beğenmiştim ama genelde kendi sesimi sevmem. Prodüktör ve müzisyenlerle stüdyoda vokal yapmak hoşuma gitmiyor. Ama bu sefer kendi stüdyomdaydım ve ortalıkta kimse yokken rahat edebileceğim bir vokal tutturana kadar rahat rahat çalışma imkanım vardı. Şarkı söylemenin ne kadar hoşuma gittiğini görünce şaşırdım.

Sinead O'Connor iki şarkıda vokal yapıyor. O nasıl dahil oldu projeye?

Bu iki şarkıyı bir kadının söylemesi gerektiği konusunda kararlıydım. Sinead aklıma gelen ilk isimdi, çünkü bu şarkıların hissini ifade edebileceğine inanıyordum.

Peki albümdeki diğer müzisyenler?

Gitarist Tim Renwick, Pink Floyd grubundan gelen tek kişi. Onunla çalışmak istedim, çünkü çok geniş bir stil yelpazesi var ve size istediğinizi vermek konusunda mükemmel. Manu Katche'yi davulcu olarak istiyordum. Onu Peter Gabriel'in '94'teki dünya turnesinde seyretmiş ve eğer bir solo plak yaparsam istediğimi düşünmüştüm. Çalışmayı kabul ettiğinde çok sevindim. Basçı Pino Palladino ile çalışmak istediğini söyledi. Pino benim de seçimlerimden biriydi. Birbirlerinin tarzını çok iyi biliyorlar. Ritm bölümlerini beş gün içinde bitirdiler.

Peki Pink Floyd'la olan işiniz ne durumda?

Şu anda Pink Floyd tamamen sessiz durumda. Grup yedi yıllık aralarla plak çıkarıp turneye çıkıyor. Bu da demektir ki, bir sonraki Pink Floyd albümü 2001 yılında çıkacak. Kişisel projeler için vakit var yani.

Oasis hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ben John Lennon'ı ve Beatles'ı dinledim. Ve onlar daha iyiydiler. Bunu Oasis'i aşağılamak için söylemiyorum. Çok iyi şarkıları var ama, ne zaman Oasis dinlesem arkada bir yerlerde John Lennon'ı duyar gibi oluyorum.

Bugünkü müzik dünyası hakkında neler düşünüyorsunuz?

Kimi zaman bugün yapılan müzikleri daha fazla dinlemem gerek diyorum ama dinlediklerimi tam olarak sevdiğim söylenemez. Punk ortaya çıktığında da müziklerini sevmemiştim ama yapmak istedikleri şeyi sevmiştim. O öfkeyi sevmiştim. Bugünkü durum da punk dönemine benziyor bence.

Öyleyse sizin favori albümünüz nedir?

Sürekli döne döne dinlediğim albüm Miles Davis'in *Porgy and Bess*'i. Aranjörü Gil Evans. Ya da CD player'ıma gidip Jeff Beck'in *Guitar Workshop*'unu dinleyebilirim.

RİCK WRİGHT TOP TEN

The Band Music From Big Pink (1968)
Jeff Beck Jeff Beck's Guitar Shop With Terry Bozzio And Tony Hymas (1989)
Aaoron Copland Appalachian Spring: Bernstein Conducts Copland (1962)
Miles Davis Porgy And Bess (1959)
Brian Eno & David Byrne My Life In The Bush Of Ghosts (1981)
Peter Gabriel Passion (1989)
Steely Dan The Royal Scam (1976)
Talking Heads Remain In Light (1980)
Henryck Górecki Symphony Number 3 (1992)
Talk Talk The Colour Of Spring (1986)

An 0 şarkılar

Billy Bragg

Hayatımı değiştiren şarkı Bob Dylan'ın "Mr. Tambourine Man"i olmuştu. Station Hill'deki plakçı dükkanının üst katında dinleme kulübeleri vardı. Plağı satın almadan önce orada dinleyebiliyordunuz. Ben de öğle yemeği saatimi hep bu daracık yerde geçirirdim. Sanırım 13-14 yaşımdaydım ve şarkıların illâ da söz-nakarat-söz-nakarat formunu, 'ben seni seviyorum-sen niye beni sevmiyorsun' formunu izlemesi gerekmediğini farketmiştim. Şarkının içine Shakespeare, Byron kadar şiir katabilirdiniz. Dylan'ı sevip sevmeyeceğimi bilemiyordum ama onu dinlemek zorunda olduğumu hissediyordum. Dükkandaki yaşlı adam Dylan'dan bahsettiği için onun bir plağını (sanırım *Greatest Hits*'ti) alıp kulübeye girdim ve bir 'tambourine man' olarak çıktım.

Walter Becker
(Steely Dan)

'60'ların ortasıydı. 15 yaşımdaydım. Caz hastasıydım ve saksofon çalmaya çalışıyordum. Downbeat dergisinde, Bob Dylan'ın nasıl şarkı söyleyemediği, beste yapamadığı ve en basit tekniklerden nasıl bihaber olduğu ile ilgili bir yazı okudum. Bir gece New York'taki ilerici WBAI radyo istasyonunu dinliyordum ve birden, 'kesinlikle bu o yeteneksiz adam olmalı' dediğim bir adam dinledim. Gayet kıyaktı bence. Ertesi günü gidip *Bringing It All Back Home* albümünü satın aldım. Bütün şarkı sözlerini ezberleyinceye dek tekrar tekrar dinledim. Lisedeki İngiliz edebiyatı sınavlarından birinde, bir soruya "Mr. Tambourine Man"in lirikleriyle yanıt verdiğimi hatırlıyorum. Sonra bir akustik gitar aldım, kendi kendime çalmayı öğrendim. Saksafonumu 40 dolara rehinciye sattım, bir torba marijuana ve bir iki Sandoz tableti aldım. Artık tam teçhizatlıydım.

28→

Paul Weller

Sanırım hayatımı değiştiren albüm Beatles'ın *Strawberry Field Forever*'ıydı. Çok renkli, imge dolu bir plaktı. Sesin olağanüstü olduğunu düşünmüştüm ve insanların bu sesleri nasıl ürettiğini anlayamamıştım. Kaç kere dinlediysem hep aynı şeyi hissetmişimdir. Böyle bir sesi yaratmaya asla cesaret edemem.

Chuck D (Public Enemy)

Run DMC, *Raising Hell*. Rap'in sahneye çıktığını ilan eden albümdü bu. Hip hop'u müzik arenasına iterek veletlerin elinden kurtaran ve yirmili yaşlarında benim gibi bir adamın kendini bulabileceği bir ortam yaratan albümdü bu. *Raising Hell* ayrıca, farklı hip-hop şarkılarının biraraya getirildiği bir albümdü. Run DMC, rap'teki en istikrarlı hip-hop grubudur. Onlar olmasaydı bugün hiçbirimizin adından bahsedilmezdi.

Dave Stewart (Eurythmics)

Lou Reed'in *Transformer*'ını yüz kere dinlemişimdir herhalde. Besteci olarak ilgimi çeken her duygunun içinde olduğu, "Vicious"tan "Perfect Day"e kadar geniş bir yelpazeye yayılan mükemmel şarkılar ve prodüksiyon kalitesi. Londra'da bir odada yaşarken almıştım bu plağı ve üç ay boyunca pikabımın üstünden inmedi. Depresyonlarımdan kurtulup, sigara kağıdı ve ucuz sigara almak için köşedeki bakkala kadar gidebilmemi sağlamıştır bu plak. Daha iki gün önce tekrar dinledim, "Satellite Love" (Annie ile birlikte bu şarkının cover'ını yapmıştık) ilk günkü kadar taze geliyor kulağa. Bugün birçok albüm, yapıldıktan bir iki ay sonra çağdışı kalıyor.

Joey Ramone (Ramones)

Kesinlikle *Meet The Beatles*. Bir gün liseden eve dönüyordum. Transistörlü bir radyom vardı ve "I Want To Hold Your Hand"i duydum. Ardından önce single'ı, sonra da albümü aldım. '50'lerin Buddy Holly ve Little Richard gibi isimlerinden feyz aldıkları belliydi ama yine de kendilerinden önceki hiç kimseye benzemiyorlardı. Beatles'ın müziği daha bireyseldi. Renkliydiler, saçları harikaydı, giydikleri ayakkabılar harikaydı, tavırları ve enerjileri vardı. Bir tür devrimdi onların yaptıkları.

J.J. Cale

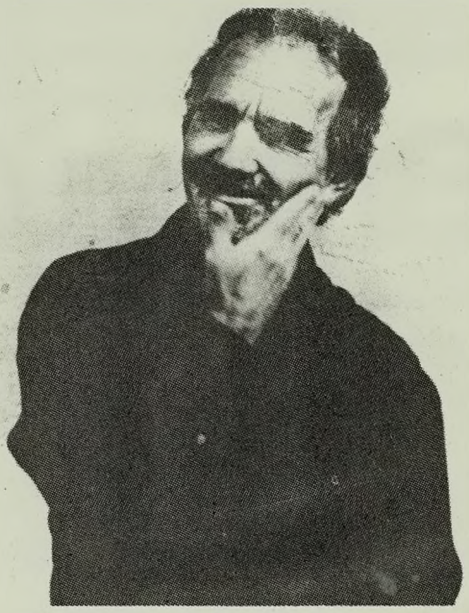

Elvis Presley'in *Baby Let's Play House*'u. Çok gençtim ve müzik benim için çok şey ifade ediyordu. Elvis Presley daha popüler olmamıştı. Birileri bu plağı Florida'dan getirmişti. Böyle bir şey duymamıştım daha önce. 15 ya da 16 yaşımdaydım ve duyduğum ilk rock'n'roll plağı buydu. Sanırım aynı plak birçok insanı etkilemiştir.

Elvis Costello

İlk aldığım plak olan Beatles'ın *Please Please Me*'sini ya da ilk aşkınızı yaşarken keşfettiğiniz The Supremes & The Temptations'ın *I'm Gonna Make You Love Me*'sini sayabilirim. Ama adı pek duyulmayan David Ackles adlı bir ismi söyleyeceğim. İki muhteşem albüm yapmıştı ve ben 15-16 yaşlarımdayken odamda harıl harıl bu albümleri dinlerdim. Genellikle karanlık ve farklı parçalar söylerdi. "Down River" parçası ise hapishaneden çıkıp evine dönen ve bir kızla tanışan bir adamın hikayesini anlatıyordu. Rosie adındaki bu kızla konuştukça, bütün hapishanede geçirdiği yıllar boyunca bu kıza aşık olduğunu farketmeye başlıyor. Kız adamın en iyi arkadaşıyla evli ve aslında sıradan bir country şarkısına benziyor. Ama anlatım biçimi ve şarkının gidişatı çok dramatik. O zamanlar gitar çalmayı öğreniyordum ve bu şarkının akorlarını çıkarmaya çalıştım. Asla şarkının tamamını çalmayı beceremedim. Arada sırada plaklarımda bas çalıyorum ve baktığım zaman bas çalma biçimimin tamamen bu albümden geldiğini farkediyorum. Sanırım Elton John da Ackles'ı bol bol dinlemiş ve olumlu anlamda, ondan pek çok şey yürütmüş. Defalarca dinledim bu plağı ve her seferinde bana aynı zevki tattırdı.

Tori Amos

Zeppelin. Bütün albümleri. Aynı dönemde dinlediğim *Led Zeppelin I, II* ve *III*, çünkü Led Zeppelin'e sardığım sıralar yıl 1973'tü, sekiz yaşımdaydım. Zeppelin'i dinlediğimde niye klasik piyanoyu iyi çalamadığımı da anladım. Jimmy Page, akustikten elektriğe geçiş arasındaki köprüydü benim için. Bana ne yapabileceğimi gösterdi. Müzikal olarak Zeppelin, İncil'deki Tanrıçanın gücünü temsil ediyordu, Maria Magdalena'nın gücünü.

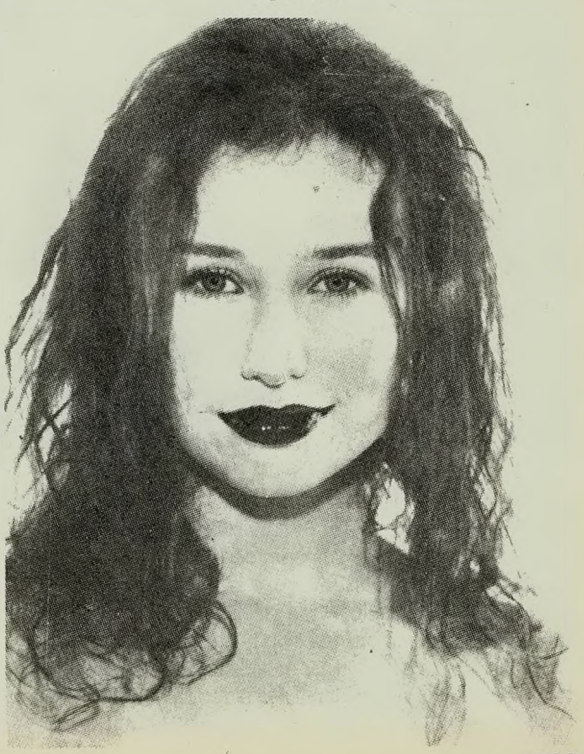

Grubun basçısı... MFÖ'nün Ö'sü... "Sude"nin bestekarı... Fotoğraflarda, ekranda, sahne nizamında sol baştaki uzun boylu delikanlı... Özkan Uğur... Merak ettik, onca zamandır hangi plakları dinlemiş, neler çalmış, neler söylemiş, her şeyi bir kalemde öğrenmek için kapısını çalmaya niyetlendik... Ama tesadüfen Khaled-Transglobal Underground konserinde karşılaştık. Hemen ertesi gün için randevulaştık... Konserlerden girdik, plaklardan çıktık... Haliyle bol bol da Mazhar Fuat Özkan tarihinde yol aldık...

Özkan Uğur

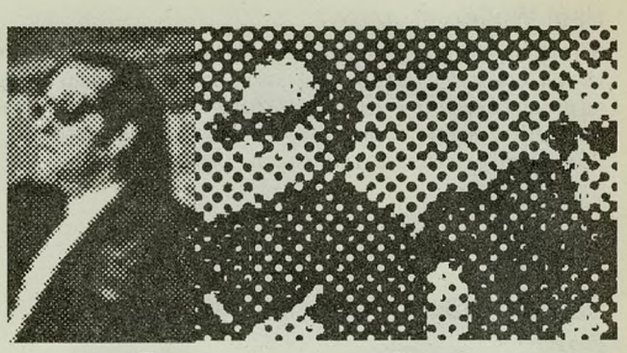

Etnik müziklere kaydım

Dün geceki konserle başlayalım isterseniz... Nasıldı?
Ben çok beğendim konseri. Zaten CHEB KHALED'i daha önceden de biliyordum. Ama ikinci grup daha çok ilgimi çekti. Etnik müziği squencer'larla çok güzel karıştırmışlardı, bilhassa bütün iş keyboard'cıda bitiyordu. Dikkat edersen Doğu motifleri melodilerde vardı ama altyapıda yoktu. Tadındaydı her şey. Dozajı çok iyi ayarlamak lazım. Yemeğin bir kaçtı mı tuzu, karabiberi; bitti yani... Ben daha önceden tanımıyordum TRANSGLOBAL UNDERGROUND'u. Bilhassa şarkı söyleyen kadın çok enteresandı. Resmen dansözdü bir de. Yeniliğe her zaman ihtiyaç var.

Buradaki konserleri çok yakından takip ediyorsunuz değil mi?
Evet, hepsine gidiyorum.

Unutamayacağınız konserler arasında hangilerini sayabilirsiniz İstanbul'da?
Valla çok var. Bu seneden başlarsak; MARCUS MILLER'ı çok beğendim mesela. YOUSSOU N'DOUR gelmişti geçen sene. O da çok iyiydi... Bir dakika, yavaş yavaş düşüneyim... JAMES BROWN aklımda kalmış... MILES DAVIS de tabii çok acayipti.

Bob Dylan'ı seyrettiniz mi?
Evet. Mazhar'la beraber seyrettik hatta. Çok acayipti o da. Enteresan bir hikayesi var, DYLAN'ın basçısı Fuat'ı tanıyormuş, o anlatmış: Sahneye çıktıkları vakit hangi şarkıya gireceği belli olmazmış "arkadaş"ın. Bütün şarkılarını bilmen lazım. Birden akorla giriyor, sen de eşlik etmeye başlıyorsun. Bir de burda çok uzun bis yaptı mesela. Yapmazmış aslında. Sahiden çok iyiydi konser... O zaman sahneye minderler atılıyor muydu hâlâ ya? Yoksa kesilmiş miydi?

Kesilmişti galiba...
Ne biçimdi o minder hikayeleri eskiden... Başka kimler gelmişti buraya?.. SANTANA, DAVID BYRNE... Çok iyi konserler oldu İstanbul'da... Dünya çapında dördüncü festival...

İlk müzik dinlemeye başladığınız yıllara dönebilir miyiz?
İlkokulda mandolinle başladı her şey. Ben orta sondayken iyice sardırdım müziğe. Abim şarkı böylüyordu, Hollanda'ya gittiğinde tek manyetikli bir gitar getirdi. O zaman tabii ampli falan durumları yok. Radyoya giriyorduk aletleri. SHADOWS parçaları filan vardı o dönemde. Gitar öğrenmek için SHADOWS'un meşhur "36-24-36"sını çıkarmaya çalışırdım. Akorları kendi kendime öğreneyim derken, aynı sokakta Mazhar'la Fuat Kaygısızlar olarak prova yapıyorlardı. Bizimki de Atomikler diye bir gruptu. Bizde alet dağılımı şöyleydi: Bende bir tane manyetikli gitar, davulcunun davulu yoktu, kalem kutularıyla davul çalıyordu, diğer arkadaşta da bir tane gitar vardı. O zamanlar "öğrenci gitarı" dediğimiz gitarlardan... O zaman bugünkü aletler nerde! Getirtmek bile yasak. Buradan bir gitarın, amplinin sahtesini yaptırıyordun, yurtdışına çıkarken gümrüğe onu kaydettiriyordun, sonra gittiğin yerde onu çöpe atıp doğrudürüst aleti alarak geri dönüyordun. Sanki aynı aleti geri getirmişsin gibi gümrükten geçiriyordun. Lise dönemlerinde filan, BLIND FAITH, CREAM, LED ZEPPELIN dinlemeye başlamıştık artık. Onlardan şarkı çıkarıyorduk, sonraki yaratıcılık dönemine çok katkısı oluyor böyle şeylerin.

Bir seferinde sinemanın patronu o gece dansöz çıkacağını söyledi, ona göre bir şeyler çalmamızı istedi. Ne çalacağız ki? BLIND FAITH'in çok oryantal bir şarkısı vardı. Ona girdik. Dansöz bir iki kıpırdadı, anlamadı, buz kesti sahnede, doğru içeri kaçtı... Sonra da kovulduk tabii...

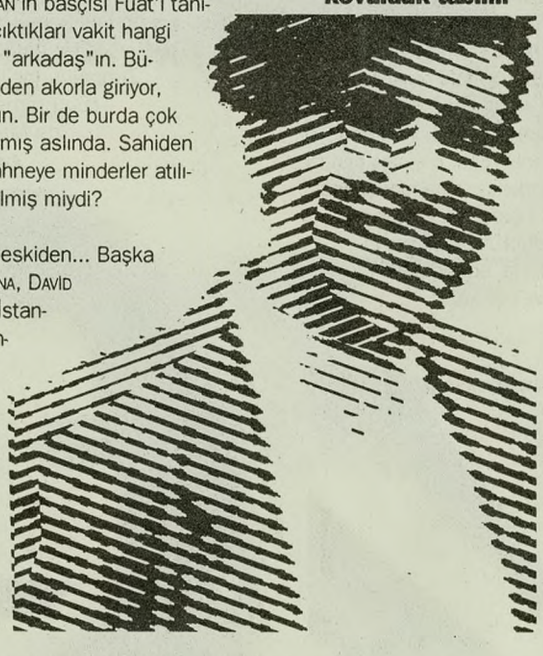

Müzikten para kazanmaya çalışıyor muydunuz o sıralar?
Bazen yazlık sinemalarda programlara çıkıyorduk filmlerden evvel. Bir seferinde sinemanın patronu o gece dansöz çıkacağını söyledi, ona göre bir şeyler çalmamızı istedi. Ne çalacağız ki? BLIND FAITH'in çok oryantal bir şarkısı vardı. Ona girdik. Dansöz bir iki kıpırdadı, anlamadı, buz kesti sahnede, doğru içeri kaçtı... Sonra da kovulduk tabii...

Mazhar ve Fuat'la tanışmanız nasıl oldu?
Davulcuları sayesinde Kaygısızlar'la tanıştık. Bir gün prova yerine bir girdim, giriş o giriş...

Mazhar'la Fuat'ın tanışmasının bir Beatles plağı sayesinde olduğu anlatılır...
Galiba Fuat, Mazhar'ın elinde *Rubbel Soul*'u görüyor, tanışıyorlar. Eve gidip BEATLES şarkıları çalıp söylüyorlar. Sonra Fuat Mazhar'ın sesini beğenip gruba alıyor onu. Mazhar'ların da ayrıca bir grubu vardı Moda'da. Hatta şimdi stüdyo sahibi olan Rıza Erekli de o gruptandı. BEATLES çalarlardı. Ben Kaygısızlar'da sonradan devreye girdim. 1975'lerde Galip Boransu ve Ayhan Sicimoğlu'yla birlikte İpucu Beşlisi kuruldu. İki kanal stüdyoda "Heyecanlı"yı kaydetmiştik. O yıllarda Mazhar tiyatroyla uğraşıyordu, Fuat okulu bitirmiş mühendis olmuştu. Ben de başka gruplarda çalışıyordum. Profesyonel olarak devreye girmiştim artık. Barış Manço'yla, Ersen'le, Edip Akbayram'la çalışıyordum... Gitardan basa geçmiştim. İlk bas denemelerim Barış Manço'yladır. Ama ben gruplarda çalışırken Kaygısızlar'la çalışmaya devam ediyordum.

Rock tarzları arasında bir seçim yapıyor muydunuz? Mesela Beatles'la Rolling Stones arasında bir tercihiniz var mıydı o dönemler?
Biz enstrümanlara yeni tanıştığımız için BEATLES'a da STONES'a da aynı derecede önem veriyorduk. Onların şarkılarını çıkarmaya çalışıyorduk. Mazhar'larla tanıştıktan sonra benim kanıma vokal olayı girdi. Müzik dinlemem biraz değişti. CROSBY STILLS NASH ve BEATLES da devreye girdi. İlk başlarda enstrümanımı iyi öğrenmem için CREAM, KING CRIMSON, HUMBLE PIE dinlemek, rock hadisesini anlamak, blues kalıplarını kavramak daha önemliydi.

Müzik dinlediğiniz belli mekanlar var mıydı?
Genelde evlerde dinlerdik. Dual bir pikabımız vardı. Acayip PINK FLOYD dinlerdik, özellikle de *Atom Heart Mother*'ı. Devamlı, sabahtan akşama kadar çalınırdı. Plak değiş tokuşu yapılırdı. Plak çok kıymetli bir şeydi. Hâlâ da öyle bence. PEARL JAM'i çok takdir ettim, CD çıkarmadan önce plak yapıyorlarmış. Şimdi piyasası yok belki ama kalıcı. Nasıl şöminenin sıcaklığı vardır, plakta da o var. Plaktaki o çıtırtılar bile hoş geliyor kulağa. CD, radyatörün verdiği sıcaklık gibi geliyor bana.

O dönemdeki plaklarınızı koruyabildiniz mi?

30→

Maalesef. Arşiv namına hiçbir şey kalmadı.

Nereden plak bulurdunuz?

Arkadaşlarımız dışardan getirirdi. İsanbul'da benim bildiğim bir Pepo'da olurdu. Şimdi Mecidiyeköy'de ufacık bir dükkan. Gayrettepe'ye, Dedeman'a giderken solda... Hâlâ da Türkiye'nin en sıkı arşivi ondadır. O zamanlar, Şişli'de Kent sinemasının karşısındaydı dükkan; dünyada çıktıktan bir hafta sonra plakları Pepo'dan bulurdun. Pepo'dan çok yardım gördük.

Böyle başka mekanlar, gidilip gelinen yerler?

Kalamış'ta, şimdi marina olan sahil o zamanlar boştu. Biz o zamanlar denize bile girerdik Kalamış'tan... Tam köşede Köhne vardı. Çaycı. Bütün grup orada buluşurdu, devamlı çay içerdik... O yıllarda Kadıköy'de resmen garaj grupları vardı. Yedi sekiz tane çok iyi grup vardı. Herkes müştemilatta toplanır, çalardı. İşte bütün bu grupların toplandığı yer Köhne'ydi. Yaz-kış açık, çok büyük olmayan bir yerdi. Orada gitar falan çalmazdık. Buluşur, Caddebostan'daki grup evimize giderdik. Fuat'ın babasının çok yardımları olmuştur o ev için. Hatta bakkala da epey borç yapardık. Fuat bakkalı tanıdığı için otobüsle filan bile önünden geçerken kafasını eğerdi. Parasız dönemlerimiz o zamanlar.

Nereden para kazanıyordunuz?

Sezen Aksu'nun, Ajda Pekkan'ın arkasında vokal yapıyorduk, oralardan biraz para kazanıyorduk. Hatta Sezen Aksu'yla bir keresinde İzmir'de calışıyorduk; Sezen bize siz de çıkın bir şarkı söyleyin dedi, akşamleyin çıktık, "Ele Güne"yi, bir de "Deli Deli"yi söyledik. Herkes dondu. Millette hiçbir reaksiyon olmadı. Moralimiz bozuldu. Gittik evde biraz koreografi çalıştık, folklorik bir şeyler mi yapalım acaba diye düşündük... Ajda Pekkan'ın arkasında vokal yaparken artık albüm hazır sayılırdı. Balet Plak'tan çıkacaktı. Yeşil Giresunlu dinledikten sonra "Yaa abi" dedi, "güzel olmuş da, Türkiye için fazla olmuş, şöyle şöyle şeyler yapmanız lazım..." Dedik ki, "Ne diyorsun, nasıl konuşuyorsun sen ya! Hayatımızı koyduk biz buna..." Bir de Çokonat reklamı yapmıştık, o reklamdan kazandığımız parayla girmiştik bu albüme. Zorla çıkarttık albümü ama 25 hafta listede kaldı o albüm.

Daha eskiler, 70'li yıllar? Mesela Anadolu turnelerine çıkar mıydınız?

Şimdiki gibi değildi, Türkiye'nin her köşesine giderdik. Çok da ilgi görürdü o konserler. Biz üçümüz 70'lerin sonunda Seyyal Taner'in grubu olarak da turneye çıktık. O turnede Ersen-Dadaşlar da vardı... Ama turne deyince aklıma hep Barış Manço-Kurtalan Ekspres turneleri geliyor. Bir ara Fuat'la da beraber çalışmıştık Barış'ın grubunda. Bir ara Barış Manço-Kaygısızlar bile olmuştu grup. Barış'la beraberken aklıma gelen bir şey var. Gerçi turne değil ama... Biz Boğaz Köprüsü'nün açılışını yapmıştık, "Genç Osman" şarkısıyla. "Haydi Genç Osman, rasgele, iki bıyık bükümü sağa" falan bilmem ne... Yeniçeri kıyafetleri giymiştik. Bir 45'liğin kapağında da vardır. Benim saçlar, sakallar acayip uzun... Bir de Cem Karaca var o dönemler. Politik durumlar oluyordu konserlerde. Cem Karaca solcu. Barış Manço'nun konserlerine de çeşitli gruplar gelirdi, onu kendilerine mal etmek isterlerdi. 'Öyle bir durum yoktur, biz müzik yapıyoruz' derdi her konserde Barış.

Ülkücüler mi geliyordu yani?

Bazı ülkücüler geliyordu turnelerde. Zor şartlar altında bazı şehirleri terkettiğimizi hatırlıyorum. İstedikleri şarkı oluyor, söylemiyorsun, kapılara dayanıyorlar filan... Slogan atıyorlardı, bağrışmalar, çağrışmalar... Polis nezaretinde terkediyorduk şehri. Haşin bir seyirci oluyordu. Uzun saçlara, sakallara karşı da çok tepki vardı o yıllarda. Barış Manço onca sene o uzun saçlarıyla çok şeyleri kabul ettirmiştir... Ben onu John Mayall'a benzetiyorum biraz. Bütün müzisyenler elinden geçti Barış'ın.

Mazhar Fuat Özkan olarak üçünüzün dinlediği müzikler hep aynı mı oldu?

İlk başlarda hep ortak dinliyorduk. Sonradan değişti. Ben etnik müziklere kaydım. Fuat Toto'cudur. Toto'yu, Eagles'ı, Beatles'ı çok sever hâlâ. Ama ben değişik, farklı bir şeyler araştırdığım için yeni müzikler buluyorum.

Neler buluyorsunuz mesela?

Bizimki de Atomikler diye bir gruptu. Bende bir tane manyetikli gitar, davulcunun davulu yoktu, kalem kutularıyla davul çalıyordu, diğer arkadaşta da bir tane gitar vardı. O zaman bugünkü aletler nerde! Getirtmek bile yasak. Buradan bir gitarın, amplinin sahtesini yaptırıyordun, yurtdışına çıkarken gümrüğe onu kaydettiriyordun, sonra gittiğin yerde onu çöpe atıp doğrudürüst aleti alarak geri dönüyordun...

En son Nine Inch Nails beni çok etkiledi. Hakikaten "kurşun adres sormaz ki, çaktın beni en derinden" oldum yani. Videoda seyrettim, sahne görüntüsü, şovları, tabii müziği de beni çok etkiledi. Mazhar da çok dikkatli takip eder. Leonard Cohen'cidir aslında. Ama ilk bana Pearl Jam'i o dinletmişti.

En son Nine Inch Nails beni çok etkiledi. Hakikaten "kurşun adres sormaz ki, çaktın beni en derinden" oldum yani. Videoda seyrettim, sahne görüntüsü, şovları, tabii müziği de beni çok etkiledi. Mazhar da çok dikkatli takip eder. Leonard Cohen'cidir aslında. Ama ilk bana Pearl Jam'i o dinletmişti. Portishead'i, Cranberries'i de beraber aldık, dinledik...

Dinlediğiniz farklı müzikler sizin kendi müziğinize nasıl etki ediyor?

Herkesin dinlediği şeyler ayrı ama yaptığımız şey neticede ortak. Bir yerde buluşuyoruz: Vokal anlayışında. Beraber olduğumuz her zaman Crosby'leri ya da Beatles'ı dinledik yıllar yılı. Toplanırdık, "Haydi baba, Beatles'tan bir şeyler çal" derdik. Baba'nın Beatles repertuarı geniştir.

Baba?

Fuat. Fuat'a biz baba deriz. Onun mutfağında çok besteler yapmışızdır. Baba'nın evine gittiğimizde oğlu Kaan uyanmasın diye hemen mutfağa dalardık. Biz bir riff bulmuşuzdur, Mazhar bir söz getirmiştir, çok şarkı o mutfakta çıkmıştır.

Crosby Stills Nash & Young'da da sizin beraberliğinize benzer bir şeyler var. Aslında farklı eğilimleri olan dörtlü... Ama vokale gelince birleşiyorlar.

Evet, vokal dışında müziklerinden de etkilenirdik. Mesela Pearl Jam, Neil Young'dan çok etkilendi. Grunge'ı başlatan adam Young. Ben pek Neil Young dinlemezdim. Daha ziyade David Crosby'yi ve Stephen Stills'i dinlerdim. "Teach Your Children"ı amma çok çalardık bir zamanlar.

Etnik müziklere olan ilginiz nasıl başladı? Sadece Batı'da ünlü olan etnik müzisyenleri mi takip ediyorsunuz, yoksa dünyanın çeşitli yerlerinden etnik müzik örnekleri getirtiyor musunuz?

Tesadüfen, Nusret Fatih Ali Han'la başladım ben. Sonra da nerede bulduysam world müzik CD'leri dinledim. Peter Gabriel bu işin öncüsü oldu. Bütün bu müzisyenleri bir çatı altında toplamak yapılacak en doğru hareketti. Yavuz Baydar bir dönem bize İsveç'ten epey kaset gönderirdi; etnik müzik kasetleri...

Kimler geliyor aklınıza eskiden beri dinlediğiniz gruplardan?

Mesela Steely Dan önemliydi. Bilhassa *Nightfly* albümüyle Donald Fagen... David Sylvian & Brian Eno da çok önemlidir benim hayatımda. Etnik müziklere olan ilgim belki biraz da bunlarla başlamıştır. Ve David Sylvian'ın Japan grubu, bilhassa da basçılarının çalışı çok etkiledi beni. Son bir-iki yıl içerisinde beni en çok etkileyen hadise, Robert Plant'le Jimmy Page'in Mısırlılarla Faslılarla yaptığı plak oldu, *No Quarter*. Bilhassa da "Kashmir" şarkısı. Bir dönem funk-fusion müzisyenlerini de çok dinlemiştim. Mesela Keziah Jones. Kaçmaz yani. İki albüm çıkardı şimdiye kadar. Paris'te metroda keşfedilmiş... Police'in sound'undan, Sting'in vokallerinden, şarkılarından da çok etkilendim. Basitlik vardı. Basın davulla uyumu çok özeldi. Bas çalıp şarkı söyleyen azdır, çok zordur. Yukarıda başka bir melodi söylüyorsun, aşağıda başka melodi çalıyorsun. Yani vücudunu tamamen ayırıyorsun. Mesela Level 42 da öyle bir grup. Ben de çalıp söylüyorum, bayağı çalışmıştım zamanında. Bir de tabii Prince var. Onun sahne performansı çok etkiler beni. Şarkıları ve onları sunuş biçimi müthiş. Son albümünde 36 mı 48 mi ne, o kadar yeni şarkı varmış. Ne demek bu ya? 48 yeni şarkı acayip bir şey...

Punk yılları Türkiye'de biraz geçiştirildi. Ama sizin punk'la ilginiz vardı galiba...

Ben Sex Pistols'ı çok severdim. Enerji var enerji, adrenalin... Ve protesto. O dönemde punk'ın çıkması yeni bir şeydi. Dolayısıyla beni de etkiledi. Rock, blues gibi standartların arasında birdenbire böyle bir olay patladı.

Peki Türk müzisyenler? Sizi etkileyen olmadı mı hiç? Mesela Erkin Koray'ı nasıl buluyordunuz?

Erkin Baba'nın attığı doğru bir adımdı. "Fesupanallah", "Şaşkın"... Erkin Koray'la ben de çaldım. Erkin Koray-Ter diye bir grup vardı. Ben de vardım o grupta bir sene boyunca. Yenilikti Erkin'in yaptığı... Her türlü müziği dinliyorum ben. Türkü de, arabesk de... Seslerini beğendiğim, İbrahim Tatlıses, Kibariye var. Ama özellikle baştan sona dinlediğim, beğendiğim bir Türk albümü yok. Fikret Kızılok'u beğenirdim, etkilemiştir beni. Son albümü de çok güzel. Ne kadar sade...

Söyleşi: **Derya Bengi**

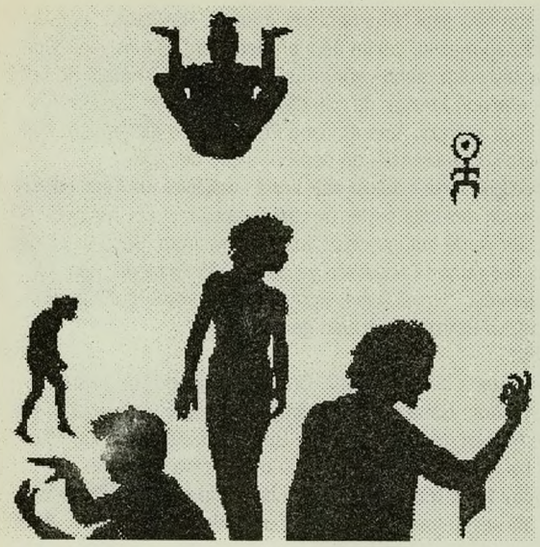

ENDÜSTRİYEL MÜZİK

Hırıltılı bir kahkaha

Boğuk bir çığlık... Can çekişen bir hastanın nefesi... Anti-rock... Popüler muhabbetlere kavramsal zeka.. Kara mizah... Apokaliptik bir altkültürün sesi... Ezcümle, endüstriyel müzik. Kaynağını modern hayatın gürültüsünden, büyük şehrin uğultusundan, makine ve lokomotif seslerinden, ambülans çığlıklarından, sis düdüklerinden alan, insan dokunuşu olabildiğince az duyulan bu apokaliptik alemde, endüstriyel müziğin önde gelen temsilcileri Throbbing Gristle, Nine Inch Nails, Ministry, Foetus, Einstürzende Neubaten'le bir gezinti...

Damien Thompson, her yüzyıl sonunda kollektif bir panik yaşandığı, bunun sonucunda insanoğlunun ruhunda inanç ve korkunun eş zamanda ve aynı ölçüde yoğunlaştığı saptamasında bulunuyor; bu panik atmosferinde, bu inanç ve korku ikliminde bazıları gizemci, bazıları para-militer pek çok tarikatın ve felaket tellâllığı yapan sahte peygamberin çıktığına dikkat çekiyor.

Her yüzyıl sonunda baş gösteren kollektif paniğin bir nedeni, sona ermekte olanın yerini almak üzere yaklaşanın neler getireceğinin kesin olarak bilinmemesi; ufukta görünen yeni çağın beraberinde taşıdığı belirsizlik. Bir diğer nedeni ise, insanoğlunun tanıklık ettiği ve hatta doğrudan yaşadığı çağın önemli olaylarına yeni bir yüzyılın eşiğinde artık belli bir uzaklıktan bakabilmesi; yaşarken netlikle algılayamadığı kıyım ve yıkımları, açlık ve kıtlıkları, düşüş ve çöküşleri, salgın hastalıkları, ihanetleri, ödenmiş bedelleri, bir sonraki yüzyıla ertelenmiş borçları şimdi berraklıkla görebilmesi ve bütün bu gördükleri karşısında, muhasebe yapamayacak, bilanço çıkaramayacak denli dehşete düşmesi. Dehşet, kollektif paniğe yol açıyor. Panik ise, insanın ruhundaki korku ve inancı yoğunlaştırıyor, çoğaltıyor. Bu yoğunluk, apokaliptik alt-kültürler doğuruyor. Ve bunlar, nihai bir hesaplaşma, bir ölüm-kalım savaşı için ileri atılıyorlar. Her biri kendi Armageddon'una hazırlanıyor. Endüstriyel müzik, yirminci yüzyıl sonuna özgü bir apokaliptik altkültürün, endüstriyel kültürün anlatımı.

İnsanoğlu yüzyıllar boyunca kanlı savaşlarda öldü, öldürdü, toplu kıyımlara girişti, nice salgın hastalıklarda kırıldı. Ama, sonuna ermekte olduğumuz şu yirminci yüzyılı diğerlerinden farklı kılan bir yan var: Yüzyılımızda Haçlı Seferleri, barbarlık gösterileri ve katliamlar hep teknolojiden (ve hatta kimi zaman yüksek teknolojiden) yararlanılarak yürütüldü. Bu nedenle, endüstriyel kültürün, yirminci yüzyıla özgü vahşet kataloğunun mükemmel bir özeti olduğunu söyleyebiliriz.

Jon Savage'in "belki de yirminci yüzyılın son çeyreğinin gerçek dip müziği" olarak tanımladığı endüstriyel müzik işte böylesi apokaliptik bir altkültürün sesi. Boğuk bir çığlık. Can çekişen bir hastanın nefesi. Henüz ölmemiş, ama gelecek yüzyılda otopsisi yapılmak ve kadavra olarak kullanılmak üzere daha şimdiden morga kaldırılmış bir hastanın gırtlağından güçlükle yükselen hırıltı.

1976-82 yılları endüstriyel müziğin altın çağı sayılıyor. Sex Pistols'ın *Never Mind The Bollocks* albümünün yayımlandığı, 1977'den başlayarak Clash'ın dağıldığının Joe Strummer tarafından resmen açıklandığı 1986'ya uzanan dönemin, punk'ın yıldızının en fazla parladığı yıllar olduğu kabul edildiğinde, punk ve endüstriyel müziğin aynı zaman kesitinde çakıştıklarını pekala söyleyebiliriz. Bir diğer anlatımla, bu iki farklı tür müziğin belirli dönemin ruhunu birlikte yakalamış ve yansıtmış olduklarını ileri sürebiliriz. Kuşkusuz bunun bir nedeni ikisinin de, farklı nedenlerle de olsa, aynı hedefleri vurmak için yola çıkmış olmalarıydı.

Her iki akım da eğlendirici ve dinlendirici popüler müziğe cephe almışlar, öfkeyi dışa vurmuşlardı. İkisi de eleştirel ve olumsuzlayıcıydı. İkisinde de yüksek dozda nihilizm vardı. Punk, "gelecek yok" diyordu. Endüstriyel müzik, geçmişin günahlarından dolayı pek de uzak olmayan bir gelecekte kefaret ödeyeceğimizi anımsatıyordu. Fakat kuşkusuz, punk ve endüstriyel müzik arasında çok önemli farklar da vardı.

Punk en önemli kaynaklarını MC5, Stooges ve Detroit'li avant-garaj ve The Who, Small Faces gibi İngiliz mod topluluklarında bulmuştu. Dolayısıyla, daha önce rock adına yapılmış her şeye karşı çıksa da, sonuçta yine rock kategorisi içinde yer alıyordu.

Oysa, endüstriyel müzik kendini anti-rock olarak niteliyor ve kaynaklarını, tıpkı yüzyılın başında fütüristlerin yaptığı gibi, modern hayatın gürültüsünde, büyük şehrin uğultusunda, makine ve lokomotif seslerinde, ambulans çığlıklarında, sis düdüklerinde buluyordu. Endüstriyel müzikte insan dokunuşu olabildiğince az duyuluyor ya da hiç duyulmuyordu. Kimi zaman sinema ve video sanatı da devreye sokularak, işitsel ve görsel düzeylerde bütünüyle insansızlaştırılmış ya da insana yabancı (alien) atmosferler yaratılıyordu. Yıkılmış şehirlerin, insan soyunun tükendiği çağların ses ve görüntüleri...

Punk, 1970'lerin ortalarında derinleşen ekonomik krizin işsiz bıraktığı, iktidara gelen muhafazakâr hükümetlerin de sosyal yardım olarak ödenen 30 pound haftalıkla yaşamaya mahkûm ettiği ve bu ruh hali içinde, kendisi için kesinlikle hiçbir gelecek olmadığına inanan gençliğin isyanıydı. Punk'ı 1970'lerin ekonomik krizi ve işsizlik yaratmıştı; işçi olabilme şansları dahi elinden alınmış gençlerin müziğiydi. Endüstriyel müziği ise çağımızdaki çöküş ve çürüme doğurdu. Auschwitz sonrasında artık kulağa hoş gelen tınılarla müzik yapılamayacağına, çünkü öylesine büyük ve dehşet verici kıyımların ertesinde insanoğlunun yaşamını alışageldiği biçimiyle yaşamasının mümkün olmadığına inananların müziğiydi.

Kesintisiz deneyimi ilke edinen, doğaçlama temelinde gelişen ve sürekli akışkanlık halinde olan endüstriyel müzik rutini, koşullanmayı, manipüle ve empoze edilmiş kabulleri yıkıyordu. Aktörel ve kültürel çöküş ve çürümeye karşı koymanın, direnmenin biricik yolu olarak dekadansı öneriyordu. 1972 yılında Kaliforniya'da, sanat

32→

konusunda düzenlenmiş bir konferansta konuşmacılara üzerlerine "Dada" sözcüğü kazınmış tuğlalar fırlatan sanat teröristi Monte Cazazza, "yasak ve tabu sayılan, tiksinti veren, cinsel ve politik bakımdan ve ölümcül biçimde apaçık olan her şeyle her açıdan" ilgilendiğini itiraf ediyordu.

Özetle, endüstriyel müzik, çöküşe karşı dekadans ve nihilizm ile direnerek varoluşu otantikleştiriyor, bunu yaparken de kara mizahı silah olarak kullanıyordu. Monte Cazazza, "bugünün dünyasında elde kalan tek silah kahkaha" diyordu. Kara mizah çoğu kez taklit ve parodilerle sunuluyordu. Örneğin, Throbbing Gristle topluğunun üyeleri eski püskü askeri kamuflaj ceketleri giyiyor, Nazi imgeleri kullanıyor, "Psychic Youth" adıyla andıkları izleyicileri ile ilişkilerini parodileştirilmiş bir militer hiyerarşi içinde yürütüyor, tersyüz edilmiş bir militer söylem kullanıyor ve Nazilerin görkemli, dev gösterilerine göndermeler yaparak, kendi gösterilerini "heyecan uyandırma, inanç tazeleme toplantıları" (rally) olarak adlandırıyorlardı.

Endüstriyel müzik toplulukları pazarın dışında kalmada kararlı oldukları için kendi bağımsız plak-kaset şirketlerini kurdular, dağıtım için özel bir iletişim ağı örgütlediler. Genelde posta siparişiyle satım yapıyorlardı. Throbbing Gristle topluluğu Industrial Records adlı şirketi kurmuştu. Şirketin düzenli olmayan aralıklarla yayımlanan bülteni Industrial News, izleyicileriyle bağ kurmalarında önemli rol üstlenmişti. Industrial Records etiketi altında Throbbing Gristle'ınkilerin yanısıra, diğer önde gelen endüstriyel müzik topluluklarının çalışmaları da yayımlandı. Önemli bir kısmı yalnızca kaset formatında yayınlanan ve posta siparişiyle satışa sunulan bu çalışmalar arasında Cabaret Voltaire, Clock DVA ve The Leather Nun topluluklarınki de vardı. Throbbing Gristle ise, 1976 Haziran-1980 tarihleri arasında vermiş olduğu 24 konseri her biri bir saatlik 24 kasetlik bir "boxed-set" olarak posta siparişiyle satışa sundu. Buna göre, kasetlerin tamamını kesintisiz, ardarda çaldığınızda Throbbing Gristle'in geceli gündüzlü tam bir gün süren konser serisini dinlemiş oluyordunuz.

Hemen hemen her endüstriyel müzik topluluğunun çevresi militan bir izleyici kitlesiyle sımsıkı kuşatılmıştı. Bir diğer anlatımla, her topluluk kabile benzeri bir kollektivitenin çekirdeğini oluşturuyordu. Örneğin, Throbbing Gristle'ın "Psychic Youth" adını verdiği bir kült izleyici kitlesi vardı. Topluluk ve izleyicileri bir tür hermetik tarikat gibiydiler. (Topluluk üyelerinden özellikle Genesis P-Orridge'in okültizme ve esoterik bilgiye büyük ilgi duyduğunu, Aleister Crowley'i bir tür guru olarak kabul ettiğini, Psychic Youth üyelerini Burroughs'un "Vahşi Oğlanlar"ı ile kıyasladığını belirtmek gerekiyor.) Topluluk, bu militan izleyici ile iletişim kurmada şifre dil kullanıyordu. Konserlerinin nerede ve ne zaman gerçekleşeceğini ancak bu izleyicinin anlayabileceği şifre dille duyuruyor ve böylelikle, yabancı unsurların "heyecan uyandırma toplantısı"na sızmalarını önlemiş oluyordu.

Beri yandan, Throbbing Gristle'ın müziğini uzlaşmacı bulduğu için "disko mastürbasyonu" olarak niteleyen ve en hoşgörülü, en liberal dinleyicinin dahi kolay kolay hazmedemeyeceği bir müzikal diyet sunan Whitehouse topluluğu, Come Organisation adlı bir kült çevrenin sözcülüğünü yapıyordu.

Whitehouse'un yönelttiği ya da benzeri eleştiriler bir yana, Throbbing Gristle arketip bir endüstriyel müzik topluluğuydu. 1976 yılında, Genesis P-Orridge ve sevgilisi Cosey Fanni Tutti öncülüğünde COUM Transmissions adlı performans grubunun devamı olarak kurulmuştu. "Zonklayan Kıkırdak" ya da "Nabız Gibi Çarpan Kıkırdak" anlamına gelen Throbbing Gristle adını, çok sevdikleri, bir idol olarak benimsedikleri ve 1980 yılında Industrial Records etiketi altında *Nothing Here Now But The Recordings* başlıklı albümünü yayımlayacakları William Burroughs'un *Çıplak Şölen*'deki bir eğretilemesinden almışlardı. Burroughs, "Zonklayan Kıkırdak"ı ereksiyon halindeki penisi tarifte kullanıyordu. →

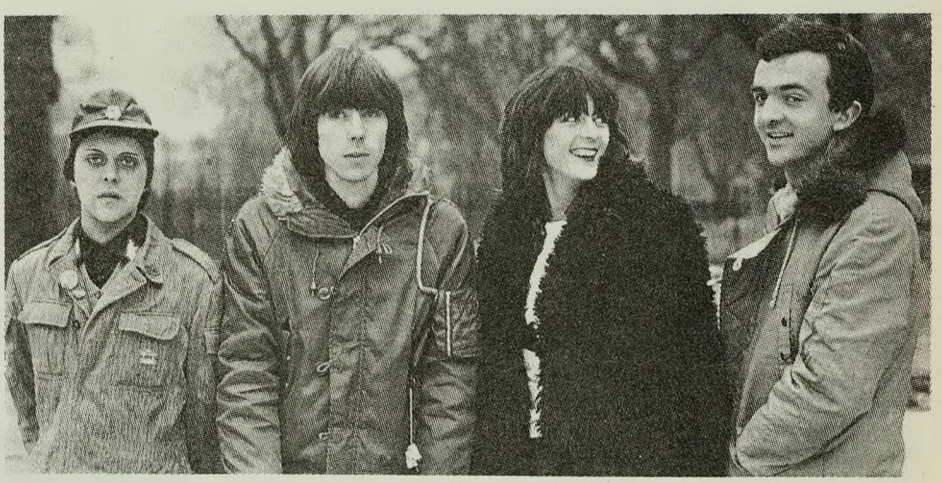

Maddeler halinde endüstriyel müzik

1978'de "New Music"in İngiltere'de en iyi örnekleri, Londra'da Throbbing Gristle ve Sheffield'de Cabaret Voltaire tarafından veriliyordu. Bu iki grup da bir ölçüde punk'ın uzun sürmüş bölgeselciliğinden yararlanmıştı ve kendilerine bırakılan alanda "endüstriyel" olarak adlandırmayı tercih ettiğim düşünceleri geliştirdiler:

1. Kurumsal özerklik: Bir ölçüde zorunluluktan da kaynaklansa, temelde kendi istekleri doğrultusunda bağımsız plak şirkelerine ya da kendi adlarına kayıt yapmaları. Büyük şirketler hem kokuşmuş hem de gereksiz görülüyordu. 1980'de bağımsız şirketler ağı en gelişkin noktasına ulaştı: Endüstriyel fikirleri desteklemiş olan Mute ve Some Bizzare gibi bazı bağımsız şirketler, yıllar sonra hayal bile edilemeyecek bir ticari başarıya ulaştılar.

2. Enformasyona ulaşma: Bu dönemde, denetim için verilen mücadelenin coğrafi ya da bölgesel değil, iletişimsel olduğunu ifade eden "Enformasyon Savaşı" kavramı yaygınlaştı. O günün sınırlı olanakları içinde, Throbbing Gristle ve Cabaret Voltaire, Burroughs'un popüler medyayı denetleme konusundaki ilkelerini olabildiğince hayata geçirdiler. Örneğin Throbbing Gristle'ın Industrial News adlı dergisi olağan haberler ve listelerin yanısıra denetim yöntemlerine ilişkin her türlü ayrıntıyı da içeriyordu. Fransız dergisi Sordide Sentimental, biçim ve içeriğin mutlu birlikteliğinin örneği denilebilecek paketler hazırlıyordu. Bu paketlerde endüstriyel ve akrabası müziklerin (Joy Division'ın "Dead Souls"u gibi) en iyi örnekleri, ayrıntılı ve aydınlatıcı felsefi ve spiritüel metinlerle birlikte sunuluyordu. Bu şekilde daha önce örneği görülmemiş bir biçimde müzik, bir tartışma ve bilgilenme sürecinin anahtarı haline gelmişti. Tabular açıkça inceleniyordu: Denetime, küçük bir alanda meydan okunuluyordu.

3) Synthesizer ve anti-müzik kullanımı: Adı üstünde. Müzik kendi içinde bir amaç olmaktan çok, belirli bir amacın aracıydı. Buna karşın, yine de biçimle formatı denkleştirme gerekliliği vardı. Throbbing Gristle'ın *Second Annual Report*'u (1977) synthesizer ve müzik dışı seslerin kullanımıyla bu alanda ilk tipik örnekti. Punk'ın amplifiye gürültüden yana tercihi rafine edilerek müziğe yeni bir yaklaşım geliştirildi. Bu yaklaşım, belki de 20. yüzyılın son çeyreğinin hakiki soundtrack'i olan eserler yaratan "endüstriyel" sanatçıların albümlerinde en gelişmiş biçimini buldu ve bulmaya devam ediyor.

4) Müzik dışı öğeler: Tipik pop yüzeyselliğinin aksine, edebi öğelerin kapsamlı bir biçimde ele alınışı. Bir başka öğe de müzik performansı sırasında film ve videonun kullanımı: video belki de en uygun medyum, çünkü televizyon popüler müzikten çok daha güçlü bir denetim aracı.

5) Şok taktikleri: Söylemek istediğin şeyin duyulmasını garantiye almak için uygulanan klasik bir yöntem. Basının Throbbing Gristle ve Cabaret Voltaire'e yüzeysel yaklaşımı sonucunda, öz-belirlenim (self-determinasyon) ve öz denetim gibi endüstriyel ilkeler –ki en sadık biçimde Industrial müzik şirketi tarafından uygulanmıştır– gözden kaçıyordu (yalnızca basın tarafından değil, izleyiciler açısından da böyleydi: İki grubun da seyircilerin kendilerine yönelen şiddeti karşısında konserlerini yarıda kestiklerine tanık oldum: Tam bir Performans Sanatı Başarısı!)...

•••

Ortam, sizin de farkında olduğunuz gibi artık değişmiş durumda. Punk rock'ta da olduğu gibi "endüstriyel"in temalarının hayatımızın olguları olduğu görüldü: Genellikle olduğu gibi, bu günlerde sanat "hayat"la yarışamıyor. Endüstriyel kavramı artık gereksizleşti ve anlamını yitirdi. 1977 ve 1978'in kıyamet duygusu tükendi: Onların yerini, hep birlikte çöküşün derinliklerine kayarken, bu umutsuzluğu pozitif eyleme tercüme edecek daha acımasız bir kararlılık aldı. Bağlam kaydı: Pop artık mühim değil: Geçici olarak televizyon mühim. Enformasyon savaşının ikinci roundu orada gerçekleşecek.

Jon Savage, *Londra 1983*

(Oysa, paradoksal bir biçimde, COUM'un logosu, ucunda bir damla meni bulunan ölgün ve sönük penis idi.)

COUM, özellikle 1976 yılında (Londra) Çağdaş Sanatlar Enstitüsü'nde düzenlediği ve "Fahişelik" adını verdiği sergiyle yankı uyandırmış, küçük çaplı bir moral panik ve büyük ölçekli bir skandal yaratmıştı. "Fahişelik", COUM'un o güne değin gerçekleştirdiği gösterilerin kalıntı ve a(r)tıklarından oluşan bir retrospektifti. Tutti'nin porno dergilerde yayınlanmış çıplak fotoğrafları, kanlı tamponlar, dildo, prezervatifler, vazelin tüpleri, şırıngalar...

"Fahişelik" aynı zamanda COUM'un veda gösterisi, Throbbing Gristle'ın ise ilk konseriydi. Seçkinci sanat dünyası içinde özgürce etkinlik gösteremedikleri için performans grubunu bir müzik topluluğuna dönüştürmeye karar vermişlerdi. "Fahişelik", işte bu dönüşümü duyurmak için düzenlenmişti.

"Fahişelik", hem imaj ve gerçeklik arasındaki uzaklığı gösterme girişimiydi, hem de temsil üzerine bir yorumdu. Basın bildirisinde Tutti'nin daha önce porno dergilerde yayınlanmış çıplak fotoğraflarından biri, modernizmin ikon fahişeleriyle yanyana getirilmişti. Manet'nin "Olympia"sı, Picasso'nun "Avignon'lu Kadınlar"ı... COUM'un yaklaşımını farklı kılan, fahişenin bir modelle temsil edilmek yerine, bu kez sanatçının bir fahişe olarak portresinin çizilmiş olmasıydı.

Throbbing Gristle da, diğer bütün endüstriyel müzik toplulukları gibi, gelenekleri, kalıplaşmış ve kutsallaştırılmış önkabulleri yıkmak, ahlakçı barikatları aşmak amacıyla yola koyulmuş ve hatta bu anlamda öncü olmuştu. Popüler müziğin ritmik, melodik, eğlendirici, dinlendirici tınılarını kaldırarak ve Burroughs'un cut-up tekniğinden yararlanarak gerçekleştirdiği ses kolajlarıyla tedirgin edici, ürküntü verici, atmosferik bir müzik yaratmıştı. Throbbing Gristle köklerinden, performans sanatından hiçbir zaman kopmadı. Müziğin sınırlarını genişleterek sinema ve video sanatından yararlandı. Bu alanda, kuraldışı yönetmen Derek Jarman ile işbirliği yaptı.

23 Haziran 1981 günü, Industrial Records basın bürosundan bazı adreslere, hepsinin üzerine aynı sözler yazılmış kartpostal gönderildi: "Misyon tamamlandı, Throbbing Gristle bir projeydi, bir hayat değil... Bütünüyle kullandık... Söylenecek başka söz kalmadı..." P-Orridge ve arkadaşları, "gereksiz, ağdalı ve abartılı" birer kurum haline geldiğini ileri sürdükleri Throbbing Gristle ve Industrial Records'un varlıklarına kendi elleriyle son verdiklerini duyuruyorlardı.

Simon Dwyer'a göre "Throbbing Gristle bir yaşam üslubunun teşhiri, düşünce ve değerlere sürekli olarak yeniden paha biçme, ilerleme ve kendini ifade etmenin organik bir örneği"ydi ve sizi "uyum sağlamak ya da uyuşmamak, düzene girmek ya da düzeni sorgulamak, ayakta ölmek veya dizlerinizin üzerinde sürünerek yaşamak" arasında kesin bir seçim yapmaya zorluyordu.

Fakat ben, tam bu noktada Simon Dwyer'a itiraz edeceğim ya da hiç değilse onun yukarıdaki sözlerine çekince koyacağım: Ne Throbbing Gristle, ne de onun devamı sayabileceğimiz Psychic TV, Batı uygarlığının temelindeki "büyük beyaz liberal bilinç"i köklü biçimde değiştirme ve dönüştürme çabasına girişmediler. Hatta biraz daha ileri gidecek ve P-Orridge'in gimmick'leri pek seven medyatik bir şarlatan olduğunu da söyleyeceğim.

P-Orridge, 1980'lerde, diğer iki Throbbing Gristle üyesiyle sevgilisi Cosey Fanni Tutti ve Peter Christopherson ile birlikte Psychic TV topluluğunu kurdu. Bir aralar "Stabmental" adlı fanzini çıkartmış olan Geoff Rushton da onlara katıldı. Ancak, Christopherson ve Rushton daha sonra ayrılarak Coil'i kurdular.

William Burroughs'dan övgüler alan Psychic TV, tıpkı Throbbing Gristle'ın yaptığı gibi, şok efektleri yaratmak için gerilla taktiklerine başvurdu. P-Orridge, özellikle ucuz, uyduruk ve sansasyonel haber yayan ve "gutter press" olarak da bilinen tabloidlerce her türlü sapkınlığa yatkın, gözüdönmüş bir çılgın olarak resmedildi ve ahlakçı çevrelere hedef gösterildi. Fakat söylemek gerekiyor ki, P-Orridge medyaya haber olmayı pek sevdiği için, bunu biraz da kendi teşvik etmişti. Plak kapaklarında ve videolarda çocuk pornografisi yapmak, satanik ayinlerde çocukları kullanmakla suçlandığında İngiltere'den ayrılmak zorunda kaldı. Kaliforniya'ya yerleşti; halen orada yaşıyor. Bir yandan internette enformasyon savaşı yürütüyor, bir yandan da plak şirketleriyle ticari bağlantılar kurarak bazıları 1970'lerde yalnızca kaset olarak yayınlanmış Throbbing Gristle ve Psychic TV çalışmalarının, konser kayıtlarının yeniden (ve tabii bu kez CD formatında) yayınlanmasını sağlıyor (Bu işten iyi de para kazandığını ayrıca eklemeye gerek var mı?). Sevgilisi Cosey Fanni Tutti'den ise uzun süre önce ayrıldı.

P-Orridge'den ayrılan Tutti, bir diğer Throbbing Gristle üyesi Chris Carter ile birlikte yaşamaya başladı. İkili olarak bazen Chris And Cosey, kimi zaman da CTI (Creative Technology Institute – Yaratıcı Teknoloji Enstitüsü) adı altında müzik çalışmaları yapıyorlar. Bu çalışmalar genellikle "new beat" olarak da anılan elektronik dans müziği türünde.

Bugün bir yandan Coil ve Death In June gibi topluluklar 1976-82 yıllarını kapsayan ve endüstriyel müziğin altın çağı sayılan dönemin ruhunu canlandırmaya çabalarken, beri yandan Nine Inch Nails, Ministry, Porno For Pyros ve diğer techno-trash toplulukları, endüstriyel müziği popülerleştirmiş bulunuyorlar. Fakat asıl önemlisi, Test Department ve Einsturzende Neubaten gibi endüstriyel müziğin meşale taşıyıcıları ve yüzakları, "yirminci yüzyılın son çeyreğinin (bu) gerçek dip müziği"ni sanat ve politika ile yoğurmayı sürdürüyorlar.

Halil Turhanlı

34→

Mutluluk köleliktir

NINE INCH NAILS

İnsanlık halinin sex, uyuşturucular, şiddet, depresyon, intihar ve psikolojik acılar aracılığıyla yaşadığı çöküşü anlamak ve anlatmak, Trent Reznor'ın müzik yapmasının temel nedeni.

On parmağında on enstrüman, vokalist ve aynı zamanda Nine Inch Nails'in yaratıcı beyni olan Trent Reznor, Pennsylvania'da bir kasabada geçirdiği çocukluk yıllarında klasik piyano eğitimi aldı. Bugün "endüstriyel" kelimesini hiç sevmediğini söylese de, gençlik yıllarında rock müziği ve ilk endüstriyel grupları dinleyince, müzikal eğilimleri köklü biçimde değişti. İlk kez 1988 yılında Nine Inch Nails adıyla kayıt yapmaya başladı. Şarkıları kendisi yazdı, kendisi çaldı, prodüktörlüğü kendisi üstlendi ve "Pretty Hate Machine" adlı ilk NIN albümünü ortaya çıkardı. Ama stüdyo kayıtları synthesizer ağırlıklı olan bu albümü, 1991'de Lollapaloza'da sahneye çıktıklarında vahşi, öfkeli bir gitar sounduyla zenginleştirerek yorumladı. Sahnede Reznor'ın yanında can yoldaşı Chris Vrenna davul, Richard Patrick gitar, James Woolley de klavye çalıyordu.

Konserdeki sound'dan çok etkilenen Reznor, ikinci albüm "Broken"ın stüdyo kayıtlarında müziği saldırgan bir gitar zemininin üzerine oturttu. Bu albümün remix'leri daha sonra "Fixed" adıyla yayımlandı."Broken" albümünden "Happiness In Slavery" parçasının klibi gösterildiği hemen her ülkede yasaklandı. Klipte bir makinenin kölesi olan bir adamın vücudunun ve ruhunun telef oluşu anlatılıyordu: "Ben gördüm / Sen de görebilirsin / Mutluluk köleliktir".

Reznor Los Angeles'a taşınıp stüdyo yapmak için bir ev kiraladığında, sonradan bu evde Roman Polanski'nin karısı Sharon Tate'in Charles Manson Tarikatı'nın üyeleri tarafından öldürüldüğünü öğrenecekti. Evin bu özelliğinin NIN'ın son albümü "The Downward Spiral"a ilham konusu olup olmadığı sorusu ise, Reznor'ın sık sık gazetecilerin üzerine yürümesine yol açacaktı.

"The Downward Spiral" albümündeki "Hurt" adlı parçada Reznor "Bugün bilerek canımı yaktım / Duyularımın hala işleyip işlemediğini görmek için / Biricik gerçek olan acı üzerine yoğunlaşıyorum". diyordu.

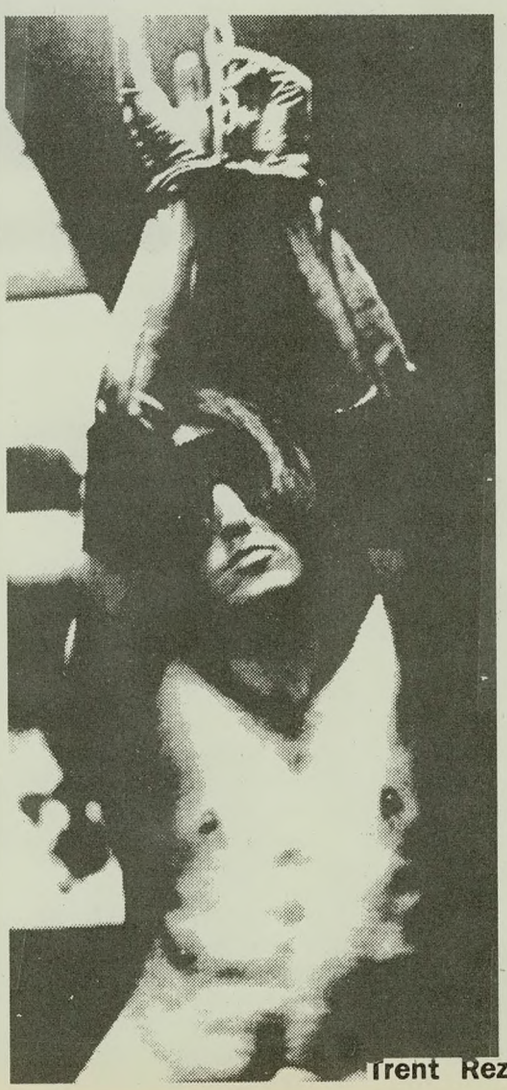

Trent Reznor

Başarılı ve rezil olmanın yolları

MINISTRY

Havana doğumlu Alain Jourgensen daha 80'lerin başlarında Chicago'da Ministry adı ile müzik yapmaya başlamıştı. 1983 tarihli ilk albümü "With Sympathy", plak şirketinin baskısı sonucu Avrupa-pop tarzında bir şey oldu. Bundan memnuniyetsizliğini "Bu albümün doğumu, bir ceninin ana rahminden kürtajla sökülüp alınması gibiydi" diyerek belirtiyordu.

Plak şirketini değiştirdikten sonra, gitar, vokal ve klavyeyi üstlenen Jourgensen'e bas ve ikinci klavyede Amerikalı Paul Barker, davulda da Bill Rieflin'in eşlik etmesiyle oluşturulan ikinci albüm "Twitch" ile Ministry soundu, Jourgensen'in istediği yola daha çok girmiş oluyordu. Oturmuş, gerçek Ministry soundu denilebilicek "gitar ağırlıklı endüstriyel metal" tarzında ilk albüm, ancak 1988'de yayımlanabildi: "The Land Of Rape And Honey". Jourgensen turnelerden pek hoşlanmadığını söylüyordu. Fakat bu albümden sonra müthiş bir konser gerçekleştirdi. İzleyenleri dehşete düşüren güçlü müzikal ögeler ve arka perdeye yansıtılan kalplere zarar görsel efektler, Jourgensen'in sahnedeki ürkütücü görüntüsünü destekliyordu.

Bu arada Al Jourgensen diğer endüstriyel rock gruplarıyla sıkı işbirliği yürütmeyi de ihmal etmedi. Örneğin Skinny Puppy ile turneye çıktılar, Trent Reznor ile "Get Down Make Love" adlı Queen şarkısının remix'ini yaptılar... 1989'da "The Mind Is A Terrible Thing To Taste" albümünü çıkardılar.

Ministry, 1992 tarihli "Psalm 69" (alt başlığı Başarılı ve Rezil Olmanın Yolları) albümüyle MTV'de popülarite patlaması gerçekleştirdi. Özellikle Butthole Surfers vokalisti Gibby Haynes'in de bulunduğu "Jesus Built My Hotrod" adlı parça ünlenmelerinde büyük rol oynadı ve çok sattılar: "Rock'un gerçek olduğunu keşfettim / Jerry Lee Lewis şeytandı / İsa ise peygamberlikten önce mimardı /... Takviyeli yarış arabamı İsa yaptı". 1996 tarihli son albümleri "Filth Pig", gürültü ve kaos sınırını zorladıkları bir çalışma oldu. Bu albüm, Bob Dylan'ın "Lay Lady Lay" şarkısının tanınmaz haldeki bir versiyonunu da içeriyor...

Pozitif negativizm

FOETUS

"Alternatif", "independent" kelimelerinin bir pazarlama sloganı olarak kullanıldığı günümüzde, "underground" kelimesine gerçek anlamını verebilen birkaç sanatçıdan biri Foetus. Gerçek ismi Jim Thirwell. Günümüz alternatif müzik sahnesinin en aykırı ve açık fikirli müzisyenlerinden biri. Yapıtlarıyla başta endüstriyel müzik olmak üzere, son 15 yılın müziğinde önemli etkisi olmuş sanatçılardan. Her şeyden önce takibi zor biri, çünkü albümlerini genelde farklı kimlikler kullanarak yayınlıyor (Foetus, 14 yılda 19 değişik isimle 32 ayrı projeye imzasını attı).

70'lerin sonunda Melbourne'dan Londra'ya gelen Foetus, burada Self-Immolation isimli plak şirketini kurdu ve kendi deyimiyle "müzik endüstrisini takmadan" kafasına göre plaklar bastı. Londra'da SPK, Throbbing Gristle, Lydia Lunch ile birlikte, daha sonra "endüstriyel müzik" adını alacak akımın ilk örneklerine imzasını attı. Klasik enstrümanları reddeden, onların yerine endüstriyel çağın gereçleri olan elektrikli testereleri, makina seslerini, matkapları kullanan Foetus, bu dönemde gerçek bir sanat teröristi gibi çalıştı ve bir yandan pop müziğin klasik kalıplarını ve anlayışlarını yerle bir ederken, diğer yandan da birçok yeni sanatçıya üzerinde serbestçe hareket edebilecekleri müzikal alanlar yarattı. Bu çalışmalar, daha sonraları Ministry, Nine Inch Nails gibi endüstriyel müzik gruplarına ilham verdi.

Foetus'un müziği albümden albüme farklılıklar gösteriyor. İlk dönemde daha çok endüstriyel tınıları kullanan sanatçı, 90 sonrasında caz müziğine ilgi duydu, big-band'ler tarafından icra edilen caz müziğinin rock kalıpları içerisinde kullanıldığı "Stereoid Maximus", "Wise Blood" gibi projelere imzasını attı. Albümlerinin temalarını ise genelde klastrofobi, kara mizah, pozitif negativizm, estetik terörizm, şiddet ve sapkın seks gibi düşünceler oluşturdu.

Solo plakları dışında The The, Einstürzende Neubauten gibi isimlerle birlikte birçok projede yer aldı. Bu projeler arasında Nick Cave ve Lydia Lunch ile birlikte gerçekleştirdiği "Immaculative Comsumptive" önemli bir yer tutuyor. Daha sonraları Lydia Lunch ile bir gönül ilişkisine girdi ve bu dönemde, ikili birçok ortak albümde yer aldı çünkü.

Onun 15 yıl önce yaptığı müziği örnek alıp albüm yapan pek çok grup, bugünlerde son derece popüler. Ama Foetus ismini hâlâ bilen yok. Belki de Kraftwerk, Cabaret Voltaire, Foetus gibi sanatçıların en büyük handikapı bu: Bugünün değil de, hep yarının müziğini yapmaları...

Levent Pekel

Popüler muhabbete kavramsal zeka

EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN

16 yıllık tarihleri boyunca hep şaşırtıcı, aşırı imajları biraraya getirdiler. Alman endüstriyel rock grubu Einstürzende Neubauten, bir müzik topluluğundan çok, ateş ve metalin acımasızca dansettiği performans tiyatrosu ruhunu taşıyor. Sahneye koydukları varilden damlayan petrolü yakıp sesini kaydediyorlar, elektrikli testerenin sesinin üzerine vokal yapıyorlar. İletişime tutkun entellektüeller oldukları su götürmez. Keskin sorular soruyorlar, "arızalı" bir mizah duygusuyla kaosun manifestosunu yazmakla meşguller.

Berlin Birleşik Sanatlar Deha Amatörleri'nden Blixa Bargeld, NU Unruh ve iki arkadaşlarının kurduğu Einstürzende Neubauten, ilk konserini Nisan 1980'de verdi. İlk single "Für Den Untergang" çıktığında kadrodan ayrılan iki kişinin yerini FM (Mufti) ve Einheit aldı. Unruh ve Einheit grubun müziğinin belkemiği olan deneysel perküsyon efektlerini üstlenirken, Bargeld vokal yapıp gitar çalıyordu.

Yeni bir şey yaratmak için ellerindekini parçalamak, gürültülü isyanlarının prensibiydi. Etrafı kuşatan yaşam mimarisi harabelerinden müzik yaratmak için sahnede metal aksamları yıktılar, yeniden kurdular, dev matkaplarla hurda demir yığınlarını enstrüman niyetine kullandılar. Bir nevi Fluxus durumları yani.

Çok sayıda demo kasetten sonra, ilk albüm "Kollaps" 1981'de geldi. Basın bültenine "Asla dinlemeyeceğiniz bir albüm" diye yazdılar. 1982 single'ları "Durstiges Tier"da gruba yeni basçı olarak Mark Chung katıldı. Single'ın misafirleri ise, Birthday Party üyeleri Rowland S. Howard ve Lydia Lunch'dı.

Birthday Party ile çıktıkları İngiltere turnesinin ardından Some Bizarre Records ile anlaşıp 'Die Zeichnungen des Patienten O.T.' albümünü çıkardılar. 1984 tarihli "Strategien Gegen Architecture' albümünde Foetus üyesi Jim Thirlwell ile çalıştılar. Londra'da ICA sahnesinde verdikleri ve ortalığı gerçekten yakıp yıktıkları konsere Psychic TV'den Genesis P. Orridge, Fad Gadget'dan Frank Tovey ve Some Bizarre'dan Stevo da katılmıştı. Popüler basında kötü ünleri çabuk yayıldı. Bir süre sonra grubun az ve öz konuşan lideri Bargeld, Nick Cave And The Bad Seeds ile basçı olarak turneye çıktı: "Gitarın taşıdığı tüm sembolizmden nefret ediyordum; bu tepkimi ifade etmek için Nick Cave'in grubunda gitar çalmaya başladım. Kendime özgü bir repertuar yaptım; gitarın tüm imajlarından uzakta, 50 farklı gitar çalma metodu geliştirdim."

Einstürzende Neubauten 1987 yılında Hamburg Tiyatrosu'nda sahnelenen "Andi" adlı oyunun müziğini yapıp, hemen ardından "Fünf Auf Der Nach Oben Offenen Richterskala" albümünü yayımladı. 1989'da Bargeld bir Bad Seed olarak Wim Wenders'in "Berlin Üzerinde Gökyüzü" filminde yer aldı. O sıralar Blixa "Alçakgönüllü olmadığım için üzgünüm, ama popüler muhabbetlere biraz da olsa kavramsal zekayı katan ilk grup Neubauten'dır" diyordu.

Amerika'da Mojave çölünde, İtalya'da Fiat fabrikasının yarış pistinde, Nürnberg'de Nazi Partisi'nin eski toplantı salonu gibi tuhaf yerlerde konser verdiler.

Mufti, Dante'nin "Cehennem"inin radyo tiyatrosu versiyonuna ve Faust'un New York'taki bir gösterimine müzik yaptı. Burada Blixa Mefisto'yu oynadı. 1989'a kadar kaldıkları Some Bizarre etiketiyle en son "Haus Der Lüge" albümünü çıkardılar. Ardından Mute Records ile anlaşma imzaladılar. 1992'de 1984 tarihli "Strategies Against Architecture" toplamasını yeniden yayımladılar.

Yeni ses kaynakları ararken kum, yanan petrol, taş, 11 çandan oluşan bir perküsyon kullandılar.

1993'de 'Interim' ve 'Malediction' maxi-single'ları ile muhteşem 'Tabula Rasa' albümlerinden oluşan üçlemeyi yayımladılar. Burada tümüyle, 17. yüzyılda yaşamış bir Flaman ressamın natürmortlarından seçmeleri yorumladılar. "Açık Plan" anlamındaki "Tabula Rasa", grubun Almanca'nın yanısıra İngilizce, Fransızca, Japonca ve Latinceye yer verdikleri bir albümdü. Kanadalı dans grubu La La La Human Steps için yaptıkları 'Blume' adlı parçada Anita Lane'in kırılgan vokali vardı. Tabula Rasa'nın kayıtları sırasında "Çöl" parçasına yanan petrol damlalarının sesi efektini eklediklerinden bir ay sonra, tuhaf bir rastlantıyla Körfez Savaşı patlak verdi ve petrol çölde gerçekten yanmaya başladı. Albümün kapanış şarkısı, Beatles'ın "All You Need Is Love"ından Blixa'nın yorumladığı 15 dakikalık "Headcleaner" adlı parçaydı. Bu üçlü albüm, grubun belki de en mükemmel, en yıkıcı performansıydı.

Einstürzende Neubauten, Meret Becker'in konuk vokalist olduğu 1996 albümleri "Ende Neu" ile kaos araştırmalarına devam ediyorlar.

Melih Katıkol

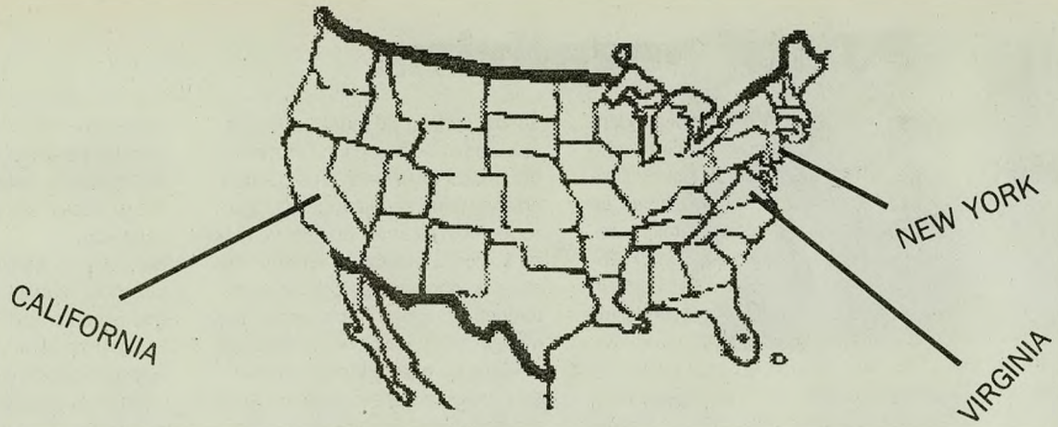

Amerika'dan üç eyalet... Folk ve blues geleneğinin üstüne modern müzikler inşa eden, ama "marj"da kalıp pek göze batmayan üç sıkı grup...

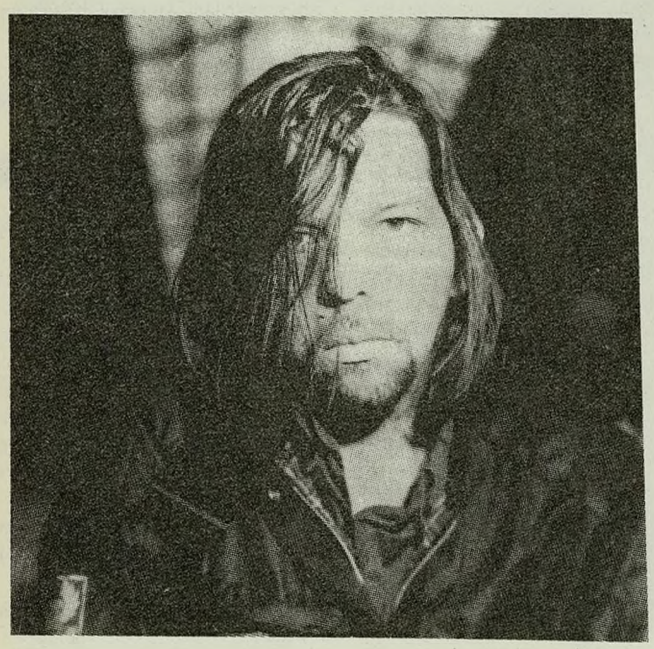

Sparklehorse
Bir sürü hayalet hikayesi

Sparklehorse, tütün diyarı Virginia'dan geliyor. Şarkılarına depresif, ama sert bir folk sesi hakim. Geçen yıl yayınladıkları ilk albümleri ***Vivadixiesubmarinetransmissionplot,*** *yeni yeni keşfediliyor. Bu sene içinde, marazi liderleri Mark Linkous, önce aşırı doz anti-depresan haptan öbür tarafa gitti geldi, sonra da yolda kapaklanıp düştüğü için dizlerinden ciddi şekilde sakatlandı, birkaç ayını meslektaşı Vic Chesnutt gibi tekerlekli sandalyede geçirmek zorunda kalktı. Linkous, hayattaki düşüşlerini ve kalkışlarını anlatıyor:*

İlk defa bir gazeteciyle konuştuğumda, bana, bu yeni-country müziği hakkında ne düşündüğümü sordu. Garth Brooks'dan ya da Randy Travis'den, bütün bu Nashville'li ahmaklardan bahsettiğini sandım. Meğerse, aslında kendime çok yakın hissettiğim tipleri, Palace Brothers'ı, Lambchop'ı, Mazzy Star'ı filan kastediyormuş. Lambchop'la ve Vic Chesnutt'la daha yeni single kaydettim. Ben kaza geçirdikten sonra, tekerlekli sandalye konusunda Vic'ten kurs gördüm.

Ufacık veletken tek bir tutkum vardı: Televizyonda Johnny Cash'in hazırladığı programları izlemek. Tepeden tırnağa siyahlar giyinirdi, müthişti. Bana gitar çalma arzusunu o verdi. Büyükbabam yedi yaşımdayken bir gitar almıştı bana ama, derhal yakmıştım aleti. Daima yangın çıkartma saplantısına sahip oldum. Sonra motorlara takıntım başladı, iyi bir yarışçı olmak istiyordum. Bir de bütün gün eski çakaralmazımı tamir ederek vakit geçirirdim. Rock, 14 yaşıma doğru Led Zeppelin ve Alice Cooper sayesinde tekrar hayatıma girdi. Kendime harbi bir gitar aldım, soloları çıkarmaya koyuldum. Bir gün tesadüfen gazetelerde Sex Pistols'la karşılaştım. İşte yolumu seçmiştim: Bir punk-rocker. Virginia'nın orta yerinde böyle biri! Arkadaşlarım haliyle şaşkınlıktan küçük dillerini yutuyorlardı. Lisedeyken tek deri ceket giyen bendim, lastik ayakkabılarımı kan kırmızısına boyamıştım. Külüstür bir Vosvos kullanırdım, mütemadiyen Buzzcocks dinlerdim. Herkes benden yaka silkmişti. Alice Cooper fanı olduğum, uzun saçlarla dolaştığım zamanlar redneck'lerden baseball sopasıyla az mı dayak yedim! Adeta kendi kendimi ihbar ediyordum. Annemin evinde yaşıyordum, babamla boşandığından beri geceleri bir fabrikada çalışıyordu. Etrafımda fazla büyüğümün olmaması iyiydi. Zaten, Hell's Angels'ların bir numaralı düşmanı olan motorlu çetelerle sürtmeye başlamıştım. Onla bunla dalaşır, sağdan soldan mal kaldırır, her türlü budalalığı yapardık. Ama çoğu beladan yırtardım, çünkü en yakın arkadaşım şerifin oğluydu.

Virginia, vahşi, korkutucu manzaralı, her zaman sisler altında bir yerdi. Bir sürü hayalet hikayesi etrafta dolaşırdı. Ailemdeki bütün kuşaklar kömür madeninde çalışırlardı.

Sonra liseyi terkettim ve kendimi New York'ta punk söylerken buldum. Sonra da Los Angeles'ta. O sıralar bir pop-star olmak da geldi aklıma. Tabii ki tam başarısızlık! Kendimi bir kamyonette yaşarken buldum. Tuhaftı: Başarıya ulaşmak için yemediğim nane kalmamıştı ama kendi kendimle başbaşa kaldığımda, sadece Daniel Johnton ya da Tom Waits dinliyordum. Hemen bir fikir geliştirdim: Neden bu adamların dolambaçlı, tuhaf müziğini kabul görebilir bir pop diline tercüme etmiyordum? Ama çok geçmeden her şeyi, grubumu, uyuşturucuları ve Los Angeles'ı terkettim. Bunu yapmasaydım orada geberir giderdim. Ne mutlu ki karım sayesinde Virginia'da toksikomani tedavisine gidecek cesareti buldum. Sonra duvar ressamlığı, baca temizleyiciliği filan yaptım. Eşim-ahbabımla beraber bir akustik gitarla İrlanda, İskoç ezgileri çalmaya başladım. Seneler sonra ilk defa sırf zevkim için müzik yapıyordum.

Hırslarımdan arındıktan sonra iyi şarkılar yazmaya başladım. Şimdi para kazanmaya başlarsam tek gayem bir çiftlik satın almak. Bir çiftlik ve bir çocuk: Buyrun size iki büyük özlemim. Oasis'le filan yarışa girmek yerine hayvanlarla meşgul olmak istiyorum. İki atım, üç köpeğim, bir sürü kedim ve yılanım var. Albümümüzdeki birçok şarkı hayvanlardan ve doğadan söz ediyor. Sisler içinde bir hayattan sonra onlar sayesinde gözlerimi açabildim. Biraz demode bir adamım, toplumda kendimi ispata ihtiyacım yok, yalnızlığı tercih ediyorum. Karım bu kadar sessiz ve acılı olmamdan şikayetçi. Ama yine de kötümserliğimi yenmek için gizli bir gücü içimde barındırıyorum.

Revolverimi yanıma almadan asla bir yere kıpırdamam. 95 yazında karımla birlikte yolda bir köpeğe çarptık. Acı çekiyordu. Silahımı kapıp boynuna ateş ettim, bu onu ayağa kaldırdı, koşarak uzaklaşmaya başladı. Bütün kurşunları zavallı hayvanın arkasından boşalttım. Hayatımda hiç bu kadar çirkin bir şey başıma gelmemişti... Kaza geçirdiğimde tek bir şey düşündüm: Köpek intikam alıyordu.

36→

JON SPENCER BLUES EXPLOSION
Hesapsız kitapsız çalma zevki

Jon Spencer Blues Explosion, New York'lu bir üçlü. İsimlerinde "blues"dan ziyade "explosion"a vurgu yapıyorlar. Blues'u elinden tutup kimsenin götürmediği yerlere götürüyorlar. Uyuşuk değil, vahşi blues'lardalar. Jon Spencer, vaktiyle Pussy Galore grubunda çalarkan "Eric Clapton must die" diyordu. Şimdi Blues Explosion'ına, Rufus Thomas, R.L. Burnside gibi işi bitmemiş tekaütleri de katmaya başladı. Dördüncü ve son albümleri ***Now I Got Worry*** *yeni yayınlandı... Jon Spencer'ın bakışıyla blues ile infilak:*

Garaj olsun blues olsun, kendimi herhangi bir akımın parçası gibi hissetmiyorum. Benim müziğim tasfiyeci ya da geçmişin peşinde koşan bir müzik değil. Ama açıkçası 60'lı yıllarda, yani büyük bluesman'lerin hayatta olduğu dönemlerde yaşamak isterdim. Blues Explosion'ın müziğinde hesap kitap yok, sadece çalma zevki var. Bir şey yapmaya çalışmıyoruz: Yapıyoruz.

Pussy Galore bir yoksunluk hissinden doğmuştu. 1985'de rock adına ne yapabilirdik, yapılmadık bir şey kalmış mıydı ki? Plaklarımız, konserlerimiz öfkeyle ve provokasyonla yüklüydü. Ama bu punk-blues tavrında biz yalnız değildik. Bir de Gun Club vardı. İlk albümleri benim için en az Cramps'in albümleri kadar önemlidir. Cramps daha ziyade rockabilly'di tabii...

R.L. Burnside'la, onu yeniden eski saygınlığına kavuşturmak amacıyla çalmış değiliz. Onun böyle bir şeye ihtiyacı yok. Hâlâ durmaksızın çalmaya devam ediyor, şimdiyi yaşıyor. Onun müziği amatör ve safkan blues'cular için biraz fazla vahşi. Burnside deli bir kalabalığın önünde bizimle birlikte sahneye çıktığında herkes korkunç haz aldı.

Chicken Dog şarkısını senelerdir sahnede enstrümantal olarak çalıyoruz, Rufus Thomas'ın anısına. Rufus Thomas benim en sevdiğim soul şarkıcılarından biri. Geçen şubat, Amerika'nın güneyinde turnedeydik, hava berbattı ve oralarda ender rastlanan bir kar fırtınası vardı. Memphis'te vakit geçirirken Rufus Thomas düştü aklımıza. Birkaç sene öncesinde bir alternatif rock grubuyla çalışmalar yaptığını biliyorduk. Çağırdık ve bizle beraber çalmayı kabul etti. Bizi çok yırtıcı buldu. Ondan biraz çekiniyordum çünkü gerçek bir fandım... Bir dönem Stax etiketiyle yayınlanan plaklarda epey dolaşmıştım. Rufus Thomas'ı, Otis Redding'i keşfetmem o sayede oldu. Ondan evvel Stooges, MC5, Residents, Kraftwerk, Birthday Party ve rockabilly dinlerdim.

Blues'u 60'lı yılların garaj-punk gruplarını dinleyerek keşfettim. Bütün bu gruplar Rolling Stones'u taklit ediyorlardı. Stones da Chess şirketinin bluesman'lerini taklit ediyordu. O zamanlar blues her taraftaymış.

Blues insanların bildiği gibi değil: Yüz yıldır çalınan üç akor. Bu çok kısıtlı, daraltıcı ve faydasız bir tanımlama. Biz müziğimize blues dışından da bir sürü malzeme katıyoruz. Yeni bir blues çaldığımıza inanıyorum ben.

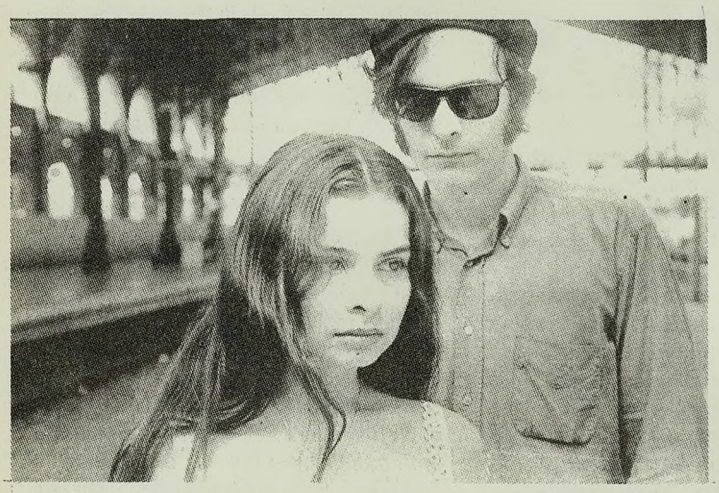

MAZZY STAR
Sanki herkes asi...

Yolculuk California'dan başladı. Rain Parade orkestrasının David Roback'i ile gizemli cadı Hope Sandoval'ın oluşturduğu yeni-beat-generation projesi Mazzy Star, altı yılını tamamlayıp üçüncü albümüne erdi: ***Among My Swan****. Daha az psychedelic, daha yumuşak, daha akustik... Sırayla anlatıyorlar:*

David Roback: Çoğu kişi için hayatlarına damga vurmuş, onları onlar kılan bir takım olaylar vardır. Annelerinin ölümü, piyangodan kazanılan ikramiye ya da ne bileyim, bir ruhani aydınlanma... Benim hayatımda böyle kilit bir dönem olmadı hiç. Bu şablona uyan kitaplar okudum, filmler seyrettim, şarkılar dinledim ama kendi hayatımda böyle bir şeyi birebir yaşamadım. Bizim müziğimiz, bizim hayatımızın kendisi. Tek bir şeyden ve hep aynı şeyden söz ediyor yani.

Hope Sandoval: Benim hayatımda bir takım esaslı şoklar oldu. Biliyorum ki bir sürü müzisyen asi gibi görünmeye çalışıyor, çünkü rock'n'roll hayatı sürmek, tüm bu laga lugaları yaşamak istiyorlar. Bazıları belki samimi.

Mesela, eğer David yoksulluk içinde büyüdüğünü söylemiş olsaydı, dalaverecinin teki olurdu. Diyelim ki ben müzisyenim, rock müziği yapıyorum, yoksul ve isyankar büyüdüm. Belki hâlâ da öyleyim ve bu benim sahip olduğum onur; iyi de ne olmuş yani? Ne var bu kadar büyütecek?

David Roback: Hope'la birlikte çalışmamın birincil sebebi onun harikulade bir güfteci olması. Asla dinleyenleri aynı şeyleri düşündürtmeye yönelten slogan sözler yazmıyor. İnsanların metinleri istedikleri gibi yorumlamaları mümkün... Ben, müziğin her an insanın karşısına çıktığı, bütün çocukların Syd Barrett'in ya da John Lennon'ın kim olduğunu bildiği bir yerden geliyorum. California'da müzik hakikaten de kültürün bir parçasıdır. Her zaman çok iyi radyo istasyonları vardır, klasik rock da çalarlar, çok daha marjinal, deneysel şeyler de... Asit rock ve psychedelic dinleyerek büyüdüm, ilk aldığım plak Beatles'tı. Sonra Velvet Underground, Neil Young geldi. Ardından da Patti Smith ve Tom Verlaine.

Hope Sandoval: Bob Dylan ünlü olduğu için, bütün insanlar onun akorlarının tamamen kendisine has olduğuna inanıyorlar. Neil Young için de aynı şey söz konusu. Ama aslında biliyoruz ki, onların müziği de başkalarınınkinden esinlenmiş. Ben Dylan dinlerken Woody Guthrie'yi işitiyorum. Bazıları bunu biraz farkediyor, çünkü Gutherie de yeterince ünlü; ama Dylan'ın hiç tanınmayan Bert Jansch'dan esinlenmiş olabileceğine kimse ihtimal vermiyor. Dylan'ın sevdiğim tarafı, topluma ve gazetecilere kolayca meydan okuyabilmesi. Benim de insanlarla aram pek yok, çünkü huysuz ve dalgınım, bu da millete zorluk çıkarıyor tabii. Bu anlamda Dylan'a bayılıyorum, çünkü içinde bulunduğu durumun efendisi o.

→37

Trip-hop, Bristol sound gibi "yeni" tabirler Tricky'nin adı geçmeden açıklanamıyor bugün. 90'lı yılların belki de en "hak edilmiş" başarısına imza attı Tricky. Bir sokak çocuğuyken müziğe adım attı ve yalnız kendi hayatında değil, çağdaş pop müziğinde de önemli değişiklikler yarattı. Daha Massive Attack'de bir "yardımcı unsur" olarak rap yaparken yıldızı parladı. Sonra, Martina'nın vokalleriyle alıp başını giden, her biri birer başyapıt olan şarkılar çıkardı ortaya. Björk, Neneh Cherry, Alison Moyet gibi kalburüstü kadın şarkıcılar da onun şarkılarında boy gösterir oldular... Yeni yayınlanan üçüncü albümünde, yine en büyük "suçortağı" Martina'yı kattı yanına... Gerçek bir ses işçisinin hayatında ve sanatında kısa bir gezinti...

Tricky

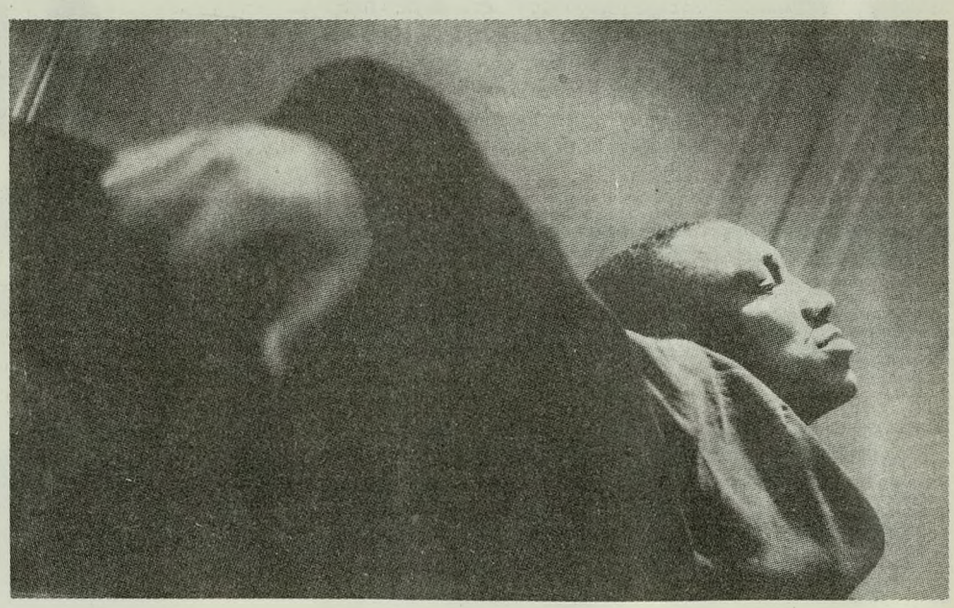

Seks tehlikeli biR şey...

***Nearly God* ismi nereden geliyor?**

Geçen yıl adamın biri benimle Almanya'da röportaj yapmaya gelmişti. Ve söze, "Eee, Tanrı olmak nasıl bir his, daha doğrusu neredeyse bir Tanrı olmak?" diye girdi. Nearly God ismi buradan çıktı işte.

Niye *Nearly God* albümü senin adını taşımıyor?

Bir şeyler üretmem gerekiyordu ama, plak şirketi bir yıl içinde iki Tricky albümü çıkarmama izin vermiyor. Ama kontratımda, başka bir isim altında istediğim kadar plak çıkarabileceğime dair bir ibare var. "Durban Poison" benim plak şirketine karşı baskı aracım, bana güç veriyor. Üstelik kısır müzik endüstrisi döngüsünün dışında kalarak müzik üretmemi sağlıyor. Müzik endüstrisinin içinde topu topu bir yıl geçirmek bile hayal kırıklığına uğramak için yeterli.

Bu hayal kırıklığı sözüyle ne demek istiyorsun?

Mesela Radio 1 benim müziklerimi çalmıyor, dediklerine göre benim müziğim fazla karanlık ve ağırmış. Bu tür tavırlar insanları uzlaşmaya zorlamak için. Sonuçta herkes rol yapmaya, kendi etrafında bir imaj yaratmaya çalışıyor. Etrafta hiç yaşamadıkları deneyimleri anlattıklarını iddia eden bir sürü sanat koleji öğrencisi var. Hepimiz birer ucubeyiz. Peki ben ne yapıyorum? Dürüstlüğümü orospulaştırıyorum. Sık sık başımı derde sokmuyor değil bu, ama ne yapayım ki müziğimi gerçek tutmaya çalışıyorum.

Bir pop şarkısı nasıl "gerçek" olur?

Satmak amacıyla albüm tasarlamadığınız zaman. Shaun Ryder bana Brits ödülleri töreninde çılgınca bir şey söyledi. Dedi ki, "biz çirkiniz". İşte buna katılıyorum. Demek istediği, enerjimizin her zaman hoş, ışıkla yüklü olmayacağıydı. Çirkin insanların da müzik yapabilmeleri iyi bir şey.

Bir keresinde demiştin ki, "her şeye siktir çekmelisin". *Nearly God* da her şeye karşı çekilmiş koca bir siktir git mesajı mı?

Evet, evet. Sürekli kaçıp duruyorum. Avustralya'da bana "ağır beat'lerin tanrısı" diyorlar. Bu tür şeyleri ürkütücü buluyorum, bu yüzden bu albümde beat falan yok. Yaramaz bir çocuk gibiyim. Sürekli kaçıp duruyorum. Müzikal olarak insanların kafasını karıştırıyorum. Bir albümü dinliyorlar ve ardından ne geleceğini bildiklerini sanıyorlar.

Biraz daha geçmişe dönüp *Maxinquaye*'den bahsedelim. O albümün havası, söylendiği kadar karanlık mıydı sence?

Albümün bütünü tam bir karmaşaydı, her şarkı farklı yerde yapılmıştı. Albümde birçok farklı his var, tam bir karmaşa. Ama karanlık bir atmosferi olduğuna inanmıyorum. "Overcome" çok güzel bir şarkıydı, "Ponderosa" da beni dinledikçe mutlu ediyor. "Strugglin" parçası ise rahatsız edici bir parça. Asit almışken dinlemenizi tavsiye etmem. Kısacaşı bu albüm, hızlı düşünen ve sürekli değişen, hiçbir ruh havasında fazla uzun durmayan bir adamın ürünü.

Martina ve sen çok farklı geçmişlere sahipsiniz. Dışarıdan bakılınca aykırı bir birliktelik gibi duruyor. Seni, PJ Harvey, Nirvana ve Henry Rollins gibi isimlerin müzikleriyle tanıştıran Martina oldu, değil mi?

Evet, Martina özel okuldan yetişme. Onun dinlediği müziklerle benim dinlediklerim arasında dağlar kadar fark var. Üstelik Martina'nın aksine, ben hayatımda tek bir kitap okudum, o da bir Bob Marley biyografisiydi.

Peki, müziğinizdeki gerilimi yaratan ikinizin bu farklı geçmişleri mi?

Evet, müzikal olarak bakıldığında işe yarıyor. Şarkı sözlerimin çoğunun İngiliz özel okullarından yetişme insanları ürkütmesi işten bile değil. Hele bunları özel okul mezunu bir kıza söyletmek, bu şarkıları garip, gelenekdışı kılıyor. Genel olarak bakıldığında ben onun ne olduğunu biliyorum, o da benim. "I'll fuck you in the ass/Just for fun..." dizelerini Martina'ya söyletmek pek kolay olmadı tabii.

***Maxinquaye* albümünü seksi olarak nitelendiren birçok insan var. Seksi yorumlayışın da genel olarak insan ilişkilerini yorumlayışın gibi; çirkin, dürüst, karışık...**

Değişik sınıflardan insanlar değişik müziklerle düzüşmek ister. Sevgilinle düzüşmek için gettoya giden bir adamsan bu müzik belki uyuyordur sana. Belki de *Maxinquaye*'deki tehlike sinyalleri bazı insanlara çekici geliyordur. Bilmiyorum, niye seksi diye nitelendirildiğini anlamıyorum.

Seks ve cinsellik genelde tehlikeli, ayartıcı bir his olarak beliriyor şarkılarında.

Ama zaten seksin tehlikeli olduğunu düşünüyorum, HIV ve AIDS yüzünden değil tabii. Suratının ortasında patlayan bir yumruk gibi. Seksin ardından iki insan arasında hiçbir şey eskisi gibi olamaz.

Kendini tanımlamak için beş kelime seç desem...

Komedyen, yalancı, eğlenceli, kuşkucu... gerçek. Eğer ben garipsem, hayat beni garip yaptı.

Mesela babanla olan ilişkin mi? Babanla ilgili gençliğindeki en büyük sorunun neydi?

Öyle bir sorunum olmadı,

38→

çünkü babamı hiç tanımadım.

Sizi ne zaman terk etmişti baban?

Annem öldükten hemen sonra, ben dört yaşlarındaydım. Ondan sonra Bristol'daki akrabalarımla birlikte yaşadım, onu tekrar gördüğümde 12 yaşımdaydım. Sıkıntıdan telefon rehberini karıştırıyordum. Kendi adımla karşılaştım: Adrian Thaws. Teyzem bunun babamın numarası olduğunu söyledi. Ona telefon açtım ve "ben senin oğlunum" dedim. Bir hafta sonra görüştük. Ondan sonra toplam dört defa gördüm onu. Son beş yıldır görüşmedik.

Konuyu değiştirelim ve Public Enemy'nin "Black Steel In The Hour Of Chaos" cover'ınızdan bahsedelim. Rap ne ifade ediyor sence?

Chuck D bence bir deha. Mücadelesini tam olarak anlayabildiğimi söyleyemem, çünkü Amerikalı değilim.

Evet, Bristol'lusun. Peki Bristol ne ifade ediyor sana?

Çok uzun süredir Bristol'a gitmedim bile. "Bristol Sound" falan gibi laflara da inanmıyorum. Böyle sınıflandırmalar ilgilendirmiyor beni. Müziğimin konuşmasını istiyorum. İnsanların Eric B & Rakim ya da U2'nun *Joshua Tree* albümlerini kafalarında canlandırmasını isterim. İnsanlar buna trip-hop adını vermeden önce de ben Rakim dinliyordum. Public Enemy de aynı şekilde. Mücadelelerini anlamasam da Chuck D'nin şarkı sözleri mükemmel. Sırtınızın sıvazlanması asla bitmez. Göreceksin, gelecek yıl basın benim ağzıma sıçıyor olacak.

Yeni albümün Pre-Millennium Tension'dan bahseder misin, İsmi neye gönderme yapıyor?

İsim, insanın kulağına hoş geliyor ve kesinlikle 2000 yılının gelmesine ait aptalca korkularla alakası yok. Pre-Millenium Tension benim eserim; insanlar ilk başta anlamazlarsa da sonradan yakalarlar. *Nearly God*'da ya da *Maxinquaye*'de de öyle olmadı mı? Benim müziğim, boyuna aynı şeyleri yapanlara karşı sürekli bir isyan halinde. Yenilik arıyorum. Eğer bir şey daha önceden yapılmışsa, beni enterese etmiyor. Ondan esinlenebilirim ama asla taklit etmem. Yeni bir takım parçalar yazdım ama henüz piyasaya çıkartmıyorum. İçlerinde benim bile anlamadıklarım var. İyi ki de böyle; yoksa ilerleyemezdim. Neticede bu yetenek bir tür bağış, ama nereden geldiğini bilmiyorum. Bana düşen onu kutlamak. Sonuçta bir sanatçı olmaktan çok mutluyum. Hiç müzik eğitimi görmedim, nota okuyamam bile...

Çok bol ürün veriyorsun. Bir anlamda Prince'e benziyorsun.

Aptalca geliyor ama evet, İngiliz Prince olabilirim. Benim müziğimde siyah ve beyaz yoktur, bu yüzden de benzersizdir. Hızlı çalıştığım doğru. 'Şuraya bir es koyalım' diye düşünmek bana göre bir iş değil. Kalın bir cigara sarıp müziği sonuna kadar açarım ve bir seferde miks ederim, tamamen doğaçlamadır her şey.

Sana edilmiş en aşağılayıcı laf nedir?

Müziğimin Portishead'e benzediği...

Peki, kendini nerede tanımlıyorsun?

Bob Marley, Kurt Cobain, Grace Jones, Prince, Billie Holiday, Peter Gabriel, Rakim, Miles Davis. Bu dünyadan olmayan o insanlar arasında anılmak isterim. Ve bunu yapabilirim.

Müzik sahnesine girdiğinde yıl 1991'di. Aradan sadece beş yıl geçti ve Dry, Rid of Me ve To Bring You My Love albümleriyle Polly Jean Harvey adı daha şimdiden alternatif rock'un baş köşelerinden birine yerleşti. Her tür müzikle flört halinde Harvey; Nick Cave'le de düet yapıyor, Björk'le de... Tricky'nin salonundaki tek poster onunki. Gerçi İngiliz ama İngiliz müziğinin alamet-i farikası olan incelmişlikten nasibini almayan ham bir müzik yapıyor. Son olarak John Parish ile birlikte Dance Hall At Louse Point'i kotardı. Sadece icracı değil, aynı zamanda besteci. Meraklılarına bir kıyak: Strange Days filminde Juliette Lewis'in haykırdığı 'I Can Hardly Wait' şarkısı da PJ Harvey'e ait. Yolunu daha baştan çizmiş ve bu yolda emin adımlarla ilerleyen bir şarkıcı/besteci/müzisyenle karşı karşıyayız. Değişmekten ve ortalığı karıştırmaktan korkmayan, şarkılarıyla olduğu kadar imgesiyle de kendinden söz ettiren... PJ Harvey önceleri sanki bir gruptu, şimdiyse oradan oraya dolaşan, beğendiği insanlarla çalan ve söyleyen tek bir insan. İşte hikayesi...

PJ Harvey

Bir sürtük gibi

Kendini beğeniyor musun?

Valla, kendimi beğenmeyerek uzun yıllar geçirdim, onun için kendimi beğenmek benim için yeni bir şey. Son iki ya da üç aydır "hayatım hiç de fena değil" diye düşünmeye başladım. Eskiden, kendimde beğendiğim özelliği soracak olsaydınız utanıp kızarırdım. Oysa şimdi aynı soruya "sol baldırım" diye cevap verebilirim. Eminim, şaka yaptığımı sanıyorsun.

Kendini beğenmeye başlaman niye bu kadar uzun zaman aldı?

Kendimi çok sert eleştiririm. Ve kendimden çok şey talep ederim. Bu kafadan ve bu vücuttan ne çıkarabileceğimi merak ediyorum. Ve bunu anlamanın tek yolu, onları sonuna kadar zorlamak. Bunu yapmaktan hoşlanıyorum. Ne kadar fazla şey üretebileceğimi görmek istiyorum. Yolumun üstünde birçok fırsat vardı. Uzlaşma fırsatı. Kendi bildiğiniz yolda sebat etmek, özellikle İngiltere'de çok önemlidir. Tam olarak şu ya da bu olmama gibi bir şansa sahibim, arada bir yerde duruyorum ve bu işleri benim için daha kolaylaştırıyor. Son bir-iki senedir olayları farklı bir açıdan görmeyi öğrendim. Farkı yaratan bu oldu. Artık "sadece ben, ben, ben" demiyorum. Dünyanın benim ve benim sorunlarım etrafında dönmediğinin farkına vardım. Kendi içime kapanıktım ve sık sık tüm dünyanın benim omuzlarımda durduğunu düşünürdüm. Büyüdüğüm yerde sessiz, yalıtılmış bir hayat yaşamıştım. Pek fazla arkadaşım yoktu. Sadece erkek kardeşim ve onun arkadaşları. İşte o zaman kendi içinizde arkadaşlar icat etmeyi ve kendi içinizde yaşamayı öğreniyorsunuz. Sanırım hâlâ aynı şeyi yapıyorum. Kendi kafamın içinde yaşıyorum.

Bu küçük Güney kasabası, Dorset, bir anlamda senin sığınağın mı?

Yalnız yaşamayı seviyorum. Burası doğanın ortasında, sessiz bir yer ve iki-üç gün boyunca kimseyi görmeden yaşadığım, üstelik kendimi de garip hissetmediğim oluyor. Ondan sonra "Tanrım, bende bir gariplik mi var yoksa?" demeye başlıyorum. Ardından yine o kalabalığa dönüyorum, etrafım insanlarla çevriliyor, kendime bakmayı unutmaya başlıyorum. Dorset'te olmak insanlar üzerinde odaklaşmamı sağlıyor. Temel şeylerle olan bağlarınızı daha sıkı hissedebiliyorsunuz. Kentlerde uzun süre yaşadığım zaman bu temel bağları yitirmeye başlıyorum. Yine de burada kalmamayı seçtiğim zamanlar yok değil.

Niye resmi değil de müziği seçtin?

Evet, resim bölümünü kazanmıştım ama, müzik resme göre daha geçici bir heves gibi geliyordu bana. "Bir yıl müzik yaparım ve ardından resim bölümüne başlarım" diye düşünüyordum. Aradan beş yıl geçti ve insanlar hâlâ yaptığım müzikle ilgileniyorlar.

İlk albümün *Dry*'ın ardından özellikle kadınlar arasında çok tutuldun. Sana "feminist" etiketi yapıştırıldı hemen.

Feminizmle ilgileniyorum desem yalan olur. Bu konuda kafa yormuyorum. Belki olup bitenleri göremeyecek kadar aptalım, belki de cinsiyetçiliğin hiçbir zaman sorun olmadığı bir ortamda yaşayacak kadar şanslı olduğum için anlamıyorum.

Üstelik o zaman NME'nin kapağı için çıplak sırtını da sergilemiştin.

O an yanımda olan arkadaşlarımdan biri, sırtımdaki kasların görünmesinin daha iyi olabileceğini söylemişti. Ben de yaptım. İşin doğrusu şu galiba; sürtük gibi görünmekten ve bir politikacı gibi düşünmekten

→39

hoşlanıyorum.

***Dry* ve *Rid of Me* albümlerinde Nick Cave'in ve Tom Waits'in etkisi çok belirgin.**

Evet, nereye gittiğimi çok iyi biliyorum. Bu biraz hesaplı kitaplı davranmak gibi gelebilir ama sanatsal olarak ne yapmak istediğimi çok net biliyorum. Güçlü bir yön duygum var ve bunun için uğraşıyorum. Örneğin Tom Waits... O da ne yaptığının farkında. Bu da fazla hesaplı bir tutum sayılabilir ama ben bu tür, ne yaptığını bilen insanlara saygı duyuyorum sadece ve onlarla karşılaştırılmak isterim.

Bu iki albümün ardından keskin değişiklikler yaşadın. O zamana kadar PJ Harvey aynı zamanda bir gruptu ve birden sadece sen kaldın ortada.

Başka enstrümanların sesini duymak için kıvranıyordum. Bir evliliği bitirmek gibiydi ama Rob ve Steve'le yollarımızı ayırmak zorundaydık. Ardından Flood (U2 ve Björk'un prodüktörü) ile çalışmaya başladım ve eskiye kıyasla daha özgür olduğumu hissettim. Sarma sigara içmeyi bırakıp şan dersleri aldım.

***To Bring You My Love*'daki iki müzisyen, Mick Harvey (Nick Cave'in basçısı) ve Eric Drew Feldman (Captain Beefheart'ın stüdyo müzisyeni) albümün müzikal yönelimiyle ilgili yeterince ipucu veriyor zaten. Bu albüme 20 şarkı yazmak için kendine üç ay süre biçtiğini söylemiştin.**

Evet, her sabah uyanıp da aklıma verdiğim bu söz geldiğinde deliye dönüyordum. "Mümkün değil, çıldırmış olmalıyım ben" diye düşünüyordum. Bu albüm şimdiye dek yaptığım en zor şeydi. Sadece müzikal olarak değil, zihinsel, fiziksel ve ruhsal olarak da... Sahip olduğum her şeyi o albüme kattım. İnsanların kolaylıkla kabullenebileceği, bağırlarına basabileceği bir albüm yapabilirdim ama, tam olarak istediğim şeyi yaptım. Gerçekten baş döndürücü şarkılar var albümde. Kendi sağlığım için liriklerimin anlamını tartışmamayı yeğlerim. Ama şunu söyleyebilirim ki, bu şarkılar tamamen içimden çıkma şarkılar.

İş ortağı John Parish

P.J. Harvey, yeni albümü Dance Hall At Louse Point'de kadim dostu John Parish'in emrinde çalışıyor. Çift imzalı albüm hakkında John Parish'in söyledikleri:

Kaç yıldır müzikal güzergahım Polly Jean Harvey'e sıkı sıkıya bağlı. Albümlerinin çoğunda perküsyonist, gitarist ya da prodüktör olarak bulundum ama ilk defa isimlerimiz eşit parçalar halinde albüm kapağında boy gösteriyor. Başlangıçta albüm bir koreografi etrafında yazılmıştı ve enstrümantaldi. Ama bu şarkıları gruba dinlettiğimde Polly atmosfere bayıldı ve albümü birlikte yapmamızı teklif etti. Hiç alışık olmamasına rağmen başka birinin yazdığı müzikler üstüne metin uydurmak onu eğlendirdi... Polly'yi tanıdığımda 17 yaşındaydı. Hem sanatsal hem de müzikal olarak yaşadığı dağişimleri gözlemleyebildim. Birkaç ay içinde çekingen yeniyetme folk şarkılarından gerçek ateşli şarkılara geçiş yaptı. Bu sesi duyduğumda tek düşündüğüm, 17 yaşındaki bir kıza ait olamayacağıydı. Şarkı sözleri evet ama, ses hayır. Ve on yıl sonra bu ses hâlâ her seferinde beni afallatmayı beceriyor..

Olmadığım bir insan gibi davranmıyorum. Beste yaparken tamamen kendim olduğumu hissediyorum.

***To Bring You My Love*'da yoğun dini etkiler de var ama...**

Tanrı'yı bulduğumu falan söylemiyorum. Bir gün uyanıp da "galiba bir Tanrı var" demedim. Yıllardır dinle ilgilenirim ama o kadar... İncil'deki hikâyeleri okumak beni heyecanlandırır. Hepsi bu.

Aylarca "neredeyse Tanrı" olduğu iddia edilen Tricky ile birlikte turne yaptın. Onu nasıl buluyorsun?

Bence Tricky harika bir insan. Üstelik garip falan da değil. Bu, insanların ona yakıştırdığı bir şey.

***To Bring You My Love*'la birlikte tek değişen, grubundaki insanlar ve müziğin değildi. İmajın da değişti. Artık sahnede gitar bile çalmıyorsun.**

Gücün, güzelliğin ve inceliğin karışımından her zaman hoşlandım ve o "DRAG queen" çizgisini aşmaktan. Büyük sahnelerde çaldığımda güçlü bir izlenim yaratmak istiyorum. Bu da genelde ağır makyaj yaparak oluyor. Ama hiçbir zaman bir şeyi sadece ve sadece gösterişli ve güzel olduğu için yapmadım. Bu müzikal olarak yapmak istediğime aykırı kaçardı. Yeni görüntüm çok eğlenceli. Beni seyreden insanlar artık daha iyi vakit geçirebilecek. Ama bunları yapabilmek için çaba harcıyorum. O yüksek topuklu ayakkabıları giyebilmek için sürekli egzersiz yapmam gerekiyor. Bu tür şeyler giymek ve etrafta dolanmak başlı başına bir sanat. Gerçekten!.. Evet, sahnede gitar çalmayı da bıraktım. Çünkü beni yerime çiviliyordu. Şarkı söylemeye ve dans etmeye daha fazla odaklanmak istiyorum. Tabii bu, tayt pantolonlar içinde sahnede koşuşturup duracağım anlamına gelmiyor.

40→

PolyGram

NEW RELEASES

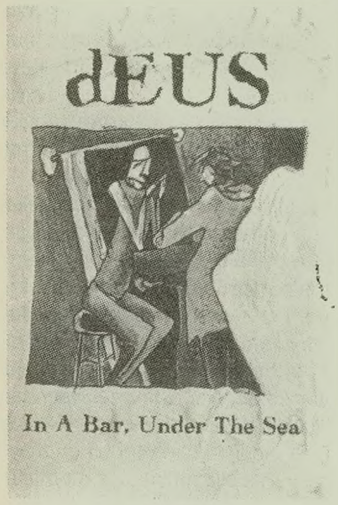

dEUS
In A Bar, Under The Sea

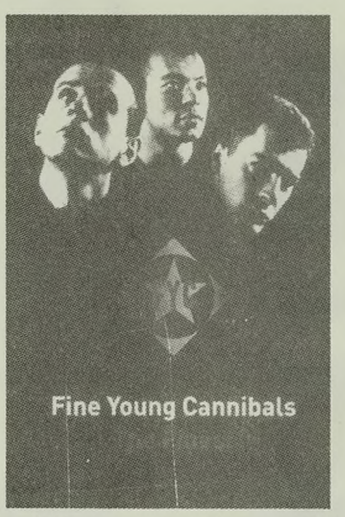

Fine Young Cannibals
The Finest

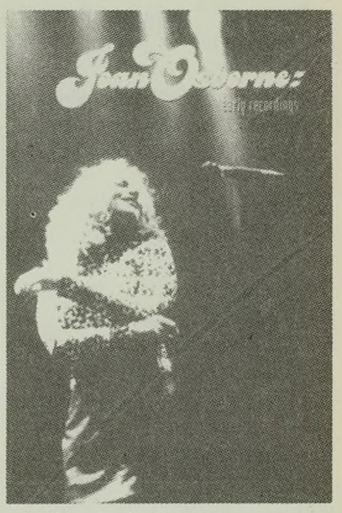

Joan Osborne
Early Recordings

omc
How Bizarre

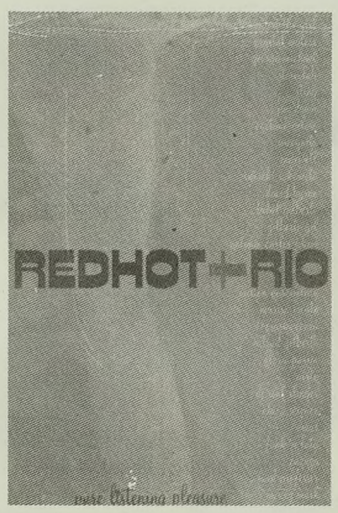

Red Hot + Rio
Various Artists

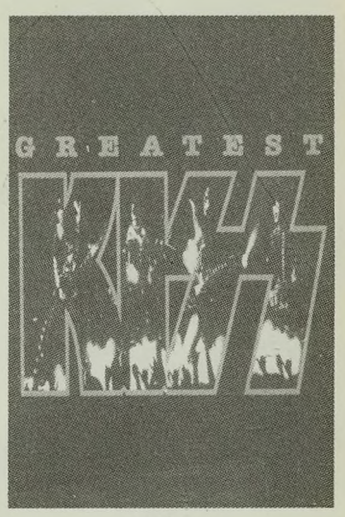

Kiss
Greatest Kiss

çıktı

CD•MC

RAKS MÜZİK

SEX İSYANLARI

Öfkeli genç adamlar

Simon Reynolds ve Joy Press, Melody Maker, Wire, Spin ve Village Voice gibi dergilerde rock, popüler kültür ve kadın konularında yazılar yazan iki önemli gazeteci. "Sex Revolts" adlı ortak kitapları ilk kez 1994'te İngiltere'de yayımlandı. Yazarlar "Seks İsyanları"nı ilk yazmaya başladıklarında kafalarında rock müziğinde kadın düşmanlığı üzerine bir araştırma yapmak varmış. Süreç içinde rock müziğinde kadın imajı üzerine bir araştırmaya dönüşen çalışma, sonunda bugünkü halini almış: Yani başkaldırının hem erkek hem de kadın açısından bir tür psikanalizi.

(Bir süredir Açık Radyo'da İştar Gözaydın ve Cem Sorguç'la birlikte bu kitap temelinde "Erkekler ve Kadınlar ve Rock'n'Roll" adlı bir program yapıyoruz [Çarşamba 22:00-23:00 arası]. Müzük dergisini okuyanlar da "rock solcu mudur?" tartışmasını hatırlayabilir. Bu tartışmada da "Seks İsyanları"nda yer alan bir bölümden yola çıkmıştım.)

Kitabın ilk bölümü kadın düşmanlığı üzerine. Yazarlar önsözde şunları yazmış: Kadın düşmanlığını ele alırken heavy metal'in ya da gangsta rap'in kör gözüm parmağına örnekleri üzerinde durmayacağız. Daha çok devrimci ya da liberter görünenin altında gizlenen ataerkil değerleri, kadın düşmanı alt-metni inceleyeceğiz. Ama bu kesinlikle bir yargılama olmayacak, belki bir soruşturma demek daha doğru olur. Çünkü kitapta yer alan sanatçıların hemen hepsi bizim de sevdiğimiz isimler. En saldırgan tavırlılar arasında yer alan, mesela Rolling Stones, Iggy Pop ve Nick Cave'den vazgeçmemiz söz konusu değil.

Kendileri için apaçık baskıcı olmasına rağmen kadınların Led Zeppelin ve Guns'n'Roses gibi toplulukları sevmesi için şöyle bir benzetme yapılabilir: Nükleer başlıklı bir füzenin kullandığı yakıtı –bu durumda kadın düşmanlığı oluyor– ve hedefini –bu durumda siz oluyorsunuz– gözardı edip, uçuşunu coşkuyla seyretmeye benziyor.

Ama durum gerçekten karışık. Estetik ve etik arasındaki çelişkiyi çözmek kolay değil. Yapılabilecek en iyi şey bir ateşkesi kabul etmek. Sex Pistols'ın "Bodies" adlı kürtaj karşıtı şarkısından çok etkilenen, hatta birçok kadın şarkıcının "doğru" tavırlı şarkısına tercih eden feminist yazar Ellen Willis bu etik-estetik çelişkisini şöyle dile getiriyor: "Şarkıcının isteklerini, sevgisini, nefretini cesurca ve saldırganca ifade eden müzik bende de aynı şekilde davranma isteği oluşturuyor. İçeriği kadın, seks ve hatta bir anlamda insanlık karşıtı da olmasına rağmen, biçimi özgürlük mücadelemde bana cesaret veriyor. Benzer biçimde mıymıntı müzik, politik tavrı ne olursa olsun, beni de mıymıntılaştırıyor."

Önsözün ardından gelen bölüm ise "Öfkeli Genç Adamlar" başlığını taşıyor ve rock müziğinin içine doğduğu kültürel ortamın çerçevesini çizmeye çalışıyor... ***Cüneyt Cebenoyan***

Hayatta her türlü asi var. Kimi içinde yaşadığı özgün toplumsal koşulların kısıtlamalarına isyan ediyor. Bazıları ise her koşulda isyan etmeye kararlı nedensiz asiler. Bu nedensiz asilere iyi bir örnek (bizde Kanlı Hücum gibi garip bir adla oynamış olan) *The Wild One* (Vahşi) adlı filmde Marlon Brando'nun canlandırdığı karakterdir. Brando, *The Wild One* adlı filmde neye karşı isyan ettiği sorusuna "Seçenekler neler?" diye karşı bir soruyla cevap verir. İsyankar tavırlarına anlam kazandırmak için neden arayan asiler de var. Peki bu delikanlıları, bu erkekleri, eğer varsa birleştiren ortak özellik nedir? Erkeklikleri yani maskülenlikleridir.

Asi kavramını düşündüğümüzde de sonuçta aklımıza gelen budur. Bizim tezimiz şu: Görünürdeki bahanesi ya da bağlamı ne olursa olsun, her tür isyanın psikolojik itici gücünün önemli bir bölümünü anneden ayrılma dürtüsü teşkil eder. Eril isyan, bebeğin anneden ayrılışının, cennetten sürülüşünün, erkeğin ego'sunu yani ben'ini oluşturan o temel kopuşun bir yeniden canlandırılışıdır. Asi bireyleşme sürecini sonsuz ve çeşitli kopuş törenleriyle canlandırır, sürekli evcillikten, yerleşik ev hayatından kaçar. Bu kaçış kaçınılmaz olarak pişmanlıkla karışıktır ve sıkça –Rolling Stones ve Jimi Hendrix örneklerinde olduğu gibi– yeni bir ev arayışına yönelir; huzursuzluk sona erer ve idealleştirilmiş ya da mistik bir anne idiline demir atılır. Nietzsche'nin dediği gibi "yeni tapınağın inşası için eskisinin yıkılması gerekmektedir."

Böylece asi aynı anda hem soyut bir dişiliğe (yuvadan uzak bir yuvaya) tapabilir, hem de gerçek yaşamındaki kadınlardan nefret edebilir ve korkabilir. Ana rahmine dönmeyi veya idealleştirilmiş bir anne-sevgiliyi arzulayabilirken, çevresindeki kanlı canlı kadınlardan uzak durabilir ya da kaçınabilir. Asinin imgeleminde kadınlar, iğdiş edici düzenin hem kurbanı hem de uygulayıcılarıdır. Kadınlar, asinin sahip olmadığı tüm özellikleri (pasiflik, ketlenmişlik) ve asinin özgürlüğünü tehdit eden her şeyi (toplumun değer yargıları, yerleşik ev hayatı) temsil eder. Kadın dünyasına yönelik bu çelişik tutum rock isyanının bütün klasik örneklerinin ayırdedici özelliğidir, Stones'dan, Doors'a, Led Zeppelin'den, Stooges, Sex Pistols, Guns'n'Roses ve Nirvana'ya kadar.

Asi ile devrimci

Jean Paul Sartre'ın asiyle devrimci arasında yaptığı ayrım bu noktada bize yardımcı olabilir. Sartre için asi, başkaldırdığı düzenle gizli bir işbirliği içindedir. Amacı yeni ve daha iyi bir sistem yaratmak değildir; yalnızca kuralları yıkmak istemektedir. Buna karşın devrimci yapıcıdır, adil olmayan bir düzeni yeni, daha iyi bir düzenle değiştirmek ister, bu nedenle de disiplinli ve özverilidir. Asi, sorumsuz olduğu için şimdiyi yaşama, sefa sürme olanağına sahiptir; devrimci ise kimliğinin kollektif içinde erimesinden, gelecekte hayata geçecek olan uzun vadeli projesinin gelişmesinden, ilerlemesinden mutlu olur. Rock'un devrimci bir sanat olmadığının; itaatsizliğinin ve ego gösterilerinin kapitalizm ve ataerkilliğin sınırlarının dışına taşmadığının ya da bu sınırlarla uyum içinde olduğunun bilindiğini varsayıyoruz.

Asi'nin temel sorunu, büyük ölçüde, belirli bir ataerkil düzenin, erkekliğinin özgürce serpilmesini engellemesi ve bunun yerine ona vasat (medyokr) bir hayat sunmasıdır. Kahramanlara layık bir hayat düşlerken, makinenin bir dişlisi olmaya mahkum edilmektedir. Bu arada kadınlar ataerkilliğin statükosuyla, asilerin alternatif iktidarı, Müsrif Oğulların (İncil'deki bir hikaye) rock'n'roll biraderliği arasında sıkışıp kalır. Kadının burada kendini gerçekleştirme olanağı genellikle ilham perisi, sevgili veya groupie olmaktan ibarettir: hayranlıkla erkek asinin maceralarını izleyen çömezler.

Mom-izm: "Annecilik"

Rock'n'roll isyanı savaş sonrası mom'ismi yani anneciliğiyle aynı anda ortaya çıktı. Annecilik, Amerika'nın hastalıklarının önemli bir bölümünden anneleri sorumlu tutan bir felsefeydi. Kavramı, Philip Wylie adlı popüler bir eleştirmen ortaya atmıştı. Wylie, 1942'de yayımlanan, kadın düşmanlığının zirvelerinde dolaşan

Generation of Vipers (Engerekler Kuşağı) adlı kitabında Amerikan kültürünün "yok eden annelerin" elinde dejenere olduğunu iddia ediyordu. Wylie'ye göre Amerika bir yandan materyalizm, diğer yandan da Wylie'nin kadınlarla özdeşleştirdiği sığ popüler kültür arasında sıkışıp kalmıştı. Soap operalar, moda, TV, radyo, duygusal pop şarkıları, Hollywood, büyük mağazalar gibi kitle kültürünün değersiz biçimleri kadın duygularına, duyarlılığına yönelik olarak tasarlanmıştı ve Amerikan kültürünün erkeksi yönlerini temelinden dinamitliyordu. "Radyo annenin en öldürücü silahıdır, çünkü dinleyen herkese anaerkilliğin damgasını vurur" diye yazıyordu Wylie, kıyametten söz edercesine (birkaç yıl sonra olsaydı 'televizyon' diyecekti). Wylie, kitle iletişim araçlarının 'anaerkil duygusallık, yapış yapışlık, aşırı hassaslık ve gizli bir acımasızlık'a dayalı diktasına karşı savaş açmıştı; bu diktada 'ulusal yok oluşun işaretlerini' görüyordu.

Wylie'nin kuduruk söyleminin çözümlemesini yapan Jacqueline Rose, 'dişiliğin tehlikeleriyle kitle kültürünün tehlikelerinin' nasıl 'birbirleriyle yakın ve izomorfik (eşbiçimli) bir ilişki içinde' görüldüğüne dikkat çekmişti. 1940'lar ve 50'lerde popüler kültürle kadınları ilişkilendirmek eleştiri çevrelerinde standart uygulamaydı. Dwight MacDonald, *A Theory of Mass Culture* (Bir Kitle Kültürü Kuramı; 1953) adlı denemesinde 'dayanma gücü, Kitle Kültürünün yaydığı baştan çıkarıcı kokulara karşı bulunduğu yeri korumak isteyen kişinin sahip olması gereken en önemli erdemdir' diyordu. İşin komik yanı bu tür cinsiyet temelli züppelik sonraları pop kültürü içinde, rock/pop karşıtlığı biçiminde yeniden ortaya çıktı. Rock seçici üstün erkek zevkini temsil ediyordu; doğru tavırdı yani. Pop ise tapınmacı kadın fanatizmini, yüzeyselliği, isteriyi, putlaştırmayı, hem gelgeç gönüllülüğü, hem de körlemesine sadakati temsil ediyordu pop/rock karşıtlığında.

Hem iğdiş edilen, hem iğdiş eden

Dişilikle popüler kültür arasında kurulan bu negatif ilişkinin tarihi çok eskiye gidiyor. Modernizmin babalarından Flaubert, Madam Bovary'de, aşk romanlarının şaşkına çevirdiği bir kadın portresi çizer. Andreas Huyssen, Madam Bovary'nin "Emma Bovary'nin okuduklarının tavizsiz eleştirisi üzerine bir estetik kurduğu"nu söylüyor. Public Enemy aynı tavrı günümüzde sürdürenlerden. "She Watch Channel Zero" (1988 tarihli *It Takes A Nation of Millions to Hold Us Back*'ten) adlı şarkılarında siyah anneleri televizyonda aptal dizileri ve Oprah Winfrey tarzı danışma programlarını izlemekle vakit öldürerek, güçlü siyah savaşçılar yetiştirme görevlerini savsaklamakla suçlar. Gangsta-rapper Ice-T de Home Invasion adlı albümünde Beyaz Amerika'ya olan düşmanlığını "Siz Anneler!" anlamındaki "Yo Moms!" sözcükleriyle annelere yöneltir (belki de, rock'ta sansürü savunan PMRC adlı kuruluşun imajında annelerin öne çıkması nedeniyle). Ice-T keyifle, sokakların çağrısına kulak kabartıp siyah olmaya özenerek yetişen ve annelerinin köleleştirici değerlerini silkip atmak isteyen beyaz delikanlıları etkilemekle tehdit ediyordu.

Savaş sonrası Amerika'sında momism yani annecilik korkusu, komünizm ve kültürün demokratikleşmesi karşısında duyulan endişelerle ilişkiliydi. Anti-annecilik, bir türevi olduğu Freudculuk gibi popüler kültürün içine sızmış, '50'ler Amerika'sının can sıkıcı tutuculuğunu suçlamanın bir yöntemi olmuştu. Karılar ve anneler ev hayatının (aşikar gibi görünenin tersine asıl kurbanları olmaktan çok) yöneticileriydi ve kocalarını 9-5 arası ekmek kazanma mücadelesine mahkum ediyorlardı. Anneler, gençler arasındaki suç oranının yükselmesinden de sorumluydular, çünkü oğullarını kötü yetiştiriyorlar ve sevgiyle boğuyorlardı. Kadınlar hem (erkek çılgınlığını dizginleyen bütün kısıtlamalarıyla) konvansiyonel, gündelik sıradan hayatın mimarları hem de bu hayat tarzının en göz önündeki kurbanları olarak değerlendiriliyorlardı: Hem iğdiş edilen, hem de iğdiş edendi kadınlar. Bu alt-Freudyen çözümleme tarzı 50'ler ve 60'lar boyunca, *How To Murder Your Wife* (Karınızı Nasıl Öldürebilirsiniz) ve *Psycho* (Sapık) gibi filmler aracılığıyla kitle kültürü içine sızdı. *Sapık*'ta filmin antikahramanı Norman Bates annesini öldürür, çünkü annesi yeniden evlenmek istemektedir. Bu da ensestvari ilişkilerini sarsacak bir gelişmedir. Bates suçluluk duygularıyla annesinin kişiliğini benimser. Bu hayalet anne de benzer bir şekilde çok kıskançtır. Ne zaman Norman bir kadını çekici bulsa, Norman'a bu rakibi elimine ettirir. James Dean'in başrolünde oynadığı *Rebel Without A Cause*'un (Asi Gençlik) şaha kalkmış anti-anneciliği rock'n'roll'un alanına *Sapık*'tan daha çok giriyor. Filmin en başında yer alan, sarhoş ve kafası karışık Dean'le sempatik bir komiserin sohbetlerinin yer aldığı bir sahnede kahramanın suça eğiliminin nedeni baskın bir anne ve zayıf bir baba olarak ortaya konuluyor. Hatta, Dean'in yaşadığı evde iğdiş eden cinsten iki anne vardır. Anneanne de onlarla yaşamaktadır kısacası. Dean ağlamaklı bir şekilde anlatır: "Ba-

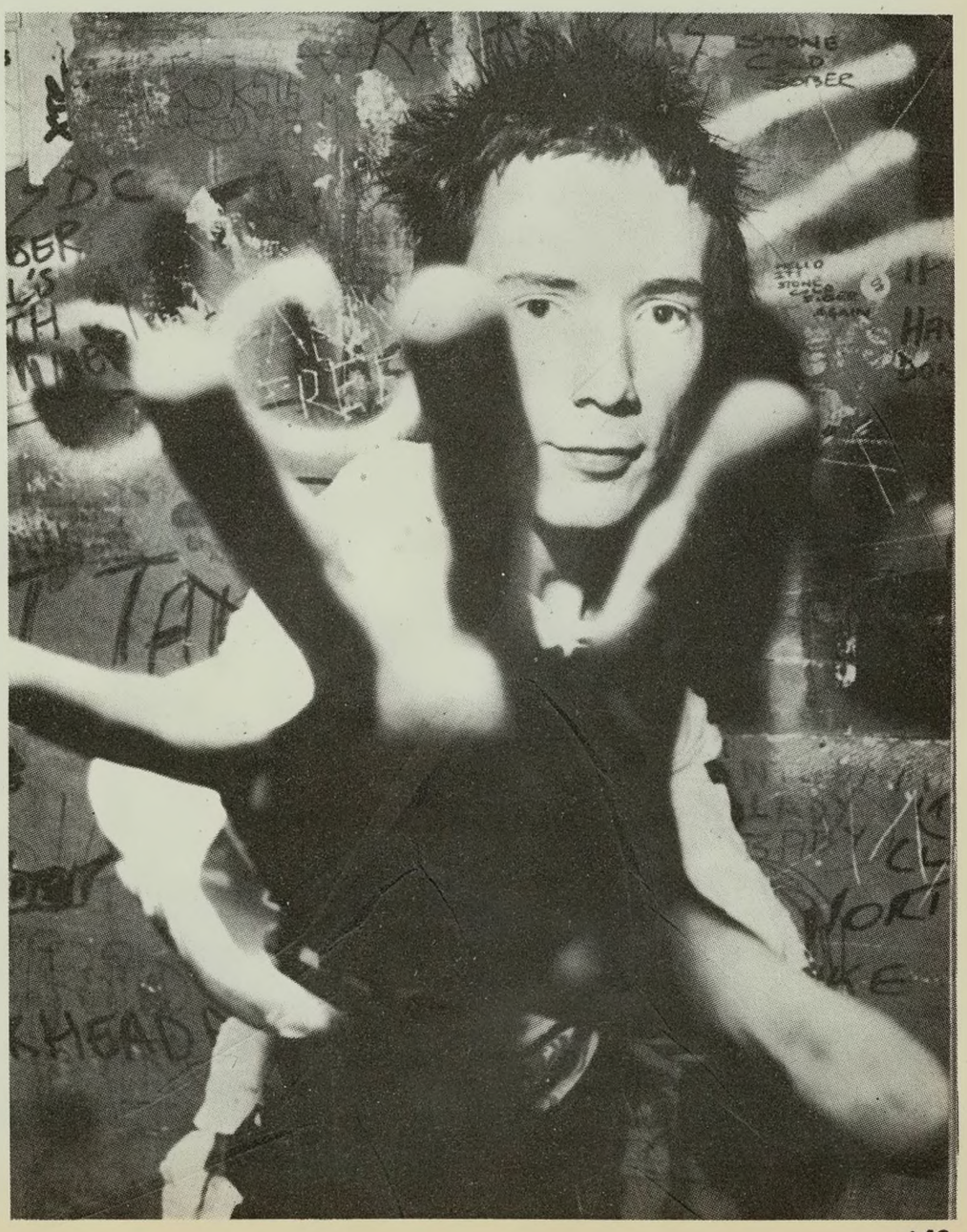

bamı canlı canlı yiyorlar... Pelteye çevirdiler adamı, pelteye" der ve ekler, "annemi bir kerecik bayıltıncaya kadar pataklasa, kadın mutlu olacak ve onun başının etini yemeyi bırakacak". Çektiği ıstırabın nedeni özdeşleşebileceği güçlü bir erkek ve baba figürünün olmaması ve kadın milletinin zulmünden onu koruyacak bir gücün bulunmamasıdır.

Geçmişe öfkeli bakış

John Osborne'ün (Türkçeye Öfke adıyla çevrilen) *Look Back in Anger* adlı oyunu da hayatından memnun olmayan bir kuşağa benzer bir rol verir. *Look Back in Anger*, yüzeyde, İngiltere'nin İmparatorluk sonrası düşüşüne ve 1950'lerin ataletine zehir zemberek bir eleştiridir. İkinci Dünya Savaşı sırasında doğan yeniden inşa umutları sönmüştür. Muhafazakar bir hükümet savaş öncesindeki toplumsal düzenin kırık dökük bir versiyonunu hayata geçirmeye çalışmaktadır. Oyun, beğenen beğenmeyen herkes tarafından böyle algılanmıştır. Ama *Look Back in Anger*'ın psikoseksüel alt-metni *Rebel Without A Cause*'la çarpıcı bir benzerlik taşımaktadır: Özdeşleşecek güçlü bir baba figürü yoktur. İktidarsız babalarla dolu bir dünyada genç erkekler kendilerini çaresiz hissetmektedir. Her şeyin üstünde kadınlara duyulan şiddetli nefret ve öfke, kadınları her yere nüfuz eden bir bayalığın, vasatlığın temsilcileri olarak görmek, oyunun belirleyici özellikleridir.

Oyunun anti-kahramanı Jimmy Porter, babasını çok genç yaşta kaybetmiştir. (Gerçek hayatta da oyunun yazarı Osborne, 10 yaşlarındayken babasını yitirmiş, böylece nefret ettiği, dominant annesi karşısında savunmasız kalmıştır.) Porter'ın keskin monologları, tepkisizce ütü masasını kendine siper eden yukarı sınıf üyesi, duyarsız karısı Alison'ı hedef alır. Alison'ın babası İngiltere'nin şaşaalı günlerinden kalma bir ihtiyardır ve savaş sonrası düzende bir yeri yoktur. Sosyalist Jimmy, bu bakımdan kendisine benzettiği ihtiyarı sever. Ama Alison'ın annesi korkunç bir yaratıktır. Küçük hesaplar peşinde, gösterişçi, koket bir kadındır. Alison ve annesi Jimmy'nin erkekliğine yönelik bir tehdit oluştururlar. Oyunun en çarpıcı bölümlerinden birinde Jimmy, Alison'ın rahmi tarafından emildiğini hayal eder: "Orada, aşağıda canlı canlı gömülmüştüm, deliriyordum, o huzurlu dehlizde boğuluyordum... O uyumaya ve benden geriye bir şey kalmayıncaya kadar hazmetmeye devam ediyordu."

Porter terhis sonrası blues'unu, hüznünü yaşamaktadır. 'Aklın ve ruhun yakıcı bir canlılık' içinde olmasını hayal etmektedir ama soğuk savaş dönemi İngiltere'sinin rutubetli (yapış yapış) klostrofobisi içinde boğulmaktadır. Jimmy Porter'ın korkusu erkekliğini ifade edebileceği hiçbir kanalın olmaması, kahramanlık yapma fırsatının bulunmamasıdır. O, kelimenin tam anlamıyla, politik bir davası olmayan bir asidir. Savaşın canlandırdığı enerjik ruh uçup gitmiştir. Savaşın hemen ardından kitlesel bir sola yönelişle ifadesini bulan idealizm bitmiştir. Porter'ın öfkesinin gideceği bir yer yoktur. Kızın ailesinin bütün engelleme çabalarına karşın Alison'la evlenmesi, iktidarda kalmayı başaran yönetici sınıfa karşı bir tür gerilla saldırısıdır. Ama Porter'ın zaferinin içi boştur. Ucuz bir evde kendi öfkesi içinde çürümektedir. Karısına kötü davranmak, kendisini gerçek bir erkek gibi hissetmesini sağlayan tek yol, sınıf savaşımını sürdürebildiği kendisine bırakılmış tek alandır.

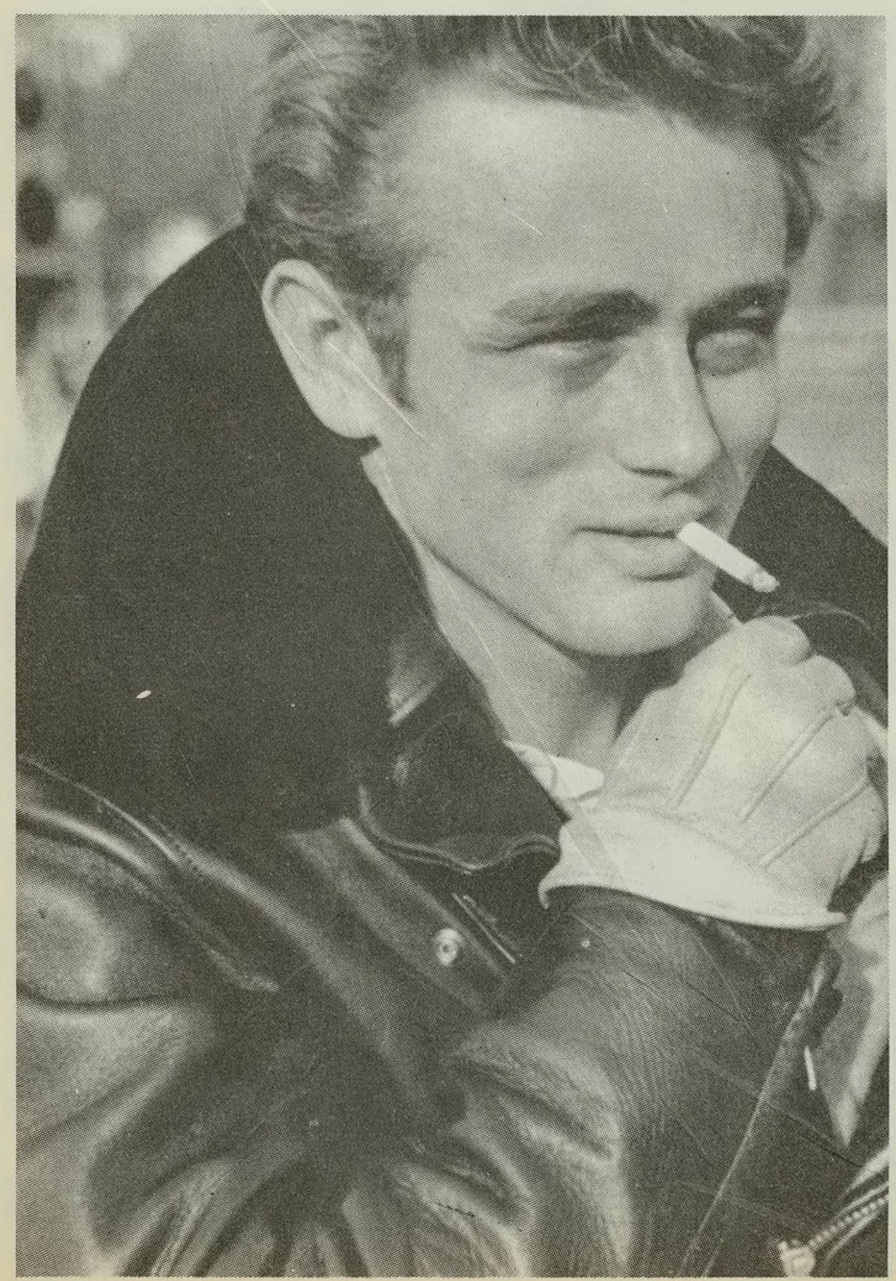

50'lerin asilik söyleminde güçlü anne figürü, konformizmin ve vasatlığın baş örgütleyicisidir. Şair Ted Hughes klasik İngiliz edebiyat geleneğini 'boğucu bir dişi ahtapot'a benzetir. Alice Jardine, 20. yüzyıl Amerikan yazarları arasında anne düşmanı bir geleneğin varlığını saptar. Jardine'e göre Norman Mailer, Henry Miller ve William Burroughs gibi yazarların eserlerinde anne 'hemen hemen her zaman kötü, kanserli, denetlenemez, vıcık vıcık, kaotik ve özünde canavar ruhlu fallik bir güç' olarak yer alır.

Özellikle Burroughs'un romanlarında 'cinsiyet ayrımı ve aile yapısına ilişkin konvansiyonel bakış açısıyla tanımlandığı biçimiyle anne, ataerkil sistemin, bireye yaşamının ilk anlarından itibaren hükmetmeye çalışan, vazgeçilmez araçlarından biridir' diye ekler Robin Lydenberg.

1960'larda rock müziği, erkek asiliği ya da asi erkekliğiyle, konformizmin ete kemiğe bürünmüş hali olan kadın arasındaki bu karşıtlık üzerinde temellendi. Ellen Willis'in Bob Dylan üzerine yazdığı bir makalede belirttiği gibi isyankar, asi kadınlar kendilerini iki yönden kuşatılmış buluyorlardı. Willis şöyle diyor: "O sıralarda kadınların baskıcı geleneksel değerlerin savunucuları, koruyucuları olduğu fikrini sorgulamıyordum: Yalnızca kendimi bir istisna olarak görüyordum. Ben sahiplenici değildim; ben erkeklerin yola çıkma ihtiyacını anlıyordum, çünkü ruhsal açıdan kendim de yoldaydım zaten. Hiç değilse fantezim buydu; hayatımın gerçekleri biraz daha bulanıktı."

Toprak Ana'yla çiftleşmek

Jack Kerouac'ın (bizde de Yolda adıyla Kıyı yayınları tarafından yayımlanan) *On the Road* adlı 1957 tarihli romanı rock isyanının temel metinlerinden biri sayılır. Roman kendini keşfetme yolunda bir cinsiyetin arayışını sunar. Öykü iki genç adamın Dean Moriarty ve Sal Paradise'ın, ki gerçek hayatta Neal Cassady ve Kerouac'ın kendisine tekabül ederler, ruhsal yolculuklarını konu alır. Kahramanlar kadın desteğine ve finansmanına bağlıdırlar ama kadınlar metnin kıyısına, marjına itilmişlerdir. Gezilerinin birinde arabalarına aldıkları bir otostopçu, bor-

cunu halasından alacağına söz verince "Evvet" diye bağırır Moriarty neşeyle, "hepimizin bir halası var". Halanın ardından kız arkadaşların uzun listesi gelir. Kahramanların maceralarından birini tasarruflarıyla finanse eden Galatea bu kızlardan biridir. Parası bitince terkedilir. *On the Road*'da kadınlarla erkeklerin konuşmalarına yer verilen bölümler arasında büyük bir orantısızlık vardır. Kadınlar arka planda, bir tür gölgesel varlıklar olarak yer alır. Yemekleri hazırlarlar, sökükleri dikerler, saygıyla dinlerler ve genellikle yalnızca cadılık yaptıklarında ya da bir şeyleri protesto ettiklerinde sözleri (konuşma anında kendi ağızlarından aktarılmak yerine) alıntılanır. Beatnikler, kadınlığa yönelik bu küçümseyici (kavalye) tavırlarını bir tür kozmik Doğal Varlık'la birleşme özlemiyle biraraya getirmişlerdi. (Kerouac'ın bir keresinde yere bir delik açarak Toprak Ana'yla çiftleştiği söylenir.) Beatnikler eğer her ortamı fazla rahat olur olmaz terkediyorlarsa, bunun nedeni daha büyük, başka tür bir ev, "Ebedi Dişilikle" mutlu bir birleşme aradıkları içindi. Aradıkları kutsal yol satori'ydi, Norman O. Brown'ın tanımlamasıyla 'daha doğmamış olanın deneyimiydi'. Kerouac şöyle yazıyordu: "Hayatımızda hasretini çektiğimiz, iç geçirmemize ve sızlanmamıza ve her tür bunalımımıza neden olan tek şey, muhtemelen ana rahminde yaşadığımız ve kabul etmesi çok zor da olsa bir daha ancak ölümde yaşanabilecek olan bir tür bahtiyarlığın anısıdır."

Daha sonraları hippie rock'un tipik bir özelliği haline gelen standart kadın düşmanı bir iki yüzlülükle Dean Moriarty, bir yandan Kadın'a taptığını söyleyebilirken, diğer yandan hayatındaki gerçek kadınlara zerre kadar değer vermiyordu. Beğendiği bütün çıtırlar için "ahh, kadınları seviyorum, seviyorum, seviyorum! Bence kadınlar muhteşem!" diyebilirken, canı sıkılır sıkılmaz sevgililerini terkediyordu. Paradise'la yeni bir maceraya atılmak için, Camille'i 'bir uşak göbeğinde, biri de eteğinde' bir halde terkederken, kadıncağızın neden o kadar sinirlendiğini ikisi de anlayamaz.

Ama Kerouac'ın ne romandaki öteki beni, ne de kuşkusuz Kerouac'ın kendisi vicdan azabından bütünüyle kaçamaz. Romanın daha sonraki bir yerinde, beş parasız ve açlıktan halüsinasyonlar görmeye başlamış olan Sal, annesini ve hayırsız evlat rolündeki kendisini hayallerinde yolda karşılaştırır, ama anne Sal'i kovar. "Defol ve bir daha geri dönüp de dürüst, çalışkan anneni rahatsız etme. Artık oğlum değilsin" der gibidir yaşlı kadın, ürkmüş bakışlarıyla. Bu ürkütücü hayalin ardından kısa bir süre sonra Paradise, nirvana'ya ulaşır: "...yaratılmamış boşluğun kutsal hiçliğine uçtum, aydınlık Zihnin Özünde parlayan güçlü ve tarifsiz ışıklar...." (Ben bu bölümü çeviremedim, bence Güzin Özkan ve Ferruh Armutçuoğlu da çevirememiş. Meraklısı *Yolda*'nın 160. sayfasına bakabilir.) Ebedi Dişilikle yaşadığı bu temastan sonra, Paradise yine de her zamanki üçkağıtlarını sürdürür, seviştiği zengin bir kızdan sızdırdığı 100 dolarla yeni yolculuğunun planlarını yapmaya koyulur.

Dennis McNally, Kerouac üzerine yazdığı biyografide şöyle der: "Jack'in efsaneleştirdiği kahramanlarından biri de Dostoyevski'nin kocasını her zaman destekleyen karısıydı. Yeteneksizlerin görevi yaratıcı sanatçıyı desteklemekti." Kerouac'ın da hayatındaki tek değişmeyen kadın, koşulsuz sevgi kaynağı annesiydi. Nitekim Kerouac, beatnik yaşam tarzını terkettikten sonra yaşamının geri kalanını annesiyle birlikte geçirdi.

Hudut kavramı Amerikan kimliğinde önemli bir rol oynuyordu ve Amerikan hududunun 1890'lara gelindiğinde artık kapanmış olması bu kimlik üzerinde yıkıcı bir etki yapmıştı. Beat kuşağı bu hududu yeniden açmaya çalıştı. 1950'lerde açılan "yeni hudut" artık ruhsal bir arazi üzerindeydi. Ama coğrafi atası gibi bu arazide de erkek bireyciliği gelişmesi için verimli bir toprak bulmuştu. Kadın yoktu bu dünyada. Kadın geride bırakılan evi simgeliyordu. Norman Mailer, 1957'de yazdığı *Beyaz Zenci* adlı makalede konformizm karşıtlığını geleneksel Amerikan kavramlarıyla açıklamıştı: "İnsan ya Amerikan gece hayatının Vahşi Batısında bir uç beyidir, ya da Amerikan toplumunun totaliter çarkında basit bir dişlidir. Başarı için uyum, uyum için de hiçleşme şarttır." Bu kaderden kaçabilmek ve hakikaten erkekçe bir hayat sürdürebilmek için "toplumdan boşanmak" gerekmektedir. Mailer'ın dili çok tipik bir düşünceyi açığa vurmaktadır. Evlilikle iğdiş edilme özdeşleştirilmiştir. Aynı sıralarda yayınlanmaya başlayan Playboy dergisi, beat yaşam tarzına düzen içi bir alternatif sunmaktaydı. Playboy'un İngilizcede "swinger" olarak tabir edilen çapkın erkek fantezisinin kahramanı da başını bağlatmamaya kararlı hayat adamı denilen bekarlardan oluşuyordu.

Dahası var

"Sahici Müzik Evrenine Yolculuk"

ADA MÜZİK

ROCK-POP-CAZ-BLUES

Acil Demokrasi-Uçtu Uçtu **BULUTSUZLUK ÖZLEMİ**	CD / MC
Güneşimden Kaç **BULUTSUZLUK ÖZLEMİ**	CD / MC
Yaşamaya Mecbursun **BULUTSUZLUK ÖZLEMİ**	CD / MC
Efsane... Yeniden **3 HÜREL**	CD / MC
Mi Kubbesi **NEKROPSİ**	MC
Ardından **MOZAİK**	MC
Çok Alametler Belirdi **MOZAİK**	MC
Ölümden Önce Bir Hayat Vardır **MOZAİK**	MC
Çiçeği Burnunda **MERDİVEN**	CD / MC
İnsan İçin **MERDİVEN**	CD / MC
Cihangir'de Bir Gece **MEHMET GÜRELİ**	CD / MC
Vapurlar Blues **MEHMET GÜRELİ-AYŞE TÜTÜNCÜ**	CD / MC
Moğollar 94 **MOĞOLLAR**	CD / MC
Oyun **EZGİNİN GÜNLÜĞÜ**	CD / MC
Ebruli **EZGİNİN GÜNLÜĞÜ**	CD / MC
Tut Beni Düşmeden **KESMEŞEKER**	CD / MC
Kapılar Ardında **MASK**	CD / MC
Kırmızı Evin Hüznü **D-100**	MC
Yeminin Mi Var **İSTASYON**	MC
Denize Doğru **KUMDAN KALELER**	MC
Bulut **BULUT**	MC
Şehir **MOR VE ÖTESİ**	MC
Lan N'oldu **KRAMP**	MC
Kocakarının Dansı **DEMİRHAN BAYLAN**	MC
Öğrenci İndirimi **TINI**	MC
Wory Zover **DR. SKULL**	MC
Rools 4 Fools **DR. SKULL**	MC
Yolculuk **TANJU AŞANEL**	MC
Kaybolmuş Masumiyet **ASAFATED**	MC
Çakırcalı Türküsü **AYHAN ANIL**	MC
Uçurumda Açan **ŞEVKET AKINCI**	MC
68'ler **FİKRET KIZILOK**	MC
Gece Yarısı **MÜJDAT AKGÜN**	MC
Bir Tutam Akdeniz **GRUP NET**	MC
Kardeşim **SİBEL SEZAL**	MC
Sevgilim Ölü Asker **CAN TUFAN**	MC
Sokak Boyunca **ASIAMINOR**	MC
Yaşayan Ruhlar **BALIK AYHAN**	MC

BILLIE HOLIDAY

O "kırık" ses...

30'lu yıllardan 50'li yıllara dek cazın kraliçelerindendi. Q dergisine göre, "Tuhaf Meyve" adlı parçası, gelmiş geçmiş en iyi 10 protest şarkıdan biri. "Seks İsyanları" adlı kitaba göre de, "yaralı kadın şarkıcı" ya da "kanadı kırık melek" kültünün en tipik simalarından. Huzurlarınızda Billie Holiday...

Mırıl mırıl sesiyle baladlar, swing'ler, blues şarkıları söyleyen bir diva... Hem diva, hem Lady Godiva: Billie Holiday..!

Bessie Smith klasik blues'un, Ella Fitzgerald modern cazın kişileşmesidir; Billie ise swing şarkısının...

Bessie Smith'in sesindeki hacim ve görkem yoktur Billie'de; küçük, uysal, duyarlı bir sestir onunki. Ama, bu "küçük" ses, yürekli başkaldırılar yapmayı da bilmiştir. 1939'da kaydettiği "Tuhaf Meyve" (Strange Fruit), ırk ayrımcılığına karşı ilk müzikal başkaldırıdır. Şarkıdaki "tuhaf meyve" linç edilmiş bir zencinin ağaçtan sarkan çıplak cesedidir...

"Tuhaf Meyve"den 24 yıl önce, 1915'te Baltimore'da, kendileri de çocuk denecek yaşta olan bir anne-babanın "gayrı meşru" çocuğu olarak dünyaya gelir. Daha onlu yaşlarını sürmekte olan annesi ola Eleanore ismini koyar. Ve Eleanore daha emeklerken babası evi terkeder.

Üne kavuşturduğu blues'u "Tanrı Çocuğu kutsasın" adını taşır ama, baba evi terkedince; önce, körpe vücudunu sunduğu müşterileri kutsar onu, sonra da kapatıldığı ıslahevinin sorumluları ve onu gözaltında tutan görevliler...

1929'da, 14 yaşındayken şarkı söylemeye başlar. Dönemin saygın caz eleştirmeni John Hammond, bu fırlama yeteneği "keşfeder". Ona torpil yapıp o sıralar ortalığı kasıp kavuran Benny Goodman'ın swing orkestrasına sokar. Artık Billie'dir, çok sevdiği sinema oyuncu Billy Dove'un adını almıştır. Ömrü boyunca "bayram" etmeyecek olmasına rağmen, soyadı da "Holiday" olur...

18'inden itibaren, Benny Goodman orkestrasında hüzünlü sesiyle neşeli, sinikçe sevimli şarkılarını söyler. Bu şarkıların en ünlüsü: *"Annemin damadı"dır. Çok hırslı olmak zorunda değilsin / Ne simsar, ne banker olman gerekir / Annemin damadı olmak için..."*

Tuhaf meyve

Güney ağaçlarının tuhaf bir meyvesi var
Yapraklarında kan, köklerinde kan
Kara gövdeler sallanır güney rüzgarında
Kavak ağaçlarından sarkar o tuhaf meyve

Pastoral manzarasıdır darağaçlı güneyin
Yuvalarından fırlamış gözler, çarpılmış ağız
Manolya kokusu, tatlı ve taze
Sonra aniden yanık ceset kokusu

Bir meyve, kargalar gagalasın diye
Yağmur toplansın, rüzgar süpürsün diye
Güneş olgunlaşsın, ağaç düşürsün diye
Tuhaf, acı bir meyve

Betty Blue sendromu

Uçurumun, kendini yok etmenin kıyısında dolaşan erkek sanatçılar genellikle bir tür beceri gösterisi sunma eğilimindedir. Oysa felaketle flört eden kadınların izleyicileri üzerinde yaptığı etki farklıdır: Bir tür röntgencilik, acıma ve düşmesi olasılığı karşısında alınan sadistik zevkin marazi bir karışımı. Artaud'dan Van Gogh'a, Iggy Pop'tan Nick Cave'e delilikle oynayan erkek sanatçı etkileyicidir, bilincin öteki-dünyalarına ya da yeraltının karanlıklarına doğru yola çıkmış bir kaşiftir; oysa aklıselimini riske atan kadın sanatçılar, 'yalnızca' deli olarak gözardı edilmeyi göze almak durumundadır.

Buna rağmen, '80'lerin sonu ve '90'ların başında rock kültürü birden kadın öznelliğine ilgi göstermeye başladı. Tıpkı '60'ların rock'unun, acıyla yüklü tarihlerinin verdiği yoğunluk ve otantiklikten dolayı siyah deneyimine hayranlık ve kıskançlık duyması gibi, çağdaş rock da kadınları nihai yabancı olarak görmeye başladı. Erkek deneyiminin tüketilmesinin ardından, rock, kadın korku ve öfkesinin sömürgeleştirmek için olgun yepyeni bir ufuk açtığını sezmişti. Björk, Sinead O'Connor, Kristin Hersh, Mary Margaret O'Hara, Polly Harvey gibi son derece farklı sanatçılar Betty Blue sendromunun odağında yer aldılar. Betty Blue sendromunu şöyle tanımlıyoruz: (Erkek) hayranlarında ve eleştirmenlerinde hem kıskanç bir hayranlık, hem de koruma duygusu uyandıran, dengesiz görünen kadın.

Koruyabilecekleri ve iyileştirebilecekleri bir kızın özlemini çeken erkeklerin sevdiği bir fantazidir: Senaryoda kendilerine, kızın duygusal kurtuluşu için yardıma koşan parlak zırhlı şövalye rolünü verebilirler (yazarlar Rolling Stones'un 'Emotional Rescue' adlı şarkılarının sözlerini kullanmış). Erkeğin imgeleminde kadının sanatsal gücü, kendi üzerinde denetim sahibi olamamasıyla kopmaz bir biçimde ilişkilendirilmiştir; sıklıkla kadın sanatçı kendi işini kendisi halledemez gibi görünür, sanki yaratıcılığı dışarıdan bir yerlerden gelmektedir. Ve işi daha da kolaylaştırmak için bazı kadın sanatçılar, öbür dünyadan ya da bilinçdışından haber getiriyormuşçasına yaratıcılıklarını tam da bu kavramlarla açıklar.

Birçok açıdan bu yaralı kadın şarkıcı kültü, karşılıksız aşkların şarkıcısına 'kanadı kırık melek' olarak tapınmanın güncelleştirilmiş bir versiyonudur. Mesela, gazeteci Michael Brooks'un gençliğinde, o sıralarda 40 yaşında olan Billie Holiday'i dinlerken hissettiklerini anlattığı Holiday'in *The Legacy* adlı box-set'inin kapak notlarına bakalım: "Yapmak istediğim tek şey, bir anne-babanın hayatın acımasızlıklarıyla ilk kez karşılaşmış ve sarsılmış küçük çocuğuna yapacağı gibi, bu kadını kollarıma almaktı. Çok kısa bir an için yetişkin biri olmuştum ve belki de içimde bir yerlerde hâlâ o anın saflığını yeniden yaşama isteği var."

Simon Reynolds - Joy Press
Sex İsyanları'ndan

46→

Benny Goodman yıllarından sonra piyanist Teddy Wilson'ın plak yapmak için kurduğu kombosuyla çalışır. Yaşamı boyunca kaydettiği 350 parçanın 70'ini bu komboyla yapar.

1937'de, büyük orkestra geleneğinin "baba"larından, cazın "kontu" Count Basie ile çalışmaya başlar, ancak "kont" onu çok dikbaşlı bulur ve Billie aynı yıl içinde ekipten kovulur.

Basie'leyken caz standartları söyler, ama kendi yorumunu ekleyerek... 44 yıllık ömrüne sığdırdığı 30 yıllık şarkıcılık serüveninde sesine metalik bir tını katarak söylediği cümlesinin gevşekliği, ritminin özgürlüğü dikkati çeker. Başına buyruk bir tavırdır onunki. Basie kovmakta haklıdır.

Swing döneminde, tüm şarkıcılar blues'u biraz "yabancılaştırılmış" ironik bir tarza sokmuşlardır. Bu eğilimi altedebilen, blues'un özelliklerini ödün vermeden koruyan tek kadın şarkıcı Billie'dir. Piyanist Fats Waller, "cazda neyi yaptığın değil, nasıl yaptığın önemlidir" demiş. Billie de az sayıda blues söylediği halde, her söylediğine blues havası sindirmiştir.

Caz orkestralarında sonradan "vazgeçilmez" olan tenor saksafonun ilk büyük ustalarından Lester Young, ezgiyi lirikler olmaksızın iletebilmek için çalışmalar yaparken Billie'nin tarzını izler ve onun sesine öykünür. Birlikte birçok kayıt ve canlı session yaparlar. Lester ve Billie'nin çalışmalarında kim "lead", kim "side-man" belli değildir. Lester Young, Billie'yle çalışırken cazda şarkıya eşlik etmenin standartlarını saptayan kayıtlar yapar. Böylece Billie Holiday de modern cazın itici güçlerinden biri olmuş olur, yalnız şarkı söylemesiyle değil, caz enstrümanlarını da etkilemesiyle...

Billie o sıralar, kendine Lester'ın yanısıra, iki refakatçi daha bulmuştur: Uyuşturucu ve alkol...

Billie "kara derili"dir ama, belalı bir ten rengi vardır. Biraz "açık"tır. Beyaz orkestralarla beyaz lokallerde çalışırken "zenci" diye aşağılanır, siyah orkestralarla siyah lokallerde çalışırken "beyaz" diye horlanır.

Beyaz orkestra Artie Shaw grubuyla çıktığı turnelerde, kaldıkları otellere arka kapıdan girer çıkar, diğer müzisyenler restoranda yemek yerken, Billie odasında yemek zorunda kalır. Count Basie orkestrasında herkes siyahtır, ama Billie ten renginden ötürü "beyaz" gibi algılanır. 1930'lar Amerikası'nda siyah bir orkestrada bir beyazın çalışması olanaksızdır. Billie, Detroit'te bir salon konserinde yüzünü boyayarak, daha "koyultarak" sahneye çıkar.

Yalnız renginden, teninden değil, kadın olmasından ötürü de sıkıntı çeker. Ama, bütün bu sıkıntılara katlanır, hatta üstüne üstüne gider. Bunu, bir örnek oluşturmak için yapar. Kendisinden sonraki siyah kadın şarkıcılar daha rahat etsin diye...

Billie Holiday'in şarkılarında pathos'a da yer vardır. Sıradan kurallar içinde kitsch'e dönüşebilecek şeyler onun yorumunda sanatsal olur. 1936-1939 yılları arasında, "Billie Holiday Orkestrası" adındaki grubuyla da kayıtlar yapar. Ne güzel aşk şarkıları vardır onların arasında... *"Bizim mükemmel romansımız, öpüşmesizdir / Bir çift sıcak domates gibi olmalıydık / Oysa sen dünden kalma patates püresi kadar soğuksun..."*

1937'den bir kayıt: Aşkın Olmazsa...

"Aşkın olmazsa / Sözsüz bir şarkı gibi olurum / Kuşsuz bir yuva gibi tıpkı / Aşkın olmazsa..."

O günlerden bir başka şarkı; hafif tertip erotik...

"Seviyoruz sevmek istediğimizde / Öpüşüyoruz öpüşmek istediğimizde / Birazcık oynaşmayla / Neşemizi buluyoruz bir parça..."

Ve can alıcı sorunu... Yalnızlık:

"Çok bezginim ve yapayalnızım / Ağır bir taş gibi yorgunum / Yalnız gezerken, gezerken... / Kim görecek, kim umursayacak / Sırtımdaki bu yükü / Yalnız gezerken, gezerken..."

"Kendi arka avlusu"ndan bir dörtlük ise şöyle:

"Doğu'ya da gidersin, Batı'ya da / Ama bir gün kalbin yorgun / Başladığın yere / Kendi arka avluna geri dönersin..."

Bazen –belki de hep– karşılıksız seven bir kadındır: *"Tek yanlı bir oyundur oynadıkları / Bir kadın bir erkeği sevdiğinde / Ona bir aptal olduğunu söyler erkek / Evet, der kadın, biliyorum / Ama çok seviyorum / İşte böyledir bu iş / Bir kadın bir erkeği sevdiğinde..."*

"Leydi Şarkı Söylüyor", Billie'nin kaleme aldığı "özyaşam öyküsü"nün adıdır. Hollywood, 1972'de, Sidney Furie'ye aynı adı taşıyan bir Billie Holiday biyografisi sipariş eder. Fimde, Billie'yi Diana Ross oynar, hem oyunculukta hem şarkılarda başarılıdır. Ama, Billie'nin yaşam öyküsü, Hollywood klişeleriyle örülü bir melodram haline getirilmiş, uyuşturucu ve alkol sorunları "ucuz"ca işlenmiştir.

Billie'nin en güzel yorumlarından biri de "No Regret"dir, o da Piaf gibi "hiçbir şeyden pişman değilim" diyebilenlerdendir.

Son yıllarında sesi iyice pürüzlü, yıpranmış ve yaşlıdır. Ama, şarkı söyleyişi daha bir mıknatıslıdır.

1959'un temmuzunda göçer bu dünyadan.

"Tanrı çocuğu kutsasın"... Ama biliyoruz ki, Tanrı, Billie'leri kutsamaz...

Emre Çağatay

"Sahici Müzik Evrenine Yolculuk"

ADA MÜZİK

Vendetta **MICROPHONE MAFIA**
CD / MC

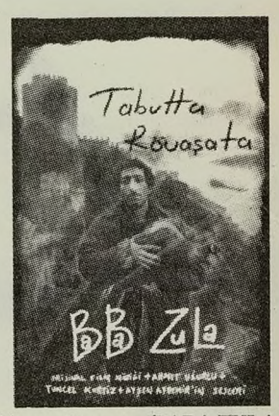

Tabutta Rövaşata **BABA ZULA**
MC

Tuzlabuz **GRİZU**
MC

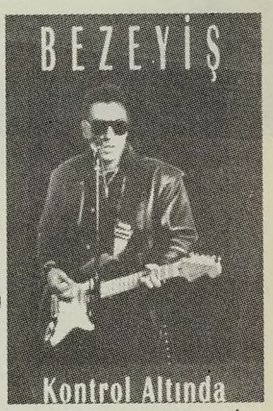

Kontrol Altında **BEZEYİŞ**
MC

YAKINDA ÇIKACAK

Akustik Günler **MERDİVEN**	CD / MC
Kuşkular **OBJEKTİF**	CD / MC
Kökler **İSTANBUL BLUES KUMPANYASI**	CD / MC
Nafile **AKSAK**	CD / MC
Ne Arıyorsun **BLUES SISTER**	MC
Tam İsabet **HEDEF 12**	MC
Nereye Kadar **LEGAL**	MC
Sular Yükseliyor **KARIŞIK ROCK**	CD / MC
Hemen Anlarsın Gülüşümden **KIRMIZI BALON**	CD / MC
Kontrol Altında **BEZEYİŞ**	CD
Mi Kubbesi **NEKROPSİ**	CD
Denize Doğru **KUMDAN KALELER**	CD
Tabutta Rövaşata **BABA ZULA**	CD
Anadolu Feneri-1 / Türk & Rum Sevda Türküleri	CD
Anadolu Feneri-2 / Türk & Rum Sevda Türküleri	CD / MC
Güney Türküleri **ERDAL GÜNEY**	MC
Yeniden Başlamalı **SEVİNÇ ERATALAY**	CD
Göçer Oldum **EFKAN ŞEŞEN**	CD / MC

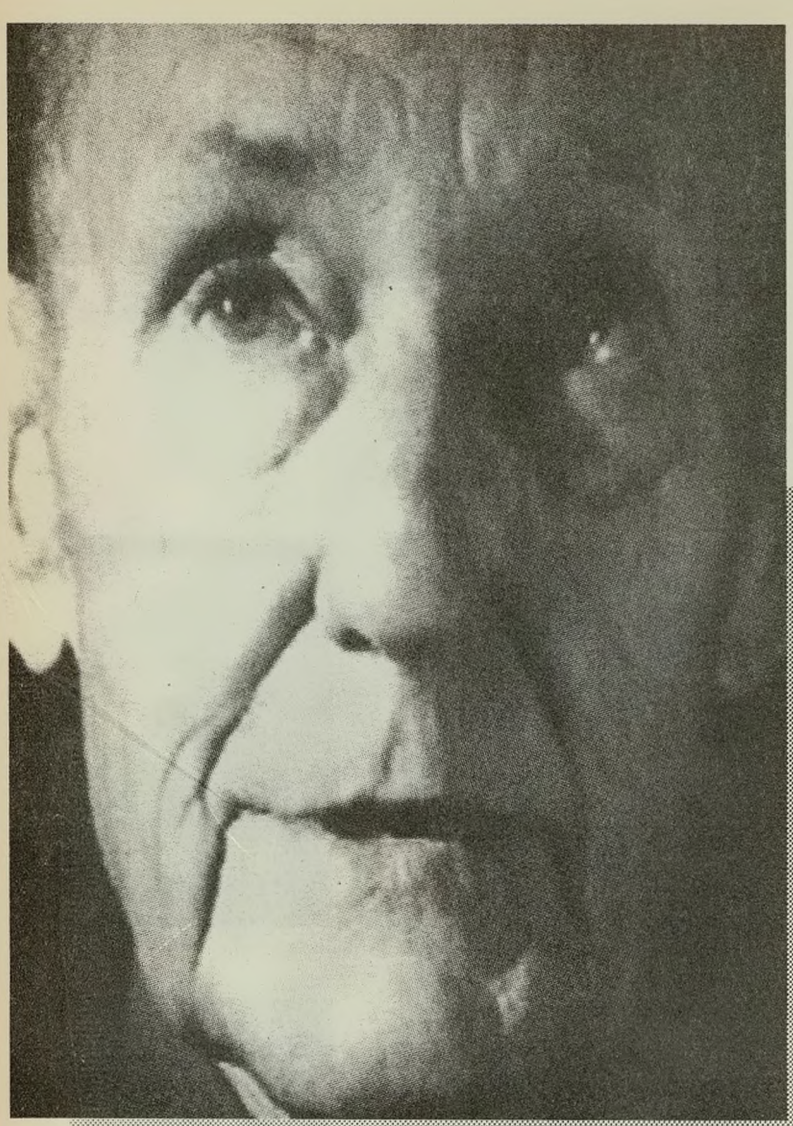

Eski Mısırlılar yedi ruh koyutlamışlar.

En tepedeki ruh, ve ölüm anında ilk çıkıp gidecek olan Ren'dir, Gizli Ad. Bu bende Yönetmen'e denk düşer. O, rahme düşüşten ölüme kadar hayatının filmini yönetir. Gizli Ad *senin* filmin adıdır. Öldüğünde, o an devreye giren Ren'dir.

İkinci ruh, batan gemiyi ikinci olarak terkeden Sekem'dir; Enerji, Güç, Işık. Yönetmen emirleri verir, Sekem gerekli düğmelere basar.

Üç numara Khu'dur, Koruyucu Melek. Kadındır, erkektir ya da ortada sıçan... dolunayın önünden uçar halde tasvir edilir, ışıltılı kanatları ve ışıktan başı olan bir kuş. Panama'daki bir Hint lokantasındaki bir paravanın üzerinde göreceğin cinsten bir şey. Khu özneden sorumludur ve onu savunmak isterken yaralanması mümkündür –ama yarası kalıcı olmaz, çünkü ilk üç ruh ölümsüzdür. Başka bir beden bulmak için Cennet'e dönerler. Geri kalan dört ruh Ölüler Diyarında özne konusunda şanslarını denemek durumundadırlar.

Dört numara Ba'dır, Kalp, çoğunlukla ihanet eder. Bu kafasının yerinde senin yumruk büyüklüğünde suratın olan bir doğandır. Nice kahramanlar, aldatan bir Ba'nın önünde dize gelmiştir, Samson gibi.

Beş numara Ka'dır, insanın İkizi, özneyle en yakından alakalı olan odur. Bedensel ölüm sırasında genellikle ergenliğe ulaşmış olan Ka, Ölüler Ülkesinden Batıdaki Topraklara gidişte tek güvenilir kılavuzdur.

Altı numara Haibit'dir, Gölge, Bellek, insanın bu ve öteki yaşamlardan gelme bütün geçmiş koşullanmaları.

Yedi numara Sekhu, yani Geriye Kalanlar.

Bu fikirle ilk karşılaşmam Norman Mailer'ın Ancient Evenings (Eski Akşamlar) kitabında oldu. Benim yıllar yılı, aslında doğumumdan bu yana, geliştirmekte olduğum kendi mitolojime tıpatıp uyduğunu gördüm.

48→

Ren, Yönetmen, Gizli Ad hayatının hikayesidir, kaderin –tek kelimeyle ya da cümleyle, nedir hayatının hikayesi?

Nixon: Watergate.

Billly the Kid: ¿Quién es?

Peki Yönetmenin Ren'i nedir?

Binlerce kira odasında ya da tiyatrocu otelinde harıl harıl bavullarını toplayan aktörler: "Boşver o pılıpırtıyı şimdi, John. Yönetmen sahnede! Şov dünyasında bu ne demektir bilirsin: *her koyun kendi bacağından*!"

Sekem, bende Teknisyen'e denk düşer: Işıklar. Oyun. Kamera.

"Bak, patron, pire yuvası bir otelde ihtiyar bir kadını kızartmaya yetecek kadar bile Sek bulamıyoruz. Sen de kalkmış kasırga istiyorsun!"

"E, Joe o zaman taklidini yapacağız."

"Sittiğimin stüdyo patronları hangi düğmeye basacaklarını ya da bastıklarında neler olacağını bilmiyorlar bile. Tamam, başla taklidini yapmaya, gerisini Joe'ya bırak."

Bak, gerçek bir felaketten bol bol Sek elde edilir: fedakarlık, gözyaşı, kırık kalpler, kahramanlık ve şiddet dolu bir ölüm. Hiç unutma, tek bir zührevi hastalık vakasından bütün bir koğuşundan daha çok Sek çıkar. İnsanların kalkışabileceği en aşağılık eylemleri de elde edersin –kadın kılığına girip can-kurtaran sandalında kendine yer kapan İtalyan erkek havayolu görevlisini hatırlıyor musun? "İnsan kılığında bir köpoğlusu, alçaklığın ve utancın tarihini yeniden yazmak için doğmuş, onun için kurtarılmış."

Sek fazlası varsa bu bir sonrakini beslemeye yarar ama ilki sahteyse bir bok besleyemezsin.

Sekem de çıktı aradan: "Bu sette ışıklar kesik." Üstüne bir soda içer ve geğirtisinde kaybolur.

Sürüyle insanın Khu'su yok günümüzde.

Hiçbir Khu onlarla çalışmaz. Mafya patronu: "Düş yakamdan, Khu kırıntısı! Hadi başka kapıya!"

Ba, yani Kalp: o sekstir. Hep ihanet eder. Adamın bütün Sek'ini emer götürür. Çoğu Ba'nın özsuyu zehirlidir.

Ka insanın güvenebileceği tek candır. Sen okkanın altına gidersin, o da gider. Ama gerçek Ka'n ile irtibata geçmek çok zordur.

Sekhu fiziksel bedendir, gezegen çoğunlukla bir sürü ayaklı Sekhu doludur, ayakta kalmalarına anca yetecek kadar Sek'leri olan.

Venüs istilası yönetimi ruhların ele geçirişidir. Hollywood, Ren'i John Wayne hallerine gelinceye kadar ayağa düşürmüştür. Sekem, Şirket'e çalışır. Khuların hepsi saydam taklitlerdir. Ba'lar AIDS'lidir. Ka felçtir. Haibit dırdırcı bir karın varmış gibi tepene tünemiştir. Sekhu radyasyon, bulaşıcılar ve kanserle kirlenmiştir.

Ruhlar arasında entrika ve hiyanet vardır. Etrafının hain ruhlar tarafından sarılmasından daha büyük felaket gelemez insanın başına. Ya bu ruhlara sahip olan Mr. Sekiz-Top kimdir? Ruhlar onsuz varolamazlar o ise her değneğin boklu ucunu alır.

Dünya sekizleri, birleşin! Pis, yoz vampirlerinizden başka kaybedecek neyiniz var.

Yüz yıl önce 'Gözdeler' adı verilen sıçan avcısı köpekler vardı. Bir 'Gözde'nin kaç sıçan öldüreceği üzerine bahse girilirdi. Sıçanlar bir sıçanın tırmanamayacağı kadar yüksek olan daire biçiminde bir arenaya hapsedilirlerdi. Ama bunlar piramitler oluştururlardı, en tepeye ulaşan sıçanlar kaçabilsinler diye.

Sekhu, piramitte en alttaki sıçandır. Bir dizideki olmasa olmaz sayı gibi, o giderse, dizisel evren de duman olur. Hiç var olmamıştır.

Melek yüzlü oğlanlar suyun üzerinde yürüyen, tatlı insanlık dışı sesler uzak bir yıldızdan gelen. Khu, şirin gece kuşu, ışıltılı kanatları ve ışıktan bir başı olan, dolunayın önünden uçarak geçen... dini bütün bir maganda tüfeğini doğrultur...
"Al sana Khu!"

Mısırlılar birçok ölümsüzlük derecesi belirlemişler. Ren ve Sekem ve Khu göreceli olarak ölümsüzdür, ama gene de yara alabilirler. Fiziki ölümden sıyırtan öbür ruhların durumu çok daha sallantıdadır.
Atomik bir patlamanın yakıp kavuran ateş topundan hayatta kalacak ruh var mıdır? İnsan ve hayvan ruhları elektromanyetik güç alanları olarak ele alınacak olursa, nükleer bir patlama böyle alanları tamamen bozabilir. Mumyanın kâbusu: ruhların ayrışması, işte atom bombasının ultra gizli ve süper hassas işlevi tam da budur: durmadan artmakta olan bir ruh tıkanıklığını hafifletmeye yarayan bir Ruh Öldürücüsü olması.
"Yerden tavana kadar dizilmişler, anlıyor musun, çeki çeki odun gibi, Cehennemateşi denen malum kolaylaştırıcı marifetiyle geri kazanımlı da değiller, ağzına sıçtığımın plastiği gibiler."
Daima kendi kendimizin ve İvanların bir adım önünde olmamız gerekiyor, yoksa şakacının teki şöyle haykırır, ulusal güvenlik tehlikeye düşüverir: "*Ruhlarınız var. Fiziksel ölümü yenebilirsiniz!*"

Ekranda Hiroşima harabeleri. Kameranın geriye doğru hareketi kontrol tablosunun başındaki Teknisyeni görürüz. Arkasında Robert Oppenheimer, etrafını koyu renk takım elbiseli, ağır gücün buz gibi ölü bakışlarına sahip orta yaşlı üç adam almış. Teknisyen önündeki düğmelerle oynar. Tamam işareti verir.
"Her şey hazır."
"Emin misin?"
Teknisyen omuz silker. "Aletler öyle gösteriyor."
Oppy der ki: "Tanrıya şükür ki fiyasko olmadı."
"Iı, bak, şu printout'ları bir an önce alsak, Joe."
"Evet, sır."
Arkalarından pis pis baktı, aklından şunlar geçti: "*Joe*'ya şükür ki fiyasko olmadı. Tanrı hangi düğmeye basılacağını nereden bilsin."
Ne var ki, kimi çok dayanıklı genç ruhlar, korkunç sakatlanmış ve çok kızgın bir halde Hiroşima cehenneminden kurtulurlar ve ulusal güvenliği tehdit etmek üzere geri gelirler. İşte o zaman bilimadamları bir Süper Ruh Öldürücü imal etmek üzere işe koşulurlar. Ağzına sıçtığımın bilimadamları için pis iş diye bir şey yoktur.
İşe hayvanlarla başlarlar. Bazı laboratuar kazaları olur.
"Canını seven kaçsın, beyler! Mor kıçlı bir babun Skiddo 23'den kurtuldu!"
"Yeryüzünün en vahşi hayvanı!"
Akkor halinde bir babun ruhu çelik bir kapıyı patlatır geçer, kapı ıslak kâğıt gibi yırtılır. Pahalı aletler ve personel zayi olur. Bir daha yerine konulamayacak cinstendir bazıları. Ruha gıda konusunda gerçek birer ahçıbaşı denilebilir: *Cordon bleu*.
Eh, deneme, yanılma. Artık ipin ucunu hiç bırakmayan Ruh Öldürücülerimiz var. En son Osuroloji, Dev Osuruk. Sonumuzun nasıl olacağını biliyoruz. İlk ses-son ses. Bu arada Dünya Gezegeninde hiçbir personel yerlerinden ayrılmasın. Ruhların olmadığına ikna edin onları, böylesi daha insani.
Bilimadamları her zaman ruh diye bir şey olmadığını söylediler. Şimdi bunu kanıtlayacak bir konumdalar. Kesin ölüm. Ruhun Ölümü. Bu Mısırlıların İkinci ve Son Ölüm dedikleri şey. Ruhları ebediyen ortadan kaldırmaya yarayan bu korkunç güç artık İçişleri'ndeki, CIA'daki Pentagon'daki uz görüşlü ve sorumlu şahısların yetkisine bırakılmış durumda.

(Batıdaki Topraklar'dan)

William Burroughs

Hazlar bahçesi

Denir ki William Burroughs yıllar yılı bir (madde kültü?) yazarı olarak kendi köşesinde yazadururken günün birinde sözüne en çok güvenilen Amerikalı eleştirmen-yazarlardan Mary McCarthy, 'şu anda bu ülkede yazı yazanlar arasında gerçekten ilgimi çeken tek isim var, o da William Burroughs,' demiş. Burroughs, piyasa deyimiyle ondan sonra 'patlamış'. Mary McCarthy'nin Burroughs'a nasıl bir anında 'notunu verdiğini' tahmin edebiliyor insan. Çok kitap okuyanların, özellikle de mesleki olarak okuma işiyle uğraşanların özellikle bildiği bir durumdur; her şey çok çabuk eskir –ilk Auster'dan son Auster'a, ilk Eco'dan son Eco'ya uzanan yol giderek etkisini kaybeden bir arpa boyu. Durup düşündüğümüzde, gerçekten ilgimizi çeken üç beş yazar vardır. Bu yazarlar, her türlü yeni çıkan yazar, sürükleyici hikaye, zekice kurgu, hınzırca buluş, best-seller, ağır edebiyat, üzerinde en çok konuşulan roman vb., ortadan kaybolup gittiğinde hâlâ oldukları yerden hep konuşageldikleri biçimde konuşmayı sürdürürler. Çoğu zaman, zaten 'zaviyelerinin tuhaflığı' dolayısıyla en başta yerlerine konulamamışlardır.
Şanslıysalar, o zaviyenin tuhaflığı tuhaf kalmayı sürdürür; onlar da taze ve şaşırtıcı kalırlar. Kimilerinin de enlem ve boylamı zaman içinde saptanır, genel akışın diline entegre edilirler. Reklamlar, şarkılar, antolojiler, göstergebilim seminerleri, hayatı anlatan anahtar cümleler içinde zararsızlaşırlar, duvar yazısı, dönem ruhu olurlar, tabiri bağışlayınız 'bukowskileşir'ler.
Burroughs, kesinlikle birincilerden. Bir kere Burroughs, saplantılı biçimde sadece ve sadece dille, arı-duru dille, konuşma-vaaz-sayıklama diliyle çalışır. Giriş, gelişme, sonuç, olay örgüsü vb. gibi şeyler meselesi değildir. Bazen, bir Burroughs kitabının ortasından ya da kaldığınız yerden, hatta en başından açıp okumaya başlamak ve –hatta hafifçe kızgınlıkla,– 'ne diyor bu adam?' demek mümkündür. O kendi başına akmayı sürdüren bir ırmak gibidir, kendi akışıyla ilgilidir, sizi bir yere taşımakla değil. Kendi başınasınız, kulaç atmalısınız. Ama atarsınız, önce can havliyle, sonra zevk alarak. Çünkü buna değer. Bütünü belki de tek, uzun bir akış olan 'Burroughsname' insanı içine çeker. Eseri, kendi sevdiği anolojiyle Hieronymus Bosch'un 'Garden of Delights–Hazlar Bahçesi'ne benzediği için orada tuhaf yaratıklar, inanılmaz 'levhalar' olduğu için de değil sadece. Bütün bunları yazısıyla inanılmaz bir güçle, hiç durmamacasına akıtabildiği için.
Burroughs, Beat Generation yazarı filan değildir. Kendilerine o adı verenlerden arkadaşları olmuştur, birlikte fotoğraflar çektirmişlerdir, bazılarını hâlâ sever. Ama Esirgeyen Gökyüzü'nün yazarı Paul Bowles ne kadar Albert Camus'yse Burroughs'da o kadar Beat'dir. İlk bakıştaki bir göz aldanması kadar... Ayrıca çok değişik kanallarla bağlantısı olmuştur. İlk kitabı Canki'yi New York'da otantik 'pulp fiction' basan bir yayınevi, en meşhur kitabı Naked Lunch'ı ise Lolita'nın da ilk editörü olan aslen 'pornograf' Maurice Girodias basmıştır, ayrıca haklı –fakat eksik– olarak Jonathan Swift gibi büyük hiciv ustalarına benzetilmiştir. Uzak akrabalıkları ne olursa olsun, Burroughs şiddetle tek ve kendisidir. Gri uzun paltosu, şapkası ve kaşkolu kadar anonim ve taklit edilemez...
Burroughs'un tadına varmak için madde'yle, Meksika'yla, yabanioğlanlar'la, tropik ormanlarda trekking'le, dev kırkayaklarla, onun türlü türlü yaratıklarıyla mutlaka tanış olmak gerekmez. Ama 'transglobal' bir paranoyaya ya da boyutları evren olan komplo teorilerine eğilimli olmak işe yarar. Onda CIA, dev şirketler, Hassan Sabbah, kendi çocukluk-ikizi (birçok ikizi vardır) Audrey Carsons, bilim adamları, yabani oğlanlar, Orta Amerikalı çiftçiler vb., vb. Herkes büyük, dev bir komplonun takılıp sökülebilen parçaları gibidirler. Üstelik Burroughs'un 'kehanet'lerinin bir kısmı –kimyasal maddelerin silah olarak kullanılışı gibi– on yıl öncesine kadar kurgu bilim, bugün ise birer gerçeklikse Burroughs'un 'daha neler bildiğini' düşünmeden edemiyor insan. (Bkz. Paranoyaya eğilim!) Bir ritüel duygusu, sürekli konuşan birinin kulakta bıraktığı vınlama, inişli çıkışlı uzun bir ses parçası, ilahi okuyan sas benzetmeleri de Burroughs'un modernizmine yanaştırabilir bizi, ona yaklaşmak için bunlarla da bir tanışıklığı olmak da bir işe yarayabilir. Burroughs'un kendi yazdıklarını okuduğu ses kayıtlarını dinlemek de bu açıdan çok şaşırtıcıdır. Tam yazdığı gibi okur Burroughs (Ya da tersi) Bir yazarın bulduğu 'ses'in yazılı ve sesli versiyonları arasındaki bu kesin örtüşme inanılır gibi değildir. William Burroughs kendi türünden bütün büyük yazarlar gibi –saymaya Joyce'la başlayınız, bence sonuçta ayakta kalacak olanlar da onlardır– her şeyden önce bir sestir, onun dalga uzunluğuna geçilebildiğinde –birden,– büyük, inanılmaz bir zevk aldığınızı görürsünüz. Herhalde 'iyi' bir trip de böyle birşey olsa gerek.

Fatih Özgüven

[festival]↓

CRR'de bu ay

7 Aralık, 20.30
Oregon
1 milyon-800 bin

18 Aralık, 19.30
Ankara Seymenleri
300 bin - 200 bin

20 Aralık, 19.30
Tanburi Cemil Konseri
(80. Ölüm Yıldönümü)
300 bin - 200 bin

21 Aralık, 20.30
Neşet Ruacan Grup
500 bin - 400 bin

28 Aralık 20.30
Kerem Görsev Trio
500 bin - 400 bin

Fransız Kültür Merkezi

Calise

Chanson müptelaları için resital. Bordo'lu şarkıcı Calise ikisi okul konseri olmak üzere dört konser vermek için ıstanbul'a geliyor. Barbara, Léo Ferré, Claude Nougaro ve Charles Trenet'nin eserlerinden mürekkep bir repertuarla karşımıza çıkacak olan Calise'e, piyanoda Christophe Devalle, kontrbasta Christophe Jodet eşlik edecek. 17 Salı ve 18 Çarşamba saat 19.00'da Fransız Kültür'ün Taksim salonunda.

Roxy'den DJ Kaan'ın listesi
Rebirth of Cool 6 "To Forgive But Not Forget"
Me' Shell Ndege Ocello "Peace Beyond Passion"
Fat Jazzy Grooves "1-15"
Beastie Boys "The In Sound From Way Out"
Moloko "Do You Like My Tight Sweater?"
The Chemical Brothers "T.C.B."
Ninja Tune "Funki Porcini"

Eğer hayatta kendine bir yer bulamadıysan, bir barda mutlaka bulursun.
Steve Buscemi

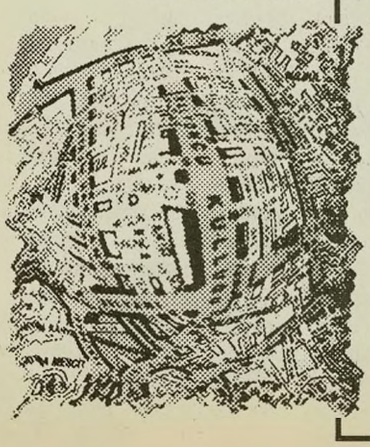

[bar]↓

U:Ucuz P:Pahalı O:Orta

Roxy
Sıraselviler'e girince ilerde, soldan ikinci sokak. (P)
DAWN Her salı Roxy'de amatör gruplar bestelerini çalıyor. Bunlardan biri Dawn. Grup, Uluç Taşocak, Emre Gündüz, Durul Seren, Ali Ergut ve Mehmet Günsür'den oluşuyor. Farklı soluklar taşıdıklarını her halleriyle belli ediyorlar. Yer, zaman önemini yitiriveriyor. "Sessizlik bize dokunuyor" diyorlar. Kendi besteleriyle, sessizlik ve gürültünün arasındaki kontrastın esrarını yaşatıyor Dawn. Aslında onların ve onlar gibi pek çok grubun işi zor. Barlarda beste çalmalarına izin yok. Şimdilik bunun tek cesur örneği Roxy. Yakında bir demo çalışmasına hazırlanan Dawn, aralık ayında Roxy'de çıkmaya devam edecek. **E. K.**

Guitar Cafe Bar
İstiklal Cad., Ayhan Işık Sok., no:21. Tel: 251 98 32. Açılış 14:00, kapanış 2:00. Canlı müzik olduğunda giriş 250.000 TL. Perşembe Know X, cuma Fresh Band, cumartesi Acil Servis. (O)

Harry's Jazz Bar
Taşkışla Cad. Taksim. Tel: 225 70 00. Açılış 18:00, cuma/cumartesi 20:00, kapanış 2:00, cuma/cumartesi 3:00. Sadece pazar günü canlı müzik yok. Diğer günler 22:30'dan 01:00'e kadar R&R çalıyor. (P)

Jazz Stop
11 Çarşamba, 18.30 ve 21.00'de Charlie Chaplin'in başyapıtı "Modern Zamanlar". 14 Cumartesi, 21.00'de Cem Karaca & Uğur Dikmen dinletisi. 24 Salı, 20.00'den itibaren rembetiko topluluğu Grup Tatavla ile birlikte Özel Noel Gecesi. 25 Çarşamba, 18.30 ve 21.00'de Spike Lee'nin "Malcolm X" filmi. Öteki etkinlikler için broşür edininiz. Jazz Stop, Beyoğlu Büyükparmakkapı'da.

Meis 1
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:7/2. Tel: 293 99 73. Açılış 15:00, kapanış 4:00. Pazar, perşembe, cumartesi Limon, çarşamba Akdeniz, cuma Dem Bu Sabah, pazar Gamlı Baykuş. (O)

Gitanes
İstiklal Cad., Sadri Alışık Sok. no. 20. Açılış 13.00, kapanış 2:00. (U)

Sefahathane
Atlas Pasajı, 209, Beyoğlu. Tel: 251 21 45. Açılış 10:00, kapanış 2:00. Acid jazz, jazz, popüler yabancı müzik. (P)

Kemancı
Sıraselviler Cad. no:69. Açılış 11:00, kapanış 4:00. Cuma/cumartesi giriş ücreti 750 bin TL. Pazartesi Deep, salı B. Quartet, çarşamba Acil Servis, perşembe Fresh Reggae Band, cuma Deniz Kızı, cumartesi Juke Box, pazar Ajan. (O)

Kemancı (köprüaltı):
Sıraselviler Cad., no: 91/1. Açılış 12:00, kapanış 2:00. (U)

Cafe Kafka
Yeniçarşı Cad., 26/1, Galatasaray. Tel: 245 19 58. Açılış 11:00, kapanış 23:00. Klasik müzik, film müzikleri, caz çalınıyor. Öğlen sınırlı miktarda ev yemeği. (O)

Dersaadet
Gazeteci Erol Dernek Sok., 11/A, Beyoğlu. Tel: 251 20 47. Açılış 9:30, kapanış 2:00. Pazar hariç her gün canlı müzik. Gündüz soft rock, film müzikleri. (O)

Mini Meyhane
Nevizade sok., no:28/A. Tel: 293 05 74. Açılış 12:00, kapanış 00:00. Küçük mekan. Müzik dışarıdaki masalara. (U)

Kaktüs
İmam Adnan Sok., no:4. Tel: 249 59 79. Açılış 9:00, kapanış 2:00. Sabah kahvaltı. (O)

Hayal Kahvesi
İstiklal Cad., Büyükparmakkapı Sok., no:19. Açılış 11:00, kapanış 2:00. Cuma, cumartesi, pazar Invictus, pazartesi Ajan, salı Serüven Azizleri, çarşamba Deniz Kızı, perşembe Moe Joe Blues Band, cuma Hi-Five, cumartesi Bulutsuzluk Özlemi. (P)

Andon
Sıraselviler Cad., no:89. Tel: 252 02 22. Açılış 19:00, kapanış 4:00, cuma-cumartesi 6:00. Canlı müzik yok. Dancing, meyhane, barı ve cafesi var. (O)

Caravan Rock Bar
İstiklal Cad., Balık Pazarı, Sahne Sok., no:19. Tel: 2243 42 47. Açılış 13:30, hafta içi kapanış 2:00, cuma-cumartesi 4:00. Pazartesi hariç her gün canlı müzik var: Salı Kaymaklı Ekmek Kadayıfı, çarşamba İstanblues, perşembe Derinlik Hissi, cu-

ma Pandora, cumartesi Kronik, pazar Free Mood Band. Giriş ücretsiz. (0)

Gramofon: Tünel Meydanı, no:3. Tel: 293 07 86. Açılış 8:30, kapanış 2:00, pazar 8:00.

Rock Club24 saat açık bir rock kulübüne kavuşmuş bulunuyoruz! Hepimize hayırlı olsun... "Sular çekildi, dibi bizmişiz" sloganıyla kapılarını açan Rock Club gündüzleri kültür kafesi, geceleri ise kâh canlı müzik kâh diskotek hizmeti veren bir bar olacak. Rock Club'ta olup bitenden kendilerine Artniyet adını veren bir grup genç sorumlu. Projenin ruhani lideri ise Mehmet Teoman. Canlı müzikte Kramp, Nautilus, Necropsi, Parfüm ve Blue Blues Band'in isimleri geçmekte. Dönüşümlü çalıyorlar. Deniz kıyısında, gayet düzgün bir mekan. Açık adresi olarak şu kadarını söylemek yeterli: Ortaköy'deki eski Memo's'un üst katı. Telefonları ise 0212-260 84 91-92 şeklinde...

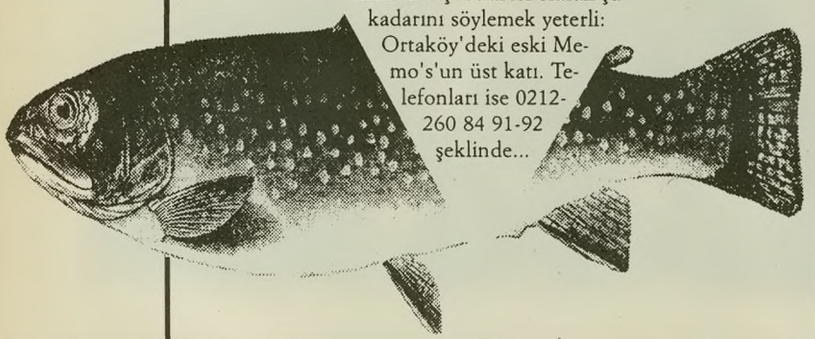

Madrid
Yahya Kemal, "Endülüs'te Raks"ı yazalı epeyi bir zaman oldu. Ama hayatta telafi edilemeyecek hiçbir şey yok. İşte buyrun. Madrid, belki raksın değil ama muhabbetin bu türüne açık bir yer. Kurtlarınızı dökme niyetindeysiniz başka bir yer arayın. Çünkü burada flamenko müziği, ıspanyol stili bir dekorasyon ve Akdenizli'lere özgü bir sıcaklık bulacaksınız. Neşeli ama fazla gürültü patırtı yok. Kaktüs ve Leman Cafe'nin bulunduğu ımam Adnan Sokak'ta. Numara on altı, ikinci kat...

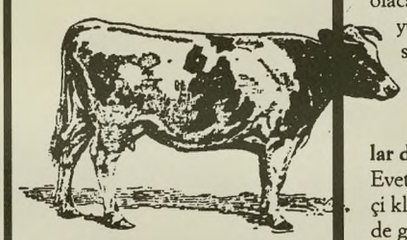

[film] ↓

Emir Kusturica'nın "Underground"u ve **Mathieu Kassovitz**'in "La Haine"i Fransız Kültür Merkezi'nde. "Underground" 9, 10, 12 Aralık, saat 18:00'de, "La Haine" 19, 20 Aralık, saat 15:30&19:00'da. Aman dikkat, bunlar son fırsatlar...

[radyo] ↓

AÇIK RADYO 94.8

ARZIN MERKEZİNE SEYAHAT
Pazartesi 20.00-21.00
Hazırlayan: Gökhan Akçura
9 Aralık: Don "Sugar Cane" Harris (Blues kemancısı)
16 Aralık: Kış Şarkıları
23 ve 30 Aralık: 96'nın en iyi albümleri

BURSA RADYOAKTİF 92.2

OVERDOSE
Cuma 22.00
Hazırlayan: Özgür Ögöz

[kitap] ↓

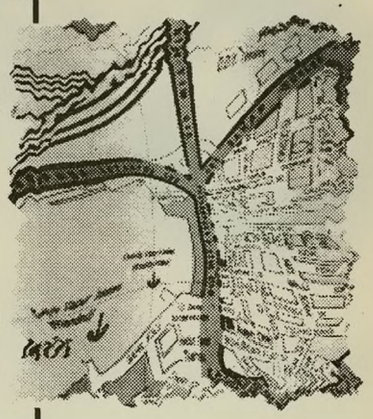

Türkiye'de Pop Müzik Dünü ve bugünü ile bir infilak masalı
METİN SOLMAZ
Pan Yayınları,
157 sayfa

OKUMA PARÇASI
Türk popunun bir politikası var mı?
Orhan Tekelioğlu: Türk popunun politik hiçbir derdi ve ilgisi yok. Ben halkın sahiden dinlediği hiçbir starın politik mesajı olduğunu düşünmüyorum. Hiçbir zaman olmadı. Türk halkının da sanıldığı kadar politik bir yanı yok. Bu bize özgü bir yanılsama. İnsanlar politika konuşuyorar diye, insanların çok siyasi yönelimli olduğuna dair tuhaf bir yanlış anlama var. Halkın bu anlamda politikayla ilişkisi çok basit düzeyde. Türk popunda da öyle. Milliyetçilik çıkışları da konjonktürel, siyasi yükselişe paralel bir durum. Ve yok olacak da bir şey. Siyasi bir yükseliş değil. Eğer çok siyasi yükseliş olsaydı, sabah akşam Orta Asya müzikleri dinlerdik.
Ama çok maksatlı çıkışlar da var.
Evet, mesela bu son milliyetçi klipler. Şarkı sözlerinden de geçtim, bütünüyle çok kötü örnekler. Bence bunların tamamının içi boş. ABD'de ırkçı beyaz müziği var. Örneğin, bir grubun adı John Wayne. Şarkısının adı Teksas Cenazesi ve bir zencinin ölümünü gülerek anlatıyor. Türkiye'de bu kadar net mesajlar yok. Türkiye'de siyasi mesaj hiçbir zaman açık verilemiyor. Bunu yaptığını iddia eden siyasi partiler bile veremiyor. Popçularınki de böyle bir şey. İnsanlar müzikleri dinlemiyorlar, hissediyorlar. Lili Marlen onun için hit olabilmiştir, Alman şarkısı diye değil. Müzik burada hiç siyasi bir şey değil. (...) Halka malolmuş tek proje de arabesk projesidir. O da çok ciddi bir projedir.(...) Cartel örneği de farklı değil aslında. Rap'in ABD'de çıkışıyla, Almanya'da ikinci ya da üçüncü kuşak Türkiye çocuklarının yaptığı müzik arasında paralellik kurmak, onu alıp Türkiye'ye taşımak... Burada kimlere çaldığını düşün. Kime neyi anlatıyor bu adamlar? Siyasi olarak anlattığı şeyin karşılığı nedir?

Sarp Keskiner Tarık Zafer Tunaya kültür merkezinde caz-pop-folk programları düzenliyor. Bu ayki konu u Moe-Joe Blues Band. 13 Aralık Cuma günü, saat 18:00'de.

Söylentiye göre, Axl Rose, ilk karısı aletinin eskisi kadar sert olmadığını ve onunla seks yapmanın berbat olduğunu söyledikten sonra lityumu kesmiş.

La Haine Soundtrack mutlaka dinleyin
La Haine Soundtrack mutlaka dinleyin
La Haine Soundtrack mutlaka dinleyin
La Haine Soundtrack mutlaka dinleyin
La Haine Soundtrack mutlaka dinleyin

Spice Girls Riot Grrrrrrls'e oranla daha iyi

Turpun hazmı zordur. Midesi zayıf ve dişleri iyi olmayanlar suyunu içmelidir.

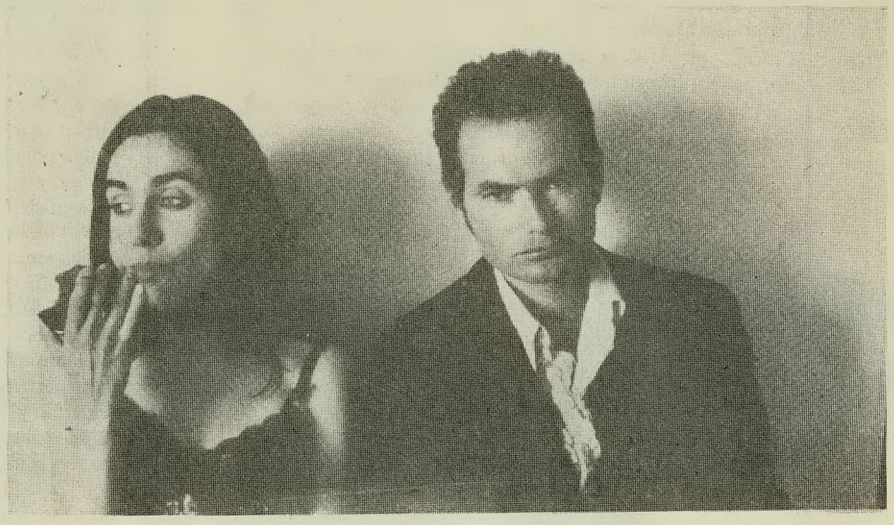

Breathe

MIDNIGHT OIL

(Sony Türkiye)

Post punk yıllarında U2, Simple Minds filan alanlara yanında bir tane de Midnight Oil verirlerdi. Grup Britanya adalarından değil, yavruvatan Avustralya'dan olduğu için çok büyüme imkanı bulamadı, zaten bunun da meraklısı değildi. Hukukçu, daha da önemlisi "adaletçi" liderleri dazlak Peter Garret'in militan yeşil fikirleri doğrultusunda grup 80'lerin sonunda ciddi başarılar kazandı. Siyasetin müzik alemi içinde gitgide soğuması ve grunge patlaması işlerine yaramadı. Yeni yayınlanan *Breathe* eksiksiz fazlasız bir dönüş albümü. Neil Young yollarındaki "Star Of Hope" ve Emmylou Harris'in vokale durduğu "Home" başta olmak üzere bütün şarkılar iyi. Rock'un verebileceği her nevi tatmini ziyadesiyle sağlayan albümü biten senenin kâr hanesine yazıyoruz. ***D.B.***

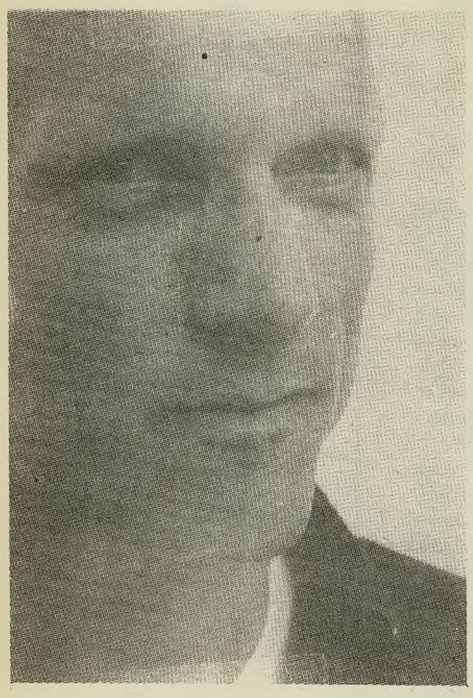

Dance Hall At Louse Point

JOHN PARISH & POLLY JEAN HARVEY

(Polygram/Raks)

İnsan sesi en önemli müzik enstrümanı. Binlerce iyi gitarist ya da davulcu yetişebiliyor ama iyi şarkıcı tek tük çıkıyor. 90'lar deyince akla ilk çırpıda birkaç isim geliyor: Kurt Cobain, Beth Gibbons (Portishead) ve P.J. Harvey. Polly Jean Harvey, sesinde kadınlığın bütün yükünü sırtlanıyor. O hem kadın olmaktan, şekilsiz bedeninden nefret eden bir erkek Fatma, hem de çıplak pozlar veren, bir diva gibi makyajlar yapıp sahnede kırıtan bir şantöz. Karşılıksız aşkların yaralı kadınından, erkeğini "beni kupkuru bıraktın" (vajinasından söz ediyor) diye eşşeğin kıçına sokan, ne istediğini çok iyi bilen bir femme fatale'e kolaylıkla geçiyor.

Ne bir feminist ne de klasik kadın rollerini benimsemiş biri. Kadınlıkla kavgalı bir kadın. Memelerini de sergilese, iç çamaşırlarıyla da poz verse seksilikten başka her şeyle tanımlanabilecek, kışkırtıcı, sorgulattırıcı bir imge. Ve de büyük bir şarkıcı.

1992'de *Dry*'ı çıkardığında kalıcı olduğu belliydi Harvey'nin. Ne yazık ki ikinci albümü *Rid of Me* Steve Albini'nin prodüksiyonuyla katledildi. Aynı şarkıların demo versiyonlarını içeren *4-Track Demos* da fazla ham kalmıştı. 1995'te yine çok iyi bir albümle, *To Bring You My Love*'la karşımıza çıktı.

Dance Hall at Louse Point, John Parish'in müzikleri bestelediği ve enstrümanları çaldığı, P.J. Harvey'nin de şarkı sözlerini yazıp söylediği ortak bir çalışma. Bir şarkıda da ("Is that All There Is?") Mick Harvey'nin katkısı var. John Parish'le P.J.'in ilişkisi eskiye dayanıyor. P.J. kendi grubunu kurmadan önce, Parish'in Automatic Dlamini adlı grubunda yer almış. İlişkileri P.J.'in albümlerinde de devam etmiş.

Dance Hall... iyi bir albüm. Müzik ham ve bir iskelet gibi asli unsurlarına indirgenmiş. Bu da P.J.'ye sesini kullanabileceği geniş bir alan bırakmış. Belki, başkasının müziklerine şarkı söylemek de P.J.'in kendisini özgür hissetmesinde bir rol oynamıştır. O da çocuksu bir masumiyetten ("That Was My Veil"; "Is That All there Is?"), çığlık çığlığa bir nevroza ("City of No Sun") uzanan bir kolaj yaratmış. Parish ve Harvey bestesi olmayan tek şarkı "Is That All There Is?". 1930'ların Berlin kabarelerini hatırlatan, biraz da eskimişlik kokan albümün en zayıf şarkısı. Biraz da Nick Cave'vari teatralliği var. "Civil War Correspondent" ise bir askerin eve yazdığı mektuplar şeklinde tasarlanmış etkileyici bir savaş karşıtı şarkı. "Sözcükler hayat kurtaramıyor" demiş Harvey bu şarkıda, belki de sanatın güçsüzlüğünü de düşünerek. *Dry* veya *To Bring You My Love* kadar güçlü bir albüm olmasa da, *Dance Hall...* P.J.'in elinin değdiği her şey gibi yoğun, iyi bir çalışma. ***C.C.***

The First Band On The Moon

THE CARDIGANS

(PolyGram/Raks)

Cardigans İsveçli bir grup. Kuruluş tarihi 1992. *Emerdale* (1994) ve *Life* (1995) isimlerinde iki albüm çıkarmışlıkları var. Meraklısı hatırlayacak, geçen sene "Carnival" adlı single'larıyla hatırı sayılır bir satış rakamına ulaşmışlardı, söz konusu şarkıya frekanslar arasında dolanırken hâlâ rastlamıyor değiliz. Daha çok cilalı, melodisi sağlam, ritmi yerinde, teenage işi, rock'la ilişkisi hayli yüksek pop şarkıları yazıyorlar. Vokalist Nina Persson'un aşırıya kaçmayan, düzeyli, epeyce de şekerli vokali müziklerine cuk oturuyor. Anladığımız kadarıyla bu albüm için bayağı uğraşmışlar. Yeni bir "Carnival" çıkarabilirler mi bilemeyiz ama, bir iki berbat şarkı dışında fena değiller. Şarkıların arasına 'fasıla' yerleştirmemişler, müzik öylece akıp gidiyor. Yerinde bir karar. Black Sabbath'ın Ozzy'li zamanlarının klasiği "Iron Man"i cover'lamışlar. Sağda solda bunun en iyi "Iron Man" yorumu olduğu yolunda laflar dönüyor, duyuyoruz, izliyoruz. Araştırmakta fayda var, doğruluğu kuvvetle muhtemel. Şimdilik Abba'yla Black Sabbath arasında bir yerde asılı kalmış vaziyetteler, bir sene önce olsa tereddütsüz Abba derdik, ancak bu albümle Sabbath'ın karanlık, gerilimli ve korkutucu dünyasına hafif de olsa göz kırpıyorlar. Nasıl yapıp ediyorlar anlayamadık, yakıştırmayı da biliyorlar. Şart değil, almasanız da olur, ama gönlünüz pop'a meylediyorsa, "harbi rock" hattından daha fazla açılmayıp burada durun.

Zen / Baba Zula söyleşisinde adı geçen kitap, Atlas pasajı'nda Detone'den temin edilebilir...	**Nedimpress** Anadolu pasajında	**Beatles Anthology 3 çıktı**

BARIŞ İÇİN BİR MİLYON İMZA GİRİŞİMİ İrtibat tel: 0212 252 38 68

4

GALLIANO

(Polygram/Raks)

70'lerde dans müziğiyle, harbi rock'ın arasında aşılmaz gibi görünen bir uçurum vardı. O zamanlar disco müzik denirdi dansa yönelik müziklere. Ve disco müzikle diskotekler, bir rockçı için mide bulandırıcı bir etki yaratırdı. Diskoteklerin tek anlamlı işlevi, eğer bir kız arkadaşınız varsa öpüşebileceğiniz karanlık, loş bir ortam sunmak olabilirdi. Müziğe ve parlak disco-kidlere katlanabilirseniz tabii. 80'ler ve 90'lar, Britanya'da (Amerika hala "disco sucks" düsturuna daha bağlı) bu uçurumun kapanmasına tanık oldu. Rock tavrıyla, dans ritmlerinin mutlu evliliği yaşandı. Hip-hop'uyla, bass'n'drums'ıyla, techno'suyla.

Ama eski bir rock'çının (bu satırların yazarı gibi) genlerine işlemiş bir disco antipatisi olması doğal karşılanmalı. Galliano'da bu 70'ler disco müziği öğeleri bolca var. Hele "Thunderhead" adlı parçaları insanı bir zaman tüneline girmişçesine geçmişe götürüyor. Sanki 70'lerde, damsız girilmediği için ancak okul gecelerinde girebildiğim bir diskotekteyim. Bir sevgilim olmamasının ve ortamın yapış yapışlığının iç sıkıntısı zihnimde yeniden canlanıyor. Ahh, eğlenmek... Ne demektir ki bu?

Ama Galliano'da sadece bu yok. Hatta yok yok. "Some Came"de birden senfonik rock'vari bir klavyeyle karşılaşınca insanın yön duygusu iyice zayıflıyor. Neredeyim ben? Sonra reggae, sonra 90'lara sıçrayıp bir bass'n'drums (nam-ı diğer jungle), ardından funky bir şey, sonra bir ballad... Neredeyse bir saat sürüyor eğlence. Disco'dan kendimi dar atıyorum dışarı. Eğlenmeyi sevenlere... ***C.C.***

Seasick

IMPERIAL TEEN

(Polygram/Raks)

Adlarına bakınca, yeni bir New Kids on the Block'la karşılaşacağım diye korkuyor insan. Kapak tasarımının renkleri de son derece pop. Plak şirketinin tanıtım bültenine de tipik teenager pen-friend uslûbuyla başlamışlar: "Hi. We're Imperial Teen." Müziğe gelince... Yok, hayır NKOB'yle hıçbir alakaları yok. Lo-Fi bir tavır içinde, distorte gitarlı pop şarkıları yazmışlar. Yetişkinlikten kaçınılmış, bu kesin. Bir tür "teen spirit" peşinde oldukları. Ama teenager değiller. Hatta grubun davulcu, gitarist ve şarkıcılarından Roddy Bottum, Faith No More'un da üyesi. Öyleyse...? Öyleysesi şu: Dört tane deneyimli müzisyen bir lise grubunun amatör heyecanını, iddiasızlığını hayatlarına geçirmek istemiş. Fena da olmamış. Ama olmasa da olurmuş. Onlar ermişse muradına, gerisinden kime ne? ***C.C.***

International Times / Psychic Karaoke

TRANSGLOBAL UNDERGROUND

(Nation Records / Kod Müzik)

Müzik endüstrisi, 90'larla birlikte elindeki pazarı birkaç misli büyüttü. Marketin yeni reyonlarından biri de "world music" oldu. Artık Mısırlı udi Enver İbrahim ile neyzen Kudsi Erguner'in biraraya gelip albüm yapmaları çok kolay. Böyle bir prodüksiyonu gerçekleştirmenin iktisadi rasyonalitesi hazır; bunu müzisyenden bizzat liberalist piyasa ekonomisi talep ediyor. Oysa düne kadar, sözgelimi alaturka müzikle uğraşan bir enstrümantalistin ufkunda TRT arşivine mono kayıtlar yapmaktan başka bir şey yoktu. Geldiğimiz nokta müziğin selameti açısından son derece umut verici. Dünyanın kültürel zenginliğini müzikten takip edebiliyoruz. Ama konuyu bu boyutunda bırakmamak gerekiyor. Her şeyden önce, "world music" doğası gereği ırkçı bir tasnifleme: Bir batı müziği var bir de ötekiler, diyor. Üstelik bunu "bakın size bilmediğiniz ne müzikler ne dünyalar sunuyoruz" şeklinde bir tebessümün arkasına sığınarak yapıyor.

Endüstrinin mantığı, Khaled ile Transglobal Underground'u aynı klasmanda pazarlamaya çalışırken yakalanabilir. Görünüşte ikisi de füzyon müziği. Daha önce birarada olmayan unsurları biraraya getiren müzikler. Ama sadece o kadar. Transglobal Underground'ın avant-garde karakterini bu "aceleci listelemeye" kurban edemeyiz. Khaled üçüncü dünya müzisyeninin makus kaderi kırmış, Cezayir müziğini teknolojinin nimetlerini kullanarak "restore etmiş" bir sanatçıdır. Oysa Transglobal Underground, kelimenin tam anlamıyla avant-garde'dır; öncüdür. Tanımlamak gerekirse; avant-garde, daha önce olmayan bir şey yapar, ortaya koyar ve o yaptığı şey bir ihtiyaç haline gelir. Avant-garde, elindeki malzemeyi parçalara ayırıp, o parçalardan daha önce olmayan bir konstrüksiyon vücuda getirir; söker, takar; nihayetinde sarsar!

Transglobal Underground, müziğe daha önce tanımadığımız bir hacim getirdi. Post-rock'un dört elle sarıldığı beat bilincini sahiplenerek uzandığı bütün kültürlerin (Arap, Latin, Hint vb.) yüzebileceği bir "akışkanlık" yarattı. Eklektik tavrın çok uzağında bir tavırdı bu. Çünkü farklı kültürlerden gelen melodileri "kaynaştırmak" yerine, onları "oldukları gibi" bırakıp müzikal hacmin içinde "akmalarını" sağladı. Tekno müzisyenleri Batı müziğinin armonisini parçalarken müzikal atomlara kadar inmişler, giderek sesin fiziksel özelliklerini sorgulamışlardı. Transglobal Underground ise armoniye dönüşü temsil ediyor. Teknoyla pek çok yakınlıkları olsa da, çağın ruhunu taşıyan, "farkında" bir rock & roll tavrı bu...

İlk albümleri *Dream of 100 Nations* disk formatında bulunabiliyor. ikincisi *International Times* ve sonuncusu *Psychic Karaoke* ise kaset olarak yayınlandı. Son ikisini disk ve plak formatında bulmak da mümkün. Dinleyelim, devam ederiz... ***E.Z.***

Stoosh

SKUNK ANANSIE

(EMI/Kent)

"Everything is fucking political" (Herşey politiktir) diye başlıyor yırtıcı kız Skin ve orkestrasının albümü. Skin'in "Müziğe politika karıştırmakla suçlanıyoruz. Bu faşist düşünceyi müzik eleştirmenlerine borçluyuz" şeklindeki ifadesi şaşırtıcı değil. Onlar yeni ve politik kuşağın sembolleri. Alışılması zaman alacak. İlk albümleri Paranoid and Sunburnt'la rock alemine daha dişi bir Rage Against The Machine sesi armağan eden Skunk Anansie yeni albümünde burazcık soul ve folk yanyollarına sapmış gözüküyor... İlkten kötü bir sürpriz gibi gelse de zamanla dinledikçe bestelerdeki yoğunluk hissediliyor. Birkaç tane sıradan nağmenin varlığı yine de cansıkıcı. Ama mühim olan işin özü. İnsana "iyi ki varlar" dedirten bir grup.

→53

Çilek, romatizma ve benzeri hastalıkların tabii ilacıdır.

Baksana! İşte Paris'tesin. Işıklar kenti Paris'te. Şanslısın ha! Nasıl buldun? Michel Tournier, Altın Damla

Kelepir'deki kitap çeşitleri arttıkça artıyor... Acayip ucuz.

Cooler

COLLAPSED LUNG

(PolyGram/Raks)

Collapsed Lung 1992 yılında kurulmuş Harlow/Essex çıkışlı bir grup. İlk bakışta hip-hop'çular, "son tahlilde" rock'çu. Bas ve elektrikli gitarın her daim "biz buradayız" dedikleri, okkalı ritmler üzerine sağlam melodilerin döküldüğü rap üzre "arayışlar". "Eat My Goal" şarkısının Euro 96 mix'inde coşkulu, fanatik ve atik, "Ballad Night"ta romantik, "Sense"de kaygılı ve karanlıklar. Arada Debussy yansımalı piyano dokundurmaları. Sağları solları belli olmuyor, kederlere dalacak gibi olurlarken neşeli hip-hop ritmlerine sıçrayıveriyorlar. Bazı şarkılar sizi çekebilir ama şart da değil hakçası.

Play Games

DOG EAT DOG

(Roadrunner/Hades)

Dünya küçülüyor, küçüldükçe müzik türleri birbirinin içine geçiyor. Bu durumda ufak çapta bir kargaşa yaşanıyor, çoğu grup müziklerinin sınıflandırılmasına karşı çıkıyor. Smashing Pumpkins, "canımın çektiğini yaparım" deyip kendine "independence" tanımlamasını getiriyor. Dog Eat Dog, Faith No More gibi gruplar da, türlerin arasında kalmaktansa, kendilerine daha yüksekçe bir yer arıyorlar, "crossover" diye adlandırılıyorlar. Dog Eat Dog, apolitik bir Rage Against The Machine. "ISMS"de "faşizme de, solculuğa da ihtiyacımız yok" diyorlar. Oyun oynuyorlar, Bad Religion ile şimdinin Offspring punk'ı arasında gidip geliyorlar. "Buggin"de hip-hop yapıyorlar. Dinleyeni zıplatıyorlar, hafiften eğlendiriyorlar ama yavan kalıyorlar. Basit gitar tonlamaları, klasik riff'ler, hep bildik numaralar albüme hakim. Bazı parçalarda kullandıkları saksafon da ilginç olmaktan uzak. Bir önceki albümleri çok daha iyiydi. ***I.A.***

She's The One

TOM PETTY & THE HEARTBREKASERS

(WEA/Balet)

Tom Petty'nin ilk soundtrack albümü. Fakat diğer soundtrack albümlerinde olduğu gibi konseptüel bir kopukluk yok; sanki albüm 'zamanı geldi' havasında çıkartılmış. REM son zamanlarda neler yapıyorsa, içine biraz Dylan, biraz Byrds katın. Mike Campbell, her daim olduğu gibi ekonomik soloları ve kocaman akorları ile kulakları mest ediyor. Benmont Tench gitarların arkasında kalsa da titrek ve şık elektrikli piyanosu ve Hammond orgu ile kendini gösteriyor. Ringo Starr, zaten Petty'nin kankası; albümün soundu tam ona göre fakat kendisini sadece bir parçada dinlemek mümkün. Curt Bisquera ve Steve Ferrone diğer davulcular. "Beach Boy" Carl Wilson ve Fleetwodd Mac'ten hatırlayacağımız Lindsay Buckingham diğer konuklar. *Full Moon Fever* ve *Wallflowers*'a basar. ***S.K.***

Absolutely Live

THE DOORS

(WEA/Balet)

Herkesin kalbinin bir parçası onlara aittir. 1970 tarihli bir konserin kayıtlarından oluşan bu -uzun- albüm, en müşkülpesent insanda bile ciddi heyecanlar uyandıracak nitelikte. Dorrs arşivini tamamalamak, kuvvetlendirmek isteyenlere.. Ve hatta yeni başlayanlara...

Evita

SOUNDTRACK

(WEA/Balet)

Eva Péron, asrın en meşhur, üzerinde en çok yazılmış çizilmiş şahsiyetlerinden biri. Zamanın Hayat, Ses tarzı dergilerinin hikayesini bıktıra bıktıra, bire bin katarak anlatmasından sonra efsane katına yükselmesine ramak kalmıştı. Güzel kadın, üstelik Batılı ölçülerde, giyiminden kuşamından makyajına kadar güzel, devrin Hollywood aktrislerinden farkı yok. Önünde sonunda, Arjantin'e de damgasını vurdu üstelik. Pop–opera'nın "dahisi" Andrew Lloyd Weber de işbu müzikali döktürünce "ölümsüzlüğe kavuşuyor". Evita, dünyanın dört bir yanında oynanan, hemen herkesin adını duyduğu bildiği, ama yeni kuşaktan çok az insanın izlediği bir müzikal. Bizde en son Nurseli İdiz, Füsun Önal ve Ruhsal Öcal rol kavgası yapmışlardı, –Evita'yla ömr-ü hayatında ne tür bir ilişkisi olduğunu bugüne kadar bir Allah'ın kulunun kafamıza sokamadığı– Che Guevara rolünde de Cihan Önal vardı. Bu Evita rolü için kavga çıkarmak tiyatro aleminin en has geleneklerinden biri olsa gerek, bütün kadınlar ille de çıkıp "Don't Cry For Me Argentina"yı okumak istiyorlar. Böyle bir kavga da en son Hollywood versiyonu için çıktı, "boyalı basın"dan izledik, Madonna maçı kazandı, az biraz sönmüş gibi gözükürken yeniden parladı, manşetlere çıktı. Hemen söyleyelim, şarkılarda iyi değil, kötü de değil ama insan daha iyi bir şey bekliyor. Che rolünde kadın kısmının "yükselen değer"i Antonio Banderas var, Desperado filminde söylediği şarkıyla gözümüze girmişti, bu çocukta iş var demiştik, keşke tek şarkıyla yetinseymiş! Péron rolündeyse Jonathan Pryce var, o fazla takılmamış şarkılara. Düzenlemelerde fazlalık da, eksiklik de yok, neyseler o! Bir de yeni şarkı eklenmiş Madonna'nın hatırına, (nedense bize Hülya Avşar'ın ağlayıp zırladığı o klibi ve şarkıyı hatırlatan) "You Must Love Me". Listede fark etmişsinizdir, memlekette yayınlanır yayınlanmaz bir numaraya oturdu albüm, ayıptır günahtır, onca güzel albüm varken niye buna sayıyorsunuz paracıklarınızı? Belli ki film de aynı akıbete uğrayıp hasılatı toparlayacak, hadi ona lafımız yok. Bizce geç kalmış sayılmazsınız, tercihinizi eli yüzü düzgün bir albümden yana kullanın, ama illâ ki pop-opera istiyorsanız, yine Weber'in Phantom Of The Opera'sını ya da Evita'nın başka bir versiyonunu alın. ***M.E.***

Sahra

KHALED

(Barclay/Raks)

Hem önceki albümlerinde, hem de geçen ay sahnede seyrettiğimizde bölünmez bir bütünlük içindeydi Khaled müziği. Herkes aletlerine abanıyor, ortaya törpülenmemiş bir ses çıkıyordu. Rai buydu işte. Rock sonrası ilk defa, melezin de melezi, üstelik "düğün salonu" çıkışlı bir müzik popüler oluyordu. İsyan bu seferlik cebirsiz, şiddetsiz, keyifli, neşeli ve gündelik kıyafetleriyle gelmişti. Khaled'in yanık ama gamsız vokaline eşlik eden müzisyenler bildiğini okuyordu şarkılar boyunca. Orgdan çıkan teneke tonlar davula, dümbeleğe çarpıyor, sarhoş kemanlar ordan oraya yalpalıyor, gitardan reggae'nin tozu toprağı saçılıyordu etrafa... Yeni albümde biraz daha özen var: *Sahra* için dolaptan bayramlıklar çıkarılmış, o kabasaba müzik üstten belli belirsiz cilalanmış. Olur o kadar. Çok verimli akrabalıklar var albümde: Fransız pop-rock'çusu Jean-Jacques Goldman'ın mükemmel pop bestesi "Ayşe", elde var bir. Bob Marley'in karısı ve grubu eşliğinde söylediği –Jamaika'da kaydedilen– birkaç parçayı da saymak lazım. Ve inanılmaz güzellikte bir göç şarkısı: "Oran-Marseille". Bu şarkının iki versiyonundan ikincisini, yani Marsilya dokunuşlu olanını mutlak tavsiyeler arasına kaydetmeliyiz. Marsilyalı hip-hop çetesi IAM'ın adamı Akhenaton ve adamımız Khaled tüyler ürpertici bir Arap-rap yaratmışlar. Abartmıyoruz, bu senenin en iyi şarkısı bu albümde. ***D.B.***

McDonald's gibisi yok

Patlıcanda vitamin yoktur, mamafih kalbe sükunet verir

Yeni kanun uyarınca sigara içmek nerelerde yasak, bilen var mı?

Jonathan Richman yeni albümünü yayınladı

Natacha Atlas'la Inna Gadda Da Vida arasında ne gibi bir ilişki var?

If We Fall In Love Tonight

ROD STEWART

(WEA/Balet)

Rod Stewart, –yaşımız yetişmese de farketmez– 1960'lardaki "parlak" gençlik yıllarından, Jeff Beck Group ve Faces'le yaptığı işlerden beri hep arkadaşımız oldu. Zaman zaman bizi üzdü, belli bir düzeyin altına düşmese de ara ara 'kötü' şarkılar söyledi. Ama o ha gitti ha gidecek "kaplan hırıltısı" kırçıllı sesinden vazgeçemedik, bir takım şarkılarını muhakkak pikabımızda döndürdük. "Bir takım şarkılar" diyoruz, zira Rod Stewart tam bir "seçki" adamı. Bu albüm, Türkiye'de yayınlanan ilk toplaması değil ama bir ayrıcalığı var: Aşk-meşk fısıltılarının harıl harıl bedenleri kavurduğu baladları toparlamış bu sefer. Her hâl-ü kârda klasik bir Stewart albümü: "Tonight's The Night", Van Morrison imzalı "Have I Told You Lately", Cat Stevens'ın güzel zamanlarının şarkısı "The First Cut Is The Deepest", iki şahane Tom Waits, "Downtown Train" ve "Tom Traubert's Blues", ve kaçınılmaz olarak Rod Stewart denince memlekette ilk akla gelen Anılar serisi usûlü o güzelim şarkı: lacivert denize paldır küldür yuvarlanmayı bekleyen bir mehtap, orta karar bir ateş, etrafında kızlı erkekli bir grup, yumuşak sesli oğlan gitarın tellerine hafif dokunuyor (belki onları uzaktan kesen aynı mekanın uyumsuz, abazan ama fena halde güzel ruhlu bir iki delikanlısı): "Sailing". Ancak hemen kestirip atmayalım, dört yeni şarkı ekleme akıllığını göstermiş Rod. Son şarkıysa "Üç Silahşörler"in o evlere şenlik şarkısı, "All For Love". Rod Stewart, ne Bryan Adams oldu fikrimizce, ne de Sting. İkisinin arasında bir yerlerde hanidir kafasına göre takılıyor, futbolunu oynuyor, zevcesiyle objektiflere gülümsüyor. Hep fırlama ve bıçkın. Neticede, sesine de yorumuna da boş vermek kabil değil, bu şarkılar da, bir iki tane eksikse de, solo zamanlarının en iyileri. Albümü hemen bir koşu alın demeyeceğiz elbette, ama romantik bir sevgiliniz varsa, kıza hediye almam lazım diye tutturuyorsanız, deriz. ***M.E.***

October Rust

TYPE O NEGATIVE

(Roadrunner/Hades)

90'ların ilk yarısı, 80'lerin hard'n'heavy, trash ve death grupları için hiç de kolay geçmiyor. On sene öncesinin popüler pek çok grubu şimdi yok, kalanlarsa sert ritmli, bol riff'li malzemenin çoktan tüketildiğinin farkındalar ki, yeni arayışlara giriyorlar. Sepultura etnik kökenlerinde yeni müziğini ararken, Metallica grunge ve Brit-pop etkisindeki Load albümünü çıkarıyor. Şimdi de bu tür etkileşimlere her zaman açık olmuş Type O Negative, tuhaf hatta kötü bir albümle çıkıyor piyasaya. Meleyen kuzular, ötüşen kuşlar, gökyüzünü delen jetler, grup elemanlarının başlangıç ve kapanış konuşmaları, birden kesilip dinleyene bir hayli rahatsızlık verdikten sonra yerini new age melodilerine bırakan parçalar, akustik gitarla girilen, punk, brit-pop, hip-hop tınıları, NewWave of British Heavy Metal, metal, endüstriyel rock (Kapakta Trent Reznor'a bol bol teşekkür edilmiyor), glam rock... Kısacası, her şey var. Tek eksik, "ruh", özellikle Kenny Hickey'in arada Robert Smith'leşen, Depeche Mode vokali yapan sesinde. "Şu işi bitirsek de mezarıma geri dönsem" der gibi ölü bir sesle söylüyor. Type O Negative, yine de teknik olarak güçlü bir grup. Albüm, mesela Prodigy tarafından iyi bir "dance album" haline getirilebilirdi. Neil Young'ın ellerinde sıkı bir rock albümü olarak da şekillenebilirdi October Rust. Ama bu haliyle başarısız bir sound denemesi olmaktan öteye geçemiyor ne yazık ki. ***İ.A.***

Rocket

PRİMITIVE RADİO GODS

(Sony)

Rocket, temelde 1000 dolara malolmuş bir indie albüm. Türkiye'de yayınlanan kasetin kapağındaki nedense İngilizce 'Parental Guidance-Explicit Lyrics' ibaresini görünce 'beyazlar rap yaptı herhalde' diye düşünebilirsiniz. Ama bu beyazlar, ortalıkta mevcut her türlü müzik türünü icra etme gibi bir misyon üstlenmişler. Kasette yok yok. Hip hop, rap, glam-metal, R&B ve diğer bilumum türler tek bir kasetin içinde ellerinize teslim edilmiş durumda.

Grubun esas adamı (ve tek adamı) Chris O'Connor. O'Connor'ın parçaları bu kadar farklı etkilenimlere açık olsa da, dibine kadar beyaz bir albüm. Her ne kadar ucuza üretilmiş bir albüm olsa da incelmiş, yontulmuş şarkılardan oluşma. Albümde beliren her müzik türü için daha iyi gruplar bulmak olası. Galiba Frenkler de bu 'sentez' işini biraz kıçından anlıyorlar. ***O.G.***

Greatest Hits

SIMPLY RED

(WEA/Balet)

Simply Red deyince ne hikmetse herkesin gözünün önüne ilk geliveren, kızıl saçlı bir genç adam portresi. Dalgalı, sağa sola saçılmış saçlarıyla Mick Hucknall uzaklarda bir yere bakıyor, projektörler olduğu gibi ona çevrilmiş, o, bu ışık cangılını takmıyor bile, mesafeli, serinkanlı, zarif, biraz kibirli, şarkısını söylüyor. Arkasında bir takım iri gölgeler, galiba enstrümanları da onlar çalıyor, projektörlerden nasiplerini alamamışlar, karanlıktalar... *Picture Book*'tan bu yana müzik aleminin tam göbeğinde duruyor Mick Hucknall. Tek kişilik grup derler ya, öylesi, birbirinden şahane şarkıları yazıyor, keskin ses rengi ve hiç yabana atılmayacak yorumuyla Simply Red'i adeta sırtında taşıyor. Yaptığı iş hiç de azımsanacak gibi değil, soul'a batırılmış öyle rythm&blues şarkıları yazıyor ki, herkesin harcı değil. O kadarla da kalmıyor, son derece dengeli, ihtiyatlı, ayakları yere basan bir pop'a oturtuyor onları... Sonuç? Yiğidin hakkı yiğide veriliyor, eğri oturulup doğru plak alınıyor, Simply Red albümlerinin satışları uluslararası camiada milyonlara ulaşıyor, satış rekorları kırıyor... Beşinci albümleri Life'ın dumanı daha üstündeyken çıkıp gelen bu albüm de anlaşılan aynı yolun yolcusu olacak. Radyo istasyonlarından on dakikada bir her fırlayışında genç kızların kalbini yakan "If You Don't Know Me By Now", "Holding Back The Years", "It's Only Love", "A New Flame", "Something Got Me Started", "So Beautiful" ("Tam bir afetsin ama müthiş sıkıcısın / Merak ediyorum ne işim var burada"), "Money's Too Tight To Mention", son hit "Fairground"... Albümde bir şarkı daha var ki, bizi kapıp götürdü. Aretha Franklin klasiği "Angel"ı Hucknall'ın sesinden dinlemek ayrı bir keyif, daha da güzeli, Hucknall bu şarkıda bizi hiç beklemediğimiz bir anda kıstırıp esir eden Fugees elemanlarıyla teşrik-i mesaide bulunmuş: Ziyafet!.. Ezcümle, İngiliz işçi sınıfının kıçının kılına kadar kızıl neferi Mick Hucknall ve kumpanyası, yüzümüzü kara çıkartmamakta ısrarlı. Asla ve kat'a pişman olmazsınız. ***M.E.***

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Robson & Jerome** Take Two
2. **Spice Girls** Spice
3. **East 17** Around The World
4. **Simply Red** Greatest Hits
5. **The Beautiful South** Blue Is The Colour
6. **Boyzone** A Different Beat
7. **Celine Dion** Falling Into You
8. **The Smurfs** Christmas Party
9. **Rod Stewart** If We Fall In Love Tonight
10. **Fine Young Cannibals** The Finest

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Oasis** (What's The Story) Morning Glory?
2. **Space** Spiders
3. **Skunk Anansie** Stoosh
4. **Suede** Coming Up
5. **Oasis** Definitely Maybe
6. **Baby Bird** Ugly Beautiful
7. **Sleeper** The It Girl
8. **Oasis** Definitely Maybe Singles Box-Silver
9. **Backstreet Boys** Backstreet Boys
10. **Oasis** What's The Story Singles Box-Gold

AMERİKA ALBÜMLER

1. **Makaveli** The Don Killuminati
2. **Mo Thugs Family** Family Scriptures
3. **Celine Dion** Falling Into You
4. **No Doubt** Tragic Kingdom
5. **The Beatles** Anthology 3
6. **Van Halen** Best Of Vol. 1
7. **Kenny G** The Moment
8. **Various Artists** Soundtrack–"Set It Off"
9. **Babyface** The Day
10. **Ghostface Killah** Ironman

YABANCI

1. **Evita** Soundtrack (WEA / Balet)
2. **Power Hits 96** (BMG Türkiye)
3. **Celine Dion** Falling Into You (Sony Türkiye)
4. **Loreena McKennitt** Mask And Mirror (WEA / Balet)
5. **Trainspotting** Soundtrack (EMI / Kent)
6. **Fugees** The Score (Sony Türkiye)
7. **Simply Red** Life (WEA / Balet)
8. **Secret Garden** Songs From Secret Garden (Raks / Polygram)
9. **Loreena McKennitt** The Visit (WEA / Balet)
10. **R.E.M.** New Adventures In Hi-Fi (WEA / Balet)
11. **Nirvana** From The Muddy Banks Of The Wishkah (BMG Türkiye)
12. **Loreena Mc Kennitt** A Winter Garden (WEA / Balet)
13. **Apocalyptica** Plays Metallica By Four Cellos (Polygram / Raks)
14. **Roxette** Greatest Hits (EMI / Kent))
15. **Tom Petty & The Heartbreakers** She's The One (WEA / Balet)
16. **Tina Turner** Wildest Dreams (EMI / Kent)
17. **Deep Forest** Boheme (Polygram / Raks)
18. **Dead Can Dance** Passage In Time (Kod Müzik)
19. **Natacha Atlas** Diaspora (Mantra / Topkapı)
20. **Kenny G** The Moment (WEA / Balet)

YERLİ

1. **Muazzez Ersoy** Nostalji 2 (Neşe / Raks)
2. **Ufuk Yıldırım '96** (Plaza / Raks)
3. **Yeni Türkü** Her Dem... (BMG)
4. **Bendeniz III** (Raks / Neşe Müzik)
5. **Sezen Aksu** Düş Bahçeleri (Raks / Karma Müzik)
6. **Ajda Pekkan** (Tempa)
7. **Arif Sağ / Belkıs Akkale** Seher Yıldızı (ASM)
8. **Yaşar** Divane (Lirik / TMV)
9. **Mustafa Sandal** Gölgede Aynı (Özer)
10. **İbrahim Erkal** Gönlünüze Talibim (Ulus)

Megavizyon, Imagine, Hamlet, Raksotek ve Mephisto'dan derlenmiştir.

ROLL DİSKO

Azer Bülbül Ağıt
Boris Vian Le Déserteur
Elvis Costello This Year's Model
Erkan Oğur Bir Ömürlük Misafir
Erkin Koray Sayın Arkadaşım Osman
Ersen-Dadaşlar Dostlar Merhaba
Françoise Hardy/Blur To The End
Fugees The Score
Howlin' Wolf Fearsome Howlin' Wolf Hollers
Khaled Sahra
La Haine "Soundtrack"
Müslüm Gürses Zalim
Natacha Atlas Diaspora
Nazan Öncel Sokak Kızı
Neneh Cherry Man
Noir Désir 666 667 Club
Pearl Jam No Code
Simply Red Life
Suzanne Vega Nine Objects Of Desire
Tricky Pre-millennium Tension

KARGA

1. **Skunk Anansie** Stoosh
2. **Pearl Jam** No Code
3. **Apocalyptica** Four Cellos
4. **Lou Reed** Magic And Loss
5. **Nusrat Fateh Ali Khan** Shahbaaz

DETONE (DENİZ) / ATLAS

1. **The Lounge Lizards** No Pain For Cakes
2. **La Haine** Soundtrack
3. **Magazine** Play
4. **Ventures** Greatest Hits
5. **Elsa Popping and Her Pixieland Band** Delirium In Hi-Fi

KOD MÜZİK / ATLAS

1. **Prodigy** Experience
2. **Einstürzende Neubaten** Ende Neu
3. **Trainspotting** Soundtrack
4. **Future Sound of London** Dead Cities
5. **PJ Harvey** Dry

İzmit'in en eski pasajlarından biri Kaptanlar. Zamanında içinde iki sahaf barındırıyordu ve İzmit'te sahaf deyince ilk akla gelen yerdi. Dört-beş sene evvel dükkanlardan biri boşaldı, birkaç gün sonra başkası yerleşti: Bir masa üzerinde kitaplar, 45'lik plaklar ve Unkapanı'nın en satmayan kasetleri. Dükkan, gel zaman git zaman gençlerin uğrak yeri oldu, kitaplar ve yerli kasetler kalktı, plaklar tükendi, yerlerini heavy metal kasetleri, CD'ler ve tişörtler aldı. O zamana kadar "adsız" olan dükkan "Çarkıfelek" oldu.

İzmitli rockçular, o dükkana uğramadan geçmedi. Gitarlar getirildi, çalınıp söylendi, nice grup doğdu... Dükkanı kuran, sonra da "gençlere emanet eden" Uğur Yassı, bir anda İzmit rock camiasının Uğur Abi'si oldu. Muhabbet muhabbeti açtı, mütevazı Uğur Abi'nin Ersen - Dadaşlar'ın basçısı olduğu, alemin göbeğinden geldiği ortaya çıktı. İzmit ve Türkiye rock tarihinin canlı tanığı Uğur Yassı'nın, nam-ı diğer Rasputin Uğur'un anıları havaya uçmasın dedik, teybi önüne koyduk...

Rasputin Uğur

hüzün kaptanlar

İlk orkestralar Üç arkadaş gitarlarımızla otostop yaparak kalktık Bursa'ya gittik. Benim hikayem burada başlıyor aslında. Kültür Park'a gittik, şarap aldık. Bir hareketlilik başladı. Devrimciler 6. Filo'yu denize dökmüş, gericiler "vay efendim, nasıl dökersiniz" diye eylem yapıyor Türkiye'nin her yerinde, müthiş öfkelenmişler. Gitarlarla, şaraplarla çalıların arkasına gizlendik. Niye kalktık Bursa'ya gittik? Bir şeylerden kaçıyorduk, belki de o gericilerden. Lisedeyiz daha. Pardayanlar, Agatha Christie derken iş gelip Yaşar Kemal'e dayanmıştı, derken "İlkel Köleci Feodal" okumaya başladık. Bir elde gitar, bir elde pikap, bir de kitaplar, sağa sola gidip çadır kurardık. Ailemiz merak ederdi ama pek karışmazlardı. Besteler yapmaya da o zaman başladık. Şarabı içtikçe keyfe gelip gece sokaklarda gitar çalıyoruz. Kimse de bir şey demiyor, bayağı hoşgörülüydü insanlar o zaman. Böyle böyle bir arkadaş grubu oluştu. Sabah çok erken saatlerde radyoyu açar, Türk Halk Müziği dinlerdik. Çocukluğumuzdan beri Hafif Müzik tabir edilen müziği dinlerdik, Ertan Anapa, Berkant, dışarıdan Tom Jones, Engelbert Humperdinck, Beatles... Tabii Dağlar Dağlar'la başlayan Barış Manço. Liselerarası Hafif Müzik yarışmasında liseli müzisyenlerin gösterdiği üstün performans, yaratıcılık bizi etkiliyordu, İzmir'den gelen 20. Peron, Barış Manço'ya müzisyen çıkaran Kadıköy Ticaret Lisesi, Alman Lisesi, St. Joseph, Galatasaray, Türk pop müziğinde müthiş ataklar yaptılar. Kitle tabanı da buluyordu bu yarışmalar. Gazete, en büyük kitle iletişim aracı olduğu için, yeterince duyuruyordu, Milliyet düzenliyordu zaten.

Moody Blues ve Neşe Karaböcek Bir yandan da, İzmit'te abilerimizin kurduğu orkestralar var, onları dinliyorduk, düğünlerde filan çalarlardı. Bir sahne var karşımızda, o sahnede çalan kişi olma isteği kaplıyordu içimizi. Delilah, Resimdeki Gözyaşları, Mon Fils filan çalarlardı. Gitar, banjo, tumba, ne verirsen ver çalardık biz de. Eğitim almış değildik, birbirimize yardım ederek bir şeyler kapmaya çalışırdık. İlk, bir lise çayında çıktık, Moody Blues'la Neşe Karaböcek çaldık. Sahne tozunu aldık ya, tescilli müzisyen olduk. Bir gün, "Sapanca'da bir düğün var, çalgıcı bulamıyoruz, gelir misiniz" dediler, aletler kiralandı, gittik düğüne. Köy kasaba farketmez, nerde olursa olsun Komparsita'yla başlardı düğün, sonra kıvırabildiğimiz kadar oyun havaları... Düğünde de çaldık, para da kazandık, iyice kaptırdık kendimizi. Adımız olsun dedik, Jüpiter 72 koyduk. Daha şehrin merkezinde takılamıyoruz, o kadar kaliteli değiliz, o yaz Düzce, Kandıra gibi yerlerde, o davulcuyla, bu basçıyla, durmadan yama yaparak çaldık. Piyasayı öğrendik. Bir şey daha öğrendik: Müzik yapacaksak bu işi bilerek yapalım. O güne kadar prova yapmış değiliz, provalara başladık. Başka bir gruptan iki kişi, bizden iki kişi birleştik, Renkler diye bir orkestra kurduk. Şarkıcılığa hevesli bir kuyumcu da finansör oldu. O parayla alet filan aldık, bir-iki şarkı da ona söyletirdik. İzmit'in meşhur bir kuyumcusu şimdi o. Sonra bundan da sıkıldık, bağımsızlık iyidir diye tekrar eski grubu toparladık, Gerilim Set diye bir orkestra kurduk. Bir yazı Yarımca Kiraz festivalinde çalarak geçirdik, belediyenin tesislerinde devamlı prova yaptık.

Dadaşlar 1976: Sağ baştaki Rasputin Uğur...

"Yürüyün lan Yalova'ya" O zaman Bodrum-Marmaris yok, Yalova-Çınarcık olayı var. Bir gün aletlerimizi yükledik bir arabaya, Yalova'ya gittik. Orada büyük bir gazino var, sahibini gördük, "araba paramızı ver, yemek ver, çıkalım, bir seans çalalım" dedik. Olur dedi. Adamın asıl orkestrası İstanbulluymuş, biz tırstık orada, İstanbullular bize basar diye. Aletleri kurduk, çalmaya başladık, gazino boştu, yarım saat, bir saat geçti, gazinoda boş sandalye kalmadı. Müthiş bir kalabalık. Gazinonun orkestrası çıktı sahneye, aynı tempoda gazino boşaldı. Gazino sahibi yol paramızı verdi, ama fiilen ticari bir gerçek yaşadı. Ertesi gün geldi, silahı çekti: "Yürüyün lan, Yalova'ya gidiyoruz!" Anlaşmamız var, düğünler filan, tanımam diyor, bu akşam çalacaksınız. Bütün şartlarımızı kabul etti, silah zoruyla gittik. Bütün yaz o tempoyu tutturduk, her akşam bölge olduğu gibi gazinoya akmaya başladı. Biz de öyle kariyeri olan profesyonel insanlar değiliz, ağır bir işti, her akşam dört saat müzik. Şehrin ileri gelen aileleri bizi evlerinde ağırlamaya, yemeğe davet etmeye, kızlarına yamamaya filan başladı. Haddinden fazla kız arkadaşımız oldu.

Hard Rock'la tanışma Orda bir gazino daha vardı, kimse gitmezdi. Gündüzleri canın sıkıldı mı çıkardın, emprovize yapardın. Oranın orkestrası da gündüz takılmış, çalıyorlar. Baki'yle (Hazar) gittik dinlemeye. Oturduk. Adamlar bir müzik yapıyorlar, hayatımızda duymamışız öyle bir şey. Mest olduk, yamulduk. İndiler, geldiler yanımıza, tanıştık. Erkin Koray'ın grubuymuş meğer bunlar. Gitarcının adı Orhan'dı gali-

→57

ba. Üst düzeyde bir olayla karşı karşıya olduğumuzu anladık. Biz daha popçu çocuklarız, hard rock olağanüstü bir şey. Arkadaşlığımız gelişti, o pencereyi bize açtılar. Wishbone Ash, Deep Purple, Led Zeppelin, Pink Floyd... İzmit'te biz bunlardan bihaberdik. Adamlar çok da iyi çalıyordu, Erkin Koray değilmiş asıl olay, bunlarmış. Hatta şöyle rivayet edilir, Erkin Koray bunları evine alıyor, emprovize müzik yaptırıyor, kayda alıyor, o kayıtları 'bestem' diye piyasaya çıkarıyor. Adamların popüler olmak diye bir sevdası yok zaten, esrar alıyorlar, müzik yapıyorlar. Diğer arkadaşlarımızı da onlarla tanıştırdık, bazı arkadaşlarımız hap almaya başladı. Biz devrimci mücadeleden filan bahsediyoruz, bulaşmadık bu işlere. O arada gazinodaki iş de devam ediyor, İstanbul'dan Cem Karaca'nın adamları, Rıza Silahlıpoda filan geliyor, bizi seyrediyorlar. Yaz sezonu bitince biz de İzmit'e döndük. Orada bir sürü grup var, biz de yepyeni bir müzik öğrenmişiz, havamızı atmamız lazım. Düğünde çalıyoruz, diğer müzisyenler de boşlar, izlemeye gelmişler. Bir patlatırsın Uriah Heep, hepsi ters döner. O şarkı, Gypsy, bize göre gerçekten çalınamaz bir parçaydı, biz onu çaldık, kasetinde olmayan giriş bölümü dahil. Meslektaşlarımızın ne anladığını bilemem ama yamulukları kesin, ikinci parçada kimse kalmadı onlardan.

Pavyona düştük! Aletleri bir yerde depolayalım dedik. Olağanüstü bir yağmur yağdı. Aletlerin durduğu yeri de su basmış, hepsi yüzüyor. Bizim için dünyanın sonu gibi bir şey bu. Saç kurutma makinalarıyla hepsini kuruttuk. Aletlerin her noktasına çamur işlemiş. İzmit'te menejer geçinen bir adam var, size yardım edeyim dedi. Bu adamın bir evi var, garibanları, tuhaf adamları filan orada yatırıyor. Acayip biri. "Ben sizi İstanbul'a götüreyim, bir yerlerde çalışırsınız" dedi. İstanbul'da bir tamirciye gittik, aletleri tamir ettirdik. Meğer adam üçkağıtçının biriymiş, o güzel Yalova günlerinden sonra pavyona düştük. Beyoğlu'nda ne kadar arasan bulamazsın, Kibar Pavyon diye bir yer, rezil, pespaye bir batakhane. Kız arkadaşlarımız birer birer terketti. Ailelerimize zaten söyleyemedik. Üniversiteye de girmiştik, gündüzleri okula gidiyoruz, gece çalarken uyuyoruz. Birbirimizi arada dürtüyoruz, hişt, uyan oğlum diye. Saat 10'dan 4'e kadar sahnedesin. Pavyonda çalmak da kolay iş değil, dansöz çıkıyor çalamıyoruz, oynatamıyoruz ki. Pavyon sahibi bizi kovacak ama acıyor, biz de efendi çocuklarız, lâ havle çekip sabrediyor. Pavyondan da ayrılamıyorsun, malısın çünkü oranın. En iyisi kendimizi kovdurmak. Ne yapalım? Dansöz çıkınca Deep Purple çalalım. O zaman kesin kovarlar. Dansözün saati geldi, sahneye çıktı, bir başladık Smoke On The Water'a... Dansöz müthiş oynuyor, yarım saat, bir saat, bırakmıyor, enfes bir şov çıktı ortaya. Hiçbir akşam dansöz oynatmayı becerememişken, on dakikadan fazla sahnede tutamazken, kovulmak için hard rock çaldık, kadın inmedi sahneden. Programı var, başka yerlere gidecek, kan ter içinde kaldı, müziğin büyüsünden kurtulup çıkamadı oradan. İndik sahneden, patron geldi, "işte şöyle be kardeşim ya, şükür adam gibi çaldınız" dedi. Kovulamadık. Pavyon dünyası, her akşam kavga gürültü, bir akşam polisi dövmüşler yanlışlıkla, pavyon kapatıldı, biz de kurtulduk.

Harbiye Marşı Yaz gelmişti zaten, aletleri toparlayıp tekrar Yalova'ya gittik. Müziğimiz yine iyiydi fakat kitleyle iletişimimiz bozulmuştu. Yine insanlar toplanıyordu ama bizde insanları küçük görme, hor görme filan başlamıştı, baba müzisyenler olduk ya. Kıbrıs çıkarması oldu, eğlenceler durduruldu, asker orada savaşıyor, siz burada ne yapıyorsunuz diye. Halbuki biz ilk günden Harbiye Marşı filan çalmaya başlamıştık, hoşuna gitmişti devletin de, yemedi. Gitarlarımızı duvara astık.

Bir yandan ülkücüler, bir yandan polis Denizlerin, Mahirlerin döneminin adamları hapisten çıktı, bıraktıkları yerden işe devam etmeye başladılar. Beklemeye hiç tahammülleri yok, bir anda politikleştik hepimiz. Asla silahlanmayacağız, provokasyona gelmeyeceğiz, gelirsek darbe olur gibi kararlar var. Ama bir yandan ülkücüler, bir yandan polis saldırıyor öğrencilere. Ben İTÜ'de okuyorum, Baki Eczacılık'ta, İstanbul'un nerdeyse en tehlikeli okulları, her an bombalı, silahlı saldırıya uğrayabilirsin. Meşru savunma hakkı doğmaya başladı. Ama bizim farklı bir yapımız da var, müzisyen adamlarız, edebiyatla şunla bunla ilgileniyoruz, onlar devrimcilikten başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlar. Haliyle onlar gibi olamıyoruz. Feodal kalıyorlar, burjuva kültürünü bilmiyorlar, iyice radikalleşiyorlar. Bunalmıştık.

"Ekmek parası" Bir gün arkadaşım Ali geldi. Uğur dedi, Ersen elemanlarını değiştirip yeni bir grup kurmak istiyor, basçı olarak seni düşündük. O anda hatırladım, ben müzisyendim ya! Provalara girdik. O dönemde müzisyenler de politik, Cem Karaca devrimci, Barış Manço ülkücülere yakın müzik yapıyor, Edip Akbayram politize olmuş. Ersen de Cem Karaca'nın gölgesi gibi olmak istiyor. Kendi siyasi bilinci öyle değil. Çok bencil, maddeci bir adamdır, fazla okumuş üflemişliği yok, ama öyle müzik yapınca prim yapacağını düşünüyor. Mahzuni filan çalıyoruz. Zaten üniversiteden rahatsızlığım var, öyle müzik yapmak da istemiyorum. Bir akşam çalarken tak diye ülkücü bilmem necilerin gecesine denk düştük. O dönemde insanlar birbirini görünce selam vermiyor, silaha sarılıyor. Eyvah dedik, ayvayı yedik. Sahneden indik, yanımıza geldiler, "gardaş" dediler, "ülkücüyüz ama anlattıklarınız bizim de meselelerimiz, kuru ekmekten, soğandan bahsediyorsunuz, bunlar bizim de konularımız". Olayı sahiplendiler, yırtmış olduk. Ersen, Anadolu Pop'un bir versiyonunu yapmaya çalışıyor ama biz onu da beceremiyoruz, kötü çalıyoruz. Ali'ye bu kadroyla iş yapamayız dedim, eski arkadaşları, Baki'yi filan tekrar topladık. Ersen'e de slogan müziği yapmayalım dedik, salon müziği yapalım, Kalbimdeki Acı diye bir şarkımız var... Yaa dedi, bunu plak yapalım. Şarkı sözlerini de arkadaşlarımızın, evde oturup şiir yazan kızların amatör şiirlerinden çıkarırdık. Öyle bir çizgi tutturduk. Ekmek Parası diye bir plak vardı, politizeydi ama bizden önceki grupla bizim aramızda yapılmış bir besteydi. Plak bizim grubun döneminde eski grubun resimleriyle çıkmıştı, çok bozulmuştuk. Ersen o dönemde popülaritesini kaybetmişti, o çizgiyle birlikte yine Hey dergisinde listelere girdi, televizyona çıkmaya başladı. Müthiş bir turne trafiğine düştük.

Kastamonu'nun Çatalca'sı Artık turneler elitleşmişti. Eskiden turneler daha değişikti, Türk Sanat Müziği, Halk Müziği, Hafif Müziği, hepsi beraber çıkarlardı. Bizimki öyle değildi, Cem Karaca–Ersen ya da Seyyal Taner/25. Saat–Ersen Dadaşlar, o kadar. Biz ilk turneye Seyyal Taner'le çıktık. Seyyal Taner'in arkasındaki elemanlar tabanca gibi Mazhar, Fuat, Özkan, davulda Cengiz. Ellerinden gece gündüz gitar düşmüyordu, şarkı söylerler, bira içerler, kendi hallerinde takılırlardı. Kendi şarkıcılarıyla bile konuşmazlardı.

Dansöz çıkınca Deep Purple çalalım. O zaman kesin kovarlar. Dansözün saati geldi, sahneye çıktı, bir başladık Smoke On The Water'a... Dansöz müthiş oynuyor, yarım saat, bir saat, enfes bir şov çıktı ortaya. Hiçbir dansözü on dakikadan fazla sahnede tutamazken, kovulmak için hard rock çaldık, kadın inmedi sahneden. Programı var, başka yerlere gidecek, büyüsünden kurtulup çıkamadı oradan. İndik sahneden, patron geldi, "işte şöyle be kardeşim ya, şükür adam gibi çaldınız" dedi. Kovulamadık.

Yalova günleri: "O eski iyi zamanlar..."

İlk defa ciddi bir turnedeyiz tabii, bunların sahneleri çok iyi, seyrettikçe ben anlıyorum ne yapılması gerektiğini. Özkan'ı özellikle takip ediyorum tabii. Bir anlamda da rakibiz, onlar çalıyor, biz çıkıyoruz üstlerine. Müthiş bir performans göstermeye başladık. Mazhar-Fuat-Özkan rock yapıyor, Anadolu rock... Biz de üstlerine hard rock çalıyoruz. Bir kararımız vardı, herkes kendi enstrümanını içinden geldiği gibi çalacak diye, şarkıyı filan takmıyoruz yani. Duyuyordum, klavyeden Emerson, Lake&Palmer/Beethoven arası bir şeyler geliyordu. Gitar Pink Floyd hattına girmiş, baterist modern caz'da. Birbirimizden haberdardık tabii, kendi içinde bütünlüğü vardı çaldıklarımızın. Plaklardaki Ersen Dadaşlar müziğiyle alakası yoktu ama. Ersen yine türküsünü söylüyordu, arada arkaya dönüp "yahu çocuklar, biraz da parçayla alakalı bir şeyler çalın" diyordu. En büyük üzüntüm konserlerin kayda alınmamış olması.

Başka bir turnede Selda'yla birlikteyiz, Kastamonu'nun Çatalca ilçesine gittik. Çok kıyıda köşede bir kasaba aslında. Enteresan bir yerdi, insanlara geçim kaynağınız ne diye sorardık, yok derlerdi. Dağlık bir yer, ekecek bir yer yok. Önü Karadeniz, ama balıkçılıkla da araları pek yok. Dolaşırken, bizim öğlenleyin yemeğimiz var, öğleden sonra da defilemiz var, izler misiniz dediler. Okul gibi bir yerde kasabanın ileri gelenleriyle mütevazı bir yemek yendi. Öğleden sonra da kasabanın genç kızlarının mankenlik yaptıkları, elbiseleri de muhtemelen kendilerinin diktikleri defileyi izledik. Müthiş bir olay. İnanın geçmez Anadolu kasabasında ne defilesi diyoruz, meğerse çok ilerici bir yermiş. Selda çıktı, programını yaptı, biz çıktık filan. O arada kasabanın gençleri Selda'ya bir şeyler hediye ediyorlar, baktım nedir diye, Kurtuluş dergisinin bütün sayıları...

Sahnede Birinci, kuliste Marlboro Cem Karaca'yla da turneye çıkmıştık. Sahnede acayip tahrik edici konuşmalar yapıyordu, genellikle de kavga çıkıyordu. Cebinden Birinci sigarasını çıkarıp "ben de bunu içiyorum halkım" diye yakardı, acayip tezahürat, ama kuliste Marlboro'su, viskisi hazır beklerdi. Devrimciyiz, dolayısıyla her şeyin en güzelini kendimize yakıştıralım, neden en kötüsü olsun ki... Bizim yaklaşımımız da bu. Ama Cem Karaca'nın bir şeyine laf yok, çok sağlam müzik yapardı o zaman.

İçAnadolu, yok Ege turnesi derken, 80'lere geldik. Baktık, hiç seyirci gelmiyor konserlere. Kimse sokağa çıkamıyor ki! Zaten İTÜ'lüyüz diye müthiş saldırıya uğruyoruz. Sağda solda her gün resmi basılan adamlardık. Her akşam sahneye çıkmak için MHP Aksaray binasının önünden geçerdim. Her akşam üç buçuk atıyordum tabii. İTÜ'lüsün, sahneye çıkıyorsun, savunmasızsın, sanatçısın, kekliksin....

"Tabanca alacağım" Darbeye doğru gidiyordu memleket. Turneler iyiden iyiye tatsızlaşmaya başlamıştı. Bir gitarcımız vardı, iyi, genç bir çocuktu, Galatasaray'da okuyordu. Politikanın tesirinde kalmıştı. Onunla çıktığımız son turnede "Uğur" dedi, "burada kazandığım parayla tabanca alacağım". Döndük turneden. Kısa süre sonra öldürüldü. Eğlenmek, müzik dinlemek, sanat, kültür, şu bu yoktu. İnsanlar yaşamaya, hayatta kalmaya çalışıyordu. 1980 yazında Ersen "papyonumu kravatımı takacağım, salon müziği yapacağım" dedi. İyi dedik, ayrıldık. Bağımsız bir grup olarak faaliyetlerimizi zaten hep sürdürmüştük. Ersen'le çalışırken de düğünlerde filan çalardık.

70'lerin İzmit'inden Renkler...

Ve jübile Kocaeli fuarı açıldı. Orada bir gazinoya gittik, yahu dedik, bizler on senelik müzisyenleriz, para filan istemiyoruz, bize akşamları sofra kurun, misafirlerimiz de gelsin, yesin içsin, biz de canımız isteyince sahneye çıkalım. Anlaşma bu. Peki dedi adam. Her akşam masamızı kuruyoruz, muhabbetimizi ediyoruz, "hadi biraz tıngırdatalım" deyip arasıra çıkıyoruz, dalgamıza bakıyoruz. Bir nevi jübilemiz oldu o bizim. '80 ihtilalinden sonra şiir okumak bile yasak gibi bir şeydi. Biz de ticarete atıldık. Yıllar geçti, bir gün fuarda dolaşıyorum. Baktım Ersen geliyor, yanında da üç dört tane tıfıl; illâ Dadaşlar'ı olacak ya... Yıllar önce onunla orada on gün kapalı gişe program yapmıştık, bu sefer kapıda kimi görseler "gel abi, içeri gel" diye çekiştiriyorlar. Hanım da girelim diyor, girmem ya, bana ne! Neyse, karşılaşınca Ersen döndü Dadaşlar'a, "bakın" dedi, "Uğur abiniz bu". Çocuklar bir heyecanlandılar, abi o siz miydiniz filan... On sene önce biz de mi öyleydik? Beni de aynı şekilde "bak, Seyhan abin bu" diye Seyhan Karabay'la tanıştırmışlardı. 80'lerin ortalarında da sürdü o orkestra işi. Klasik beşli, gitar, bas, davul, org, şarkıcı... Ben de arada takıldım tekrar, günde üç-dört yere gidildiği oluyordu. O piyasa sürme eğilimindeydi yani. Orkestranın düğün sahibine beş kişilik bir maliyeti var. Biz üstelik raconlu adamlardık, arabalarla alınırdık evlerden. Bu piyanist-şantör olayı çıkınca, beş kişi yerine bir kişiyle muhatap olmak daha çok işlerine geldi tabii adamların, daha da ucuzdu üstelik. Bu gelenek bir anda durdu. Bütün müzik türlerini de bozdu onlar, sanat müziği, halk müziği, hafif müzik birbirine girdi, tuhaf bir şey çıktı ortaya.

90'ların üç kuşağı İş hayatı sıkmıştı. Bir gün hayatın bu kadar ciddi olmasının bir anlamı olmadığını düşündüm. Önemli kişi olmaya gerek yok ya! Bu dükkanı açtım, gençler gelmeye başladı. Olay ticaret değil, gençlerle olmak daha çok. Benim projem daha büyüktü aslında, fakat gençlerden istediğim tepkiyi alamadım. İlk açıldığında da kaset, şu bu vardı ama, kitap da vardı bu dükkanda. Kimse almadı. Proje bozuldu ama müzikle ilgilenen gençlik geldi. Ben sadece oturdum, dükkanı onlar şekillendirdiler. Böyle böyle '90'ların gençliğini tanıma imkanı buldum. Bu gençliği de birinci, ikinci, üçüncü kuşak diye ayırabilirim, bu dükkanın periyodundan. Birinci kuşak çok kaliteliydi, çok kültürlüydü. Onların fanatikleri Metallica, Guns'N'Roses, Iron Maiden filan dinlerdi. Ayrıcalıklı olma eğilimi var bugünün gençlerinin, giderek marjinalleştiler, kendilerine özel şeyler istediler. Death metal, black metal filan çıktı ortaya. Marjinal olmak isteyebilirler ama, metafizik düşünmeleri kötü, gerçekçi olmalılar. Metafizikler, hatta benim espri diye aldığım satanizm gibi şeylere ciddi ciddi inanan gençlerle karşılaştım. Birinci kuşak dediğim gençler, dünya görüşünde, yaşam tarzında gerçekçi olacaktı.

Eskiden insanlar yaşamlarına kalite katarlardı. Ayda bir gazinoya gidilip yemek yenirdi, içki içilirdi iyi kötü. Şimdi insanlar kötü beslendiklerinin bile farkında değiller ki! Genç müzisyenler de o ortamlarda finanse edilirlerdi, kazanılan parayla daha iyi aletler, bir iki plak filan alınabilirdi. Ayrıca, insanların karşısında çalıp motive de olurlardı. Şimdi bunlar yok, kaset yapacaksın, satacaksın da para kazanacaksın. Barlar var ama her akşam bin kişiye çalan müzisyen, kitlenin talebinin ne doğrultuda olduğunu anlıyordu, barlarda bu pek mümkün değil. Şimdiki müzisyen gençler, toplumdan da kopuk yaşıyor. Ekrandan veya konserden gördükleriyle kendilerine bir rota çizmeye çalışıyorlar. Hayatı başkalarıyla yaşamak, paylaşmak, dışarıya açılmak tek çözüm bence.

Lisedeyiz daha. Pardayanlar, Agatha Christie derken iş gelip Yaşar Kemal'e dayanmıştı, derken "İlkel Köleci Feodal" okumaya başladık. Bir elde gitar, bir elde pikap, bir de kitaplar, sağa sola gidip çadır kurardık. Ailemiz merak ederdi ama pek karışmazlardı. Besteler yapmaya da o zaman başladık. Şarabı içtikçe keyfe gelip gece sokaklarda gitar çalıyoruz. Kimse de bir şey demiyor.

Söyleşi: ***Merve Erol***

+ - x ÷ Gölgede Aynı Maowhor-achmrea

Mustafa Sandal'da içkin olan

Tesadüfen oldu. Bir gece evde epeyce alkol yükünü tutmuş olarak UK'yı (Uzaktan Kumanda) elime aldım ve Kral TV'de keşfe çıktım. İşte o zaman oldu. Mustafa Sandal'ın "Araba" adlı şarkısının klibine denk geldim. Önce öylesine bakıyordum. Sonra... Sonra bir tuhaf oldum. M. Sandal'ın kimsenin anlam veremediği dans figürleri bana bir şeyler çağrıştırdı. Sanki aşinaydım bir yerlerden bu hareketlere, ama nerden? Düşündüm, bulamadım. Boşver dedim, üstünde fazla durma. Eve dönerken işkembeci niye kapalıydı, onu düşün, o daha mühim bir konu. Bir işkembeci niye mühürlenir, düpedüz bir sorunsal. Hem de canım o kadar tuzlama isterken... Oturmuş, ünlü İtalyan sanat dergisi "Dispersione"yi karıştırıyorum. Salvador Dali ile 1951'de yapılan bir söyleşiyi yeniden basmışlar. Yine döktürmüş üstad ama arada bir lafa takıldım. Dali, ünlü tablosu "Inventato" (tuval üstüne yağlı boya, 18x24) ile ilgili aynen şunları söylüyor: "Ben o resmi bir Afrika gezisinde gördüğüm Kuam-pharea (Kulampara diye okunur–*benim notum*!) yerlilerinin dansından esinlenerek yaptım". Aman Allahım, işte! İster inanın ister inanmayın, ben bir gece –bu sefer alkol yüklü olmadan– UK ile uluslararası kanallarda keşfe çıkmışken, CBC'deki bir belgeselde görmüştüm Kuam-pharea yerlilerinin dansını! Tesadüfi bir şey yok kesinlikle; kazaya ve kadere iman noktasındayım! M. Sandal'ın kimsenin anlam veremediği o dans figürleri Kuam-pharea yerlilerinin aynısıydı. Oradan hatırlıyordum demek ki bu dansı! Heyecanlandım ama soğukkanlılığımı korumalıydım. Ne de olsa amatör denemeyecek kadar yol almıştım analistlikte. Şimdi bu yumağı çözmek benim görevimdi. İşaretler bunu gösteriyordu. Olsundu. Kabulümdü. Ertesi sabah Boğaziçi Ün. kütüphanesinde aldım soluğu. Cengaver bir araştırma sonucunda buldum gerçekleri: Kuam-pharea yerlileri Kenya'nın batısında ikamet ederlermiş. O dansın adı da "Maowhor-achmrea" (moor-arma diye okunur–*yine benim notum*!) imiş. Ergenliğe giren kabile erkekleri 'bireysellik ilanı' anlamına gelen bu dansı tek başlarına yaparlarmış kabile şefinin önünde. Yani artık 'erkek' oluyorlarmış bu dansla. Amerikalılar köle ticaretine başladıktan iki yüzyıl sonra başka bir ifade tarzı olarak çıkmış ortaya "Maowhor-achmrea" dansı. Artık Amerika'nın güneyindeki zenci kölelerin beyazlara karşı olan nefretini ifade eder olmuş bu dans. Şaşırdım, çokça kendimden utandım. Batıcı bir kibirle aşağıladığım bizim piyasa popçusu M. Sandal bana iyi bir ders vermişti. Hatta ders vermekle kalmamış, tenefüste iki de şamar eklemişti. Araştırmalarımı derinleştirdim; bu bir tesadüf olabilir miydi? Ama hayır, duyduğum kadarıyla M. Sandal'ın da bir süre Amerika macerası olmuştu. Büyük ihtimalle bu dansı orada öğrenmişti. Demek, derinlerden veriyordu mesajını Musti! Evet, o benim de Mustim olmuştu artık. Uluslarüstü, sınıflarüstü bir sanat köprüsü bizi birleştirmişti.

"Araba" şarkısının sözleri maddiyatçılığa, meta fetişizmine (araya bir de 'kapitalizm'i sıkıştırsaydım iyi giderdi ama bıktım!) karşı apaçık bir protestoyu dışavuruyordu, ama asıl önemli mesaj derinlerde yatandı. Uyanık olmak lazımdı.

Konsantrasyonumu ve aktivitemi iyi kalite Kolombiya kokaini çekmiş biri kadar yükseltmeye gayret gösterdim ve Musti'nin şarkı sözlerine kilitlendim. "Allahım, bana bu sözlerin durumuna inmeyi nasip eyle!" nidalarıyla işe koyuldum.

Önce bir polemik konusunu açıklığa kavuşturmalıyım. "Araba" yı dinlerken, "şoförü de var" sözünün Musti'nin ağzından "förü de var" şeklinde çıktığını ben de farkettim. Nitekim, Okan Bayülgen de bu durum vesilesiyle uzunca bir süre dalgasını geçmişti. Zekasını takdir ettiğim bir adam olan sayın Bayülgen'in konuyla ilgili cehaletine üzüldüğümü itiraf etmeliyim. Musti'nin "förü de var" derken yaptığı düpedüz bir "dil deformasyonu"dur. Modernist edebiyatçılar bu numarayı bilirler. İyi bir şeydir. Olayın mantığı şöyledir: Her dilde bazı kelimeler kısaltılır. Örneğin Abdullah'a Apo deriz. Peki neden kısaltmalar kelimenin sonundan değil de başından olmasın? İşte bu kadar basit! Şoförün kısaltılışı 'för', nitekim Hacıhüsrev yöresinde şoföre 'för' diye hitap edilmektedir. Yenilikçi sanatçı, undergound kültürün motiflerini de taşımalıdır sanata. Bir takım şaboncular, kasetteki yarısı İngilizce yarısı Türkçe olan parçayı bir sentez arayışı olarak değerlendireceklerdir. (Fonda bir de bağlama tıngırdıyor ya!) Yine yanılacaklardır! Oysa o parçada iki ayrı dil aracılığıyla iki kültür çarpıştırılıyor ve atonal bir müzikalite elde ediliyor. Heyhat! Kim farkında? Ayrıca bu sentez meraklılarına hayret ediyorum. Ben ortalıkta elle tutulur bir şey göremezken, adamlar iki şey bulmakla kalmayıp, bir de bunları sentezliyorlar. Enteresan tabii... (Kendimi tutamayacağım, konuyla alakasız bir takıntımı belirtmeden geçemeyeceğim: Ey müzik eleştirmenleri! 90'ların popuyla ilgili sosyolojik çözümleme yapmaya kalkmayın; saçmalıyorsunuz. "Viral büyüme" olgusu sosyolojik oltaları yutmuyor. Hele "göçün üçüncü kuşağı" hikayesi artık baygınlık veriyor.

Kasetteki bütün felsefi–sanatsal göndermeleri deşifre edecek değilim. Ama Frenk mukallidi bir müzik dergisinin okurlarını uyarmak amacıyla bir ipucu vermeden de yapamayacağım. Mesela kasedin ismi: "+ - x ÷ Gölgede Aynı". Durun, bi düşünün. Ne demek gölgede aynı? Kasetle aynı adı taşıyan parça şöyle başlıyor: "Anlamak için değer sabretmeye/Anlatan da sabrediyor çoktan beri/Kenetlenip bir olsa da bütün bulutlur/Gökyüzü her zaman mavi/Bilmem kimin aklı/Neden haklı/Çok farklı/Sözler hep aynı/Gölgede aynı..." Allahım, bu ne tür bir mantık zinciridir? Kimin icadıdır? Mantıksal pozitivistlere mi gitsem, diyalektikçilere mi başvursam, mutasavvuflara mı sardırsam?.. Memleketimin aydını "Ulysses"i anlamak için gösterdiği çabanın yüzde birini Musti için gösterse bu mesele çözülür.

Akıldan umudu kesmiştim, yorgundum, uyumuşum. Rüyamda elime UK'yı alıp anlam bloklarının arasında bir gezinti yapıyordum. Birden karşıma uzun sarı saçlı, mavi gözlü, heyûla misali bir kadın çıkıp hararetle hava durumunu sunmaya başladı: Gündüz: Adana gölgede 34, Mersin gölgede 33, Şanlıurfa gölgede 40 °C... Sabah uyandığımda her şeyi anlamıştım. Mutluydum. Hayatımda ilk defa kendimi takdir ettim. Mest oldum. Vallahi jest oldum, amaan!

Ayhan Kurt

« teknoloji, sadece kişinin dışında kalan yabancı bir araç değil, bilincin kendi iç değişimleridir. »

↘ walter Ong

fotokopi dergi

İnsan ruhunun şarkı söylemek isteyen bin içi vardır.

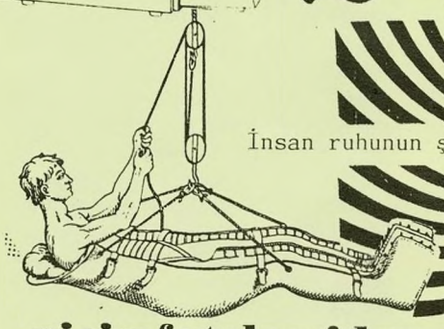

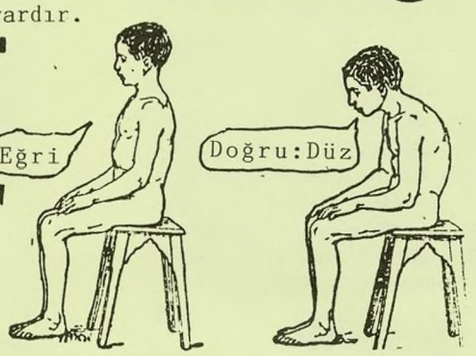

niçin fotokopiden dergi yapılır ?

herkesin bir derdi olduğu için, ucuz olduğu için, yapılan başka bir dergiyi beğendiği için, ego problemi olduğu için, canı sıkıldığı için, o dergiyi beğenmediği için, boş vakti olduğu için, çok parası olduğu için gibi sebepler öne sürülsede, "niye bu işlerle uğraşıyosun" gibi bir soruya verilecek abes bir cevap ne yazık ki yoktur.

doğru	yanlış
çok gezmek, çok görmek.	elini korkakalıştırmak.
doğru bildiğini yapmak.	başkasına kötü gözle bakmak.
iyi bir insan olmak.	küsmek.
dikkatli olmak.	acelecilik.
doğruları değerlendirmek.	yanlışları değerlendirmemek.
kararlılık.	korkaklık, dolduruşa gelmek,
ukâlalık.	her iki kategoride de üzerinde durulması gereken özellikler dir.
ağzının söylediğini kulağı duymuyorsa bu yanlıştır.	

kağıt formatları ve diğer geyikler;

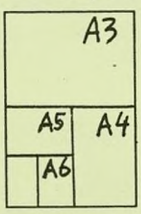

bkz. "katlanmış bok" (ankara)

en çok kullanılan format olan a4, bildiğimiz dosya kağıdıdır. önlü arkalı çekilerek kenarından zımbalanan a4 ler güzel bir dergi olabilirler. a4'ün yatay katlanmasıyla sayfa sayısı dörde çıkar, ortalarından zımbalanarak sayfalar birleştirilir. taşıması, dağıtması kolay ve ucuza çıkan bir yöntemdir. a5 adını alan format istenirse bir kez daha katlanarak sayfa sayısı çoğaltılabilir. fotokopi makinalarının çektiği en büyük format olan a3 de ikiye, dörte ya da sekize katlanarak kullanılır. zor bulunan b4 haliyle az kullanılan bir kağıttır.

zımba

dağılmasını istemediğiniz kağıtlar zımbalanır. formatınıza göre bir zımbalama yöntemi bulacağınızdan emin olabilirsiniz ama baştan, uzayabilen bir tel zımba (piyasada bulunabilir, çok işe yarar) edinmekte yarar var. sebep, format, zımba ve ıvır zıvır konusuna bu kadar ciddi takılmayıp, boş bir kağıda uzun sayılmayacak bir süre bakmak aslında en doğru şeydir. makas, pritt gibi acaip konulara girip sizi daha fazla üzmek istemem.

fotokopicide

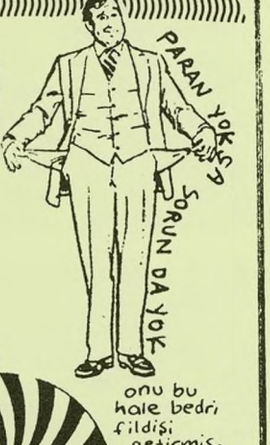

fotokopicilerde çalışan insanlar, çeşitli yaşlarda ve farklı kişiliklerdedir, bazıları. sizin makineye dokunmanıza bile kıllanırken bazıları çabucak samimi olup çektireceğiniz şeyleri merak edip makinayı size teslim bile edebilirler.. belirli bir fotokopicide çalışmak her açıdan faydalıdır.

1. alçakgönüllü olun (sermayen bir yumurta ise taşa gal.)
2. sabır iyidir (sabreyle işine, hayır gelsin başına)
3. makinaya kağıt sıkışırsa bırakın onlar halletsin.
4. makinanın üzerindeki ışık ayarıyla oynamaktan çekinmeyin, rastlantılar kötü olamaz.
5. ucuz, yakın, temiz çeken yerleri kovalayın.
6. Çok bilen çok yanılır

fotokopi makinesi, ışık, ısı, kimyasal madde ya da elektrostatik yüklerin etkisiyle yazı ya da çizim kopyalarının çıkartılmasında kullanılan aygıtların ortak adı. Belgelerin yaş fotoğraf baskısından başka işlemlerle çoğaltılmasına duyulan gereksinim, çeşitli yeni tekniklerin geliştirilmesine yol açtı.

Modern fotokopi makinelerinde kullanılan en yaygın yöntem kserografidir. 1937'de ABD'li fizikçi Chester F. Carlson tarafından geliştirilen ve ancak 1950'lerde yaygınlaşan bu yöntem, elektrostatik yüklerin ve ısının etkisine dayalı bir kurubasım tekniğidir. İşlem, bazı maddelerin ışıliletkenlik(*) özelliğinden yararlanır; örneğin selenyum, zayıf bir iletken olmakla birlikte üzerine ışık düşürüldüğünde elektriksel olarak iyi bir iletken durumuna dönüşür. Kserografide genel olarak, selenyum katmanıyla sıvanmış aluminyum tamburlar kullanılır. Çoğaltılacak malzemenin içinden geçirilen ya da yüzeyinden yansıtılan ışık, üzerine negatif yüklü mürekkep tanecikleri (toner) püskürtülmüş olan selenyum katmanı üzerine düşürülerek, alüminyum tamburda metnin ya da çizimin görüntüsü oluşturulur. Bu arada tamburun yakınından bir kopya kâğıdı geçirilir; kâğıdın altındaki pozitif elektrik yükü, negatif yüklü mürekkep tanecikleri çeker ve böylece görüntünün kopya kâğıdına aktarılması gerçekleştirilir. Daha sonra ısı etkisiyle mürekkebin kâğıt üzerinde sabitleşmesi sağlanır.

Günümüzde, kâğıdın her iki yüzüne de renkli çekim yapabilen, önceden belirlenmiş sayıda kopya çıkaran ve aslından büyük ya da küçük çekim yapabilen fotokopi makineleri geliştirilmiştir.

bu da 'ong'

yazı, tüm şiddetiyle kelimeleri görsel boyuta hapseder.

(*) sözlü iletişimin temelidir. bulunur, buna karşılık de bulunur, buna karşılık

a→

ATATÜRK, M. KEMAL

bkz. s. 20 Birçok özelliğinin yanı sıra, isim babası. Soyadı kanunuyla yakınlarına, tanıdıklarına isim babalığı yaptığı gibi, "iç açılarının toplamı 180 derece" olan geometrik şekle "üçgen", ud - yaylı tanbur - İran tarı gibi enstrümanların geliştirilmiş biçimine de "çümbüş" ismini vermiştir. Bu iki örneğin dışında da isim-babalıkları vardır herhalde ama, dağarcığımızdakiler maalesef bu kadar... Üçgen ve cümbüşü güzel Türkçemize kazandırdığı için, Roll teşkilatı olarak Mustafa Kemal Atatürk'e takdirlerimizi sunuyoruz.

b→

BROWN, JAMES

bkz. s. 12, 13, 16, 30 3 Mayıs 1933'te Georgia'da doğdu. Büyük Bunalım döneminde başgösteren sefalet ortamında sokak şarkıcılığı ve dansçılık yaparak yaşamaya çalıştı. Bu dönemde sonraları çok işine yarayacak şovmenlik yönünü keşfetti. Bir üçlü kurarak Güney'deki gece kulüplerinde söylemeye başladı. Blues ve gospel öğelerini birleştiren bu ilk denemeleri sonraları rhythm & blues olarak anılacak anadalganın ilk örnekleri olarak rock tarihine geçti. İlk plağını 1948'de dolduran James Brown'ın özgün tarzı, müziği bir neşe ayini olarak kavramasına yaslanıyordu. Bu amaçla kurduğu Famous Flames topluluğuyla ilk soul şovlarını gerçekleştirdi. Birörnek giyinmiş filinta erkek vokalistler ve birbirinden güzel kadın dansçılardan oluşan topluluk büyük sükse yaptı. James Brown, 1960'larda, "Black is beautiful" (Siyah güzeldir) sloganıyla gelişen siyah özgürlük hareketinin ateşli bir militanıydı. "Say It Loud - I'm Black and I'm Proud" (Ben siyahım ve onurluyum diye haykır) şarkısı bir marş haline geldi. Pop tarihinin ilk düz saçlı siyah erkeğiydi. Çünkü peruk takardı. Sadece bununla yetinmez kırmızı, pembe, mavi, mor takım elbiseler giyer, abartılı aksesuarlar kullanırdı. Afro-Amerikan kültüre cömert bir kitcsh ruhu kattı. Maçoydu, ama her fırsatta kendiyle dalga geçerdi. Her dem funky'ydi. Bütün konserlerini "Please Please Please" şarkısıyla bitirir, konsere çıkmadan önce orkestrayı sahneye sürüp bir türlü çıkmaz, seyirciyi sinir edecek kadar bekletirdi. Tam anlamıyla bir tansiyon adamıydı. Hayatı boyunca didinip durduğunu, heyhat başarının da azimle geldiğini söylüyordu. Ama ABD'de yaşayan bir siyah için geçerli olan her şey bütün şöhretine rağmen onu da buldu. Defalarca hapse girdi. Son olarak birkaç yıl önce kokainli araba kullanmak suçundan tutuklandı. Zor yırttı. Artık iyice ihtiyarladı ama delikanlılığı hiçbir zaman kimselere bırakmadı...

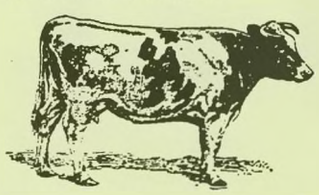

d→

DADA

bkz. s. 32, 33, 34, 35 20. yüzyılın başlarında Zürich, New York, Berlin, Köln, Paris ve Hannover'de ortaya çıkan anarşist-nihilist sanat ve edebiyat hareketine verilen ad. Dada adının nereden geldiğine ilişkin rivayet muhtelif. Yaygın kabul şu yönde: Bir grup genç sanatçı ve savaş karşıtı, Hugo Ball'ın Zürich'te açtığı Cabaret Voltaire (aynı adlı endüstriyel müzik grubunun okumakta olduğunuz bu sayfayla garip, hatta hipnotik bir rastlantı ilişkisi kuran "James Brown" adlı bir parçasının bulunduğunu ekleyelim) adlı kafede 1916'da yaptıkları bir toplantıda bu adı benimsemiş. Bir Fransızca-Almanca sözlüğün arasında duran mektup açacağının rastgele bulunduğu sayfada yeralan ve Fransızcada "oyuncak tahta at" anlamına gelen "dada" sözcüğü grup tarafından benimsenmiş. Dadaistler, 1. Dünya Savaşı'nın yarattığı kesif umutsuzluğu ve burjuva değerlerine karşı duydukları tiksintiyi protesto eylemlerinde ifade edip, alışılagelen estetiğin dışına çıkmayı amaçlayan sanat ürünleri verdiler. Dadacılığın bir numaralı öncüsü Marcel Duchamp "Bisiklet Tekerleği" adlı "ters köşe" sanat ürününü 1913'te yaptı. Yapıt bir taburenin üstüne tutturulmuş bisiklet tekerleğinden ibaretti. Yukarıda saydığımız her kentte farklı bir şekilde tezahür eden dadaizmin, Fransa'daki temsilcileri André Breton, Louis Aragon, Philippe Soupault, Paul Eluard ve diğerleri sonraları gerçeküstücülüğe yöneldiler.

DRAG QUEEN

bkz. s. 39, 40 Kadın kıyafetleri giyip sahneye çıkanlara şov aleminde böyle deniyor. Yani "zenne"nin İngiliz dili ve edebiyatındaki karşılığı gibi bir şey. Mesela Huysuz Virjin, bir drag queen. Aklımıza bir de Almodovar'ın Yüksek Topuklar filmindeki polis komiseri geliyor...

g→

GENERATION X

bkz. s. 4, 11 1990'ların başından itibaren Amerika'da sosyal bir grup olarak kabul edilegelen birtakım gençlere verilen ad. Billy Idol'ın kurduğu aynı adlı fiyasko punk grubuyla ilişkisi, William Gibson'ın Gibbs traş kremiyle ilişkisinden biraz daha fazla o kadar.

Bu insanların en belirgin özellikleri, verili yaşam tarzını, değer yargılarını beğenmemeleri ve ideolojilere öcü gözüyle bakmaları. Kapitalizmin sonuçlarını acımasızca eleştirip, marksizmin yöntemlerine hiç bulaşmadan bireysel çabalarla yaşamlarına anlam katmak istiyorlar. Varoluşçulukla Amerikanvari Zen'in arasında bir yerlerdeler.

Birbirlerine kendilerini bile şaşırtan sorular soruyorlar. Yani köpek gibi zekiler. Genel kültürleri ve eğitim düzeyleri yüksek. Düzenli bir işte çalışmayı, mal mülk sahibi olmayı reddediyorlar. "Zen Kaçıkları"nda anlatılanları 90'ların koşullarında yeniden sorguluyorlar.

Ronald Reagan buldozerinin Amerikan kültürünün üzerinden geçtiği sıralarda aklı kemale eren bu duyarlı gençler, kendilerini önce sudan çıkmış balık gibi hissettiler, sonra da tepkilerini yaşam tarzlarını değiştirerek dile getirmeye başladılar. Reklamcılar tarafından "hedef kitle" olarak görülmemek için evlerini terkedip, gezgin ya da vahşi doğada sürgün hayatı yaşamayı seçtiler.

Kendilerini 90'ların "yitik kuşağı" gibi hisseden yirmi küsur yaşlarındaki bu yabancılaşmış gençlerin öyküsünü yazmak, 1992 yılında Kanadalı Douglas Coupland'a nasip oldu.

Kitap, Kaliforniya'nın çöl kısmında bir kulübede yaşamayı seçmiş Andy, Dag ve Claire adlı gençlerin birbirlerine anlattıkları "anlamlı" öyküler üzerine kurulu. Birileri fena halde gaz verdiği için inanılmaz bir hızla çekilmez hale gelen hayatta toz duman içinde kalmış iyimserlik kristallerini çölün kumları arasında arıyorlar. Aşk, ölüm, uzaylılar, nükleer savaş, güneş, gelecek gibi sıradan konulardan bahsediyorlar ve böylelikle kendi yaşam öykülerini de anlamlı kılmayı umuyorlar.

Coupland kitapta İngilizce'nin sınırlarını zorlamayı denemiş. "Aşırı doz tarihsellik" ya da "duygusal ketçap patlaması" gibi çok sayıda yeni deyim üretip, kendi çizimleriyle süslediği sayfa kenarlarında bunları açıklamış.

Neredeyse Joyce'u andıran çok uzun birinci tekil şahıs cümlelerle Andy'nin ağzından anlatılan "Generation X" adlı bu manifesto-roman, Amerika ve Kanada'da hemen kült kategorisine yükseldi, Salinger'in "Gönülçelen"iyle karşılaştırıldı... "Singles" ya da "Reality Bites" filmleriyle Ethan Hawk'un yeni romanı da bu konu üzerine yoğunlaşmıştı.

"Slacker" olarak adlandırılan yaşam tarzıyla da fena halde çakışan bu insanların öyküsünü kısmetse önümüzdeki yıl Türkçe okuyabileceğiz.

k→

KİF

bkz. s. 17, 18 Kaynağı Kuzey Afrika, Magrep ülkeleri... Hint keneviri yapraklarının tozundan elde edilen ve esrar gibi içilebilen madde. "Keyf " (keyif) sözcüğünden geldiği sanılıyor. Bu terimin "aşk" ve "hayat" sözcükleriyle birlikte işaret ettiği, toplu olarak yapılan âlem, kuşkusuz tasavvufî (hem maddî hem metaforik) anlamdaki "âyîn" (ritüel) boyutunu da kapsayarak, kif kültürünün oldukça eski bir ögesi. Ayrıca, Kuzey Afrika'da hâlâ oldukça yaygın biçimde rastlanılan büyücü doktorların (marabout), şifalı bir madde olarak çeşitli özel kullanımları da sözkonusu. Birçok coğrafya ve kültürde maddî, manevî karşılıkları var.

Paul Bowles, Fas'da, "Çölde Çay"ı yazarken bir ara umutsuz bir biçimde tıkandığını, tek bir sözcük bile yazamadığını anlatır. Ağır bunalımdadır. Rastladığı yaşlı bir kadın büyücü-doktor, ona birşey vereceğini, onu içip yalnız kalması gerektiğini, çözümün geleceğini söyler. Özel bir kif karışımı hazırlar. Bowles içer ve bir tepeye çıkar. Kif'in etkisi tepeye vurduğu anda, kahramanını öldürmesi gerektiğini kavrar. Oturur yazar. Aynı zamanda müzisyen de olan Bowles, bir oyun müziği bestelemek için 1950'de

Fas'a gittiğinde yanında olan önemli aykırı figür Brion Gysin, katıldıkları bir sufi Jajouka âyininde çılgın bir dansı yaparken, mavi kif dumanları arasında duyularına sızan kıvrak gövdenin katettiği büyülü metamorfozlardan sözeder. William S. Burroughs'un da zaman zaman katıldığı bu üçlü, nice kif âleminde keyiflenmişlerdir.
İşte, Erbakan'ın Libya gezisi sırasında yaşanan "nesnel rastlantı" sırasında, medyanın, Kaddafi'nin kullandığını imâ ederek "mal bulmuş magribî" misali "çölün keşi, kifin işi" tarzı edebiyat döktürdükleri kif.
Ayrıca, bulabilirseniz, Bowles'ın Simavî yayınlarından 91'de çıkan ve neredeyse gizli ekseni kif olan "Avluda Yüz Deve" adlı öykü kitabını tavsiye ederiz.

m→

MUHABBET

bkz. s. 22, 23 Muhabbet, kaynağını Aleviler'in dinsel töreni Ayin-i Cem'den alır. Cem törenlerinde nefesleri ve deyişleri söyleyen kişi semah dönenlere Aleviler'in kutsal sazı bağlama ile eşlik eder. Semah, Cem'de yapılan 12 Hizmet'in (Ehlibeyt ve 12 İmam'ın anılması) sonuncusudur. Kökeni Orta Asya Şaman ve Uzak Doğu inançlarına dek uzandığı için gökbilimsel danslardan sayılır. Semahta gezegenlerin güneş etrafındaki dönüşü simgelenir ki bu da çok tanrılı inanç sisteminden geldiğini gösterir.
1980'li yılların başlarında, Cem törenlerindeki bu muhabbetlerden esinlenen Muhabbet grubu hepsi de Alevi olan Arif Sağ, Yavuz Top, Musa Eroğlu ve Muhlis Akarsu'dan oluştu. Bu oluşum Alevilerin çaldığı kısa kollu bağlamayı gündeme getirdi ve çok önemli türküler kazandırdı halk müğine. Bu fikir, 2 Temmuz 1993'te Sivas'ta karısıyla birlikte ölen Muhlis Akarsu'dan çıktı. "Muhabbet"lerde Muhlis Akarsu kendi yazıp bestelediği deyişleri okurken Arif Sağ, Yavuz Top ve Musa Eroğlu Türkiye'nin dörtbir köşesinden derledikleri deyişleri okudu. Ayrıca her albümde koro halinde bilinen halk türkülerini seslendirdiler. "Muhabbet- 5" albümünden sonra grup, Arif Sağ'sız "Muhabbet- 6" ve Muhabbet- 7"yi hazırladı. Bu oluşum 1990'larda "Kırkların Cemi","Muhabbet'e Devam"(Arif Sağ, Talip Şahin, Emre Saltık),"Muhabbette Biz de Varız" (İsmail Özden, Servet Sarak, Yüksel Yıldız)... gibi albümlerin yolunu açtı. Ancak bunların dışında, piyasanın bu işte epey para görmesiyle niteliksiz onlarca "Alevi Cemi" kasedi yayınlandı; hâlâ da yayınlanıyor. "Muhabbet- 7"den sonra grup bir daha albüm yayınlamadı. Hepsi solo albümlerine devam ediyor.

p→

PERON, EVA & JUAN

bkz. s. 54 Eva Péron, nam-ı diğer Evita, fakir bir aileden geliyor, şarkıcı olmak ve "şov işine girmek" için evden kaçıyor. Hafiften ünlenmişken Juan Péron'la tanışıyor, Péron'un yükselmesiyle beraber o da yükseliyor, arada Emekçi Kadınlar Partisi diye bir parti kuruyor, Péron bakanken yardımcılığını üstleniyor. 1952 yılında ölüyor ve cesedi mumyalanıyor. Kocasının devrilmesinden sonra cesedi ordu tarafından çalınıyor, neden sonra Arjantin'e geri getiriliyor... Albay Juan Péron, literatürde "popülist" diye geçiyor, Türkçesi "halkçı". Péron öncesi Arjantin, toprak ağalarının (ve İngiltere devlet-i fehimesinin) denetiminde bir sığır ülkesi. Péron, iktidara gelince –biraz da Evita'nın etkisiyle galiba, öyle diyorlar– işler tersine dönüyor, işçi sınıfı, deyim yerindeyse, sıfırdan yaratılıyor, büyük bir kamulaştırma hamlesi yaşanıyor. Ne kadar sert, ne kadar diktatöryen olursa olsun, Péron'un "kapitalizmle sosyalizm arası" diye tanımladığı "adaletçi" rejim, halka ve işçi sınıfına dayanıyor. Toprak aristokrasisi eski şaşaalı günlerine dönme özleminde, arayışlar başlıyor. Ama devir değişmiş, İngiltere, emperyal statüsünü Amerika'ya kaptırmıştır, Péron'un rejimi nasıl işine gelmiyorsa Amerika'nın, sığırcılık da yaramıyor: Péron yollanıyor, Arjantin'de yeni bir dönem başlıyor. Péron, sonraları, 70'lerin ortalarında Arjantin'e dönüp koltuğuna tekrar oturacaktır gerçi ama, tarihin bu bölümü bizi şimdilik ilgilendirmiyor.
Eva Peron türünün, yani kocasıyla birlikte iktidara ortak olan kadınların, ilk örneği değil. En azından bu topraklarda yaşamış iki örnekten daha söz edilebilir. Biri VI. yüzyıldan, Bizans İmparatoru Justinian'ın karısı Theodora ki o da Evita gibi sahnelerden först leydiliğe gelmiş bir hatun. Rivayete göre Bizans'ın yaşadığı en büyük ayaklanmanın bastırılmasında kocasından çok Theodora'nın cesaretinden söz edilir.
Bir de Osmanlının Hürrem Sultanı, Kanuni'nin eşi var. Osmanlı da Harem ilişkilerini baştan aşağı değiştirmiş, devrimci bir Ukraynalı Hürrem, nam-diğer Roxelana. Padişah üzerindeki bu etkisi onu halkın ve çoğu tarihçinin gözünde bir cadıya dönüştürmüş.

r→

REDNECKS

bkz. s. 36 Genellikle Güneylidirler. Temel Reis'i andırırlar, kaslı ama biraz kıt kafalıdırlar. Onları pazar yerinde, külüstür bir kamyonetle dolaşırken görmek mümkün. Yanlarında mutlaka, yolda rastladıkları hindileri vurmak için gerekecek bir tüfek vardır. Alternatif bir hayat tarzı tutturarak arabalarını ev olarak kullanırlar. Avuç dolusu tütün çiğnerler ve asla Pearl Jam konserine gitmezler. Onların tarzı, sabaha kadar bira içip, yüksek kahkahalar atarak, sabaha kadar bira içip yüksek kahkahalar atma ile ilgili şarkılar dinlemektir.

s→

SWİNG

bkz. s. 46, 47 Caza doludizgin akan bir ırmak duygusunu getiren üslubun ve bu üslubun popüler olduğu dönemin adı. Swing Çağı diye anılan bu dönemde caz, kerhanelerin, batakhanelerin ve kirli işlerle uğraşan siyah mafyanın müziği olarak algılanmaktan çıkıp seçkinlerin salon müziği haline geldi. Cazın piyasa değeri artı. "Big band" tabir edilen büyük orkestraların kurulduğu bu dönemde birçok ünlü beyaz orkestra şefi ortaya çıktı. Ama hiçbiri Duke Ellington veya Count Basie kıvamında müzik yapamayacaktı. Bir müzik terimi olarak swing'e gelince... İngilizcede fiil olarak "sallanmak", hatta "salıncakta sallanmak" anlamına gelen "swing", bir müzik cümlesinin sürekli olarak, ısrarla yinelenip, müziğin sonunda yinelemelerden oluşan bir bünyeye kavuşması ve dinleyicide hipnotik bir etki yaratması anlamında kullanılıyor. Rock müzisyenlerinin sık sık kullandığı "riff" teknikleri swing'ten geliyor. Rockçular bazen rifleri, sözgelimi Doors'un "Break On Through" parçasında olduğu gibi, sırf "swing" yapmak için de kullanabiliyor.

SULARİ, DAVUD

bkz. s. 22,23 Erzincan'ın halk müziğine kazandırdığı en önemli âşıklardan biriydi. Yıllarca atıyla köy köy dolaşıp türkülerini seslendirdi. 1949 yılında Muzaffer Sarısözen ile tanıştı ve ilk kez radyoya çıktı. Âşıklara ilginin arttığı 1967-68 yıllarında İstanbul'daki Spor Sergi Sarayı'nı kiraladı. Gazetelere de şu ilanı verdi: "Türkiye'de ne kadar âşık varsa meydan okuyorum, gelsinler atışalım." Verilen tarihte salon tıklım tıklım doldu. Ancak Davud Sulari'nin sesi çok kuvvetli olduğundan hiçbir âşık karşısına çıkmadı. 1981'de TRT'de program yapmak istediğinden, basının ilgisini çekmek için at sırtında İstanbul'a kadar yolculuk etti. 6 Şubat 1981 tarihli Günaydın gazetesinde basının ilgi odağı olan Davud Sulari hakkında şunlar yazılıydı: "At sırtında dört ay süren bir yolculuk sonrası Erzincan'dan İstanbul'a ulaşan Aşık Davud Sulari, Kuruçeşme'deki TRT stüdyolarına geldi..." Hatta o yıllarda TRT'de çalışan Uğur Dündar da Sulari ile bir röportaj yaptı. Ürettiği onlarca türküyü müthiş gırtlak nağmeleriyle seslendirdi. Arif Sağ'dan Sabahat Akkiraz'a kadar birçok önemli sanatçıyı en fazla etkileyen ozan oldu. 1985 yılında öldü.

Z→

ZEN

bkz. s. 26,27 Zen'de, bir usta ile öğrenci arasındaki fark, ustanın öğrenciden daha ilginç, daha farklı şeyler yapması değil, aynı şeyleri farklı bir yolla yapmasıdır. Bizim bildiğimiz anlamda öğrenmek demek, zihnimize yeni bir şeyler eklemek demektir. Zen'de ise öğrencinin durmadan vermesi gerekir. Boşluktan başka bir şey kalmayıncaya dek verir, verir de verir. Ardından kendisi bile farkında olmadan bir değişim meydana gelir ve o boşlukta kendi öz doğasını, Buda doğasını, evrensel doğasını görüp aydınlanır. Artık bir şey yapmasına gerek kalmadan oturur, yalnızca oturur. Fakat bu oturuşunda ilginç ve anlaşılmaz bir güzellik vardır. Buna başlangıca geri dönmek denir.

HAMBURGER
© 1996 McDonald's Corporation
(48779)
çünkü insanlar daha iyi yaşadıklarını sanıyorlar
1984 yılında Talbot-oissy olayı oldu. Bu olay bir dönüm noktasıydı, kilit olaydı; tam bir parçalanma. Arap işçiler grevdeyken, Fransızlar onlara civatalar, somunlar fırlatarak bağırıyorlardı: "Defolun!" İşçi sınıfı ikiye bölünmüştü. Bu çok dramatik...
Kısa bir süre önce Lyon'a gittim, pek değişmemiş. Eski ahbapları gördüm; ama Lyon hakikaten bir getto şehri, insanlar birbirleriyle içiçe geçmiyor, karışmıyorlar. Bütün ırkları, bütün kültürleri birarada gördüğüm tek yer, söylemesi üzücü ama, McDonalds'dı.
Bir gün çok tuhaf bir şey duydum, bir İngiliz gazeteci REM'den söz ederken, "Şu anda dünyanın en büyük grubu" diyordu. Hangi hakla? Bizim dünyamızın en büyük grubu desinler, ama dünyanın en büyük grubu diyemezler! Hindistan'da, Afrika'da, Çin'de.. oralardaki insanların da en büyük grupları var.
Ben köklerime dönmüyorum, köklerime başvuruyorum. İnsanın köklerine başvurması, onlarla ilgilenmesi, hoşlanması demek; fundamantalist değil, hoşgörülü bir yaklaşım bu. Eğer köklerine dönersen, geri gelemezsin.
Mesele ezenlerle ezilenler arasında, bir cızırtı sadece.
Derinin rengi bu hakiki verinin içinde bir parazit,
McDonald's™ gibisi yok!